
3 1761 06676978 7

Nogle Blade

af

J. P. Mynster's Liv og Tid.

Udgivne

af

C. L. N. Mynster.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandel (F. Hegel).

Trykt hos J. Jørgensen & Co.

1875.

Forord.

Disse Blade ere en Fortsættelse, tildeels en Udvidelse af de i Aarene 1860 og 62 udgivne „Breve fra og til Mynster". Meget, som dengang ikke passende kunde fremlægges, behøver nu, ved forandrede Forhold, ikke længer at holdes tilbage; Ængsteligheden synes formindsket for at see betydelige Menneskers fortrolige Udtalelser offentliggjorte, og den Frihed, hvormed selv den nyeste Tids Historie beskrives, synes i al Fald at maatte komme Udgivelsen af denne Art Mindeblade tilgode.

En saadan Samling vil, saavidt Stoffet tillader det, Skridt for Skridt følge Dens Liv, som er Hovedpersonen, og tillige hans Tids Vilkaar, forsaavidt han traadte i Forhold til den. Det kan neppe fordres, at hvert enkelt Blad skal have Betydning for sig, naar man adskiller det fra dets Sammenhæng og Forbindelse med det Hele. Mangen, i sig selv ubetydelig, Enkeltheb kan have sin Berettigelse i noget Foregaaende eller Efterfølgende, og kan indeholde et Bidrag til den fuldstændige Opfattelse af de Personligheder, som skulle belyses.

Næstefter Titelpersonen selv er det hans berømte Veninde: Fru Rahbek, som her træder meest frem. Forholdet mellem de Tvende er af de høist forskjellige Forfattere, som have yttret sig herom*), blevet opfattet saa smukt og rigtigt, at jeg kun har maattet føle mig tilskyndet til at meddele, hvad jeg mere besad eller senere har erholdt, der syntes

*) Det Betydeligste er vistnok, hvad der er sagt af den anonyme Anmelder T—s i Dansk Maanedsskrift 1861, og af Dr. Brandes i Artiklen: „Kamma Rahbek" i hans „Kritiker og Portraiter" (1870).

af Værd og tjente til Stadfæstelse. Jeg troer, at ualmindelige Forholde tillade en ikke ganske almindelig Fremgangsmaade til deres Opklaring, skjøndt vistnok Nogle ville finde, jeg heri er gaaet for vidt og at Et og Andet af det herhen Hørende, og endnu mere i nogle af Brevene „til hans Hustru", var af for inderlig Natur til at forelægges Offentligheden. Muligt dog den fra Poul Møller bekjendte „Sky for at blotte det indre Menneske" er en Egenskab, hvori vi Danske ere tilboielige til at gaae noget for vidt, og for hvilken vi ikke altid bør give efter. Den Forfatter, hvem det her nærmest gjælder, gav ikke efter for denne Sky — i al Fald ikke i sine Skrifter og i sin offentlige Virken, og mindst da han skrev sin Levnets- og Udviklingshistorie; saa burde Udgiveren af hans Papirer neppe heller være forbeholden.

Ved Siden af Brevene til Fru Rahbek var det vel i de først udgivne „Breve fra Mynster" især de til hans gamle Ven, der vakte de Flestes Opmærksomhed — den Ven, om hvem han vidnede*), at han „i mere end 60 Aar havde været vant til, ved alle sine Anliggender og Foretagender at henvende sine Tanker til ham", og at han var Den, som — i Ordets fuldere Betydning — havde „lært" ham, og Flere, „at læse". Det maatte være mit Ønske, at ogsaa hans Navn, gjennem ham selv eller hans aandsbeslægtede Søn, maatte træde frem paany; og den Sidstnævnte, den iaar 70'aarige Biskop, er kommen Ønsket imøde. Han har i nogle Tilfælde selv foretaget saadanne Uddrag, som han meente egnende sig for Arbeidets Plan; i andre (flere) har han betroet mig Brevene selv, overladende dem til min Benyttelse. Det er Udtalelser fra hans Ungdom, som her fremlægges; i saadanne burde, efter mit Skjøn, det Ungdommelige ikke ganske mangle, og jeg har derfor medtaget en og anden Yttring og Dom, der syntes mig af Interesse, skjøndt jeg vel vidste, at den modnede Mand neppe vilde underskrive den, eller dog kun med Begrænds-

*) S. 219.

ning og Indskrænkning, og som Læseren ikke uden videre bør antage for hans nuværende. — Det maa være mig tilladt at tilføie, at, naar der for ikke længe siden er bragt ham et Paaskjønnelses-Tegn fra den Kreds, hvor han nærmest er sat til at virke, da ere der — og have der været — ikke faa Andre, som have regnet Forbindelsen med ham til deres Livs bedste Goder, som han i Stilhed har gjort godt ved sin ædle Deeltagelse, ved den rige, sjeldne Kjærlighed, der boer i ham.

Jeg føler mig dreven til, med lignende Taknemmeligheds-Følelser at nævne min Faders udmærkede Eftermand — skjøndt jeg ingen Breve fra ham har kunnet meddele. Saa mange af mine Samtidiges og mine bedste Erindringer ere knyttede til ham; og ikke Faa af os kjende tillige hans Trofasthed. Denne har han paa saa mange Maader viist ogsaa mod sin Forgængers Minde, at, hvor der skal være ny „Erindring" om Denne, har han Krav paa ogsaa at erindres.

Hvad den Brevvexling angaaer, som for Mange vil have størst Betydning i denne Bogs første Afdeling (den med Grundtvig fra 1812), da har Hr. Prof. Grundtvig — ligesom han velvillig er gaaet ind paa Udgivelsen — staaet mig bi ved et Sted, der var vanskeligt at læse, og fundet og meddeelt mig det efter Concept udgivne Brev af 13. Decbr., som har viist sig at være en uforandret Reenskrift.

Den anden Afdeling, som staaer Nutiden nærmere, har fornemmelig frembudt Vanskeligheder af anden Art. Det var uundgaaeligt, at her Adskilligt maatte medtages, som ikke kan berøre Alle behageligt, og hvorved der maa gjøres Regning paa en vis Liberalitet hos Forskjellige. Skulde kun rosende Yttringer være frembragne, vilde ikke blot det Hele være blevet farveløst, men ogsaa Billedet usandt af den Paagjældende, der kunde være streng som han var mild, og Exempler paa det Første burde heller ikke mangle. Man pleier med Hensyn til, hvad man i denne Henseende anseer for tilladeligt, at skjelne mellem offentlige og private Personer; men dermed er Vanskeligheden ikke hævet, thi det kan om Mange være høist tvivl-

somt, til hvilken af disse to Klasser de skulle regnes; ikke heller pleier Memoireliteraturen, selv ikke i sine bedste Frembringelser, at overholde denne Grændse. Jeg har imidlertid som tidligere bestræbt mig for — saa vidt der burde tages Hensyn, og saa vidt jeg har kunnet erholde Kundskab om Personer og Forhold —, at ingen Nulevende skulde blive for stærkt eller saarende berørt*). — Et og Andet har jeg nærmest medtaget for det Pudseerliges Skyld, og ønsker, det maa blive opfattet fra denne Side, ikke med for strengt Alvor.

Den Mand, jeg i det Foregaaende først har omtalt, skrev mig til, dengang de tidligere „Breve fra M." vare udkomne, at han havde ventet „noget Mere af Familiebreve"; thi hvor meget han end deelte min Beklagelse over, at de fleste af den Omtaltes Breve af mere videnskabeligt og kirkeligt Indhold vare gaaede tabt, var dog Det, man nærmest søgte i Bøger af denne Art: „at see en saadan Mand ogsaa i det Liv, som Enhver har at leve". „Selv en vis Gjentagelse, hvorom dog i Grunden det Hyggelige i Familielivet dreier sig" — skrev han videre — „kan her have stor Betydning". Jeg vil ønske, at disse Ord kunne tjene til Forsvar for, hvad maaskee flere Læsere ville finde for Meget af i nærværende Bog, og for en eller anden „Gjentagelse", som de let ville finde trættende. Alligevel bliver det ganske vist et Savn, at ikke et tilstrækkeligt stort Antal af de mere vægtige Breve kan holde Ligevægt mod de lettere; og skjøndt der er stræbt at bøde herpaa ved ogsaa at optage Blade af anden Art, vil man dog ved Læsningen af den store og interessante Samling af Tegnér's Breve, som i disse sidste Aar er udgivet, have det Indtryk, at der i vort Naboland har været en større Sands for at opbevare dette Slags Efterladenskaber end hos os.

Oktober 1875.

Udgiveren.

---

*) Naturligviis maa heller ikke her det enkelte Sted tages isoleret, men sees i sin Forbindelse med andre, som ofte formilde det.

Nogle Blade

af

J. P. Mynster's Liv og Tid.

Første Afdeling.

1800—1834.

Smaavers af J. P. Mynster
(dat. 1800).

1.

„Dæk ej Gravens Nat
Over din Ungdoms Dage!
Den er ikke forladt,
Som har Haabet tilbage."

O! I see mig jo at
Lee i de lange Dage —
Lad i den tavse Nat
Uforstyrret mig klage!

2.

Ved Kiøge Bugt.

Dannemarks Værn, du stolte Strand!
Under Nattens evige Himmel
Ruller du langsomt dit blaanende Vand
I susende Bølgevrimmel.
Jeg hører dit Slag mod den tavse Kyst,
Thi Vinden bevægende vanker —
Du avler Mod i det svulmende Bryst
Og i Sjælen høje Tanker!*)

*) Smlgn. hans „Meddelelser om mit Levnet", Side 42: „Dog var der i mig en Kraft, som stedse paany begyndte at arbeide sig frem, hvor ofte den endog hæmmedes af Misstemning og Mistillid." — S 59: „Dog var der Noget i mig, som aldrig ganske sank under Byrden — — Der vaagnede undertiden et Mod i mig, hvormed jeg sagde: de skulle see, i hvem de have stunget."

Fra Grev A. V. Moltke.

Kjære Mynster!

Utroelig meget forspilder du ved at blive saa meget længere borte, men for ikke at opregne for meget, vil jeg kun nævne een Ting, nemlig Markjordbær groede i Bregentved Have, saa store, som Due-Æg. Jeg kan ikke nægte, at det er en egen Maade, at begynde et Brev med Jordbær, men det, Munden er fuld af, løber Pennen over med. Dog maae du ikke derfor troe, jeg ej gjør andet, end spise de omtalte Due-Æg, nei, til Siælens Føde er jeg ogsaa bleven færdig med Homerum og Xenophontem; Testamentet og Stiilen bliver jeg ved med, saa længe der er noget igjen; naar det ikke er, vil det falde bort af sig selv. Jeg oversætter desuden et Stykke af Chrestomathia Ciceroniana til min Fader; et Sted var en grumme haard Nød at knække, jeg troer at være kommen ud af det, dog veed jeg det ikke forvist. Stedet hedder: Vituperare qvisqvam vitæ parentem, et hoc parricidio se inqvinare audet? jeg har oversat det ved at antage vitæ parentem for det samme, som parentem eene, anderledes synes mig ikke jeg kan faae Mening deri. Vær saa god at hilse din Fader og Moder fra mig, og kom snart, som jeg meget ønsker.

Bregentved den 1ste Julii 1801.

A. W. Moltke.

E. S. Capitain Riou, som blev skudt i Slaget, har tilforn havt underlige Fata, som du, naar du kommer herud, tydelig vil kunde lære af: nye Samling af Reisebeskrivelser, anden Deel, og han har deri beviist sig saa rask og uforfærdet, saa det næsten er Synd han er skudt.

Den Elskede.

(Af J. P. Mynster. 1802.)

Skikkelse, som aldrig jeg kan glemme,
Himmelske, hvor har jeg skuet Dig?
Den harmoniske, sølvklare Stemme,
Hvor, o hvor har den dog tonet mig?

Skal paa Jordens Sletter aldrig svæve
For mit Øje Dine Fødders Gang?
I mit drukne Øre aldrig bæve
Dine Toners underfulde Klang?

Jeg har søgt Dig, ak! og Savnets Smerte
Qvalte tidligt Haabets Morgenlyst;
Dog bevared jeg Dig tro mit Hjerte,
Eene hersker Du i dette Bryst.

Seer Du Taaren i mit matte Øje?
Veed den Qval Du, som fortærer mig? —
Lysets Datter! sænk Dig fra det Høje,
Lad mig eengang, eengang skue Dig!

Dog, vanhelligt Støv kan ingensinde
Klæde reene Engles Herlighed;
Ak! jeg veed, jeg skal Dig aldrig finde,
Gienstand for min ømme Kiærlighed! —

Lægedom, o Gud! min Smerte være!
Disse Luer i mit Inderste,
Lad dem rense, mens de mig fortære!
Kald mig hellig til den Hellige!*)

*) „Meddelelser", S. 136 flg.: „Som giennem min hele Ungdom „die künftige Geliebte" — for at bruge Hölty's Udtryk — havde

Aphorismer og korte Optegnelser af Mynster fra Spjellerup.

(1803—4)*).

Menneskene i Jacobi's Bøger skulle være „forkiælede Naturer". De høre maaskee til dem, hvis Sjæle ere saa ømme, at enhver Berørelse, der ikke er Klap, giør dem ondt; men er Den, som er legemlig øm, fordi han er mørbanket, derfor forkiælet?

Ville I giøre Noget tydeligt for et Menneske, som ikke tilforn har været dunkelt for ham? — Foran gaaer altid Poesien — den skabende, dannende Kraft, og bagefter humper Philosophien med sin Smule Lys.

Philosophien er kun disciplina mentis, Poesien er mens. Naar der intet Barn var, hvortil da en Hovmester?

Hertz's kronede „befriete Israel" er, som næsten Alt, hvad hertillands faaer Navn af Poesie: virkelig flydende Vand. — Det skulde dog giøre Folk opmærksomme, at i de seenere Aar Ingen, hvorledes end hans første Forsøg ere

---

svævet i mine Drømme, som Virkeligheden havde viist mig enkelte Skikkelser, hvori jeg kunde troe at have seet hende, men tillige strax paa det Bestemteste sagde mig: hun er ikke for dig! saaledes haabede jeg, at denne mig Bestemte dog nu maatte aabenbare sig for mig; jeg syntes mig at have en vis Ret til at fordre af Forsynet, at det saa brændende, saa længe, saa dybt og — jeg turde sige — saa reent nærede Ønske nu, i det vigtige Vendepunkt af mit Liv, skulde opfyldes. — — — — Det blev mig mere og mere indlysende, at jeg ikke skulde finde, hvad jeg søgte." — Digtet er viist fra Aarets Begyndelse; i dets Slutning drog Mynster som Præst til Spjellerup.

*) Skrevne i en lille Dagbog — den eneste fra yngre Aar, han har ladet ligge.

modtagne, har havt Uforskammenhed nok til at blive ved at udgive Vers, uden han ogsaa er bleven berømt Poet — undtagen Brestrup*).

Hvorfra komme de underlige Rygter, der undertiden gaae i Verden? Saasom det, hvorom Suetonius melder, Vesp. 10: Percrebuerat Oriente toto vetus et constans opinio: esse in fatis, ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur (cfr. Tacit: hist. V, 13. Joseph: de bello Judaico, l. V. c. 5). Eller det, der forud forkyndte Americanerne østlige Erobreres ødelæggende Ankomst (Robertson's hist. of America, Vol. 11, pag. 230). Eller endelig Tyrkernes Traditioner, hvorefter de vente deres Ødelæggelse fra et Land ved to Kyster; hvilke Traditioner i Almindelighed bleve udlagte om Constantinopel, undertiden om Morea, men af Leibnitz (Memoir. an Ludv. 14 über die Eroberung von Egypten i Archenholz's Minerva Febr. 1804 p. 359. 60.) om Egypten.

Arianismen maatte forgaae, dersom ellers Christendommen skulde bestaae. Naar Den, hvem de Christne tilbede, bliver af et andet Væsen (ἑτερουσιος) end Faderen, da bliver Christendommen Afguderie. Menneskene blive heller ikke meere Guds Slægt og Guds Aands Tempel. — Homousien striider ikke mod Christi Ord: Faderen er større end jeg.

Mod Hjertets Tomhed (la sècheresse) er der to Midler: Det eene, at opfylde en eller anden noget byrdefuld Pligt. Det andet, naar man med Mildhed udøver en Kiærligheds-Gierning.

---

*) Forfatter af Gadeviser og Andet i hine Aar. (Mere om ham i Arentzen: „Baggesen og Oehl." 2 S. 346).

Provst Zöllner i Berlin holdt 1801 en Jubel-Prædiken med musikalske Intermezzo's, hvoriblandt især et Chor af Børn gjorde Lykke. Deslige er en Daarlighed; thi det er umueligt, at Præsten, i det mindste ofte, skal kunne bestaae sig imod det saa meget Sandseligere; og fornemmelig: Kirken bliver da et Skuespil-Huus, en Samling for den elegante Verden i al dens Elegants. Om saa skal være, da komme der kun To eller Tre, men de komme i Jesu Navn!

Det giør mig dog næsten ondt, at der ikke er bleven andet af Bonaparte end en Kejser. — Som General var han en fornemme Mand, som Kejser er han kun en parvenu.

Vore Altre ere ikke oprejste iblandt Verdens Glæder. De Templer, hvori vi (Præster) tjene, ere byggede iblandt Grave, og deres Prydelse er Korset.

Einleitung in die theologische Wissenschaften: Theologum faciunt meditatio, oratio, tentatio.

Jeg forestiller mig undertiden, at jeg er en fremmed Rejsende paa Jorden, der beseer dens Mærkværdigheder. Saaledes betragtede jeg i Aften Soelen, som er en stor Mærkværdighed. Og den synker. Hvo drager den ned? og holder den dog i dens Synken? Hvo modtager den i Dybet? Kommer den Herlige aldrig igien?

Det er en daarlig Slags Mennesker, som have Grundsætninger i Bagateller.

Det falder et ungt Menneske vanskeligt at opløfte sig til Tanken om den Himmel, hvori de hverken tage til ægte, ej heller udgivtes. Dog er Himmelen saadan.

Det er just Dyd, vi mangle, ɔ: den Kraft, som duer til noget Godt.

Hvad mon man egentlig forstaaer ved den „positive Religion," som man har saa meget imod? Er den det Modsatte af en negativ? eller af en ubestemt Religion?

Christendommen kan aldrig udsones med Hedenskabet. Dette blev mig først klart ved den uforstandige Sammenblanding af Mythologierne i Schiller's „Braut von Messina". Hvor Nonnens hellige Sløer sees, der maae „Skiæbnen" være overvunden. Og Skiæbnen er dog nok Hedenskabets Centrum.

Hvorledes vil du paa den trøsteligste Maade fremsætte den concentrerede og dog fuldstændige Lære om Forsynet? — — „Sælges ikke to Spurve for een Skilling; og ingen af dem falder til Jorden, uden Eders himmelske Faders Villie. Frygter derfor ikke: I ere bedre end mange Spurve."

Man svare sig selv paa det Spørgsmaal: gaaer det an, at tage Christus bort af Verdens Historie, eller Opstandelsen bort af Christi?

Alt Christendommens Væsen hidindtil er: Forventelse. Det gamle Testamente forventede Christi første Tilkommelse, det nye Testamente forventer den anden.

Hvorfor mon dog vore Theologer (sit venia verbo) giøre af Luther, efter det, de kiende til ham? Mon det er, fordi han har forklaret: „dagligt Brød" ved: Mad, Drikke, Klæder, Skoe, Værelser, Agre, Fæ, Penge, Gods, Hustrue —?

Locke var det, der nedrev alle første Grundsætninger, forjog al Orden og Dyd af Verden, og selv gjorde Ideerne om dem, som dog ere eet med Gud, unaturlige, i det han ophævede Grunden til dem i vore Sjæle.

Den danske Regiering har i det Heele den Fortjeneste at være Udtrykket af den almindelige Stemning. Vistnok var det Rette først at forbedre den almindelige Stemning, men dertil hører a commanding superiority of soul, som man vel kan ønske, men ikke fordre.

Brudstykker af Mynsters tidligste opbevarede Prædikener.

1.

Vel behøvede vi en Trøst fra Himmelen: hvo er Den, som ikke har erfaret, at al denne Verdens Trøst forgaaer? Jeg vilde trættes ved at opregne den mangeslags Kummer, som trykker Menneskene, og der er jo Klage nok derover. Men jeg skal ikke trættes ved, efter Christi egne Ord at sige: kommer hid til Ham, alle I, som arbejde og ere besværede, at han maae give Eder Hviile. Har han ikke selv sagt, at den Skrift var fuldkommet ved ham, hvorved der var lovet Helbredelse for dem, som have et sønderknuset Hjerte? Kom hid til ham, hvilken endog den Kummer er, under hvilken du liider; — han er endnu saa mægtig, som han var dengang, han er endnu saa kiærlig, som han var dengang, han skal engang ogsaa læge dig. Er du maaskee forladt, har Ingen, hvem du kunde kalde dine Venner — o! kald ham din Ven, saa skal han være det. Han er dig altid nær, han hører dig altid, naar du taler til ham, han kiender dig, om end Alle miskiende dig, han hjelper dig, om end Ingen ellers vil.

2.

Et „godt Hjerte“ er et skiønt, men ofte misbrugt Ord. Thi naar man seer Nogen, der just ikke synes at have Ulyst til det Gode, blød, svag og bevægelig, som let lader sig drive, hvorhen Andre ville lede ham, da plejer man ofte at tillægge ham et godt Hjerte; men med hvad Ret? Er da dette godt, at han uden egen Villie kan lokkes, som Enhver vil? og vel ligesaa ofte til det Onde som til det Gode. Er dette godt, at han er et Redskab i de Andres Haand? og vel ligesaa ofte til det Onde som til det Gode. Er dette godt, uden Eftertanke til at erkiende Sandheden, uden Bestandighed til at holde fast ved den, at gaae som i Blinde? og saa ofte see vi i saadanne blødagtige Hjerter det Onde paa en modbydelig Maade blandet sammen med det Gode. Kun det Hjerte fortjener at kaldes godt, som ikke aleene er blødt, men tillige viist og stærkt, saa at vel det Gode let aftrykker sig deri, men ogsaa kun det Gode, og at det da er istand til at beholde den antagne Skikkelse. Vil du forbedre Menneskenes Hjerter, da smelt dem, om du kan, med brændende Ord, bevæg dem, om du kan, indtil i deres inderste Fornemmelser; men hærd dem tillige, at de maae være troefaste, uforanderlige, stærke nok til ikke igien at ombannes af ethvert nyt Indtryk. Og hvorledes kan dette skee, uden ved Troen? — Der ere hørte mange skiønne Taler om „Dydens“ Ypperlighed, om dens Løn, mange indtrængende Formaninger til at beflitte sig derpaa; sikkert ere og Mange bevægede derved, have fattet gode Forsætter; men dersom dette skeede uden Gud, dersom Troen ikke kom til, da var det altsammen kun som Avner, hvilke Vejret bortvifter. En mat, ubestandig Bestræbelse, uden Viisdom, uden Tillid, uden Trøst — er dette det

Sindelag, vi søge, en Christens retskafne Sindelag? Og hvorfra har Mennesket Kraft, uden ved Samfund med Gud?

Fra F. H. Guldberg til Mynster.

Blegdamsveien 20 Jan. 1804.

Herved sender jeg Dem da min omsider færdige Tibull, den De som Tibulls gamle „Busenfreund" vilde modtage i al Venskabelighed! Andre skikkelige Mennesker have faaet den hæftet, men De faaer den indbunden; thi Rygtet siger, at den spjellerupske Bogbinder skal være uefterrettelig.

Jeg slider nu i Plautus, der gjør mig tre Gange saa meget af det som Tibull, hvor meget han end brød mig. Naar man engang har annammet den ulykkelige Tro, at Linie bør gives for Linie, og man tillige er meget øm i at hævde sit Modersmaals Evne til at kunne udtrykke Meget med faa Ord, er man ilde stædt ved slige Forsøg. Betænk dog Vers paa Vers som dette ene:

„Optumo optume optumam operam das: datam pulchre locas." —!!!

— Pestalozzis Methode vil ingen ret Lykke gjøre her; og de alt holdte Prøver have og i sand Forstand været daarligt Gods*). Steinmüllers slemme Bog imod ham, grundet paa Facta, kjender De vel; men der er i disse Dage kommen en anden, under Titel af „Beleuchtung der Pestalozzischen Großsprechereien", Erfurt 1804, hvis Forfatter rigtigt nok er grov, men ogsaa drøfter ham tilbunds.

Den unge Professor T. Baden, der ei var saa god som Thorlacius til at besætte gamle Jacobs Lærestol, skal nu, siger man for ramme Alvor og uden mindste Satire,

*) Guldberg var dengang Lector ved det blaagaard'ske Skolelærerseminarium.

være Inspecteur ved Tallotteriet. Endnu har jeg intet Naragtigere hørt.

Har De faaet og læst Vorms Forsvar for Cicero imod Wolf i Halle? Den er i mine Tanker værd at eie og læse, om man endog endnu bliver uenig med sig selv om Hvem man skal troe. Den Vorm er overalt en drabelig Mand,

„vældig til Strid, og vis paa sin Arm, og tung i sit Sværdhug!"

Jeg kjører dagligen forbi min høistærede Vens Broders Bolig, seer Ingen i Vinduerne, men hører stundum en snorkende Lyd: tager undertiden derind paa Tilbagetouren, spiser Frokost, lader mig bytte 96 Kobberskillinger i 48 nys prægede blanke Toskillinger og faaer en Raabuk forærende. Begriber De dette, er De meget kløgtig.

Levvel! og kom aldrig tiere til Byen, uden at skjænke een Aften til Deres

F. Høegh Guldberg.

Fra **Mynster** til **Rahbek.**

Spiellerup 10de Sept. 1804.

Da min Karl forleden kom hjem, medbragte han mig fra Haarløv en Skrivelse, hvoraf jeg med Fornøjelse erfarer Din og Frues gode Hensigt, at beære Spiellerup med Eders gunstige Nærværelse, — endvidere fra Kiøge en Billet, hvoraf jeg med Bedrøvelse seer, at ommeldte Nærværelse allerede er forbi. Med andre Ord, særdeles megen Tak for Eders Besøg*), hvis Behagelighed jeg giemmer i min Erindring, som en fix Idee.

---

*) Først med dette Besøg begyndte Mynster's Bekjendtskab til Fru Rahbek. Dette bemærkes med Hensyn til en Urigtighed i dette Punkt i Artiklen om M. i Nord. Conversationslexicon.

Sendes Dig fremdeles herved de bevidste Vers til „beliebigt" Brug, kun uden mit Navn.

Millioner Hilsener til Din velsignede Kamma. Hun har forglemt den første Stavelse af dette sit Navn, eller uden Vittighed, en Kam. Da den ikke kan rummes i Brevet, forbliver den i min Depot, som en Reliqvie.

Befalende Eder Gud!

Din
J. P. Mynster.

Fra F. L. Bang til Mynster.

Kbhvn., 20 April 1805.

Min kiære Søn!

Du seer sielden Skrivelse fra mig, men Du vil tilgive mig det i Betragtning af mine mange Forretninger og fordi min Kone dog af og til opfylder min Pligt; men denne Gang, jeg maa sige det reent ud, har den gode Geh. Grev Moltke paalagt mig at melde det, som glæder hans Familie og vil glæde dig, at den unge Greve i Onsdags erholdt sin sidste examen med alle honores; Grev Moltke takkede endnu dig derfor med megen Varme, som den, der havde lagt Grunden til hans Søns lykkelige Fremgang paa Studeringernes Bane. Jeg svarede, at du havde endnu meere at takke denne gode Familie for. Med det samme maa jeg melde dig, at min Ole har faaet Ende paa den anden Deel af sin anden Examen, ogsaa med laudabili, og at jeg har mistet min mindste lille Dreng efter 9 Dages Sygeleie. Jeg var vel ikke uden Følelse derved, men den blev lindret og forkortet ved Fornuftens Betragtning af nærværende Livs Møysommelighed, som vor kiære Lille blev befriet fra, og ved Jesu Religions dyrebare Haab, som er

udtrykkelig given til sørgende Forældres Trøst: „Lader smaa Børn komme til mig, og forhindrer dem ikke; thi saadanne hører Guds Rige til." Min Kone sørgede længere, dog ikke saa overmaade, som for Thora. Din Broder med Familie befinder sig vel, saa vel som Alle i vort Huus, der kierligen hilse og ønske alt godt over dig, saa vel som

Din oprigtige Fader,

F. L. Bang.

Fra **Mynster** til **Fru Rahbek.**

Spiellerup 1805.

Hvorfor har De ikke Vinger, min kiæreste „Niece"! at De, som De selv er god nok til at ønske*), kunde flyve til det „langvejs" Spiellerup og glæde Deres Onkel? De skulde da kunne „see paa mig", hvor meget jeg takker Dem for den Lydighed, at De skriver mig saa lange Breve — thi at De skriver dem saa kiærlige, saa fulde af Godhed, veed jeg, er kun Lydighed mod Deres egen Natur; hvorledes skulde De bære Dem ad for at skrive dem anderledes? Men da De nu desværre ikke kan flyve — hvilket dog en saa bevinget Natur som Deres billigen burde kunne — saa veed jeg intet bedre Raad for mig i Aften, end at lade mine Tanker flyve til Dem, skiøndt der er længe til, at dette Brev kan komme bort, og endnu længere til, at det kan naae Dem. — — — Jeg spørger mig ofte, naar jeg læser Deres Breve, om jeg dog er en saadan Hykler, at jeg giver Folk Anledning til den Uretfærdighed at troe saa godt om mig; men jeg veed, at, naar De faaer et Ideal,

*) Smlgn. „Af efterladte Breve til M." S. 15—16

da gaaer det ad Himmelen til; De søger en Gienstand for Deres egen Fortræffelighed, og vistnok seer jeg mig ret gierne i et saa forskiønnende Speil. — — — Jeg har, som altiid, saa ogsaa denne Gang saa meget at takke Dem for; jeg føler virkelig, hvor stor min Gield er til Dem for de mange og mangeslags Blomster, som De lader voxe for mig, baade metaphoriske og virkelige; thi jeg troer, at de mange skiønne og gode Ord, Deres Breve indeholde, paa Veien samle sig og spire frem som levende, duftende Blomster. — Jeg troer ikke alt det Onde, De siger om Dem selv. De kalder Den en „usſel Stakkel", for hvem jeg ikke aleene har saa meget Venskab, men for hvem jeg virkelig har sand Respect, som for et af de høimodigste Mennesker, jeg i mit Liv har kiendt.

Hvad min Duelighed til at udgive Prædikener angaaer*), saa siger De vel, at De for at bedømme den har sat Deres Partiskhed tilside; men hvad hjelper det, naar De dog dømmer efter det, De siger Dem at kiende til mig, og De just kiender mig igiennem Deres mageløse Partiskhed? Naar den hellige Kraft ikke strømmer saa levende og fuldt igiennem mit Væsen, som den burde, følger da ikke deraf, at Deres Præmisser ere urigtige?

Det er kiønt af Dem, at De endnu holder af mit Digt til Oehlenschläger; jeg er selv allerede noget kied deraf, og kan vel, naar noget deraf falder mig ind, spørge: skal det være Poesie? Det er nu meget længe siden, at jeg har giort Vers; jeg havde undertiden Lyst dertil, men jeg har saa meget andet at tage vaere.

---

*) Smlgn. „Breve fra Mynster" S. 70.

Fra Pavels til Mynster.

Kbhvn. 10 Aug. 1805.

Ved at erindre min fuldendte Landrejse bør jeg ikke undlade paa mine egne, min Kones, mine Børns, mit hele Huusgesindes Vegne at yde Dig, bedste Mynster! den oprigtigste Tak for den gjestfrie Modtagelse, vi fandt i Dit Spiellerup. Det staaer ikke i vor Magt at gjengjelde saa megen Godhed; jeg maa altsaa lade det blive ved som et ringe Erkjendtlighedsbeviis at sige Dig smukke Ting. Først maa jeg da sige Dig, at den Orden og Elegantz, som herskede hos Dig, og hvortil jeg ikke veed at have seet Lige i nogen dansk Landsbyepræsts Bolig, charmerede baade min Kone og mig. Sagtens hører jeg, Din Broders Stivsønner have fortalt, at der hos Provst Heiberg i Faxøe findes et smukkere og kostbarere Ameublement; sagtens fortæller og Rahbek, at der er ligesaa peent hos Lund i Kieldbye; men jeg dømmer kun efter hvad jeg har seet, og maa da tilstaae, at Alt, fra den venlige Gaard til Stadsestuen, havde mit fuldkomneste Bifald. Ogsaa kan jeg ikke andet, siden Du fremdeles hærder Dig i den Beslutning, indtil videre at blive Pebersvend, end lykønske Dig med den Huusholderske, Skjæbnen og Din Svigerinde har skaffet Dig. — Ogsaa kan jeg ikke andet, end i mit og min Kones Navn takke Dig ret inderligen for Din skjønne Prædiken. O at jeg dog kunde efterlade Dig i mit kjære Kiøbenhavn, naar et ubøjeligt Fatum snart for evig river mig derfra! — Men at jeg dog ikke skal mistænkes for at ville fremtræde blot som Encomiast, maa jeg bekjende, at Du messer maadeligt, og at Sangen i din Kirke ikke er meget bedre.

Den nyeste Nyhed, jeg kan fortælle Dig, er, at Hieronymus Laub's Kone har faaet Tvillinger, ja to Drenge.

Haarene rejse sig paa mit Hoved, og jeg er færdig at faae en Galdefeber, naar jeg tænker paa, at jeg endnu ikke har een.

— Vær hilset fra

Din trofast hengivne Ven

Pavels*).

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

(Sidst i 1805.)

Kiære, gode Onkel!

Da jeg dog halvveis har truet Dem med, at jeg snart vilde skrive til Dem igien, saa trøster jeg mig med, at De ikke vil blive alt for forskrækket over dette Brev. Jeg kunde naturligviis gierne springe al Undskyldning over, hvorfor jeg skriver to Gange i een Uge; thi jeg veed jo meget vel, at De umulig kan faae for meget af mine rare Breve, og om De ogsaa virkelig eengang fik for meget, saa fortiente De det rigtignok til Straf for alt Deres Smigrepræsterie over mine Breve. Men jeg vil derimod være saa honnet strax at sige Dem Aarsagen, hvorfor De seer dette Brev, og jeg haaber, at denne Aarsag vil fornøie Dem noget, af flere Aarsager og ogsaa af den (De maae ikke blive vred for de mange „Aarsager"), at den har fornøiet mig usigelig meget. Jeg fik nemlig i Dag sendendes fra min Syster et Brev fra Oehlenschläger til hende, hvori der stod noget meget smukt om min gode Onkel Job; dette var Anledningen til min Glæde; thi endskiøndt jeg selv kan, om ikke just sige, saa dog tænke eller meene, saa meget

*) Smlgn. „Breve fra M." S. 6: „Du vil let indsee, hvor lidt han (Pavels) og jeg ere skikkede til at være „Aands-Fortroelige". Derfor veed jeg nok, at han er et temmelig varmt og meget ærligt Menneske."

smukt og godt om ham, at jeg vil see paa den, der overgaaer mig heri, saa kan jeg dog nok lide, Andre ogsaa veed at skiønne paa ham. Da jeg har hans Brev endnu, saa vil jeg ordret afskrive det, der angaaer Dem; men først maae jeg sige Dem, at jeg i det Brev til ham, hvori jeg sendte Afskriften af Deres Digt, havde, i temmelig ubestemte Udtryk, sagt ham, at han nok neppe turde giøre Regning paa meer end 600 Rdr. af Regieringen. Dette, som jeg ventede at han vidste, førend jeg sagde ham det, har imidlertid været ham noget ganske Nyt, thi han skriver til min Syster, at han har faaet det at vide af mit sidste Brev, hvilket — saaledes lyde hans Ord derom — „i dobbelt Forstand vel kan fortiene at kaldes en Hiobs-Post, i slem Forstand nemlig for denne Tidendes Skyld, og i god Forstand for det egentlig Jobiske, nemlig det herlige Digt fra Job*). Sandelig den Glæde at have henrevet en saa ædel og ualmindelig dyb Natur som Job Mynster, beholder langt Overballancen mod de 200 Rdrs Tab. Lad ham hilse ved Karen Margaretha, og lad hende sige ham, at jeg anseer dette Digt som een af de største Glæder, der er mødt mig i Verden". De seer heraf, gode, kiære Job! at jeg jo nødvendigen maatte skrive til Dem, som Oehlenschlägers Commissionair i denne Sag; og hvor gierne, og med hvor megen Glæde jeg udretter denne Commission, veed De af min store Lyst til — for at bruge Deres eget Udtryk — at lade Deres Liv gaae igiennem lutter Blomster. Nu kunde jeg vel sagtens, efter at jeg har sagt Dem, hvad der for Øieblikket meest laae mig paa Hiertet, gierne lade Dem slippe dermed; men nu har jeg just Leilighed i Aften, og jeg veed intet, der saa godt trøster og vederqvæger

*) See Oehl.'s „Erindringer" og M.'s „Blandede Skrivter" 3die Bd.

mig for den rasende Tandpine, jeg nu har været plaget af i adskillige Dage, og som i Aften er saa slem, at jeg hvert Dieblik maae reise mig for at gaae hen og tage noget Rødviin i Munden, som, saa ofte det gientages, i det mindste for Dieblikket stiller Smerten en lille Smule. Det er sagtens Gigt, som jeg har faaet af den Trækvind, jeg har gaaet i i disse Dage, da jeg for Røg har været fordrevet af mit rare nye Værelse, som jeg var saa glad over, og som Rahbek har været saa god at koste saa meget paa, bare for at jeg skulde have det godt der. Jeg tilbringer dog den største Deel af min Levetid med mig selv, i min egen Stue (dette giør jeg rigtignok frivillig, og ikke af Tvang, thi jeg har i mange Henseender Anledning, og ogsaa for det meeste Leilighed nok, til at føre en meget modsat Levemaade, dersom jeg fandt min Regning derved), saa at det jo er ganske rimeligt, at jeg kan ønske at have det lidt beqvemt og ogsaa lidt kiønt, der hvor jeg næsten bestandig er, og at jeg har været lidt ilde tilmode — ikke uartig — over at min peene Stue er allerede blevet saa forbærvet af den idelige Røg, at man knap kan see, hvor smuk den har været — ikke at tale om mine Dine, som, uagtet de ikke har nogen Smukhed at tabe, siden de er saa flaue som hele Segelnæse-Familiens (ikke Deres Segelnæse) Dine, dog alligevel fordærves, og er allerede i den Forfatning, at Kammerherre Urne i Forgaars, lige idet han kom ind i Stuen til mig, spurgte mig, hvad jeg havde foretaget mig, siden jeg saae saa forunderlig ud af Dinene. Alle disse ynkelige Avisstykker, om Tandpine og Røg, fortæller jeg dog egentlig kun, fordi det nu engang er blevet mig til en Vane, at fortælle min søde Onkel Alt, hvad der hændes mig, og ingenlunde for at beklage mig; thi jeg er, som sagt, slet ikke uartig, og jeg har ogsaa det Haab, at disse

smaae Uheld nok faaer Ende; ja jeg er saagar meget trøstet i dette Dieblik, da jeg er i mit Kapel igien, og da det lader som min Kakkelovn er blevet lidt skikkelig. De maae derfor slet ikke bryde Dem om, hvad jeg har skrevet; jeg fortryder virkelig, at jeg har saadan en Lyst til at fortælle Dem, hvad der er mig ubehageligt, da jeg dog veed, at De er sød nok til at lade det giøre Dem ondt, naar der er noget i Veien for mig. Derimod vil jeg nu fortælle Dem, at jeg nu er meget artigere, end jeg var i Mandags, da jeg skrev det Brev, som De vel har faaet i Dag, og som sagtens ikke har opbygget Dem meget. Imidlertid maae De ikke, selv naar jeg fortæller Dem mine Uartigheder, troe om mig, at jeg taber Lysten til at blive artig, og at giøre Dem Glæde. —

Fra Mynster til Fru Rahbek.

(Først i 1806.)

Kiære Veninde!

Jeg kunde visstnok ogsaa, og med al Sandhed, sige: kiæreste Veninde! men positivus betegner her nok saa meget som superlativus. — Altsaa, kiæreste og kiære Veninde! uagtet det ikke er saa meget længe siden jeg fik Brev fra Dem, saa begynder jeg dog allerede stærkt at længes efter den Tilstand, da jeg igien kan begynde at haabe, og derfor see Posten imøde med endnu større Længsel, end jeg plejer. Og for at komme i denne Tilstand er det jo nødvendigt, at jeg først maae takke Dem for Deres sidste Breve, og sige Dem engang endnu, at jeg glæder mig over, at De er saa god, som De altid er, og saa glad og „artig", som jeg af Deres eget Vidnesbyrd — hvorpaa jeg altid med Sikkerhed forlader mig — seer at De er, og tilmed

saa stærk, eller saa sejg, at De kan være en halv Snees Timer ude af Deres Kapel, uden at gaae i Stykker. Bliv ikke vreed, fordi jeg snakker saaledes; thi uagtet jeg har endeel meere Respect for Deres Styrke, end De har selv, saa veed jeg dog nok, at Trækvind ikke er det Clima, hvori De trives. Jeg vilde derfor meget gierne have beklaget Dem, dersom jeg ikke til al Lykke havde seet, at min Beklagelse nok vilde kommet for sildig; men ved næste Lejlighed skal jeg med megen Fornøjelse beklage Dem saa meget som De befaler. Jeg mærker nok, at dersom jeg bliver saaledes ved, saa maae jeg begynde hveranden Periode med et „Bliv ikke vreed", og derfor vil jeg hellere bede Dem beklage mig lidt, fordi jeg, som jeg ofte plejer Søndag Aften, især naar det har været noget koldt i Kirkerne, blusser i Ansigtet osv., uagtet jeg ellers befinder mig meget vel. — — Jeg fornøjer mig i disse Dage, da Soelen har skinnet, rigtignok ikke vaarligt men vinterligt, ind i Stuen, over hvorledes Luther*) brillerer paa min Væg. Jeg seer mange Gange den gode Mand ret ind i Ansigtet, og tænker med Taknemmelighed paa min gode Niece, hvem det er en Glæde at giøre mig Glæde.

Det „Hoverie", som De taler saa meget om: at læse Deres Breve og skrive til Den, fra hvem de komme, er „en Byrde, som er let, og et Aag, som er gavnligt". — — De maae for alle Ting ikke skjule for mig, naar De ikke er glad; thi jeg ønsker at viide alting om Dem, som det er.

13 Marts 1806.

— Jeg maae endeligen bede Dem hilse Rahbek, og sige ham, at jeg er lidt vreed paa ham, omtrent ligesom

*) Hvis Billede hun havde foræret ham paa hans Fødselsdag („Breve fra M." S. 73).

Guldberg paa mig*), for en Mand, han har roest; dog ikke just, fordi han har roest Adskillige, som han kiender, og om hvilke han vel altsaa har sagt sin Meening, men fordi han har roest En, hvem han formodentlig slet ikke kiender, nemlig Biskop Bojsen, som nu ogsaa har lønnet ham, ved at han har gjort sin Liturgie saadan, at næsten endog V. K. Hjort er en Sinke imod ham.

Fra Fru Rahbek til Mynster.

Bakkehuset 20de Oct. 1806.

Bedste, kiæreste Onkel!

Nu kan jeg da endelig i god Roe takke Dem for Deres Godhed imod mig, i Anledning af min høie Fødselsdag. — De kan ikke forestille Dem, hvor godt det giorde paa mig, at jeg havde Deres Vers**) og Brev at trøste mig med i Løverdags, da jeg ret var en elendig syg Niece, og altid blev det mere, alt som det gik længer hen ad Aftenen. Jeg havde forkiølet, eller rettere forheedet, mig Aftenen iforveien, da min Tante var her, ved at lægge vel meget i Kakkelovnen, og ved jævnligen at løbe af Varmen i Kulden; men jeg mærkede ikke tilgavns, hvor ilde det havde bekommet mig, før i Løverdags Aftes. Men nu maae jeg dog strax fortælle Dem den Pudseerlighed, at jeg, ikke mange Timer efter at jeg havde faaet Deres Vers, fik ogsaa Vers fra — Bens Jaggesen. Jeg blev rigtig nok rørt, da Fodposten bragte mig et Brev fra min Søster, hvori der laae et Brev, hvis Udskrivt jeg strax kiendte at være Baggesen's; thi jeg havde slet ikke ventet det, og især

*) Fordi han havde rost Oehlenschläger saa meget i sit Digt.

**) Findes i M.'s „Blandede Skrivter", 3die Bind, S. 378.

ikke saa snart. Han havde rigtig nok Aftenen i Forveien miøset*) meget for mig om, hvilken grov Synder han var, endnu ikke at have besvaret et Brev, jeg skrev ham, og forsikkret mig, at Aarsagen var, han ikke havde været istand til at giøre det, mit Brev værdigt. Deraf sluttede jeg rigtig nok, at Huse havde Ret, som meente at det aldrig vilde skee, og jeg var ogsaa — som Rahbek kalder det — trøstet, thi det var Noget, som jeg ikke havde giort Regning paa, og som slet ikke behøvedes. Imidlertid fornøiede det mig dog, da jeg saae Brevet, ogsaa fordi jeg blev rørt over, at jeg igien havde giort ham Uret. Jeg læste derfor hans Vers, med megen Fornøielse, og beundrede hans smukke Skrivt, men kom dog altid tilbage igien til Deres Vers. Er det dog ikke ellers rørende, at jeg fik to Vers saa kort efter hinanden? Jeg skrev ogsaa i Gaar et ganske Smigrepræsteagtigt Brev til Jaggesen, som han i Morges fik paa sin Seng. Efter hans eget Sigende skal han reise i Morgen, men jeg troer slet ikke han kommer bort. Jeg vilde dog rigtig unde Baggesen, at kunne blive i Danmark, siden han saa meget ønsker det, og det dog rimeligviis neppe vil gaae ham godt, naar han kommer til Frankrig igien. Hans Vers sender jeg Dem en Afskrivt af, for at De skal see, at der ikke er noget krampeagtigt heri, og tilligemed mig være lidt rørt over ham. Han var ogsaa meget rørende og godlidende i Fredags Aftes, og havde slet ingen Lyst til at tage bort, da vi opdagede, at det var saa sildigt, at de vel neppe kunde komme ind af Porten. Han havde faaet i Hovedet, at ville boe i Kapellet paa Sophaen den Nat, og det var med Møie, at han lod sig pakke ind i en Kareth, hvor der foruden ham skulde være 3 Damer og to

*) „Miøsen" var, som bekjendt, Fru R.'s Benævnelse paa Affectation.

Herrer, og han forsikkrede, at han kun kiørte med, for ikke at være mig til Uleilighed. Min Tante lagde han virkelig slet ikke Mærke til, men det kom ventelig deraf, at hun var en aldeles stum Person. — Men nu er jeg kommet i med at sladdre om Jaggesen, og glemmer reent, at det var andre Ting jeg skulde fortælle Dem. Nu vil jeg derfor skynde mig til Geburtsdagen igien. Da jeg nu havde faaet det andet Vers i Løverdags, kom kort efter to Herrer ind til mig, nemlig Huse og Seidelin, hver med en Forœring. De kan vist ikke andet end være rørt over Carl, naar De hører, at hans Forœring bestod i Deres boisenske Afhandling, som han havde skaaret ud af en „Minerva" og ladet det første Blad trykke om til. Det var mig virkelig en ubeskrivelig kiær Forœring, maae De troe; thi at jeg afslog at tage et Exemplar af Dem, som De var saa god at tilbyde mig, var naturligviis blot forbi jeg ikke nænnede at berøve Dem det, da De kun havde saa faa, og De kan let begribe, at det er mig meget interessant at eie den. Desuden forærte Huse mig 3 Titelblade med Tilbehør til Deres Afhandling. Nu kom Seidelin med den deilige „Hakon Jarl", som rigtig nok var et rørende Syn. Han blev heller ikke lidt rørt over, at jeg blev saa glad derover, thi han havde havt megen Sorg paa Slutningen af hans Arbeide, over at Huse ikke var fornøiet dermed, forbi Blækket ikke var det allerbedste. Men naar man seer, med hvor megen Flid den er skrevet, og hvor peen den seer ud, og hvor nydeligt den er indbunden, i et ikke alt for modernt Bind, saa kan man ikke andet end være meget rørt over Seidelin. Jeg længes ret efter, at De skal læse den, da det vist vil fornøie Dem meget. Rahbek kom først sildig hiem i Løverdags, og da han saae, at jeg allerede havde faaet adskillige Forœringer, saa kunde han ikke bie til om

Morgenen*), men kom frem med sin, som bestod af noget meget deiligt broderet Musselin til en Kiole, hvori jeg rigtig nok vil blive mere kostbar klædt, end det er passeligt for saadan en temmelig styg Madamme, som jeg dog alligevel er, enten De saa vil tillade det eller ei.

den 21.

Jeg skammer mig nu over, at jeg har snakket Dem saa meget for om min Geburtsdag, og ærgrer mig over, at jeg ikke engang er bleven færdig dermed, skiønt jeg har brugt tre Sider dertil. Nu vil jeg derfor i Korthed sige Dem, at selve Dagen ikke var saa meget fornøielig, siden jeg ikke traf min gode Søster vel, da jeg kom ind til Byen, hvilket nok fornemmelig kommer deraf, at en Postdag efter den anden gaaer hen, uden at hun faaer Brev fra Oehlenschläger. Endnu maae jeg tilføie, at jeg om Aftenen maatte paa Comedie og døie Heede, at jeg ikke sad paa første Bænk i Logen, som en Dame, men at jeg sad paa den anden Bænk, og var meget knophsk**) imod den gamle Abrahamson, som Rahbek havde inviteret derhen for at see „Harlequin Patriot", og endelig, at min Fader forærte mig et smukt Shawl, min Tante et smukt Etui med mange Indretninger i, og Meincke „Sternbalds Wanderungen", meget ziirligt indbunden. Har jeg ikke nu været et ordentligt Barn, saaledes at fortælle Dem om alle de Foræringer, jeg fik? Lee nu kun af mig, men bliv ikke vred, fordi jeg har kiedet Dem med min Fortælling.

Den kielske Sag er endnu uafgiort. Guldberg giør sig forskrækkelig megen Umage for at overtale Rahbek dertil, men han har ikke sagt ja endnu, og Hertugen

*) Hendes Fødselsdag var først om Søndagen (d. 19de).

**) M. har tilføiet som Forklaring: coquet.

arbeider paa den modsatte Side. Jeg troer, at det er galt, at Rahbek ikke tager imod Kronprindsens Tilbud, men jeg vil tie stille, og lade R. raade eene; jeg bliver desuden helst hvor jeg er, dersom det gaaer an.

Jeg maae dog ogsaa fortælle Dem, at jeg nær var kommet til at reise Dem meget nær forbi. Lund*) fra Møen, og hans Familie, har nemlig været i Byen i denne Tid, og vilde absolut, at jeg skulde reise hiem med dem. De vilde for min Skyld opsætte Reisen til Dagen efter min Geburtsdag, og jeg havde næsten givet dem mit Ord, at ville følge med; men saa betænkte jeg, at det var Synd at reise fra Rahbek, og at det dog nok neppe vilde være mig mueligt, at reise forbi Spiellerup; altsaa tog jeg mit Ord tilbage, og blev anseet for et meget uresolveret Menneske, som jeg da endelig ogsaa er. Men kan De forestille Dem, hvor tungt det vilde have været mig, at have kunnet see Deres Kirke, og ikke kunnet faae Dem at see? Er det ikke slemt nok, at jeg d. 8 November maae nøies med at tænke paa Dem her hiemme, istedet for at see Dem i Deres eget Hiem? Og dog er det meget fornuftigt og ret giort, at jeg bliver hvor jeg er, ikke sandt, min gode Onkel? Havde jeg derimod kunnet faae min Giøgler med mig, saa skulde jeg nok have besøgt min Onkel, og saa veed jeg ogsaa, at vi vilde have været ham velkomne. —

Fra **Mynster** til **Fru Rahbek.**

(Octbr.) 1806.

— Tusinde, mange tusinde Tak for alle de Breve, hvorfor jeg endnu ikke har takket Dem. Det har glædet mig usigelig, at min lille beskedne Blomst har været Dem

*) Forfatteren til det skjønne Digt: „Landsbykirkegaarden".

kiær. Jeg vilde selv have bedet Dem, om den maatte blive indrykket i „Charis"; men jeg vilde først erfare, om den ogsaa var tækkelig nok til det. — — — Baggesen meener jeg det virkelig ikke saa ondt, men holder dog af ham, ogsaa fordi han dog har saa megen Skiønsomhed, at han nogenledes skionner paa Dem.

For at sige Dem noget Smukt, maae jeg fortælle Dem, at jeg nyelig i Jen. Allg. Lit. Zeit. fandt en Recension over nogle Legender af Kosegarten, om hvilken jeg ikke kan begribe, af hvem den er, siden den ej er af mig. Den er i sig selv ikke meget mærkværdig, men dens Forfatter er et Menneske, som lader til at bekymre sig om de samme Ting som jeg, og paa en meget lignende Maade. I denne Recension fandt jeg disse 2 Linier anførte af Schlegel:

Ach! diese Zeit hat Glauben nicht, noch Liebe;
Wo wäre denn die Hoffnung, die ihr bliebe?

Disse Linier skulde være den Blomst, jeg i Dag sender den Veninde, der baade har Troe og Kiærlighed og derfor ogsaa har Haab*).

Fra Fru Rahbek til Mynster.

Bakkeh. 25 Novbr. 1806.

Kiæreste Onkel!

Da jeg uden mindste Nødvendighed har givet Dem en Efterretning, som maae have foruroeliget Dem meget, saa

*) See videre Svar paa Fru R.'s Brev i „Breve fra Mynster", S. 94 fg. Rækken af hans tidligere Breve til hende er at læse sammesteds S. 63—93.

bør jeg ogsaa, saasnart det staaer i min Magt, give Dem nogen Trøst*). Jeg vil derfor ikke opsætte nogen eeneste Dag at sige Dem, at jeg nu er meget roelig i Henseende til vor gode elskværdige Giebichenstein og hendes Keiser. Allerede i Søndags trøstede Prof. Ørsted mig med, at de slemme Rygter vare ugrundede, og en Efterretning, som jeg i Morges fik fra Deres gode Ven Bentzon, har ganske beroeliget mig. Han skriver: „Frue Scheel har Efterretning fra Hamburg, at Steffens og hans Kone ere samlede og i Sikkerhed. Dette har Frue St. selv skrevet til en Veninde i Hamburg". De maae nu ikke være vred, fordi jeg har forskrækket Dem; men jeg kunde ikke tie, og har i 8 Dage gaaet i en skrækkelig Uroelighed. Nu længes jeg rigtig nok meget efter at høre noget fra Steffens's selv, og jeg vilde ogsaa gierne skrive til dem, naar jeg kun vidste hvor de var. Gudskeelov, at de ere i Live og samlede, thi det anseer jeg rigtig nok for det Vigtigste, og trøster mig forresten med — hvad De jo for nogen Tid siden skrev — at Keiseren nok har sørget for, at der ikke var meget at tage fra dem.

Jeg begyndte i Dag at ville afskrive et langt Brev paa Vers, som Jaggesen har skrevet paa Adams Geburtsdag, og sendt ham trykt; men den Flyvelyst forgik mig snart; dog fortsætter jeg det maaskee en anden Gang, thi jeg gad dog nok vidst, hvad De synes om det. Jeg kan ikke troe, at Adam vil blive tilfreds dermed, skiøndt det dog rigtignok synes, som om den stakkels Jaggesen har givet ham Æren. —

---

*) Et foregaaende Brev havde meddeelt, at Steffens og hans Kone — hvem Fru R. benævnede efter hendes Hjem ved Halle — skulde være i stor Fare ved de Franskes Fremtrængen.

Fra Fru Rahbek til Mynster.

Bakkehuset d. 1 Dec. 1806.

— De har glædet mig usigeligen med Deres sidste Brev*), og det giorde mig inderlig ondt, at jeg fik det saa seent i Løverdags, at jeg ikke kunde svare Dem strax, fordi jeg nødvendig maatte skrive et Par andre Breve den Eftermiddag. Jeg har, siden jeg fik det velsignede Brev, der indeholdt en for mig saa glædelig Tidende, næsten ikke havt anden Tanke, end Dem, og min gode Giebichenstein, og hendes Keiser, og jeg har for en stor Deel glemt, hvor syg jeg er i denne Tid, for bare Glæde. Jeg tog ogsaa til Byen i Gaar, egentlig kun for at skaffe os de fornødne Efterretninger, men dette lykkedes mig desværre ikke, thi Ingen her i Kiøbh. veed Noget ret paalideligt i den Sag; og efter at jeg havde havt stor Uleilighed for at faae Capitain Steffens opdaget, og et Brev sendt til ham, fik jeg blot at vide, at han trænger ligesaa meget til paalidelige Efterretninger, som jeg. Han formoder imidlertid — efter et Brev fra hans Broder i Kiel — at H. Steffens endnu er i Halle, men Breve, som han skal have skrevet til Grev Schimmelmann og til sin Broder, ere slet ikke komne hertil. I den Formodning altsaa, at hans Broder er i Halle, havde han skrevet med forrige Post til ham, og nu vil jeg skrive med denne Post; thi der er intet at udrette, saalænge man ikke veed vist, hvor Keiseren stikker, og paa hvad Maade man sikkert kan faae Noget sendt til ham. Min gamle Confirmations-Kammerat: Holten — med hvem jeg i Aftes giorde den Aftale, at han skulde lade mig faae et Creditiv, naar og hvorhen jeg forlangte det — fortalte

*) Ikke opbevaret.

mig mange Exempler paa Posternes Upaalidelighed i denne Tid; han havde skrevet 7 Breve til Niebuhr, som er i Berlin, inden han fik hans Opholdssted at vide. Men af Aviserne i Dag seer jeg dog, at de preussiske Poster skal være komne i Orden igien, og saa kan det vel ikke vare meget længe, inden man maae kunne faae sikker Efterretning om, hvor vor Keiser stikker. Men hvor i Verden han end stikker, saa er jeg ganske vis paa, at han er en fattig Keiser, og at nogle Penge vil være ham forskrækkelig velkomne, især paa en Tid, hvor han ligesaa godt kan tage imod dem, som De kan byde ham dem; og jeg er derfor ogsaa usigelig glad ved, at De kan hielpe ham noget i hans nærværende Nød. Og naar det ikke var Dem, min gode Onkel! hvem jeg i Sandhed under Alting bedre, end mig selv, saa vilde jeg misunde Dem, at De har Evne til at hielpe en Ven i Nøden; men nu er jeg saa inderlig glad ved, at det er Dem, der kan det, endskiøndt jeg gierne selv ogsaa vilde giøre noget. Jeg har rigtig nok nogle Ducater, som jeg har samlet fra min Barndom af, og indtil nu; dem vilde jeg saa gierne give Giebichenstein, men jeg tør ikke bede Rahbek om det, for saa veed jeg, at han før giør Udveie til nogle andre Penge — hvor fattig han end selv er — end at han vil, at jeg skal miste mine Ducater; og dersom han bare havde nogen Forestilling om, hvilken Glæde det vilde være mig, at blive af med de dumme Ducater, som dog nu kun ligge i min Skuffe til min Ærgrelse, saa fik jeg vist ogsaa Lov til det. Jeg har ret i disse Dage indseet, hvor godt det er, at De ikke er givt; thi havde De nu Kone og Børn, saa havde De maaskee ikke Noget tilovers for Deres Ven. Jeg saae gierne, at De, naar De faaer dette Brev — om mueligt — strax skrev til mig igien, og gav mig nøiere Underretning i denne Sag, hvori De har giort mig den store Ære, at

giøre mig til Deres Fortroelige og til Deres Commissionair; thi da jeg nu ikke har andet i Hovedet, saa er jeg virksom paa alle Kanter, og vil, som jeg haaber, ogsaa snart faae de fornødne Efterretninger indhentet, og jo før Keiseren kan faae Noget, jo bedre er det. Naar De derfor vil give mig ganske bestemte Ordrer — og jo meer De giver mig at bestille i denne Sag, jo gladere giør De mig — saa behøver der ikke at spildes noget Øieblik. De tager mig det vist ikke ilde op, at jeg snakker saa meget om denne Sag, thi De begriber vel, hvor interessant den maae være mig, og hvor kan den ogsaa andet, naar den angaaer Mennesker, der ere mig saa kiære, og som jeg saa ofte har beklaget i denne Tid?

Men nu kan jeg ogsaa gierne begynde paa, at snakke lidt med Dem om Deres Smigrepræsterie, og fortælle Dem, at jeg aldeles ikke erkiender det for gyldigt. Vil De, saa skal jeg skaffe Dem alle mine tilstædeværende Skolekammeraters Vidnesbyrd for, at jeg, i Skolen, aldrig blev roest, eller udmærket for mit Haandarbeide — hvori jeg altid var, og endnu er tilbage — men aleene for de Ting, som man bruger Hovedet til. Derfor kunde det nok falde Nicoline Hammeleff ind, at begynde sin Tale til mig saaledes: „Karen Margrethe, Du, som er saa klog! siig mig det, eller det!" men det faldt hende aldrig ind, at sige: K. M., Du, som er saa behændig! giør det, eller det for mig! Forresten er det meget rimeligt, at jeg ikke duede, og ikke duer til Haandarbeide, naar man betænker, at jeg har tilbragt næsten hele min Barndom imellem lutter gale og forvildede Drenge, og for det meeste i Gaarden, hvoraf jeg har faaet de peene, nydelige Fingre, som De nu har taget under Deres Protection. Imidlertid har jeg altid havt og har endnu megen Lyst til alt peent Haand-

Arbeide, og holder naturligviis Færdighed heri for et meget nødvendigt Reqvisit for et veldannet Fruentimmer; ogsaa har jeg giort mig Umage for at indhente Noget af det Forsømte, for saa vidt det stod i min Magt, men Sligt maae man vænnes til fra Barndommen, ellers er det — som „Dannegvindernes" Møller sagde om Frimureriet, da han var fuld — ingen Ting bevendt; og uagtet man rigtig nok kan være ubehændigere, end jeg er, saa føler jeg dog godt, at den største Roes, der med Ret kan tilkomme mig, er, at jeg er — hvad en Pige, vi engang havde, sagde om en Tærsker — ganske behændig til Klodserie. Skal man derfor, af mine Hænders Produkter, slutte til min øvrige Fortrinlighed, saa bliver den kun saare ringe at ansee.

Denne lange Afhandling har De selv nødt mig til at skrive, men nu haaber jeg ogsaa, at jeg har forsvaret min Sag saa godt, at De ikke vover tiere at modsige mig; jeg begriber heller slet ikke, hvorfor De ikke vil troe mig paa mit Ord, da jeg jo dog er et ganske ærligt og sanddru Menneske, og De dog veed, at jeg slet ikke er saa bange for at roese mig selv for Dem, naar jeg fortiener det. Og til Beviis herpaa vilde jeg nu ønske, at jeg kunde roese mig lidt af min Flittighed, men jeg kan kun roese mig af min Villie dertil. Det er forskrækkeligt, hvorban en Dag gaaer hen efter den anden, uden at jeg kan faae Noget ordentligt bestilt; og især har jeg i adskillige Dage havt saameget nødvendigt, uopsætteligt Brevskriverie, at jeg ikke har været langt fra at love mig selv, at lade alt det dumme Brevjaskerie faae en Ende, som dog — hvor hurtig en Pen jeg end er — altid tager mig nogen Tid bort, som kunde anvendes bedre. Og hvorlidt jeg end er for at forlade mit Hiem, saa maae jeg dog ogsaa giøre dette

tiere, end jeg har Lyst til; saaledes maatte jeg Stakkel i Fredags i det græsselige Veir tage ind til Byen, uagtet jeg var saa syg, at jeg knap kunde staae paa Benene. Dersom De kunde troe, hvor meget ondt jeg føler uafladelig, og hvor megen Vold jeg giør paa mig, og hvor gierne jeg vilde bilde mig ind — hvad alle Andre bilde sig ind — at det er Indbildning, saa vilde det giøre Dem meget ondt for mig. Jeg er slet ikke forsagt, min gode, velsignede Onkel! De veed, hvad jeg har lovet Dem, og det skal jeg — med Guds Hielp – ogsaa holde; men jeg er rigtig nok meget bedrøvet for min stakkels Rahbek, som kun giør sig haard imod mig, men i Hiertet dog sørger over mig. Jeg har i nogen Tid slet ikke sagt Deres Broder et Ord om mit Befindende; desuden troer han mig ogsaa kun halvt, og tager overhovedet meget feil af mig. Sagtens kan der være nogen Sandsynlighed paa hans Side, og jeg veed ogsaa meget godt, at han virkelig holder mig for syg, men dette dog langt mindre, end jeg er.

Fra Samme.

13. Dec. 1806.

— Uagtet jeg stak over begge Ørene i lutter Oehlenschlägeriana, da jeg modtog Deres Pakke, saa kan jeg dog ikke nænne andet, end strax at give Dem Efterretning —. De kan forlade Dem paa, at jeg nok skal sørge for, at det Indlagte, saasnart det med Sikkerhed kan skee, skal komme i Keiserens eller Keiserindens Hænder. — Jeg er forskrækkelig glad for denne velsignede Commission, og har i mit hele Liv aldrig havt nogen saa glædelig. Jeg har aldrig holdt saa meget af nogen Penge, som jeg holder af disse!

Mit nærværende Liv behager mig ikke stort, da jeg maae svire langt mere, end jeg kan taale. Naar jeg ikke

vil giøre Rahbek vred, maae jeg igien tage til Byen i Morgen for Giøgleriets Skyld, og paa Mandag, fordi jeg er buden i Selskab. Jeg kan ikke nægte, at jeg i Grunden er et ganske selskabeligt Væsen, som nok gider seet og talet med mange og forskiellige Slags Mennesker; men jeg kieder mig dog aldrig, naar jeg er ene, og føler da aldrig den Tomhed og Kiedsommelighed, som gierne indfinder sig, efter at jeg har været i Sværm. Hver Aften jeg er hiemme læser jeg i Don Quixote og i Cervantes's Vida, og begge Dele fornøie mig ubeskriveligt meget; og det vil fornøie mig endnu mere, efterat jeg veed, at det fornøier Dem, at jeg læser Spansk. Italiensk maae jeg ogsaa læse noget hver Aften; thi ellers vilde jeg reent forqvakle det, jeg kan, med alt det Spanske, jeg tylder i mig.

Rahbek, som har lovet mig at besørge dette Brev ind for mig, skal nu snart afsted. Baggesen's Vers, som jeg begyndte at afskrive, gider jeg ikke fuldført, da det nu er kommet ud, i et Bind, som bestaaer af lutter Epistler, og De ventelig snart faaer det. Vi har faaet dette Jaggesen'ske Jask i Dag, og det seer mig saa flaut ud, at jeg vist ikke forsømmer mit Spansk for at læse deri. Nu er jeg snart kied af hans Misserie, men jeg er dog rørt over ham alligevel, og yttrer min Rørelse ved at tage mig meget af den lille Afplyndrer (hans Søn), som er et saa fornuftigt og ordentligt Menneske, at det ikke er at undre paa, at Jaggesen ikke kan begribe, at det er hans Søn.

Rahbek og Huse hilse meget.

Deres stakkels astheniske

K. M.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup, 29. Dec. 1806.

— Nu har jeg været god saa længe; men nu har jeg spidset min Pen, og vil være ond, og det tilgavns. Af Jaskesen's riimsomme Sludder-Breve har jeg læst den største Deel — De vil af Titelen nok see, at de ikke have fundet Naade for mine Øjne. Dermed vil jeg ikke nægte, at jo Et og Andet har moeret mig, dog næsten kun i det, jeg kiendte tilforn. Derimod har jeg ærgret mig over, eller foragtet ham for, den af Forfængelighed og Abjection modbydeligen blandede Fortælling om ham selv, der gaaer heel igiennem Bogen, og hvis Indhold kun er, at han er en daarlig Stakkel, som ingensteds er tilpas, som ingen Ting kan tilgavns, hvilken Fortælling han ret vel kunde sparet sig, da man nok kunde mærket ham det af alligevel. Nogle Stykker have opbygget mig; fleere ere dog saa slette, at jeg ikke havde troet, Baggesen kunde være saa flau. Jeg gider ikke tale meere om dem i Almindelighed, men jeg har dog Lyst til at tale lidt endnu om Brevet til Adam*). Hvad han vil synes derom, eller rettere: hvad han vil giøre derved, veed jeg ikke; jeg haaber: det Rette, skiøndt jeg ikke ganske veed, hvad der under hans Omstændigheder er det Rette**). Jeg havde Lyst at sige Personen: Lad Poeter, som Du ej begriber, være!†) og det med desto større Grund, som det heele Brev synes mig Pavels's Recension, udsat i en Cantate. Den samme „freimüthige" Tone, det samme næsvise Ingenting, de samme fornemme faderlige Formaninger, som, hvad enten de komme fra Claus

*) Smlgn. „Skiemtsomme Riimbreve": „Noureddin til Aladdin".
**) M. var meget tilfredsstillet af Oehlenschlägers senere Svar.
†) Smlgn. Riimbrevet til Pavels, sidste Vers.

eller Jens, ere lige berømmelige. — Kiøbenhavns Indvaanere ville formodentlig beundre Godmodigheden i, at han tilbyder Forliig. Jeg beundrer den slet ikke; thi da Alting er tilfældigt hos ham, saa beroer ogsaa heele Godmodigheden paa det Tilfælde, at han faldt i „Geheimeraadindens"*) Hænder; var han falden i Frue Kierulfs, var alt det Modsatte skeet. Og hvor tør dog den Herre snakke om „Ranglerier", da han dog selv næsten intet Instrument tracterer, uden Ranglen; og om han end engang imellem synger et Stykke til et andet, saa maae han dog altid af og til have Ranglerierne fat; thi ellers troer han ikke, det er poetisk. Der rinder mig et Par Linier i Tanke, som just ikke ere noget omfattende Exempel, men som jeg dog har Lyst at commentere. „Velkommen her, hvis ej mit Øje svigter, Hvis Du bevarer Dig for Fald" — nogle jevne, borgerlige Linier; men da disse dog næsten vare blevne lidt prosaiske, saa kommer: „Vær hilset — med høje Bifaldshymners Jubelskrald" — der har vi Ranglen, og saa er det Poesie! — Moeret mig har især, hvad han fortæller om sin egen „Tanke, Sindighed og Møje", og om sin „Gang", der er „stadig, lige, tryg, paa begge Been". Man kunde fortælle hvem man vilde, at dette var sagt om Nogen, og lade ham giette: om hvem; og naar han saa havde giettet den heele Række af menneskelige Væsener igiennem, lige ned til Pavels, og ved Gietningen var stemt til at vente det Urimeligste, vilde han dog endnu med den samme Forundring høre, at det var sagt om Bens Jaggesen. — De seer nok, af al min græsselige Ondskab, at jeg, ligesaa lidet som Hans Christian, meere har Medynk med ham.

---

*) Fru Rahbek's hyppigste Benævnelse af Oehl.'s Søster: Sophie Ørsted.

Ogsaa seer De, at jeg er gaaet over til min „store Broders" Partie; men De skal have Lov til at skiændes med mig derom, ligesaa vel som med ham.*)

15. Febr. 1807.

— Baggesen taler undertiden meget smukt om mangeslags Ting, indtil et Punct, som jeg vilde betegne at ligge paa den indvendige Side af Overfladen; saa snart han kommer det mindste længere ned, suser det for hans Øren, og han veed hverken hvad han siger eller giør. Saaledes er det ogsaa med hans Vittighed, som kun træffer indtil det Punct; sigter han dybere, saa hører man kun Pilens Susen, men den træffer ikke.

Fra Steffens til Mynster.

Kbhvn. 21. Marts 1807.

Beste Mynster!

Hermed anmelder jeg dig mig og Professor Ørsted. Jeg haaber, at du har intet imod, at jeg bringer dig ham med; det er en saare brav og oprigtig Karl. Jeg har meget at tale med ham, som med dig. Her er det ikke mueligt. Hvor inderlig glæder jeg mig over at see dig, du Gode! Vi reise paa Tirsdag herfra, og jeg haaber, at vi om Aftenen ere i Spiellerup. Jeg bliver Onsdag og Torsdag hos dig, og reiser for Søndagen derpaa at kunde med

*) Udg. har troet ikke at burde have Betænkelighed ved at meddele ovenstaaende Brev, hvis hele Tone viser, at de Udtryk, som meest kunde vække Forargelse, tildeels ere brugte i Spøg. Det tør ogsaa forudsættes, at Mange tjende den Recension, M. 1831 skrev over H. Hertz's „Gjengangerbreve", i hvilken han med Varme dvæler ved Baggesen's „mangfoldige Digter-Fortienester", hans „tonerige, altid afvexlende, gratiose Lyre". (Bl. Skr. 2, S. 380—82 og 366.)

Smakken sætte over fra Nysted til Heiligenhafen. Ørsted og jeg bringe en nye Opdagelse af Ritter med, som vi med dig vilde undersøge nøyere, efter her at have experimenteret meget, og som vil overraske, ja jeg tør sige forfærde dig ved sin store Simplicitæt og uhyre dybe Betydning. Jeg skriver intet meere, kiære Mynster! thi snart sees vi jo. Hvor inderlig jeg glæder mig til dit Selskab, kan du neppe tænke dig — Adieu!

din Ven,

H. Steffens.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

17. Dec. 1807.

— At Schlegelerne igien lade den „irrede" Ridder*) være „Herholdt"**), finder jeg meget ret; Guderne forbyde den Ridders Varsel, thi derefter vilde det gaae Oehlenschläger's Liv, som han selv siger†) om nogle af Shakespeare's Dramer: at det vilde ende sig i det Brede. Jeg veed ikke, hvad Moral den Ridder bringer, uden den samme, som findes i Kammerherre Henning's's „prosaiske Tanker over Livets Poesie", et høist mærkeligt Skrivt, som virkelig er værd at læses; thi der har jeg første Gang med reene og tydelige Ord læst: Lad det Oversandselige ikke forstyrre Dig i det Sandselige! Beflit Dig paa Dyden, men ikke den, som

---

*) Digtet: „der irrende Ritter", et af dem, som betegne Oehlenschläger's Bortvendelse fra den romantiske Skole, omtaler han selv i sine „Erindringer" (2, S. 116) som mindre tilfredsstillende, skjøndt han har omarbeidet dets første Deel til sine samlede Digte („Den vandrende Ridder, eller Don Quixote den Yngre").

**) o: holde her, see „Medd." S. 160. Smlgn. „Ørsteds Breve" 1, S. 245 o. fl. St.

†) i den bekjendte Fortale til de kort i Forveien udkomne „Nordiske Digte".

kræver Opofrelser! etc. — Oehl.'s Fortale maae ellers være meget opbyggelig for Baggesen, dersom de endnu ere gode Venner; dog! det siger Baggesen kun lidt. Først og fremmest er dog dette at sige om ham: at Sandhed er ikke i ham.

Fra **Bentzon***) til **O. H.** og **J. P. Mynster.** .

Paris 10. Januar 1808.

S. T.

Hr. Professor Mynster!

Skulde Du i physiske eller chemiske Forelæsninger være forlegen for Beviis for en vis inertiæ i Naturen, saa kan Du, hvis Dine Tilhørere ikke ville tage Dit eget Exempel for tilstrækkeligt, som jeg dog vil formode, anføre min Drivtighed i at skrive. Ellers tiener til Din Efterretning, at jeg nu har været omtrent en Maaned i Paris, at jeg har begloet alt, hvad jeg har kunnet faae fat paa, at jeg er syg og følgelig midt i dette Paradiis af H—r og Narre kieder mig. Videre meldes engang for alle af Grunde, som jeg vil overlade til Din egen Sagacitet at udfinde, at Du under mit Ophold i Frankrige ikke vil faae et Ord Politik fra mig, hvilket dog ikke bør forhindre Dig, Ole Jeronimus, eller Dig, Hiob (thi dette som mine øvrige Breve ere til Eder begge) fra at sende mig Medicin og Theologie i svær Mængde. Jeg har her taget mig til at tegne og lægge mig efter Architectura, samt hvad man her kalder la science des ponts et chaussées, af bare Medlidenhed med det kiere Sielland, hvor man bygger stygt og giør værre Veie. Jeg har i Sinde ved min Tilbagekomst at vinde Celebritet ved en via Appia eller en Iron rail imellem Kiøge og

*) Bekjendt især af Oehlenschläger's og Mynster's Levnet. Smlgn. M.'s „Medd." S. 97, „Af efterladte Breve til M." S. 27.

Spiellerup. Forresten moerer jeg mig med at øve mig i at kiende Graasteen fra Diamant, hvilket er lettere end at skille Tyve og franske Jurister ad. — Hvad bestiller Du, Ole? læser Du over medicina forensis efter den bevidste Plan? Og skal Du endnu ikke gifte Dig, Hiob? eller skræmmer Din Navne Dig? Jeg agter i May Maaned for en kort Tid at gifte mig med Alperne. Da ingen af Jer har seet Raphaels Transfiguration og Apollo, saa giorde I vel i strax at komme hid. I kunne see begge Deele i et Par Timer og tale med mig i een, saa I tydeligen indsee, at der ikke vil gaae megen Tid med. Hils Jens Wilken Hornemann, at naar han en anden Gang giver Folk Breve til Van Marum, skal han adressere Brevet til Haarlem og ikke til Leiden, forbi Folk ellers let kunde gaae Manden forbi. For imidlertid at dette Brev ikke skal gaae Jer forbi, da Klokken er 1¾, og Posten slutter Kl. 2, vil jeg slutte.

Bentzon.

Fra Grev A. V. Moltke til Mynster.

Dyrebareste Ven!

Dersom jeg nogen Tid havde behøvet et Beviis paa Dit prøvede Venskab, var der vel intet større end Dit ømme og deeltagende Brev, dobbelt kjerkomment under saa sørgelige Omstændigheder. Haardt nedtynger Sorgen min elskede gode Fader; dog haaber jeg at Himlen vil bevare mig ham, og Tiden foreenet med Religionens Trøst, og alt hvad der er mig muligt til at forekomme hans Ønsker, bidrage, om ikke til at slukke, saa dog til at formindske den Smerte, som nu ej kan andet end føles i sin fulde Kraft. Mit Haab bestyrkes derved, at hans utrættelige Virksomhed vedbliver,

og at han deeltager i sine Forretninger med sin sædvanlige Nøjagtighed; maatte jeg kun kunne lette ham Byrden saa meget, som jeg ønsker det! Han har selv udtrykkelig paalagt mig meget at hilse Dig, og takke Dig for Dit Venskab, som han meget beder, Du altid ville bevare ham, da det er ham saa dyrebart.

Sandt er det dog, at i Modgang, særdeles af den Art, som nærværende, gaaer dog ingen Trøst over Religionens. De Elskedes Bortgang bliver da kun til en Rejse, hvor vel Afskeden er tung og sørgelig, og Savnet i Adskillelsens Tid haardt for de Tilbageblevne, men den tilkommende Foreening, for aldrig mere at adskilles, vis og dobbelt frydefuld, selv ved Skilsmissen. Overalt er dog ingen Tanke mere beroligende, i det mindste for mig, end den, som Du selv nævner i Dit Brev: at Alt kommer fra den Almægtige, Algode, Alviise, som vil og kan gjøre alle hans Skabninger lykkelige, og som bedst veed Midlerne dertil. „Gud kan paa alting raade Bod, thi bør han eene raade" — disse Ord af een af Psalmerne i den nye Psalmebog rinde mig altid i Tanker, thi de alleene, synes mig, bør forjage al Mistrøst, og alleene hos mig levne det Ønske, at være i Alt en saadan Moders værdige Søn.

Tilgiv jeg heri har været lidet vidtløftig; men Vennen taler til Vennen, og til den Ven, hvis Lærdom har saa stor Indflydelse paa hele min Sindsforfatning, for hvilken min Erkjendtlighed skal vare med mit Liv.

Bregentved den 30te April 1808.

Ganske Din

A. W. Moltke.

Fra Engelbreth til Mynster.

Høystærede!

Deres saa læseværdige og grundige Afhandling*) har jeg giennemlæst med den meest levende Interesse, og takker Dem paa det forbindtligste, at De har villet skiænke mig denne Fornøyelse frem for nogen anden. Hvor Arbejdet er saa fuldkommen harmonisk i alle sine Deele, hvor de modsatte Meeninger kun synes berørte med en let Haand, og dog rystede med Kraft i deres inderste Grund, naar man seer nøyere til, hvor intet væsentligt mangler til at give den fremsatte Hypothese den høyeste Grad af Sandsynlighed — der er intet for mig at tilføye. Det lidet, jeg har anmærket ved at giennemlæse Afhandlingen, indslutter jeg; hvor ubetydeligt, overflødigt det er, vil sees ved første Oyekast, men jeg lader det medfølge som et Beviis paa den Agtsomhed, hvormed jeg har læst og atter læst Deres Afhandling. Imidlertid maae jeg dog ligne de tydske Recensenter deri, at naar de intet andet vide at sige om Bogen, saa taler de om Bagateller af enkelte Trykfejl etc. Saaledes finder jeg stedse skreven af Dem: Charachteer; men det sidste ch synes enten at maatte være et k som i det græske χαρακτ., eller et c som i Latin: Character; jeg siger dette blot for Sætterens Skyld, som maaskee vilde giøre et snurt Ansigt, om han i en Tidsalder, da man selv bortkaster nødvendige Bogstaver, skulde bruge eet mere end fornødent kunde synes. Tilgiv mig denne Ubetydelighed.

Det giør mig ondt, jeg i disse Dage ej kan sende Dem „Seeland im Sommer 1807"; jeg maatte efter Forlangende iilende sende den til Kiøbenhavn, men fik da Løvte, at, naar

*) Om Forf. af Brevet til de Hebræer. (Bl. Skr. 5.)

min Vogn igien kom ind, skulde jeg igien faae den til Laans. Jeg venter altsaa vist at skaffe Dem den i næste Uge.

Med største Taksigelse for Laanet, og Undskyldning for at have beholdt dem saa længe, følge tilbage de Bøger, De har været saa god at laane mig. Maatte jeg udbede mig Schleyermacher over Timotheus, er jeg Dem meget forbunden.

Lydersløv den 18de Maj 1808.

Høyagtelse og Hilsen.

Engelbreth.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup den 8de Septbr. 1808.

Uagtet jeg i Morges ikke fik det halvvejs belovede, men ikke fortjente Brev, saa sætter jeg mig dog i Aften til ret at styrte et Brev sammen, da jeg i Morgen, paa Løverdag, Søndag og Mandag ingen Tiid faaer, og dog ikke vil lade Dem bie alt for skammelig længe, inden De hører fra mig. Det vigtigste er at takke Dem ret meget for Deres to sidste nydelige Breve, og de deri indeholdte Beskrivelser over „Figurerne" paa Holmen*) og paa Bakkehuset. Jeg kan virkelig forundre mig over Deres Lethed i at fortælle, og studerer mangen Gang Periode-Bygningen og den heele flydende Stiil, fordi jeg meget gierne vilde lære dens Grace, hvilken jeg ganske mangler i mine dorske, tunge og vanskelige Constructioner. Men jeg begriber nok, at man ikke studerer sig den til, saa lidet som til nogen anden Grace. Dette har jeg nu vel sagt Dem adskillige Gange, men jeg kan dog ikke undlade engang imellem at sige det paa ny,

*) „Af efterladte Breve til M." S. 43—44.

naar jeg seer et Par saadanne Niece-Breve ligge for mig. Pipi-Entraderne paa Holmen have ogsaa fornøjet mig, men det giør mig dog ondt med den Ureenlighed, der hersker hos „de søde Spandigere“ som hos alle sydlige Nationer, og dog vist er et Beviis paa deres Decadence, og derpaa, at Herligheden er taget fra dem, og givet til Norden. Jeg interesserer mig imidlertid endnu ligesaa meget for Deres Landsmænd, men er dog ganske glad ved, at deres Vej ikke er faldet over Spiellerup, især da de ere ledsagede af saa Mange af vort raske danske Mandskab, som jeg ikke har nødig at lære at kiende paa den Maade. Jeg har ellers leet af Deres Frygt for den spanske Atmosphære, da De formodentlig meener, at den danske er meget „retfærdig“. — Ved at tale om Jordens forskiellige Nationer, erindrer jeg ellers et Sprichwort, som jeg forleden lagde Mærke til i Archenholtz's Minerva, just for ved Lejlighed at tractere Dem dermed. Nemlig: Fyrsten Kaunitz sagde om Engellænderne: il est prodigieux ce qu'ils ignorent.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup den 25de Septbr. 1808.

Kiære, gode Veninde!

Dersom De maaskee venter, at dette Brev allerede skulde indfinde sig med Morgenposten (jeg meener, med den Post, som kommer i Morgen), saa giør det mig rigtig nok ondt, at De skal vente forgiæves, men saa maae jeg dog ogsaa fortælle Dem, at De selv ikke er uden Skyld deri. Der stod nemlig i Deres sidste Brev, at jeg snart skulde faae et igien, og skiøndt „snart“ er et relativt Begreb, og f. Ex. for den store Ole adskillige Postdage endnu kunde gaae hen, og han dog synes at have svaret snart, saa forholder det

sig ganske anderledes med min Niece, som har vænnet mig saa godt, at naar hun har lovet mig et Brev snart, jeg ogsaa venter det ret egentlig snart. De kan derfor ikke undre Dem, at, da jeg i Mandags havde fundet det ganske rimeligt, at jeg intet Brev fik, jeg derimod i Torsdags, da jeg havde udstrakt min begiærlige Post-Haand, trak den meget flau tilbage, da jeg hørte det onde Budskab: der er intet Brev! og at jeg den heele Dag ikke gad tænke paa Posten. Med alt dette vil jeg nu ingenlunde give tilkiende, at jeg har nogen Aarsag til at klage, heller ikke egentlig at jeg klager, men det vilde være forgiæves at holde hemmeligt, at jeg længes meget. Nu haaber jeg vel, at der maaskee med den Post, som i Aften kommer til Vemmetofte, men som desværre neppe lyksaliggiør mig før i Morgen, ogsaa kan komme et Niece-Brev; men jeg kan ikke opsætte at skrive, til jeg har faaet det, da der i Morgen Formiddag skal foregaae en meget prægtig Barnedaab her i Spiellerup, hvor Priorinden fra Vemmetofte skal bære Barnet, og Frøkener og Præster være Faddere, og hvorved jeg da formodentlig ingen Tiid faaer til at skrive.

Naar De nu vilde vide, hvad der er passeret mig siden sidst, De hørte fra mig, da er noget af det Behageligste, jeg veed at fortælle, dette, at Provst Engelbreth har været et Par Gange hos mig, og jeg eengang hos ham. Et Par Toure til Vemmetofte og Mad. Bjørns, undertiden ikke uvittige, men altid temmelig haardføre Bemærkninger, ere allerede mindre behagelige, og mit daglige Liv, hvoraf jeg nyelig har tilbragt nogle Dage ved med meget grundig Fliid at ærgre mig over Schleyermacher*), tilbyder Intet,

*) Hans „Reden über die Religion". Et Papiir er opbevaret, hvor han følger denne Bog Side for Side med kort antydede Indvendinger.

som jeg kunde have Lyst at fortælle Dem. At jeg paa Onsdag, om Vejret bliver godt, med Egnens beau-monde ɔ: med Engelbreths og Bjørns skal giøre en Tour til Valøe, er noget af det Mærkeligste, Fremtiden viser mig, hvoraf De vil see, at jeg ikke er meget prophetisk.

Altsaa for dog at have Noget at tale om, vil jeg fortælle Dem, at jeg har læst den tydske „Aladdin"*), og til min Fornøjelse fundet færre personlige og polemiske Udfald, end jeg havde ventet. Adskillige af de foretagne Forandringer behage mig ret vel, fornemmelig med Ringen, der ikke vil i Vandet, hvorved det i den danske Aladdin kun udvortes Tilfælde, som bragte Ringen til at yttre sin Kraft, her viser sig som en indvortes Nødvendighed: at den Ring ikke kan være en Vandslange, og dens Besidder derfor heller ikke gaae i Stranden. Noget havde jeg ønsket forandret, som ikke er det; fornemmelig havde jeg ønsket Hindbads modbydelige, og som mig synes slet ikke vittige Prædiken i Fatimes Navn udeladt. Andre Forandringer synes mig ikke heldige; saaledes er Slutningen bleven til noget Theater-Stads à la „Söhne des Thales", og det er vist vanskeligt at komme til nogen klar Anskuelse af, hvad den Lampe betyder, som „foreenet udgiør Livets bedste Smykke", og som Aladdin dog giver fra sig, som et velbehageligt Offer, da han ret vil blive en smuk Mand. Fornemmelig støder mig den megen Viisdom i Digtet, som endnu her træder meget stærkere frem end i den danske, og som slet ikke vil nøjes med at lade Kunstværket selv fremstille sig og sin Betydning, men som endelig skal forklare alle Ting saa omstændeligt som muligt, og som ikke aleene kieder, men ogsaa maae forvirre, meere end ordne, da det ikke er

*) Smlgn. „Bagg. og Oehl." 2, S. 210.

enhver Streg i et Malerie, der skal have Betydning, men kun de heele, af de enkelte Træk frembragte Grupper. Denne ubelejlige Pegefinger, der lægger sig midt paa Maleriet, har især været mig imod, hvor Feen „Unschuldigkeit" (der nok ligesaa lidt er tydsk som feeagtig) deeler sin Prædiken saa smukt, og producerer sig som en Engel paa Træeskoe. — Det er maaskee vel meget Ondt, jeg har sagt herom, hvilket vilde være skammeligt, dersom De ikke vidste, hvor saare meget Godt jeg meener om Aladdin, og hvor meget jeg baade haaber og venter, den vil gjøre Lykke i Tydskland.

Tusind Tak for Deres Omhu for min hebraiske Afhandling. Tvivlene angaaende Zoroaster*) ere mig meget tvivlsomme, da jeg vel er saa „alvidende", at jeg veed, han hedder Zerduscht, men ikke alvidende nok til at vide nogen anden Maade at skrive Zoroaster paa, end ligefrem, og dersom det staaer anderledes i mit Manuscript, da er det kun en Skrivfejl. Det er ellers Skade, at det har vaeret saa længe, da jeg meget frygter, at naar jeg nu igien faaer min Afhandling at see, jeg ikke vil synes om den. Jeg har overhovedet Meget imod det højviise nonum prematur in annum; thi for mig vilde det være et ufejlbarligt Middel til ganske at undertrykke mine Værker, og da kunde Verden takke Horats for den Skade, den derved vilde lide.

Hvorledes gaaer det med Deres lærde Værker, nemlig med Deres spanske Dictionaire? — Jeg seer af Aviserne, at det i visse Henseender ikke gaaer Deres Landsmænd saa ilde, og tilstaaer, at jeg besidder saa lidt Humanitet, at, endskiøndt jeg vel kan forudsee den Ødelæggelsens Vederstyggelighed, som vil blive den rimelige Følge deraf, jeg dog fornøjer mig over, at der er eet Sted i Verden, som

*) Smlgn. „Af efterl. Breve til M." S. 42.

ikke er ganske tamt. Men disse „contrebande" Følelser tør jeg vel ikke nærmere udvikle. — — —

I al min Udvikling standsede mig et overraskende Postbud, som — ikke bragte mig noget Brev fra min Niece. Hvoraf kommer det sig, kiære, gode Niece! De er dog vel ikke syg, og saa syg, at De ikke engang kan skrive mig et Par Ord derom? Det haaber jeg dog ikke. Der er vel heller ikke gaaet noget Brev forloren? Undskyld disse Tvivl og min Klage, thi jeg veed vel, at jeg intet Brev har at forlange, og dersom det er tilfældige Omstændigheder, der have forhindret Dem fra at skrive, saa vilde jeg ikke gierne, at min Klynksen nu en anden Gang skulde jage Dem i „Hoverie" og „Bureau-Feber". — Kiære Veninde! det er dog kun Dem, jeg har ret Glæde af i Verden; har De ikke kunnet føle paa Dem, hvor meget jeg har tænkt paa Dem i disse Dage, og hvor meget jeg har glædet mig ved Dem? Og det vil jeg giøre fremdeles, uagtet jeg intet Brev har faaet, og under alle Skiæbnens Tracasserier, og al Verdens Kiedsommelighed og Nederdrægtighed, trøste mig ved, at jeg har en fortræffelig Veninde, hvis Væsen er grundet i det Samme, som mit, og som med alvorlig Bestræbelse vil det Samme, som jeg; og denne Lykke skal opmuntre mig til altid meere at være, hvad De vil have af mig, og saa tidt af kiærlig Fordom har indbildt Dem, at jeg allerede var. Gud velsigne Dem, kiæreste Veninde! tænk flittig paa, og skriv ikke uflittig til

Deres hengivneste

J. P. M.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup den 11te Octbr. 1808.

Endskiøndt et Besøg af en Kammerraad, der havde mange Skole-Affairer at afgiøre med mig, har borttaget mig 4 Timer af denne Eftermiddag, saa sætter jeg mig dog nu til at opofre Dem det lidet Overblevne, da nogle forudseete og fleere uforudseete Hindringer i Morgen let kunde nøde mig til at behandle Dem noget meere eylardisk*), end jeg vilde. Og jeg har dog, synes mig, saa Meget at sige Dem, at jeg vel kan behøve Tiid dertil, og at jeg neppe veed, hvormed jeg skal begynde. Dog bør det Første være, at jeg forklarer Dem, hvorledes medfølgende „Novalis's Schriften" komme som en meget undseelig lille Present at presentere sig for min Niece, og sige hende, at hendes Onkel ikke har glemt, at den 19de October er nær, og at han gierne havde udfundet noget Sjeldnere at bringe, end hvad Enhver kan løbe til i enhver Boglade. Imidlertid er Novalis nok værd at besøge Dem, endog paa Deres Fødselsdag, og har saa meget meere Ret dertil, da han, ligesom De, elsker blaae Blomster, og meget Andet, som De elsker, og omendskiøndt hans Efterladenskab indeholder Adskilligt, som ikke kan interessere Dem, saa bør det dog ikke savnes i Deres Bibliothek, hvor jeg vil haabe, det ikke tilforn findes**). Undskyld, at min lille Gave kommer lidt for tidligt, men nu har jeg Lejlighed at sende den, og vilde neppe faae det i næste Uge. Undskyld ogsaa, at jeg ikke ledsager den med Sonnetter, Epigrammer eller deslige, som vel Skik og Brug er, men som jeg ikke kan styrte sammen

*) d. v. s. uvenligt, tvært — et Udtryk, M. hele Livet igjennem brugte.
**) Smlgn. „Breve fra M." S. 119.

min Niece værdige, og ikke har Lyst til at skrive hende alt for uværdige. De veed nok alligevel, hvad jeg meener, og naar De seer paa de to smaae Bind, saa vil De dog derved kunne tænke Dem mange store Ønsker, og vel vide, at der er Intet saa stort og godt, som jeg jo ogsaa har tænkt, og har ønsket, og stedse vil ønske over min velsignede, kiære og troefaste Veninde.

Dernæst bør jeg takke Dem for de to Breve, jeg har faaet siden jeg sidst skrev*), og sige Dem, at jeg lever i glad Forhaabning om maaskee i Morgen, naar mine Bønder komme hjem fra Kiøbenhavn, at faae et paanye, hvilket jeg med meere Begiærlighed seer imøde, end min hebraiske Afhandling, som jeg ikke aleene er kied af at tale om, men ogsaa næsten frygter for at see, da den neppe vil smile mig imøde, men see meget kiedsommelig ud. Af hvem venter De egentlig at høre saa Meget om den Afhandling? thi hvor Mange meener De vel, der ere i Kiøbenhavn, som læse den? Det undrer mig, at De ikke er saa alvidende, at De veed, at Jens Møller allerede for længe siden er bleven theologisk Professor, og at man altsaa i denne Henseende ikke vil tage nogen Notits af mig, hvorom jeg til Lykke ikke bekymrer mig. For Resten, saa mange Tak som De fortiener for Deres Omhu i denne Anledning, saa fortjener De dog ogsaa nogle Utak, fordi De noget Øjeblik kunde troe, jeg var vreed paa Dem for den omtalte Sag; jeg vidste jo nok, at det kun var Deres Partiskhed mod Rahbek, som heri for en kort Tiid gjorde Dem vel upartisk imod mig. Skiøndt jeg rigtig nok ikke ganske er forligt med Rahbek, som Udgiver, saa forsikkrer jeg Dem dog, at det kun er,

*) De findes ikke blandt de opbevarede.

som Schelling ved en lignende Lejlighed har sagt, af Pligt og ikke af Tilbøjelighed, og jeg tænker aldrig derpaa.

Det er nogle underlige Historier, De fortæller mig fra Gisselfeldt. Jeg var virkelig meget partisk imod Danneskiold, da han blev Amtmand, men jeg har siden fundet ham saa nøjagtig og omhyggelig i Forretninger, og dog saa ganske uden det Embeds-Spræl, hvori man nuomstunder sætter al Dyd, at det neppe er mueligt uden meget stadig og tillige fornuftig Arbejdsomhed. Jeg veed ogsaa, hvor tjenstvillig han er, og vedbliver at være, endog mod de ringeste Mennesker, og som blive ved at overhænge ham, hvor honnet han snakker med mine Bønder, og forklarer dem, hvorfor han maae giøre Indretningerne, som han giør dem, saa at de alle, uagtet disse Indretninger naturligviis i disse Tider ofte maae være trykkende, elske ham hjerteligt — og hvor skulde jeg da andet, end elske ham? Jeg veed ogsaa meget andet virkelig Godt om Danneskiolds, saa at jeg gierne skikker mig i, at de ikke komme i Kirke, og siger, at „Miskundhed er bedre, end Offer".

Videre kom jeg ikke den Gang, da jeg skulde spise, og nu har jeg ikke Lyst til at fortsætte denne Materie, fordi jeg er kommen til at tænke paa Deres „Landsmænd", og derover, som det ofte skeer mig, har tabt alle andre Tanker. De behøver ikke at takke mig, fordi jeg viiser dem Deeltagelse; thi vel vilde Deres Landsmænd altid interessere mig, men det var jo ogsaa desuden utilgiveligt, om jeg ikke lagde meget Mærke til noget af det Mærkeligste, der er skeet i disse mærkelige Aar. Jeg hænger virkelig saa fast ved Ideer, og bekymrer mig saa lidet om hvad man kalder det Reale, at om endog den tilsyneladende Følge heraf ikke blev nogen anden, end at mange Mennesker bleve myrdede og mange Stæder brændte, saa vilde jeg dog sige, det var

bedre saaledes, end om de taalmodigen havde underkastet sig. Thi det er et meget mindre sørgeligt Syn at see et Land forgaae, end at see al Følelse af Retfærdighed og Ære forgaaet, eller, hvad der er endnu modbydeligere, bleven saa lunken, at den slet ingen Virkninger frembringer. Men hvoraf veed man desuden saa sikkert, at der ikke vil komme Andet ud deraf? Jeg tilstaaer vel, at denne Følge er den sandsynligste; men især nu er det sandsynligt, at meget Usandsynligt skeer. Mig synes, den saa nye Erindring om den franske Revolution skulde dog lidet dæmpe disse Folk, der ere saa visse i deres Sag; thi det var virkelig heller ikke den Gang sandsynligt, at en i sit Inderste opløst Stat, uden Hoved, uden Officerer, uden saa Meget af hvad man kalder det Nødvendigste, skulde kunne modstaae et saadant Angreeb, og det skeede dog. Man kan vist nok nu bag efter anføre mange Grunde, hvorfor det maatte skee saa, men i det andet Tilfælde vilde det heller ikke mangle derpaa; man kan ogsaa anføre Meget, hvori den spanske Revolution er den franske uliig, men saaledes havde ogsaa denne været alle forrige Begivenheder uliig i Meget; thi ligesom intet Menneske lever to Gange i Verden, saaledes heller ingen Begivenhed. Derom er jeg vel meget forsikkret, at hverken ved denne eller ved nogen anden Tildragelse knuses den franske Magt paa den Maade, at Europa igien kunde begynde sit forrige Philisterlevnet; men ligesaa forvisset er jeg ogsaa om, at den franske Magt vel kunde være bestemt til at ødelægge heele Verden, men ikke til at samle den til den uhyre Philister, af hvis afskyelige Tilværelse man nu haaber den evige Fred og al Velsignelse*). Men til at styrte det franske Væsen, uden dog at give Europa Roe til

---

*) Smlgn. „Breve fra M." S. 24

at sætte sig i sin gamle Positur, kunde ligesaa vel en ganske uventet Begivenhed, foranlediget ved de spanske Affairer, tjene, som noget Andet. Og dette kunde være saa meget rimeligere, som Verdens Kraft nu er i Vesten (Engelland, Frankerig, Spanien), ligesom de forrige Folkevandringer gik ud fra Østen. — Dette skal i Øvrigt ingen Spaadom være; jeg spaaer saa meget mindre, som jeg veed, at det just er det meest Uventede, der nu skal ventes; men det er mig en Fornøjelse at søge alle Muligheder sammen, for at trodse dem, der kunne Verdens tilkommende Skiæbner paa deres Fingre, og finde det saa uforsvarlig dumt, at man vil pukke paa Ret, naar man ikke er den mægtigste; thi dette er dog Alt, hvad man har at udsætte paa Spanierne. — — Jeg har, som De seer, ikke meere Papiir, og skulde hente det i en anden Stue, derfor slipper De for videre spansk Snak.

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

11. Nov. 1808.

— Efter at vi have talet saa meget om vore fælleds Venner, skulde jeg vel til at forsvare mine Venner; og jeg vil da løselig, og saa vidt Styrten tillader mig det, sige Dem noget af hvad jeg meener. Jeg agter naturligviis slet ikke at holde en Lovtale over det engelske Sprog; men jeg vil kun sige, at, da jeg kun lider Sproget for Nationens Skyld, og ikke Nationen for Sprogets Skyld, saa kan jeg ogsaa upartisk bedømme det, og hvis det havde de forskrækkelig betydelige Mangler, De siger, maatte de være faldne mig i Øinene og i Ørene. Men nu kan jeg forsikkre Dem, at dette aldrig har været Tilfældet, endskiøndt jeg, fra mit 10de Aar indtil nu, dog har læst og hørt en forfærdelig

Hob Engelsk. Jeg har rigtignok altid kunnet høre, at det italienske og spanske Sprog, ja selv adskillige af de Sprog, som høre til samme Slægt som det engelske, klang smukkere end det; men derfor har det dog aldrig forekommet mig stygt klingende, og jeg kan ikke et Dieblik betænke mig paa, at holde idetmindste to af de europæiske Sprog — nemlig det hollandske og russiske — for langt styggere. Hvad Grammatik-Manglen angaaer, da kan jeg — som ikke er skarpsindig nok til at have Kiærlighed for hvilkensomhelst Grammatik — ikke andet end ansee den for en Fortieneste ved Sproget. Fremdeles hører der til mit Begreb om et fuldkomment Sprog ikke andet, end at det skal være saaledes beskaffent, at den største menneskelige Seer deri kan udtrykke, hvad han seer, saa tydeligt, at vi andre Stakler (nemlig Niecerne, og ikke de alvidende Onkler) kunne see lidt med ham. Og at det engelske Sprog er saaledes beskaffent, synes jeg, at Shakspeare har beviist; i det mindste har jeg aldrig, ved at læse ham i hans eget Sprog, tænkt paa, at det havde Mangler, hvor incorrect en Slyngel han forresten skal være. Heller ikke har jeg mærket til den Fortræffelighed ved det russiske Sprog og Nation, som man af deres Grammatik — der jo efter Kienderes Dom skal være den allerfuldkomneste — maatte slutte; thi Sproget klinger umaadeligt stygt og lader sig næsten slet ikke udtale, og Nationen bestaaer af — Russer.

Jeg maae dog fortælle Dem, at De har Deres Mening om det engelske Sprog*) tilfælles med min Valbye-Kone, der kunde finde sig i al den Uleilighed, Engellænderne giorde

*) Som det synes, havde M. begyndt sin Krig mundtligt, ved et Besøg paa Bakkehuset.

hende, „naar de bare ikke havde havt det Helvedes-Maal". Jeg er vis paa, at De finder hendes Udtryk meget passende, og ønsker, at Deres Niece var ligesaa fornuftig som denne Valbye-Kone.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup d. 21. Novbr. 1808.

— De venter dog vel ikke, at jeg ganske uvirksom skulde lade en saadan Attaque, som Deres sidste, gaae løs imod mig. Imidlertid er jeg dog virkelig ikke saa meget slem, thi ellers vilde jeg fremsætte, hvilke Tanker der i disse Dage have tilbudt sig for mig om det engelske Sprog, ved i Shakspeares Coriolan og Julius Cæsar at see, hvor fuldkommen det passer sig for og om „a rabble of citizens"; men da jeg ikke er slem, saa vil jeg forskaane Dem derfor. Derimod vil jeg begynde mit Svar med følgende Sætninger: Her fragoda sine scalca (Er fragte seine Knechte); Sie warnotin unsero wingardon ethela wardos (Sie warnten unsrer Weingärten edle Wärter); Inkagan louffant scono magadi (Entgegen laufen schøne Mägde). Disse og fleere Prøver har Voss nyelig anført for at beviise, hvilken Klang det gamle Tydske havde imod det nye, hvor E'et har en saa frygtelig Overvægt over de andre Vocaler — hvilket endnu næsten er værre paa Dansk. Denne Forvandling af alle Vocaler til E er en Begyndelse til det, der i det Engelske er fuldført, nemlig saa vidt muligt at kaste alle Vocaler bort, og neppe lade ethvert Ord beholde een. Derved er det lykket de Engelske, fremfor nogen anden Nation (jeg taler naturligviis ikke om Hottentotterne, hvis „Schnalzen", som det hedder i tydske Oversættelser af Rejsebeskrivelser, synes at være det Samme,

kun bragt til endnu større Fuldkommenhed), at sammentrænge Lyden i eet Virvar, uden at lade den udvikle sig i sonor Klang. Derfor er ogsaa det engelske Sprog saa fortrinligen skikket til Skieldsord. — Fremdeles maae jeg bemærke, at det fuldkomneste Sprog vel ikke er det, hvori de store menneskelige Seere kunne aabenbare deres Syner — thi det kunne de vel i alle; men det, hvori de kunne det fuldkomnest. Og mig synes, det er meget let ved Læsningen af Shakspeare at falde paa, hvad han, der med dette Sprog kunde udrette saa meget, endog undertiden kunde frembringe en saadan Velklang, som man undertiden finder hos ham, hvad han vilde kunnet udrette, vel ikke med det Italienske, men med det Spanske, Tydske, Danske. Jeg veed vel, hvor store Mangler vort Sprog har, især i sin nærværende slappe Form; men det har ogsaa store Dyder, og Manglerne komme for en stor Deel af Noget, det har tilfælleds med det Engelske, men dog ikke nær i den Grad, nemlig at det har saa lidet Grammatik. Thi jeg kan hverken tilbageholde eller noksom yttre min Forundring over, at en saa philologisk Niece har kunnet sige en saa uphilologisk Blasphemie imod Grammatiken, som om den kun var en Byrde, og ikke kom Andre tilgode, end een eller anden støvet Magister. Det Slæbende i Sproget kommer dog fornemmelig af Mangel paa Flexion, da man, istedetfor en Forandring i Ordet selv, maae betjene sig af Hjelpe-Verber, Præpositioner og Artikler, som altid ere kiedsommelige, forbi de saa ofte komme igien, men i intet Sprog ere saa eensformige, som i det Engelske. For at giøre dette anskueligere, maae De tillade, at jeg opvarter Dem med Titelen af Robertsons Historie om Carl den 5te. En af Engellands bedste Prosaister har nemlig sat følgende Side forrest i sin Bog: the History of the reign of the

Emperor Charles V. With a view of the progress of society in Europe, from the subversion of the Roman Empire, to the beginning of the sixteenth century. By W. R., principal of the university of Edinburgh. — Dette er endda kun den aabenbareste Følge af Grammatik-Mangel i et Sprog; en anden, skjultere, men ligesaa vigtig, er den tunge og døde Monotonie i Constructionerne, som maae afhaspes bestandig i samme Følge; thi da der ingen genera eller casus gives, saa sees det ikke, hvorledes de høre sammen, med mindre de staae lænkede hos hverandre, uforanderligen i den ene Periode, som i den anden.

Min philologiske Afhandling er bleven længere, end jeg havde ventet, og nu maae jeg bede Dem undskylde al „Ondskab", den mueligen kan indeholde mod Deres gode Venner.

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

Bakkehuset d. 14. Febr. 1809.

Kiæreste Onkel!

Jeg kan ikke holde mig fra at sige Dem, at jeg nu har virkelig Anledning til Klage, da min stakkels gode Rahbek, der meget længe har været indvortes syg, nu ogsaa er blevet det udvortes. Men dog klager jeg ikke, thi Gud har saa ofte vendt det til det Bedre, som jeg meest gruede for, saa at jeg vil haabe alt Godt. Sagtens kan jeg ikke holde al Ængstelighed tilbage, men jeg giør dog Vold paa mig, og er saa modig, som man kan forlange. Rahbek blev syg i Søndags, var temmelig vel i Gaar, da Deres Broder var hos ham, men er i Dag bleven meget værre, hvilket han tildeels selv er Skyld i, da han i Morges i det onde Veir gik hen paa Frederiksberg til Helfried. Han blev da

strax, da han kom hiem, syg derefter, og ligger nu til Sengs herinde paa min Sopha. Jeg har nu igien skrevet til Deres Broder, og han svarer mig, at R.'s Sygdom aldeles ikke er farlig nu, og at den rimeligviis heller ikke bliver det, og at det Værste, han meener om den, er at den kunde blive Koldfeber. Alt dette er saa god Trøst, som saadan Trøst kan være, og som en Doctor kan give den; men jeg behøver langt anden Trøst, og den kan kun Gud give mig. — Nu maae De troe, at jeg har glemt, at Knæene bøie sig under mig og knap ville bære mig, og alle andre Ulykker, thi nu fylder Rahbek min hele Siæl. Naar jeg tænker paa, hvor længe han nu har gaaet i det græsseligste Humeur, og hvor ofte jeg har overrumplet ham med Taarer i Øinene, som han har søgt at skiule, da bløder mit stakkels Hierte; thi jeg veed, at han burde være glad, da han sandelig er god, og dog kan jeg ikke hielpe ham til at blive det. — Nu maae jeg slutte. Bliv ikke vred for dette Brev; det letter mig dog noget, og jeg trænger til Lettelse. Gid jeg snart maatte kunne skrive anderledes!

Levvel, gode Job!

Deres K. M. R.

Fra Samme.

Bakkehuset d. 21. Febr. 1809.

Da det ventelig var et meget ynkeligt Avisstykke, hvormed jeg opvartede Dem i Dag 8te Dage, saa holder jeg det for min Pligt — uagtet min store Ulyst til Bureau-Arbeide i denne Tid — i Dag at give Dem nogen bedre Efterretning fra mig. Jeg begynder derfor med at sige Dem, at Rahbek, efter 4 Gange at have havt Feberen, nu uden China er blevet den qvit, og har fra den Tid af

befundet sig meget godt, især i Nat, da han for første Gang i lang Tid har sovet „a sound sleep", hvorfor han ogsaa nu anseer sig som frisk, og har i Dag ladet mig spørge den store Ole, om han nu ikke maae begynde at spise Kiød og drikke Kaffe. Han har ogsaa allerede i Gaar besluttet — til min store Forskrækkelse — at ville ud i Morgen, men jeg haaber dog, at han forandrer sin Beslutning, nu da Veiret er saa ondt. At jeg nu er glad over, at Rahbek for Øieblikket er frisk, kan De let vide, men naar jeg derfor sagde, at jeg er aldeles roelig, eller at jeg har anden Aarsag til at være glad end den, at R. nu ikke er syg, saa sagde jeg en stor Usandhed; thi uden at søge Anledning til Ængstelse og Bekymring, strømmer den ind paa mig fra mange og forskiællige Kanter, endskiøndt jeg dog tør sige, at jeg viser alvorlig Modstand. Den skal jeg vedblive at vise, og med Alvorlighed stræbe efter det barnlige Sind, der ganske hengiver sig i sin himmelske Faders Villie. Jeg har hidtil ofte daarligen drømt om, at min Prøvetid nu snart kunde være overstaaet, men nu forekommer det mig — og ikke uden Føie — som om den først for Alvor skal begynde, og derfor vil jeg ogsaa nu for Alvor berede mig dertil; thi naar jeg ikke undlader dette, vil Gud heller ikke undlade at komme min Svaghed til Hielp, naar jeg meest trænger til hans Aands kraftige Bistand. Med dette Forsæt gaaer jeg Sorger og Gienvordigheder, og Alt, hvad Gud har besluttet over mig, imøde. — Men, da det ikke var mit Forsæt i Dag at skrive i en saa alvorlig Tone — skiøndt jeg dog alligevel haaber, De ikke tager dette for utaalmodig Klynk — saa vil jeg nu fortælle Lidt om andre Ting mig vedkommende. Deriblandt er da det Mærkeligste, at jeg i de sidste 5 à 6 Dage har lært mig selv en Portion

portugisisk Grammatik, at Ofantlig*) har forskrevet et portugisisk Lexicon til mig, hvilket jeg om kort Tid venter, og at jeg for Ofantligs Skyld læser en portugisisk Oversættelse af Gil Blas, hvormed han har bombarderet mig, og som jeg læser ganske som en Bog i et andet mig bekiendt Sprog, og hvoraf jeg dog lærer endeel Portugisisk. Camoens**) har jeg endnu ikke for Alvor begyndt at læse — skiøndt jeg ikke kan bare mig for at læse i den — og vil ogsaa udsætte det, til jeg har styrtet Gil Blas igiennem, til hvilken Tid jeg vel paa en eller anden Maade har tilveiebragt et Lexicon, og tillige erhvervet mig de fornødne grammatikalske Kundskaber. Jeg er rigtig nok allerede saa vidt, at jeg gierne kunde bombardere Dem paa Portugisisk i Dag, men jeg er dog bange for, at De ikke skiøtter om et saadant Bombardement, og vil derfor lade den Flyvelyst fare. — — — Det er mig ogsaa i denne Tid endnu langt lettere end nogensinde, ganske at abandonnere den naadige Geheimeraadinde, da hun netop i disse Dage selv har tilbudt sig, at ville sælge Billetterne til Forestillingen af „Palnatoke" den Aften, hendes Broder skal have Indtægterne†). I Modsætning heraf maae jeg virkelig beundre min Broderkone, der ved hendes egen Benefice viste saa megen qvindelig Undseelse, at hun paa ingen Maade selv vilde sælge sine Billetter, men lod sin Mand giøre det, hvorved hun — hvad man bestemt veed — af mange fornemme Lapser fik langt under, hvad de havde tiltænkt hende.

---

*) En svensk Sproglærer.

**) Nylig foræret hende af Rahbek.

†) Smlgn. N. Bøgh's Artikel i „Hist. Archiv 1874" om Sophie Ørsted (om en vis „Hensynsløshed", som blev misforstaaet. Fru Rahbek angrede i senere Aar at have været uretfærdig imod hende).

Fra Fru Rahbek til Mynster.

Bakkehuset d. 13. Marts 1809.

Kiæreste Onkel!

Det har behaget Hans Majestæt Kongen, uden Ansøgning, at udnævne Rahbek til Theater-Directeur i Oberst Sames's Sted. At De skulde læse dette i „Dagen", inden Deres Niece havde sagt Dem det, vilde jeg ikke gierne, især da det endnu er uafgiort, om Rahbek modtager denne kongelige Naade; thi Hauch har (rimeligviis uden Kongens Vidende, thi der staaer intet derom i den kongelige Resolution) tilføiet den Betingelse, at han skulde gaae fra den dramatiske Skole, og det vil Rahbek ikke, da han siger, at det er den eneste Syssel, der er tilbage for ham, og som han har nogen Interesse for, da derimod hans nye Embede ikke giver ham noget at bestille. Heri har han vist nok nogen Ret, thi det er unægteligt, at hans nærværende Orkesløshed er ham en endnu langt større Ulykke og Plage end hans Brødløshed; men han har dog ogsaa nogen Uret, naar han nu anden Gang, da Kongen af sig selv vil giøre noget for ham, afslaaer det. Jeg blev ogsaa meget elendig, da han i Forgaars Aftes kom hiem og fortalte mig, at han var blevet Theater-Directeur, men at han den følgende Morgen vilde skrive til Hauch, at han ikke skiøttede om at tage imod det. Min Elendighed forøgedes ogsaa derved, at han var meget vred, og i forskrækkelig ondt Humeur. Men da han i Gaar Morges læste sit Brev til Hauch for mig, blev jeg dog noget trøstet, skiøndt der endnu efter det kan skee meget, som ikke vil behage mig. Det er min faste Overbeviisning — hvor meget jeg end har imod det hele Theatervæsen — at det er en anstændig Post for Rahbek at være Theater-Directeur, og at det er smukt af Kongen,

at han, uden Rahbeks eller nogen Andens Anmodning, udnævner ham dertil. Men dersom han nu — som jeg meget frygter — afslaaer dette, saa fortænker jeg ikke Kongen i, om han bliver kied af at tænke paa at hielpe ham. Endnu har han ikke faaet Svar fra Hauch, og Kongen er da reist i Dag. Jeg er gyselig længselsfuld efter at vide, hvad Ende denne Sag tager, og venter desværre just ikke nogen god Ende. Imidlertid er jeg dog Directrice, saa længe det varer — hvorfor jeg ogsaa venter, at De skynder Dem med at gratulere.

Fra Samme.

Bakkehuset d. 9. April 1809.

For at glemme lidt, hvor ilde jeg befinder mig, vil jeg, nu jeg er ene, forlade min Portugiser, og i det Sted underholde mig lidt med min velsignede Onkel, som jeg dog nu har Adskilligt — skiøndt just ikke meget Mærkeligt — at melde. Jeg begynder da med at sige Dem — da det naturligviis ligger mig meest paa Hiertet — at Rahbek kom meget vel tilfreds fra Kongen i Onsdags, som han overalt i denne Tid i det Hele taget er ret munter og veltilfreds. Kongen var slet ikke uvillig til at lade ham for det Første blive ved Skolen, og i alle Tilfælde beholde, hvad Indkomster han har der; han trøstede ham ogsaa med, at han som Theater-Directeur dog maatte have Noget at bestille, nemlig at censurere. Rahbek har ogsaa allerede giort den Erfaring, ved første Gang at have siddet i et Directionsmøde, at han ikke behøver at være et Nul, som han meente, da han ikke anseer det for umueligt at sætte en Mening igiennem der, naar han har Lyst til det. Det adspreder ham ogsaa, at han nu maae gaae saa meget paa Comedie,

hvilket han anseer for sin Pligt, for at kunne have en Stemme ved Rollebesætningerne. Og da samtlige Theater-Personer langtfra ikke tee sig saa galt imod ham, som det i Begyndelsen tegnede til, men tvertimod ere høflige, ærbødige, nogle saagar ydmyge, saa vil det maaskee dog gaae bedre, end jeg havde ventet, i det mindste en Tid; thi hvordan man skal kunne holde ud med en saa udartet Menneskerace, indseer jeg rigtignok ikke, og kunde næsten være enig med min „Broder" Guldberg, som finder det ubegribeligt, at man vil i Pøl og Pine et Par Aar før Tiden. Fra Directeuren er Overgangen til Directricen saa naturlig, at jeg ikke kan befatte mig med andet Brevstof, før jeg har fortalt Dem, at jeg i Fredags første Gang var paa Comedie som Directrice, og havde god' Søster med; thi jeg har to Pladser i den saakaldte Directions-Loge, som er en forunderlig „Mischung" af vedkommende og uvedkommende Personer. — —

(Den Deel af Brevet, som omhandler Forestillingen (af „Palnatoke"), er trykt i „Efterl. Breve til M." S. 48—49.)

Fra **Engelbreth** til **Mynster.**

Lydersløv d. 21. Marts 1809.

Ærbødigst!

Jeg har giennemlæst og nøye eftertænkt Deres skarpsindige Bemærkninger over min Afhandling, og jeg takker Dem paa det Oprigtigste for den venskabelige Frimodighed, med hvilken De haver fremsat dem. At Indledningen var temmelig langt søgt, har jeg selv følt, og bedre var det vist at giøre den til en egen Afhandling; men jeg indsaae tillige, at skulde den være en egen Afhandling, da kunde jeg ikke forbigaae at udvikle den anden i det gl. Testamente

liggende Hovedidee, Forventningen om Messias, (thi deri er jeg fuldkommen eenig med Dem, at den er der, har ogsaa ved enkelte Udtryk givet at forstaae, at den var der); men at udvikle den, vilde have giort min Indledning endnu længer, og da der i Samuels Liv intet forekommer, som staaer i nærmere Forbindelse med denne Forventning, troede jeg at kunne undgaae at tage den i nærmere Overveyelse, og gik den saa meget hellere forbi, som jeg i den Henseende i enkelte Puncter er ikke gandske paa det reene, som man siger. Som Afhandling for sig troer jeg ogsaa, at disse Hovedideer i det gl. Testamente maatte udvikles mere, end skeet er. Undersøgelsen af de messianske Spaadomme er ogsaa meget vidtløftig, og vilde medtage mere Tiid end jeg nu haver Lyst at anvende derpaa, da jeg haver vendt min Hu alvorlig til det Coptiske. Jeg har derfor besluttet at afskiære Indledningen, og at giemme den til en anden Gang, og kunde man maaskee da give den under Titel: „Bemærkninger over de theoretiske Hovedideer i det G. T., som giøre det til en Forberedelse for det nye", eller noget saadant, hvori der kunde gives Leylighed til at omtale adskilligt, og hvortil næste Vinter kunde give behørig Rolighed, da jeg til den Tiid kunde være færdig med de basmuriske Fragmenter, og især deres kiedsommelige Reenskrivning, som giør deres Tilendebringelse saa langsom. Deres grundige Bemærkninger skal jeg da ikke mangle at benytte, ligesom jeg strax vil giøre det i Henseende til Samuel, hvor Deres Bemærkninger i Henseende til hans første Vision ere komne mig særdeles vel tilpas, og have givet mine Ideer i Henseende til de prophetiske Visioner en Klarhed, som de ikke før havde. Thi det gaaer med de nyere theologiske Ideer som med Synden: man er opdraget i dem, og skiønt man imodstaaer og undertrykker dem, saa, ligesom

det Onde kryber frem hos Mennesket, saa snart det seer mindste Leylighed, stikke de ogsaa Næsen i Veyret, saa snart man ikke er ret fast og ingen klar Anskuelse har af Tingene. Men et Spørgsmaal bliver det, om ikke de nyere Samuels Angribere kunde appellere til deres Fornufts Ret, og erklære, at en saadan Forklaring af hans Vision: ved Hielp af et indvortes Lys, er at overhugge Knuden og ey løse den, og man derved svækkede Forsvarets Kraft? Jeg har troet, at man rigtigst forsvarede Samuel mod disse kun paa Hverdagslivet forstandige Menneskers Angreb, naar man nedlod sig til dem, og ved at holde sig i deres lave Sphære søgte at vise, at han selv fra denne Side betragtet godt lod sig forsvare, end sige, naar man betragtede ham fra en høyere Standpunct; derfor har jeg saa lidet muligt taget Hensyn dertil, skiønt jeg troer paa flere Steder ikke utydelig at have tilkiendegivet min Meening i saa Henseende. Men nu jeg har giennemtænkt Deres grundige Bemærkning, troer jeg, det er vel rigtigst at fremsætte sin individuelle Meening, og derefter at vise, at selv med den naturlige Forklaring lader hans Vision sig forsvare, saa han kommer derfra som en Ærens-Mand. Deres Bemærkninger i Henseende til Hanna og Prophetskolerne skal jeg vide at benytte; men i Henseende til hvad De anmærker, at ogsaa skarpsindige Konger deelte deres Stater, da troer jeg, denne Indvending svækkes derved, at slig Deeling var aldeles ubekiendt i det despotiske Østen.

Deres egen Afhandling*) haver jeg begyndt paa, og finder den langt fra ikke „tør", men meget interessant og grundig, som desuden Deres Skarpsindighed og Lærdom

*) Om Justinus Martyr's Brug af vore Evangelier. — E.'s „Forsvar for Samuel" kom frem i „Vidensk. Forh. ved Landemodet".

intet Øyeblik lod mig tvivle paa den vilde blive, og glæder mig hiertelig over dette Forsvar for gammel Sandhed.

Hilsen og Venskab.

Engelbreth.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

6. April 1809.

*) — Jeg har kastet Dem Stridshandsken hen, da det skulde være mig meget kiært, om De vilde skiændes meere med mig. Men egentlig vilde jeg hellere glæde mig over, at det onde Vejr, i Henseende til hvilket jeg ogsaa er „dis-patriotisk", ikke reent har lagt Dem øde. Fremdeles er det en meget fornøjelig Udsigt, at De vil besøge mig, skiøndt det i Pintsen rigtignok er lidt tidligt, da det vel siden bliver varmere. Jeg havde ellers tænkt, at Rahbek kunde bleven saa „ørkesløs", at De og han kunde have opholdt Dem lidt længere hos mig. I det mindste indseer jeg ikke, hvorledes jeg skal lære Portugisisk i Pintsedagene, og det er dog meget nødvendigt, at jeg læser Camoens, da jeg seer, man nu endog tager Motto'er af ham til Kirkehistorier. Men kom kun, naar De og Rahbek vil; De veed nok, hvor velkomne De ere mig naarsomhelst, naar jeg kun ikke har Indqvartering, thi da er jeg ikke nyttig til nogen Ting; men jeg haaber ogsaa nu at blive forskaanet derfor.

Indqvarteringen minder mig om Kongen af Sverrig, for hvem jeg slet ingen Godhed har; Don Quixote var en langt anderledes tapper, beleven og højhjertet Ridder.

Jeg kan ikke skrive længere, da jeg hverken har Brev-Stof eller Tiid, fordi jeg skal skrive tre andre meget kied-

*) Smlgn. „Breve fra Mynster", S. 113 og 108—9.

sommelige Breve. Jeg har Ærgrelses-Stof nok over de i Materie og Form saa uudstaaelig dumme Embeds-Sager, de angaae. — Det har glædet mig meget, at Deres sidste Breve have været glade; jeg er ogsaa ret glad, thi Verden gaaer mig rigtignok ikke, som jeg vilde, men jeg har dog ingen Nød.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup d. 7. May 1809.

Min kiære, gode Veninde!

Jeg sætter mig nu til mit ikke sjeldne Søndags Eftermiddags Arbejde, at takke Dem for Deres Breve, og dette giør jeg nu saa meget hellere, da jeg har et saa rart Brev at takke for, som altid vilde have været mig meget kiærkomment, men var det desto meere, da jeg maae tilstaae, at jeg ordentlig var lidt bange for et krigersk Brev til Svar paa alt det Krigerske, jeg sidst skrev Dem, og derfor blev jeg desto meere rørt, da Deres Brev var saa fredeligt og mildt, og i enhver Henseende saa nydeligt. Jeg opgiver derfor ganske at forfølge mine krigerske Operationer, og maae aleene anmærke, at naar jeg har talet om, at De paatog Dem et dispatriotisk Skin, saa har jeg i det højeste meent, at De yttrede det stærkere, end De egentlig meente det, af Lyst til Kriig mod vore Hyper-Patrioter. Ellers veed jeg nok, at om Deres Meeninger ikke ere ganske patriotiske, saa er Deres Væsen dog ganske dansk; thi hvor meget Sydligt der end kan synes at være i Deres Natur, saa kunde dog aleene Danmark frembringe en saadan Niece. Saaledes er ogsaa den fordum formeentlige Italiener Oeh-

lenschläger en ægte Nordboe, og Jordbær er ikke en indisk Frugt, som man skulde troe, men en nordisk.

Jeg har i den sidste Tiid havt adskillige Viderværdigheder at trækkes med, da baade min Avlskarl og Jfr. Ruhe — to mig meget uundværlige Personer — have været syge, og hun, efter igien at være kommen paa Beenene, da hun endnu er plaget af Gigt, har repræsenteret den personificerede Fortredelighed. Jeg har derfor, da jeg heller ikke har været ude, og Ingen har besøgt mig, i de sidste Uger næsten ikke hørt et fornøjet Ord, og De kan vel tænke, hvor meget jeg under saadanne Omstændigheder endnu meere end ellers har ønsket at kunne bivaane de Declamatorier og „Kiæreste-Entrader", De foranstalter.

Mine Syge ere dog nu noget bedre, og dersom vi kunde faae rigtig Foraar, og jeg faae rigtig Duelighed til at bestille, hvad jeg vil, saa kunde jeg leve ret behageligt. Jeg maae dog fortælle Dem, at jeg igien meget alvorligt har tænkt paa at faae et Bind Prædikener færdigt; jeg har ogsaa virkelig 6, som omtrent kunde udgiøre det Halve, næsten færdige til Pressen. Men Kunsten er at faae det øvrige halve Bind bragt istand, og dette vil falde mig meget vanskeligt, skiøndt jeg forsikkrer Dem, at jeg gierne vil fornægte mig selv, og hellere levere Noget, som jeg ikke er ganske tilfreds med, end slet Intet, da jeg ikke er fornøjet med min offentlige Uvirksomhed. Men nogenledes tilfreds skulde jeg dog selv være med mit Arbejde, og ved at giennemgaae en grumme Hob af mine Prædikener har jeg rigtig nok fundet endeel Godt deri, men ingen gode Prædikener, og det, der mangler dem, er just det Sværeste at give dem. Dertil kommer, at jeg i denne Tiid har vel mange andre Prædikener at skrive, og at jeg er for eene; thi vel kan Selskab sinke og adsprede, men det animerer

ogsaa, og man skiønner meere paa og bruger bedre den Tiid, man har til sit eget Brug. Saaledes kunde jeg, medens jeg havde Indqvartering, skrive Bøger næsten al den Tiid, jeg var aleene. — Imidlertid, da Hjertet vedbliver at drive mig til disse Prædikener, saa lader jeg, som sædvanligt, mig ogsaa regiere af denne Drivt, indtil jeg enten faaer det fuldført, jeg vil, eller jeg alt for tydeligt seer, at der endnu ikke kan komme noget ud deraf, og jeg da med Vold tvinger mig til noget Andet. Disse Overgange fra en ufuldendt Beskiæftigelse til en anden, som rigtig nok temmelig ofte ere forekomne i mit Liv, meener jeg dog slet ikke at burde kaldes „Flyvelyster"; thi min største Lyst var det virkelig for det meeste at fuldføre, og der hører ikke saa lidt Mod til efter et mislykket Arbejde ikke at synke i Orkesløshed, men at begynde noget Andet.

Undskyld denne lidt kiedsommelige Afhandling, men den, som Ingen har til at moere sig, kan heller ikke ret moere Andre, og mit torre Liv giver mig ogsaa kun tørt Brevstof. — Det er vel ganske fornuftigt betænkt, at De har udsat Deres Rejse herud, thi jeg ønsker ogsaa, at den kunde blive Dem lidt comfortablere, og at her kunde være lidt sommerligere, end det saa snart tegner til at ville blive; ogsaa berøve de to Helligdage mig vel noget af Deres korte Selskab. Men paa den anden Side er det dog ilde, at det vaerer saa meget længere, inden jeg seer Dem, især da jeg ikke saa meget snart kommer til Kiøbenhavn, siden jeg med det Samme skal til Landemodet.

Under alt det Brevstof, jeg bearbejder, ligger der et ganske andet Stof hemmelig i mit Hjerte, som mine Tanker ikke kunne aflade at bearbejde, men som jeg heller ikke ret har Lyst at skrive om, da det muligt er et falskt Rygte, vi her i Dag have fornummet om Østerriges totale Nederlag.

Det er dog besynderligt, at uagtet intet Saadant meere kan forundre mig siden Preussens Skiæbne, og uagtet jeg længe siden har demonstreret mig selv og Andre, at Østerrige maatte og skulde ligge under, forbdi det ved alle disse Tiders Tildragelser slet ikke er lagt an paa, at den forrige Tingenes Orden skulde komme igien, og uagtet dette er et Skridt nærmere til Engellands Fald, som jeg ønsker, inden den Renommeerte falder: saa maae der dog være en hemmelig Forhaabning i mig, at alle mine Theorier vare gale, og at det skulde gaae anderledes til, end jeg venter og troer. Endog uden Hensyn til nogen særdeles Interesse, er det dog ogsaa umueligt at betragte saadanne Begivenheder uden Ærefrygt, og jeg kan virkelig sige: „daß ich einen heiligen Schauder fühle".

Men da det nu er mørkt, saa skal De slippe for videre Gysninger denne Gang; men jeg lover Dem ikke, at De ganske skal slippe for politiske Afhandlinger, dersom hiint Rygte bekræfter sig. — Nu ønsker jeg Dem at leve saa vel, som det er mueligt i disse „forbandede uroelige Tider"*). Jeg hilser Rahbek og Huse kiærligst, og Dem selv, min kiære, gode Niece, takker og velsigner jeg endnu tusinde Gange.

Deres

J. P. M.

Fra **Mynster** til **Fru Rahbek.**

Spiellerup d. 25. May 1809.

— Deres Breve ere virkelig det Eeneste eller dog Fornemste, hvorved jeg hænger sammen med denne „sublunariske Verden", thi ellers oplever, hører og seer jeg næsten Intet;

*) Den gamle Oehlenschläger's Udtryk.

derimod kan den omtalte Sublunariske virkelig i Deres Breve see saa interessant ud, at man ordentlig skulde troe, der var noget Fornøjeligt ved den, da jeg dog veed, det er kun i Deres Maade at oplive og fremstille den paa, det ligger. Det er derfor heller intet Under, at Generaler*) og Generalinder saa hyppig søge ud til Dem, og skulde de ophøre med dette, da maatte De først finde paa at være ligesaa kiedsommelig, som andre Mennesker. —

— Siden jeg nyelig kom til at nævne Schleiermacher's vederstyggelige Bog om Fr. Schlegel's „Lucinde", maae jeg dog fortælle Dem, hvis De ikke veed det, at han nyelig har udgivet et Bind Prædikener, for det meeste antigallicanske, og som for en stor Deel ere affattede i en tung græciserende Stiil, men hvori der dog er meget Godt og Skiønt.

I Anledning af mine egne Prædikener har jeg en Høne at plukke med Dem. Hvor kan De spørge, om det ikke i Grunden er sandt, at jeg bekymrer mig meere om Gehejmeraadindens Dom end om Deres? Thi dette er dog baade efter Overfladen og i Grunden saa usandt, at jeg herved aldrig før har tænkt paa hende. Jeg er ogsaa ganske vis paa, at hendes Hjerte vil være koldt og blive koldt ved Alt, hvad jeg kan prædike. — Hvad min Agtelse for Deres Dom angaaer, da er det meget uretfærdigt, naar De troer, jeg ikke lægger meget Mærke til den, da De dog er den Allerførste, jeg vil behage, og det ofte nok er Deres Dom, der opmuntrer mig, naar mit Arbejde ellers synes mig flaut og kiedsommeligt. Men da De dog selv maae tilstaae, at De er partisk, saa er Deres Dom heller ikke ganske ubestukken; heller ikke vil De vejlede mig dermed, thi De

*) Hendes Benævnelse paa dem, som hyppigt besøgte hende

siger mig aldrig, hvad der ikke behager Dem, og da De ikke vil troe, hvad Godt jeg siger om Dem, saa kan De heller ikke fortænke mig, at jeg ikke stedse troer alt det Gode, De siger om mig*). Egentlig vilde jeg ogsaa behage mig selv med mit Arbejde, og da dette ikke rigtig vil lykkes, saa udfordres der Resignation for at lade det komme for Dagens Lys, og jeg gjorde det neppe, naar jeg ikke ansaae det for Pligt, ej at holde mig saa roelig.

Jeg mærker, at De kræver mig de „politiske Afhandlinger" som en vitterlig Giæld; men jeg maae tilstaae, jeg ikke har megen Lyst til at betale den, ikke blot fordi jeg idelig afbrydes ved dette mit Skriverie, men fornemmelig, fordi det Meeste af min Iver er fløjet bort. Imidlertid maae jeg dog forsvare mine Tydskere, da jeg virkelig anseer de germaniske Folkeslag for de bedste, der nu ere i Verden. Der synes vel at være en vel stor Passivitet i os Alle, men jeg synes dog ikke, vi skulde bortbytte den mod de sydlige Nationers blodtørstige Lidenskaber, og dersom endog Spanierne have forsvaret Saragossa smukt, og ellers ikke synes saa lette at bringe til Roelighed, saa gielder det Sidste ogsaa om Tydskerne — kun at de ikke saaledes have udgjort een Nation, og derfor er deres Interesse deelt, og mange af dem ere vante til at ansee hinanden som gamle Fiender. Spanierne kunne i Marken ogsaa meget vel løbe, og Italienerne have under de seeneste politiske Uroeligheder været saa søvnige som muligt. Jeg seer ikke heller, hvad der kommer ud af de sydlige Nationers priisede Levendhed; thi de giøre jo Intet, forbedre Intet, opfinde Intet, vedligeholde ikke det gamle Liv hos sig, men i det Højeste en

*) Hermed er at sammenholde en Yttring i et Brev til Laub fra 1816 (see „Breve fra M." S. 125): „Man har kun lidet Gavn af deres Bifald, som have Roes tilrede for Alt".

dorsk Vedhængenhed ved de gamle Former. Derimod er Tydskland, efter 16 Aars uheldig Kriig, om end nu næsten undertvunget, dog langt fra ikke roeligt, og aabenbar giærer der en bedre Aand imod Sletheden; og jeg veed slet ikke, hvor der skulde findes Noget til at afløse Gallicismen, undtagen Germanismen. Jeg anseer heller ingenlunde de tydske Soldater for slette, tvivler ogsaa, om Østerrigerne bære sig saa dumt ad, om de end ere meget ulykkelige. Virkelig antager jeg ikke engang nogen saa overvættes Præeminents hos de franske Generaler, og med hvilke Kræfter endog en vis Mand kan have udrustet sin Yndling, saa tvivler jeg dog ikke om, at der jo iblandt de tydske Generaler findes Adskillige lige saa duelige, og i Grunden meget tapprere, end Victor og mange andre af de franske Marschaller. Hvor mange Dumheder endog de tydske Overcommanderende kunne have begaaet, saa er jeg dog vis paa, at de franske ikke have ladet det mangle derpaa — kun at disses Fejltagelser ere blevne ustraffede. Thi man glemmer nuomstunder ganske, at det er vor Herre, der giver Sejeren. Dette troede tilforn ikke blot de Religiøse, men ogsaa de Irreligiøseste tilstode det, i det mindste indirecte. Thi man sagde altid tilforn, at det var Lykken, der afgiør Bataillerne; man spurgte i det østerrigske Cabinet tilforn, naar man vilde give en General en Commando: Har han Lykke? Cæsar havde meere Tillid til sin Lykke end til sig selv, og endog Napoleon sætter jo sin „Lykkes-Stjerne" allevegne; thi han er et alt for dybt Menneske, har seet alt for Meget, til at han ikke vel skulde vide, at det, han udretter, ikke skeer ved menneskelig Kløgt og Kunst, men at der er en højere Haand med, som sender ham Sejeren — jeg tvivler ikke, mangen Gang uden at han veed, hvor den kommer fra — som for Tiden tilgiver ham de Fejltagelser,

den saa haardt straffer paa de Andre. Allerede fra Egypten skrev han om en General, som endelig uagtet alle Advarseler vilde hen paa et Sted, hvor han blev dræbt, at det var „ved en Fatalitet, som han ofte havde bemærket hos Mennesker, hvis sidste Time slog“. Han har vist i sine seenere Krige ikke mærket Andet, end at Kuglerne have deres Adresse, og han troer vist ikke, at det er tilfældigt, naar Kuglen kun træffer hans Støvlehæl, men Hertugen af Brunsvigs Øje. Det er forunderligt nok, at Folk, i det de bemærke og tilstaae dette, i det de altsaa just tilstaae, at Lykken seer, er sig bevidst, veed hvad den vil, dog tale om Skiæbnen som noget Blindt, da dog det eeneste Udtryk for denne Erfaring er hiint gamle: „Dersom Herren ikke beskiærmer en Stad, da vaage Vogterne forgiæves“. — Men Pompejus var ikke slettere end Cæsar, Brutus ikke slettere end Antonius, og saaledes ere vist Tydskerne heller ikke slettere end de Franske, skiøndt Tugtens Riis nu er over dem.

Her har De nu en politisk Afhandling. — Nu maae jeg i Korthed sige, hvad jeg endnu har at fortælle. Min Rejse angaaende, da plejer den at foretages ved St. Hansdag, og da Landemodet skulde holdes den 28de Juni, saa vilde Forsinkelsen derefter ikke være af ret mange Dage. Men da der den Dag skal holdes Carneval paa Rosenborg, saa vil der maaskee blive en anden Bestemmelse, men i alt Fald haaber jeg, det ikke ret længe skal forsinke mig fra at hilse paa Dem. — Det giør mig hjerteligt ondt, at De og Huse skal skilles ad, baade for Dem og ham; Aarsagen, hvorfor jeg ikke har sagt dette før, er at det aldrig er faldet mig ind, og jeg maae have et meget urigtigt Begreb om hans Embede, da jeg endnu ikke veed, hvorledes det kan fordre hans bestandige Nærværelse i Kiøbenhavn. — Jeg hilser Rahbek tusinde

Gange. — Tak for Oehlenschlägers Brev; jeg beder ellers, at De og han lade være at giøre Nar af min Fætter og første Informator*). — For Resten kan jeg melde Dem, at jeg slet ikke er her i Spiellerup i denne Tiid, fordi min Gartnerske er syg og formodentlig døer, hvorfor min Have seer aldeles forstyrret ud, og jeg veed ikke ret noget Middel til at hjelpe mig heri, men siger hver Dag, som „Vater"**) om Institutet: „Ich kann den Garten ohne Widerwillen nicht ansehen".

Nu lev vel, min bedste Niece! maatte dette dejlige Vejr giøre Dem ret glad og sund!

Deres

J. P. M.

Spiellerup d. 21. Decbr. 1809.

— — Jeg kan slet ikke være eenig med Dem i, at Deres store Tjenstberedvillighed er mindre berømmelig, fordi den er Dem „saa naturlig". Thi det er rigtig nok kantisk, at Pligtens Yttringer maae finde Hindringer i os, dersom der skal være nogen Fortjeneste ved dem; derimod er det guddommeligt, at det Gode slet ingen Hindringer har, men flyder ustandset, utrættet, uangret ud af den eviggode Natur — og Gud er dog ligesaa god som en Kantianer. —

Fra en Bispevisitats 1809.

1809 den 14de September visiterede jeg i Spiellerup Kirke, hvor en talrig Ungdom af denne og Smerup Meenighed var forsamlet. Jeg havde megen Glæde af at

*) „Medd." S. 19—20.

**) Reichardt, Fru Steffens's Fader.

erfare dens fortrinlig gode Religions-Kundskab, og ønsker den værdige Lærer af mit Hjerte til Lykke med de gavnlige Frugter, hans redelige Bestræbelser have baaret: ligesom jeg og ønsker, at Meenighederne maae fuldkomment skjønne paa deres Lykke, at have saa nidkjær og oplyst en Lærer.

Dr. Fred. Münter.

Fra Grev A. V. Moltke til Mynster.

Christiania d. 18. Mai 1810.

Paa denne Bods- og Bedrings-Dag, hjemkommen fra Kirken, hvor jeg hørte oplæst af Pastor Wulfsberg en ret god Prædiken, der angik allehaande Smukt og Godt, undtagen Bod og Bedring, idet den især indeholdt, at man dog i Grunden var meget smukke Folk, naar man blot vidste at conservere det — Alt med Anvendelse paa Politiken — veed jeg for Tiden intet Bedre at gjøre, end at takke for Dit Brev af 3die Maj. Naar man saaledes er blandt idel Fremmede, er en Tiltale af den Art sær behagelig; thi bedes og formanes Du herved ved Lejlighed at gjøre det om igjen. — Vidste jeg det ikke, at Du vilde blive forskrækket ved at faae Brev herfra? Det gik ogsaa hurtigt alt. Sandt er det, at jeg meget har ønsket denne Tour, og ligesaa sandt, at jeg hidtil har havt al Aarsag til at være fornøjet med Opholdet her. Det er et prægtigt Land, et stolt Land, men og nogle slemme engelskerende Kjøbmænd, forresten meget smukke Folk. Utrolig interessant er det at høre Fortællingen om Almuens Stemning i Krigens, Farens og Hungerens Tid, at høre Anecdoter om enkelte Soldater. Hele Brevet kunde jeg fylde dermed — men kun nogle til Prøve. Nogle hundrede Bønder kom, drevne af Sult, til Amtmanden for at faae Korn; intet

var at faae uden Armeens Magasiner; dem tilbød han sig at aabne, men sagde tillige, at saa maatte Armeen adskilles. Nej! Gud velsigne Jer, Fa'r! var Svaret, saa gaae vi; og de gik og fik Intet. Bergensiske Regiment, som ej fra først af havde været med, var ej at bringe til Tilfredshed, før man førte dem mod Fjenden; „med Svensken vilde de snakke", og da de endelig kom dertil, kunde de ej tvinges til efter den antagne Exercice at lægge sig ned, thi, sagde de, „bukke vi os for ham, saa troer han, vi er ræddde". En Soldat, hvem man forekastede hans pjaltede Uniform, svarede: „Det er dog Kongens Kjole, og stakkers Kong'! han har saa Mange at klæde". Hvad siger Du om de Prøver? Er det ej et Folk, som det er den høje Tid at behandle paa Preussisk, om det skal ligne Europa's øvrige Folkeslag? — At jeg ej før har fortalt om, at „Brevet Dit" var kommen, har sin Grund i en Rejse til det afbrændte og nedlagte Sølvværk paa Kongsberg, nu forvandlet til et Jernværk og Fattigvæsen. Om det og det dermed Forbundne var saa meget at sige, at jeg for Tiden slet intet vil mælde uden Inscriptionen, som Friderich den 3die, maaskee profetisk, satte over Smeltehyttens Indgang, og som endnu til hver Mands Opbyggelse læses sammesteds: „Eigennutz und Undank Sind der Bergwerk' Untergang". — — — Af Fossene er Labroefossen især min meget gode Ven. Hele den brede Loven styrter der 1/4 Miil fra Kongsberg i adskillige Fald, vist over 100 Fod, og især paa et Sted midt i Faldet tvinge to høje og stejle Klippevægge den med Eet fra en betydelig Brede sammen til mindre end det Halve, hvorimod den naturligviis gjør meget lydelige Indvendinger, og opsender en Skye af Vandstøv, hvori jeg, da det just var Soelskin, saae en Regnbue som en heel Cirkel. Hellefossen er curieus derved, at man,

naar man paa Trams-Elven, der danner den, er roet saa vidt, gaaer i Land, tager Baaden paa Nakken, og saa nedenfor Fossen sætter den ud igjen, for at rejse videre. —

Trondhjem d. 16. Julii 1810.

Hvor falske, ugrundede, urigtige, usandfærdige etc. etc. Efterretningerne om min Ikke-Rejse til Trondhjem ere, haaber jeg, Brevets Datering indeholder Beviis nok for. Tillige begribes deraf, naar tilmed betænkes en Rejse til Christianssand, hvorledes det monne gaae til, at et smukt og kjærligt Brev af 14de Junii først faaer sit behørige Svar nu. — — At fra Christiania til gamle Trondhjem er en lang Vej, er bekjendt. Vi foer om det dejlige Toten, besøgte Forfatteren til Sommerfeldt's Geografie, og alskens Glasværker, og derpaa lige hen i Guldbrandsdalen, hvor høje Fjelde og Lougens rivende Strøm bestandig ledsage den Rejsende og ved Kringen danne det stolte Theater, hvorpaa Sorgespillet med Skotternes Fald opførtes. Stedet vises end med Stolthed af hver Guldbrandsdøl, der til Punkt og Prikke veed alle Omstændigheder. — At tale om Naturens Skjønhed kommer der intet ud af, thi den er altfor mangfoldig. Jeg springer derfor lige op paa Dovre's højeste Top, hvor jeg, indhyllet i Storm og Regn, mellem sneedækte Fjeldspidser, saae Skyerne rulle ved og om mig, og virkelig eengang kjørte et langt Stykke midt igjennem en tæt Skye, som jeg siden saae svæve hen over Fjeldet for at bringe Regn og Frugtbarhed videre. Heller ej vil jeg tale om det Øvrige af Vejen, skjøndt Vaarstien, den vanskeligste Vej, jeg nogen Tid passerede, og meget Andet kunde give Anledning nok, men kommer, efter i en Fraſtand at have faret forbi Rimol, Hakon Hlade Jarls Dødssted, Svarteberget (Sverdsborg), Kong Sverre's gamle

Fæstning, og Lunde, „Lunde-Soel“'s gamle Boelig, til Nidaros, hiint gamle Kongesæde, som pludselig aabner sig for Øjet og beskylles af den skjønne Fjord, som omgiver Munkholmen, der som et Skib ligger eensom i Vandet. Store brede Gader, med for det meste smukke Huse, pryde Norges gamle Kongestad; een Gade har for den ene Ende Domkirken og for den anden Munkholmen — døm nu selv, om den er smuk! Trolig har jeg tænkt paa Dig, saavel ved udenfra at see Domkirkens Kjæmpe-Masse, som indvendig i Østre-Korsets (den nuværende Kirkes) og især Højchorets dristige Hvælvinger, og ved St. Olaf's Brønd, og ved de snevre Munkegange og Capeller, og i Vestre-Korsets endnu majestætiske Ruiner. Nogle Timer krøb jeg om der, og aldrig kunde jeg blive færdig. I Tankerne fulgte jeg Axel Thordsøn og skjøn Valborg, og saae Munkene komme frem fra Choret og standse dem; jeg saae, hvor de 3 Kors fordum stode*) — nu findes de ej mere — og jeg begreb, at Alt der maae have seet bedre ud end paa Kjøbenhavns Theater. Paa Munkholmen var jeg, og i Griffenfeldts Kammer; et usselt Fangehul var i over 20 Aar hans Boepæl — paa dets Vægge stod end mange, desværre ulæselige Indskrivter af ham selv, deriblandt en, som jeg antager er af ham, skjøndt jeg ej veed det vist, men som Ingen bedre end han kunde skrive: O, quantum sunt tituli inanes! — Naar jeg nu faaer tilføjet, at jeg har, ved at see Leerfossene her ved Byen, seet noget af det Skjønneste i Naturen, da hele Elven først falder 46 Alen i lodret Højde, og siden 1000 Skridt derfra atter 42 Alen, saa har jeg i Hast ej meer at fortælle. — Om den norske Fjeldalmue

---

*) „De trende Kors betyde Haarderaades,
Kong Olaf Kyrre's og Kong Magni Hoider“.
Axel og Valborg, 1ste Scene.

kunde jeg fortælle end mere, f. Ex. hvorledes jeg flere Gange har faaet de halve Penge tilbage, naar jeg betalte mere, end de syntes var passende, o. desl., men det blev for vidtløftigt; jeg tier derfor og tænker. Nyt er her intet af uden Larm og Støj i Sverrig, som I nok veed ligesaa godt dernede. Saa taler man ogsaa meget om, at Sjælland er saa forsmædelig blokeret, at saa at sige hverken Hund eller Kat kan komme ind eller ud; hvilket ængster Folk meget, da der frygtes stor Mangel, især her Nordenfjelds, formedelst den vedvarende Tørke. — — Det er end saa lyst her, at man godt kan læse uden Lys ved Midnatstide; om Vinteren derimod er det vel ondt nok at gjøre det ved Middagstide. Hvorfor er Du dog ej med? Aldrig har jeg savnet Dig saa meget som paa denne Rejse; den var just for Dig (naar undtages noget vel megen Æden og Drikken, som af og til forefalder) og for

Totum tuum

A. W. Moltke.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup d. 16. Julii 1810.

Jeg maae desværre tilstaae, at jeg i de sidste Maaneder har ført et skammeligt Sløse-Levnet, ikke foretaget mig stort Andet, end det, jeg var nødt til. Jeg har rigtig nok kun havt liden udvortes og indvortes Roe; men dette er just det Skammelige, at jeg har havt saa lidet af den sidste, og har ladet de store og smaae Plager, hvoraf jeg rigtig nok ikke har havt saa faa, plage mig for meget. Saa har jeg ogsaa begaaet den Daarlighed at vente paa bedre Tiider, forestille mig, at der skulde indtræffe en eller anden lykkelig Begivenhed, som kunde forløse mig fra endeel

Ubehageligheder eller bringe mig nogen Behagelighed. Uagtet jeg ikke godt lider det centrifugale Liv, jeg fører i Roeskilde og Kiøbenhavn, saa var det mig dog imod at skulle hjem, og modtages af de samme Forhold, hvoraf jeg paa saa mange Maader er kied. Jeg troer ogsaa, at dersom jeg var kommen hjem med nogen Slags Udsigt til Befrielse, saa vilde Gienvordighederne have været mig utaaleligere; men da jeg til al Lykke for nærværende Tiid er uden alt timeligt Haab, saa er jeg resigneret, glad og stærk. Jeg læste den første Aften efter min Hjemkomst min Prædiken om Sørgmodighed*), og skiøndt jeg ikke stedse var tilfreds med Formen, var jeg dog ganske eenig med mig selv i Materien, og jeg vil ønske, at mange Sørgmodige maae kunne have saa godt af den, som jeg selv troer undertiden at skulle have. Jeg har nu ogsaa foretaget mig, at indrette mig saaledes, at ikke jeg, som prædiker for Andre, selv skal blive fordømt eller forsagt, og derfor har jeg nu bragt den udvortes Orden, jeg kunde, i min Existents, og skal arbejde paa den indvortes. Vel var det en uheldig Omstændighed, at jeg i Morges, da jeg skulde begynde Udførelsen af mine noble Forsætter, sov til Kl. 8, men da jeg var uskyldig deri, og da dette i 14 Dage var den første Nat, hvori jeg ret havde Roe at sove, tilgav jeg mig selv allernaadigst min Forsømmelse, og har nu i Formiddag været saa flittig og saa aarvaagen, og befinder mig saa vel, at baade De og jeg kan have Glæde af mig. Jeg har ogsaa nu taget mit Qvarteer i min Havestue, hvor jeg har det roeligt og ganske beqvemt, og haaber jeg da her at kunne arbejde paa min „Prædike-Kunst" og mange andre lærde og curiøse Sager, hvoriblandt høre 3636 Ti-

*) Den 10de af de udgivne „Spiellerups-Prædikener".

rader, foredragne ved sidste Landemode af „Tiradeprovsten", hvilke jeg skal censurere. Jeg kunde ikke begribe, hvorfor Plum leverede mig dette, saa jeg skulde være den Første, der afgav min Betænkning derover, indtil jeg i Kiøge hørte, hvad jeg ved Forelæsningen ikke havde bemærket, at der skal staae Noget deri om Verdens Suk under Frankeriges Jernaag; og mine Herrer Medcensorer bruge mig stedse, saasnart der er noget Galt ivejen ved en Afhandling, for at tage Gløderne ud med mine Fingre.

Flittigst Hilsen til „Egernet". Vær De nu en rask og glad Niece, ligesom jeg er en rask og glad og

Dem ganske hengiven

Onkel.

Fra **Mynster** til **Fru Rahbek.**

Spiellerup d. 3. Febr. 1811.

— De opfordrer mig selv til at fortælle Dem om min Patient, hvilket jeg ellers vilde afholde mig fra, da jeg let kan kiede Andre ligesaa meget med hende, som hun kieder mig selv. De Paroxysmer, der for alle menneskelige Øjne maatte synes at bebude den nære Død, ere gaaede over; hun er bestandig sengeliggende, men uden noget Tegn, der for det første kunde lade vente hendes Død, men naturligviis endnu mindre hendes Liv. Imidlertid gaaer mit Huus dog ikke i Staae, som man skulde ventet, og om jeg maae pleje, istedet for at blive plejet, og om min Mad stundom er ikke rigtig tilberedet, da er dette af de Ting, som jeg ikke tager mig nær. Men det er ubehageligt at see paa et sygt Menneske, hvis Sygdom ingen Gnist af Taalmodighed, eller noget andet Elskværdigt, forskiønner, og som har tabt næsten alt Godt, men kun beholdt det Onde tilbage. Hun

er ikke meere fra sin Samling, end hun altid har været; men som hun i de sunde Dage var, naar Noget gik hende imod, saaledes er hun nu jævnlig, fordi hun rigtignok jævnlig lider ilde, skiøndt hendes Smerter ikke ere store. Det er virkelig utroeligt, hvor uskiønsom og uforskammet hun meget ofte er imod os alle i Huset, uagtet vi dog alle vedblive at giøre hende det saa godt, som det efter Omstændighederne er mueligt. Dette forstemmer mig undertiden, og skiøndt det snart vilde være forbi, naar jeg havde Nogen at tale med, saa vaerer Forstemmelsen sommetider noget længere, da jeg ganske eene maae spise og drikke, og Intet har omkring mig, uden Sygdom, Arrigskab og Ubehageligheder. En saadan Tilstand, naar den har vaeret i fem Maaneder, og der endnu ingen Udsigt er til, naar den skal have Ende, giør rigtig nok Huden lidt øm, men gaaer heller ikke dybere; thi det maae dog engang faae Ende, og efterlader sig da intet Saar. Jeg lever derfor for det Meeste ganske taaleligt. —

(Fortsættelsen i „Breve fra Mynster", S. 118.)

Fra **Amtsprovst Mönster***) til **Mynster.**

Gyrstinge d. 7. April 1811.

Gode Ven!

Det er gandske rigtigt, at Posten bragte mig den 26de Januarii Din Afhandling**), og det er ogsaa gandske rigtigt — vil sige: vist — at Posten ikke har bragt Dig den tilbage. Men et godt Selskab jager man ikke gierne paa Døren, og derfor har jeg beholdt den længere, end jeg burde; thi jeg har læst den atter og atter, og er dog i

*) Død 1830 som Bispop i Aarhuus.

**) „Om den Konst at prædike".

Grunden ikke færdig med den. Om Navnet „Homilie" ſkulle vi tales nærmere ved, naar vi ſamles. Jeg troer dog at kunne ſpore en nogenlunde tydelig Idee hos de Nyere om Homilien; men finder mere peget hen til den, end tydelig og beſtemt handlet om den.

— Jeg har rigtig nok hørt, at Du har havt i Sinde at ville forlade Dit Spiellerup, og jeg har aldeles ikke ſyntes derom. Viſt nok erkiender jeg, at en ordentlig Præſt kunde giøres nødig i det forvendte Kiøbenhavn, hvor Religionen ſelv maae, efter nu brugelig Skik, lade ſig moderniſere af dem, der kalde ſig dens Tienere, men bekymre ſig mere om dens Sportler end om dens Villie; men jeg ſynes ſtedſe, at det er behageligere at være Præſt paa Landet; thi naar denne er, hvad han kan være, ſaa faaer han lettelig andægtige Tilhørere, medens derimod hiin ſædvanligt maae lade ſig nøie med nysgierrige og kritiſke Tilhørere.

Et Brev kom blandt mine, hvorpaa der ſtod: „Til Amtsprovſt Mynſter paa Storeheddinge, Spiellerup pr. Ringſted"; jeg ſaae lettelig, at det var en Confuſion, men om det var til Dig eller mig, vidſte jeg ikke, og brækkede det derfor, da det var kgl. T. Det følger nu convoluteret, og Du ville tilgive, at jeg aabnede det, da jeg troede det muligt, det kunde være til mig, og kræve øieblikkeligt Svar.

v. et f.

t. t.

Mönſter.

Fra Mynſter til Fru Rahbek.

Spiellerup d. 15. Novbr. 1811.

De er virkelig vel værd, at man ſender Dem „langveis" Producter; thi ikke aleene tager De vel imod dem, men beſkriver ogſaa den heele Modtagelſe ſaa allerkiæreſte,

at man vel kunde ønske, man hver anden Dag havde slige Sager at opvarte Dem med. Det er mig og Caroline særdeles kiært, at hendes Rariteter have været Dem og Egernet velkomne, og jeg vilde ønske, at jeg nu igien kunde fortælle, hvor velkomne Deres Rariteter vare; men skiøndt jeg ligner Dem i den Beruselse, Sligt frembringer, saa ligner jeg Dem ikke i at kunne fortælle det. Desuden kunde jeg ikke variere min Fortælling med Egerner, Johanner og Stiner, fordi min huuslige Lyksalighed, i det mindste ved saadanne Leiligheder, ikke bestaaer af saa mange Personer. Overalt er der ikke mange huuslige Optrin i mit Liv; saaledes sad jeg sidste Fredag allerede længe ved mit Skriverbord, uden at det faldt mig ind, at det var min høie Fødselsfest, og der meldte sig heller ingen Jfr. Ruhe at erindre mig derom, ved at „giøre Figurer" deraf. Det er derfor meget smukt af Dem, at De paa den Dag har tænkt paa mig mange Timer, før jeg gjorde det selv. Deres Foræring kan De vel viide, at jeg modtog med Glæde; Caroline priisede dens Deilighed meget stærkt, og skiøndt jeg just ikke kan sige, at Hr. Irgens har viist den høieste Grad af Smag, saa seer hans Arbeide dog ret net ud, og det kommer ret tilpas da Deres sidste Gave af dette Slags har tabt sin Herlighed. Jeg kunde ikke faae Dem takket med sidste Post, især fordi „Fader Æolus"*) ankom i Mulm og Mørke, og nær var bleven hængende i nogle Qvægshoveder, som hang i min Port. Ham overbragte jeg ellers Deres Hilsen, og skal igien flittigst hilse fra ham, at det gjorde ham meget ondt, at han dengang ikke traf Dem, og at han siden gierne vilde været ud til Dem, men kunde ikke for Morads, hvilket han ikke ynder som „das vornehme

*) Engelbreth, som nylig havde været i Kjøbenhavn.

Urgebirge"*). Derimod var han hos Kongen, og tilbragte 7 Timer i hans Forgemak, for omsider at komme ind og overlevere ham sin koptiske Bog, og til Tak erholde den Formaning: „Det er ret! lad mig see, De tager Dem noget Nyttigt til."

— Jeg vil endnu kun bede Dem at læse Ingemann's „Parizade"**) — uden at lade Dem afskrække af, at de Smaaedigte, der staae foran, for det Meeste ikke ere meget bevendte —, som er et meget vakkert Eventyr. Derpaa vil jeg give mig til at læse Recensionerne over den heele Brimmel af danske Digtere, som ere anmeldte i Litteratur-Tidenden — jeg gad vidst, af hvem? —

Spiellerup d. 1. Decbr. 1811.

— Det „forarger" mig ikke, at De ei synes om Molbech's Bog†). Jeg kan jo ikke være saa blind, at jeg ikke skulde kunne see det meget Flaue, der er i den, og kan ikke fortænke Dem, paa hvem dette giør Indtryk nok til at forbærve Nydelsen af det Øvrige. Imidlertid er jeg dog endnu af den Meening, at de to Trediedeele, eller dog de syv Tolvtedeele af Bogen ere gode, skiøndt det ved en saa subjectiv Bog ogsaa beroer meget paa Læserens Subjectivitet. For mig fremstiller han, hvad han skildrer, saaledes at jeg seer det, hvilket dog er den vigtigste Egenskab ved en Reisebeskriver; og jo vanskeligere det er at kunne udtrykke det Forskiellige i saadanne Gienstande, som f. Ex. Landskaber og Bygninger, desto meere beundrer jeg hans Gave til at gribe det Charakteristiske. Naar fremdeles de fleste

*) Dahlmann.
**) I hans første Bog: Digte fra 1811.
†) „Ungdomsvandringer". Smlgn. „Breve fra Mynster", S. 46—47.

Andre, der male Landskaber med Ord, tabe sig saaledes i Enkeltheder, at Læserens Phantasie slet ikke, eller kun med ubehagelig Anstrængelse, kan danne sig et heelt Billede deraf, saa forstaaer derimod Molbech den Kunst at lade Grundtonen lyde giennem det heele Stykke, og over Udviklingen ikke at glemme, hvad det er, der udvikles. Desuden er der meget smukt Historisk i denne Bog, og jeg dømmer maaskee fordeelagtigere om den, fordi jeg hos dens Forfatter bemærker en kiendelig Fremgang til det Bedre fra hans tidligere Arbeider, og fordi jeg lover mig af ham, at han med Tiiden vil skrive god dansk Historie. Men vist nok hjelper det ogsaa til at goutere Bogen, at man er patriotisk sindet, hvilket man jo ikke kan forlange af en „dispatriotisk" Niece.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup d. 1. Januar 1812.

— Deres Brev, hvor sørgeligt det end var*), indeholdt dog fornøielige Historier, som jeg takker Dem for. — — Men, naar jeg kommer fra Spiellerup, vil De ikke meere kiendes ved mig? og „den kiøbenhavnske Onkel maae først prøves"! — Er det dog ikke besynderligt, at det ligefrem er et Træk i Deres ellers saa aabne Charakteer, at være mistænkelig? Men mig synes — tillad mig at sige det — at min Venindes ædle og store Sjæl skulde ret for Alvor opløfte sig over alle smaalige Griller, og at De skulde anvende den Magt, jeg af Erfaring saa vel veed, De har, til at styrke Deres Venner, at opfordre og oplive dem til Alt, hvad der er godt og berømmeligt, meere stadigt, og

*) Det indeholdt Efterretning om Koes's, Brøndsted's Svogers, Død (smlgn. Oehlenschläger's Erindr.)

at De derfor nu kunde giøre noget Bedre imod mig. Jeg indseer nok, at jeg vil foretage meget, som ikke vil være Dem tilpas; men jeg haaber dog, at De tilsidst vil finde, at De ikke havde behøvet at prøve Den, som De i saa mange Aar allerede har prøvet. Men indtil dette skeer — erindre Dem undertiden, at „Kiærligheden troer Alt, haaber Alt"; saa vil jeg see til at erindre mig, at Kiærligheden skikker sig i Alt, „taaler Alt".

Ovenpaa denne Tale veed jeg ikke saa lige Noget, der vil skikke sig; jeg har vel heller ikke Meere at fortælle Dem. Jeg ønsker Dem endnu engang et glædeligt Aar, beder Gud velsigne Dem, og haaber, at De ogsaa i dette Aar vil være mig en øm og trofast Veninde, ligesom jeg skal vedblive at være Dem en hengiven Ven.

Deres

J. P. M.

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

Bakkehuset d. 6. Januar 1812.

Jeg har nu lagt Goethe's Bog: „Aus meinem Leben" tilside, for at begynde et Nytaarsbrev. Thi nu er jeg da endelig blevet færdig med det store, egern'ske Arbeide, og kan igien besørge mine egne Ting. Samme egern'ske Arbeide er en stor Geburtsdags-Figur, der hedder: „Peter Skram eller de danske Riddere", og det har ikke kostet mig liden Umage at faae Ridderne ud af det egern'ske Gnirk. Men Arbeidet har slet ikke været, hvad Huse kalder „belønnende", da jeg har havt daarlige Materialier, og maatte nu endelig ogsaa være Bogbinder, hvilket skeede i Styrt i Eftermiddags, og blev saa kludderagtigt, at jeg skammer

mig ved at lade Bogen komme i min gode Ven Holstein's Hænder. Ovenpaa saadanne Gienvordigheder, kan De troe, at det ikke er mig en liden Trøst igien at kunne skrive til min Onkel. Der hører derfor heller ikke megen Overvindelse til, under saadanne Omstændigheder at kunne kaste Geheimeraad Goethe fra sig, saa meget mere som jeg maae tilstaae, at han langtfra ikke har fyldestgiort min Forventning*). Imidlertid har jeg dog havt nogen Fornøielse af den Opdagelse, jeg har giort, at Goethes Fader har været en Theorie, der har havt uendelig meget tilfælles med Theorien, min Fader. Det er ogsaa ganske pudseerligt, at jeg har stukket næsten i alle de samme Theorier i min Barndom, som Goethe stak i i sin Barndom. —

Men nu er det Tid at takke Dem for Deres Brev, som kom ganske uventet. Jeg kunde slet ikke begribe, at Rahbek bragte mig et Onkelbrev i Løverdags Nat Kl. 1, da han kom hiem fra Etatsraad Olsen's, hvor han havde sviret; men Brevet var dog ganske rigtig fra Onkelen, og det glædede mig ikke lidet, at De skrev til mig paa den første Dag i det nye Aar. Det er nu i Overmorgen accurat 7 Aar, siden jeg fik det første Brev fra Dem, og jeg kan ikke uden den inderligste Taknemlighed betragte den store Skat af Breve, jeg har samlet i disse 7 Aar. Tak for ethvert af dem, — ogsaa for dem, hvori De straffer mine Feil; thi af dem har jeg dog især lært, hvor oprigtigt De meener mig det, og om disse Breve end ved den første Modtagelse have opirret og krænket min Stoltheb, saa har jeg dog altid ved nøiere Eftertanke gaaet i mig selv, og maaskee læst disse Breve allerofteſt. —

*) M. beundrede i høi Grad den omtalte Bog, til hvilken han endnu i sine sidste Aar vendte tilbage.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

Spiellerup d. 18. Januar 1812.

— Den 27de venter jeg at komme til Kiøbenhavn, og saasnart jeg da faaer mindste Roe dertil, kommer jeg til Dem. Jeg maae ellers i denne Anledning erindre, at De har Ret, naar De meener, at jeg maaskee ikke bliver nogen flittig General hos Dem, men De har Uret, naar De troer, at jeg bliver det nogensteds; og jeg har tidt forestillet mig den store Ole fnysende, fordi jeg giør for faa Opvartninger. Men allerstørst Uret vilde De have, dersom De vilde troe, at Aarsagen var, fordi jeg hellere kom andensteds. Lange Besøg elsker jeg ikke at giøre, men jeg haaber ofte at glæde mig ved at giøre et Løb ud paa Bakkehuset; men derfor kan det vel være, at Veien undertiden vil synes mig temmelig lang. Ogsaa haaber jeg engang imellem at blive lyksaliggjort med et Brev, og at „Deiligheden"*) ikke er det eeneste kiøbenhavnske Væsen, der kan formaae Dem til at fylde 4 Sider. Overalt er det ikke mig, der har nogen Mistillid til, at vi jo komme ud af det med hverandre. Tvœrtimod haaber jeg, at den kiøbenhavnske Onkel vil have stor Glæde af den antikiøbenhavnske Niece; og skiøndt jeg ikke vil tage nogen spiellerupsk Afskeed med Dem endnu, da jeg saa ofte maae besøge min „Herregaard", at det vel kan træffe sig, De endnu kan faae et Brev fra Spiellerup, saa kan jeg dog ikke Andet end taknemmelig at tænke paa, hvor meget Godt De har gjort mig i Spiellerup, og at jeg vanskelig vilde have kunnet friste Livet der, dersom De ikke havde været. Gud velsigne Dem derfor!

Deres hengivneste

J. P. M.

*) Vistnok Frøken Caroline Falck, senere Fru Suhr.

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

13. Febr. 1812.

Kiæreste, bedste, kiøbenhavnske Onkel!

Hvorledes kunde jeg vel i Morgen tidlig lade Stine gaae bort med den egern'ske Skrivelse*), uden at ledsage den med et Par Ord? Jeg sidder herinde i en kold Stue, med Hoste, Halspine, Snue og mange andre Ulykker, saa jeg er meget uskikket til skrivtlig at byde min kiøbenhavnske Onkel et ordentligt Velkommen, og sige ham, hvor taknemlig, glad og lykkelig jeg er over, at det dog slet ikke lader til, at han vil slaae Haanden af mig.

Hvor gierne vilde jeg ikke nu, dersom jeg duede til det, sige Dem, hvor megen Glæde jeg havde af Dem i Søndags, og hvor inderlig og alvorlig jeg ønskede Dem Held og Guds Velsignelse til Deres nye Embede. Jeg har i denne Tid ingen anden Tanke end Dem, og jeg var ogsaa Deres Venskab meget uværdig, naar jeg ikke ved en saa mærkelig Forandring i Deres Liv tænkte meer end sædvanligt paa Dem, naar jeg ikke med taknemlig Glæde gienkaldte mig i Erindringen Alt, hvad De har været for mig i de sidste syv Aar, naar jeg ikke tillidsfuld haabede, at, saa vist som vort Venskab ikke er af det almindelige Slags, saa vist vil det, naar vi begge pleie det kiærligt og omhyggeligt, være, og altid mere blive, hvad vi have ønsket og haabet: Gud velbehageligt. Han er mit Vidne, at jeg begyndte det med ham, og for hans Skyld, og han vil vist ogsaa forunde mig, naar jeg altid beder ham derom, at kunne ende det med ham, naar han selv kalder mig fra den Ven, hans Fader-Godhed skiænkte mig her i Livet, til

---

*) Rahbeks Brev, som findes i „Efterl. Breve til Mynster", S. 57.

Trøst og Opmuntring paa min Vandring, der ellers vilde været mig for tung.

Den 14de.

Endskiøndt jeg allerede i Dag er dræbt et Par Gange, først ved Luftstrøm, da jeg laae i Sengen, og nu siden af Røg, Skorsteensfeier etc., saa veed jeg dog, at jeg i Aftes skrev til Dem, og at jeg var saa inderlig bevæget af Taknemlighed og Glæde, at jeg ikke kunde vedblive at skrive. Jeg vil ikke undersøge, hvor dumt jeg har udtrykket mig, og jeg haaber heller ikke, jeg behøver at sige Dem, hvor oprigtig og vel jeg mener, hvad jeg ikke har Evne til at sige. — Jeg er næsten qvalt af Røg og Damp og bliver af Skorsteensfeieren jaget af det ene Værelse i det andet; betænk derfor selv, hvor ondt jeg har det, og hav lidt Medlidenhed. Før glædede det mig, at der sad en Onkel ude i Spiellerup, der beklagede Niecen, naar hun havde mange Ulykker at trækkes med, og nu vil jeg lade det glæde mig, at der sidder en Onkel i Brolæggerstræde, der heller ikke er umedlidende. Huse foreslog mig for nogen Tid siden, at jeg engang skulde besøge Dem, for at jeg kunde vide, hvorledes De havde det. Men herefter agter jeg aldrig at komme til Kiøbenhavn, uden naar jeg vil i Rundekirke, og paa den Tid kan De ikke vel tage imod mig. —

Fra **Mynster** til **Fru Rahbek.**

Spiellerup d. 8. Marts 1812.

Jeg havde alt længe siden foresat mig, at De skulde have et lille Brev fra Spiellerup ved dette mit Ophold herude — omendskiøndt det synes mange Omstændigheder at sende et Brev herfra med Posten, som først kan komme

i Deres Hænder, naar jeg alt længe har været i Kiøbenhavn —; og dette Forsæt havde jeg sikkert udført, om jeg endog ikke havde havt den Forpligtelse at takke Dem for det lille Brev, der smiilte mig imøde fra min Skriverpult, da jeg i Fredags kom hjem. Det gjorde mig meget ondt, at jeg ikke var hjemme, da det ankom, saa jeg i det mindste kunde sendt Dem en mundtlig Hilsen, som og at jeg ikke, som jeg havde villet, kunde sende Dem den skrivtlig. Aarsagen dertil vil maaskee ikke være Dem opbyggelig, da den var, at jeg skulde spise hos Schimmelmanns; men dersom De havde hørt den lange Samtale, jeg førte med Sch., saa vilde De neppe have anseet min Tiid for spildt, da den var om meget interessante Gienstande, og overbeviiste mig end meere, hvor usigelig elskværdigt og honnet et Menneske Sch. er, og hvor underholdende han, uagtet al sin udvortes Forvirring, veed at tale om de mange mærkelige Ting, han har oplevet. Jeg vilde ønske, jeg vidste en Maade at skaffe den Trøst, som han synes at trænge til, Adgang i ham; thi han synes at sørge dybt over det Gode, han har villet, og deels ikke har kunnet, deels er bleven miskiendt for, eller har seet tildeels saa grusomt forstyrret.

Dersom De nu vil vide, hvorledes jeg lever herude, da kan jeg vel melde, at jeg lever godt, men egentlig ved den Følelse, at min Reise snart er endt, og at jeg ikke boer meere i Spiellerup. Jeg giør virkelig den sørgelige Erfaring, at jeg ikke elsker Sp., og det er et Spørgsmaal, om jeg er meere forpligtet dertil, end Fuglen til at elske sit Buur, fordi den har boet der saa længe. Tilmed have ogsaa Omstændighederne bidraget Alt, hvad de kunde, til at viise Sp. i et saa ufordeelagtigt Lys som muligt. — Dog er det mig ret kiært at have seet min Dagligstue og et Par af de Mennesker, jeg her holder af, igien; som det

og fornøier mig i Morgen at skulle see Fader Aeolus og hans Familie, og siden Bjørnene.

Den 9de.

De seer af Foranstaaende, at det ikke blot er Taknemmelighed for Deres sidste Velgierning, der har bevæget mig til at hilse paa Dem fra Spiellerup. Men det sidste Brev forpligter mig rigtig nok til, hvor travlt jeg end har med landlige Sysler, at tilføie et Par Taksigelses Ord, for at sige Dem, hvor meget jeg paaskiønner den Godhed, De beviiser mig baade i Spiellerup og i Kiøbenhavn. De maae virkelig troe, at jeg deriblandt sætter usigelig stor Priis paa, at De kommer i min Kirke, og jeg tænker, De gierne kan beroelige Dem i Henseende til det Komiske, De meener at indtrænge sig ogsaa i Deres alvorligste Handlinger, da det kun er Dem selv, der stundom forebringer Pudseerligheder derom. — Det vil være mig en stor Glæde at tælle Dem mellem mine Skriftebørn. Jeg begriber meget vel, hvorledes mange religiøse Mennesker, ved vor sønderrevne kirkelige Forfatning, komme til at unddrage sig den; og i den derved begaaede Forseelse have vist nok Tiiderne den største Deel. Men fordi vi alle i adskillige Henseender uvilkaarlig tage Deel i Tiidsalderens Synder, tage vi ogsaa uvilkaarlig Deel i dens Straffe.

Jeg har ikke Tiid at skrive Meere. Lev vel! jeg glæder mig til snart at see Dem igien — enten det saa skeer først i Brolæggerstræde eller paa Bakkehuset.

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

Bakkehuset d. 24. Marts 1812.

Kiæreste Onkel!

Jeg er saa rørt over al den Glæde, jeg havde af Dem i Søndags, baade i Deres Kirke, og oppe i Deres nydelige,

comfortable Værelse, saa at jeg ikke kan pidske mig fra, i et Par Ord at tilkiendegive Dem min Nørelse, saa meget mere, som jeg nu, da jeg kiender Indretningerne hos Dem, ikke har mindste Frygt for at mit Brev skal falde ned iblandt nogle Bøger, og aldrig blive opdaget; thi skulde Sligt kunne skee, saa maatte Huse først foranstalte Bøgerne i den uordentlige Tilstand, som dertil udfordredes, og det formoder jeg ikke, han saa let kan komme til hos den pæne Onkel. — Lidt Mod har jeg rigtig nok faaet siden i Søndags, fordi jeg af nogle Ytringer af Huse kunde mærke, at De er temmelig tilfreds med mig. Dette skal De, med Guds Hielp, ogsaa nok fremdeles blive, min gode Onkel, thi De skal ikke forgiæves have prædiket for mig i Søndags. „Den Bedre"*) var saa lykkelig over, at De havde prædiket om ham; men jeg var ikke nær saa lykkelig ved, at De ogsaa prædikede om mig, fordi Deres Ord skar mig dybt i Hiertet. Dog er jeg nu glad ved, at jeg har hørt disse Ord, og hørt dem saaledes af Dem, saa at jeg aldrig kan glemme dem; thi derved bliver det mig umueligt nogensinde tiere at volde Dem Sorger af den Natur, som jeg desværre alt for ofte har giort. Gud velsigne Dem, fordi De er saaledes, at det er umueligt, man alvorlig kan bestræbe sig for at fortiene Deres Venskab, uden at man maae blive bedre derved.

Nu kom Johanne ind for at give mig Thee, saa at jeg nu kun kan underholde mig med Dem om mindre vigtige Ting. Hertil hører da især, at jeg ikke var et Dieblik utaalmodig over den ramponerede Tilstand, jeg var i i Gaar (i Dag er jeg lidt bedre), endskiøndt jeg befandt mig saa ilde, at jeg havde antagelig Grund til at sige som

---

*) F. C. Petersen.

Paale*): „Giør det nok ikke længe". Men jeg var modig og flink, og sagde bestandig til mig selv: Du kommer Dig nok til Langfredag. Saaledes gik det mig ogsaa i forrige Uge, da jeg var saa daarlig, at jeg havde Grund til at frygte; men jeg frygtede ikke, og blev derfor om Løverdagen temmelig rask, og — som De saae — udholdt ganske godt den haarde Klinger, som jeg fik saa meget af.

Da jeg før havde drukket Thee, var det saa mørkt, at jeg ikke kunde see at skrive. Nu har jeg giort mig lidt Motion paa Gulvet, og spillet lidt paa Claveret, og er nu til Onkelens Tieneste, ifald han ellers skiøtter om mig. Nu sidder han vist saa flittig, at det var en Lyst at see ham. Huse sagde i Søndags: „det er da sandt, man kan glæde sig noget forskrækkeligt over det Menneske". Huse er rigtignok ogsaa meget kiæresteagtig sindet imod Dem, og derfor tilgiver jeg ham af mit ganske Hierte, at han ikke meer synes kiæresteagtig mod mig, og at han immer opvarter mig med at anstille Betragtninger over, hvor drøit og besværligt det er at gaae herud. Dette er nu vel i sig selv ikkun Husiskhed, men jeg kan dog godt mærke, at jeg ikke længer er — hvad jeg altid tilforn har været — hans kiæreste Søster, men at Christiane har faaet min Plads. Men, som sagt, Alt er ham hiertelig tilgivet, siden han saa godt veed at skiønne paa Dem. Hvem der tilgavns kan det, har ogsaa min Naade, enten han forresten bryder sig om mig eller ei. Af denne samme Grund gav jeg ogsaa i Gaar en af mine Generaler Lov til at tage den yngre Molbech med sig, naar han kom igien, endskiøndt De veed, jeg ikke har General-Mangel. Men foruden at denne tilkommende General elsker Onkelen saa høit — hvilket jeg

*) Oehlenschläger's Fader.

allerede længe har vidst af „Grevebarnet"*) — saa er jeg ogsaa lidt rørt over ham paa mine egne Vegne, fordi han, efter Madam Lund's Sigende, i Fior Sommer var gaaet saa mange Gange til Kieldbye, for at see, om jeg var kommet der.

Her blev jeg afbrudt af Lassen, som kom og fortalte mig ynkelige Avisstykker. —

Fra F. Høegh-Guldberg.

(1812.)

„At Mænd kan vorde vrede,
kan hænde sig;
men ærlig Mand er dog tilrede
at byde ærlig Mand Forlig."

Thaarup.

Med første Deel af Plautus

fra

Deres

F. Høegh-Guldberg.

Fra Grundtvig til Mynster.

Udbye d. 1ste Decbr. 1812.

Det tykkes Dem vel sært at se Brev fra mig, men det faaer ikke hjelpe — eet Brev maa De læse; hvis De kan, at sige.

Mange Undskyldninger kan jeg ikke bruge, og hvortil skulde de ogsaa? deri ere vi dog sikkert enige, at ingen

*) Frøken Hanne Langberg, senere Molbech's Hustru.

Mand skal gøre Andet, end han har overlagt, og da gaa lige til Sagen. Om vi ere enige i de vigtigste Ting, det er, hvad jeg vilde vide, og derfor skriver jeg. Der ere Mange, hvem jeg ikke vilde spørge om Saadant; men De er en Mand, hvis Forhold, ikke til mig, men til de hellige Skrifter, jeg maa kende. Deres Afhandling om Liturgien vakte min Opmærksomhed, Deres Prækener rørte mig sødt, og have maaske mere Deel i hvad jeg nu er, end jeg selv veed; thi det mindes jeg vel, at Deres sanddru Tale om Bønnen*) slog mig, og hvad Bønnen formaaer, skal jeg ikke lære Dem. Jeg søgte Deres Bekendtskab, fordi mit Hjerte bød mig det, men, jeg vil være oprigtig, som jeg ønsker Alle vil være mod mig, jeg fandt Dem forunderlig kold og, som det syntes mig, meer grundende end troende. Er det nu saa, eller er det Deres Overflade, eller er det kun en Utilbøielighed for mig, eller min Fremfærd eller mine Bøger, eller hvad? Det har jeg grundet meget paa, men, forstaaer sig, uden at kunne udgrunde det. Jeg har Venner, som i København stedse høre Dem; fra dem ventede jeg Underretning; jeg hørte om Prækener, som paa Langfredag og især paa Kristi Himmelfartsdag, holdte i en opløftende Stemning, og som opløftede Hjerter, jeg kender som ægte kristelige — og jeg glædede mig i Aanden, thi jeg tør sige det, jeg tænkte: dig maa han i Guds Navn støde fra sig, naar han kun lærer Guds Ord reent og purt, med hjertelig Tro og Varme; Høsten er stor, Arbeiderne ere faa, og engang blive vi saa dog Venner, i Huset med de mange Værelser, hvor vi maa elske hinanden i Kristo. Men jeg hørte ogsaa om Prækener, som skolerette moralske Afhandlinger, der hverken opløftede eller glædede tænkende, troende

*) „Om Bønnens Kraft". I Prædikenerne fra 1810.

Kristne. Jeg tænkte: hvorledes kan en Kristen adskille Moral og Dogmatik? skulde det virkelig være sandt, som en af mine Venner udtrykte sig, at Mynster kun havde en vis poetisk Ærbødighed for de kristelige Troessandheder? — Jeg troer, De har studert Naturfilosofien; enkelte Udtryk i Deres trykte Prækener stødte mig fra Først, men jeg veed, hvor let Udtryk, som Man tit har læst, liste sig ind, uden at have noget videre at betyde, og saaledes ønskede jeg at betragte dem. Nu derimod randt de mig i Hu som betænkelige, og nogle Ord, jeg engang hørte af Dem, og som jeg aldrig har kunnet glemme, forvirrede mig ogsaa. De sagde nemlig, at Enhver skulde kun være fuldelig, hvad han tog sig paa at være, udtrykke sin Syssels eller Levemaades Begreb, og at Kærlighed var for de Faa, der vilde være fuldkomne. Alt Saadant er, som Man tager eller mener det, men forvirre mine Tanker om Dem maatte det. Endelig hørte jeg Dem selv, og hvorfor dølge det? jeg opbyggedes ingenlunde, ja, jeg fandt ikke engang Prækenen kristelig; thi De vilde tale om Troens Nødvendighed og talte kun om en Tro, der har været til og kan være til uden den skrevne Aabenbaring. Imidlertid, naar jeg saaledes alvorlig har tænkt paa Dem, randt mig tit ihu, hvad De siger i Fortalen til Deres Prækener, at — saaledes forstod jeg det — for kristelige Folk vilde De præke anderledes. Da tænkte jeg: det er dog vel saa, at den betænksomme Mand mener, Man maa se at lede den vantro, fordærvede Slægt skridtvis tilbage til Kristendommen, saa den ikke enten skal kaste sig til Pietisme eller ugudeligt Spil med den saliggørende Tro paa Kristum. Nu er jeg vel hos mig selv vis paa, at det er urigtigt, thi Guds Ord skal høres heelt og utilhyllet — hvem der vil misbruge det til egen Fordærvelse, faaer det gøre; Herren kender Sine og dem vil Han nok

veilede ved sin Aand og sit Ord; vi har heller ikke Tid at bie, Natten, da Ingen kan arbeide, kommer maaske i Dag for os eller for en af vore Tilhørere; hver Præken maa have Noget for Hver, for Troende og Vantro, Hyklere og Sovende, der maa være baade Lov og Evangelium. Det er min faste Overbevisning; men Ingen dømme en Broder i Saadant, Hver være fuld forvisset i sit eget Sind.

Jeg skyldte Dem Regnskab, hvi jeg gør Dem et Spørgsmaal, som i vor Tid synes underligt: hvad er Deres Hjertensmening om Bibelen og Troen paa Kristum? Jeg troer, at hvorban De end optager Spørgsmaalet, skal De lade mig vederfares den Ret, at jeg ei letsindig opkaster det, at jeg har gjort Alt, hvad der stod til mig, for at faae det besvaret, uden ligefrem at gøre det, og at jeg handler oprigtig. Jeg har da maattet gribe til det sidste, men ogsaa sikkerste Middel for at faae at vide, hvad der er mig saare vigtigt; jeg siger sikkerste, thi saa er det; enten De tier eller taler, enten De afviser mit Spørgsmaal eller besvarer det, maa jeg blive vissere end jeg er og rolig, forbi jeg nu veed, at hvis jeg herefter troer feil, gør jeg dog ikke Dem nogen Uret, hvilket jeg nødig vilde. Troer De Guds Ord enfoldelig, da maa De i alt Andet være saa uenig med mig som muligt, have imod mig, som Kristne kan have imod hinanden — og Kristen tør jeg kalde mig for Guds Aasyn — De vil dog hverken tie eller afvise mig vredelig; thi det kan en Kristen ikke, han er rede til at gøre Regnskab for sin Tro og sit Haab for langt mere ubeføiede Spørgere end en Medkristen er; og møder da det Værste mig, vil jeg visselig sørge mere over, at De ikke er Kristen, end over, at De saarede mig.

Dog, nu være det i Guds Navn nok talt herom! At jeg ikke spørger i nogen ureen Hensigt, tør jeg vidne; at

jeg ikke vil gøre andet Brug af Deres Svar, end jeg vilde ønske der skulde gøres af mit, ja ingen, som De kan have noget imod, det tør jeg sige — og saa gøre De i Guds Navn hvad Deres Hjerte byder!

At jeg ønsker Deres Venskab, behøver jeg ikke at sige Dem; at dertil ikke vel kan optænkes nogen Grund uden den sande, troer jeg. Mødes vi ikke meer i Tale eller Skrift, da Gud lade os mødes til Troens og Guds Søns Erkendelses Enighed der, hvor vi erkende hinanden, som vi erkendes af den Høieste!

Kære Hr. Mynster — thi det er De, om De end slet ikke har mig kær — skulde der i Brevet være indløbet Ord, som ikke ere tilbørlige, de maa ikke støde Dem; jeg skriver som det er mig om Hjertet, og skøndt mig synes, at jeg ikke griber Ordene iflæng, kan jeg dog heller ikke med at vælge længe, mindst i Breve, og Andre end de, jeg ikke maa bryde mig om, sige at de tit ikke ere veiede nok. Er det nu saa, da regn mig det ikke til Onde, men tro, at jeg ikke har meent det ilde! og det kan De jo dog nok tro; thi hvorfor skulde jeg skrive Dem et saadant Brev til, naar jeg meente det ilde, ja hvad skulde givet mig Mod dertil, naar jeg ei havde følt mig drevet af noget Høiere end uværdig Nysgerrighed?

Nu! Guds Fred, som overgaaer al Forstand, forvare vore Hjerter og Tanker i Kristo Jesu, vor Herre!

ærbødigst

Grundtvig.

Fra Mynster til Grundtvig.

(Efter et Concept, med Overskrift: „Svar til Grundtvig".)

Kbhvn. d. 13. Decbr. 1812.

For 7 Aar siden stod mit Navn første Gang paa et offentligt Blad under en glad Hilsen til en Digter, der havde anslaaet Toner, jeg erkiendte for christelige; og skiøndt min Hilsen var paa Vers, var den dog uden Tvivl saaledes beskaffen, at min Meening maatte forstaaes ogsaa af den meest prosaiske Læser. Kort efter skrev jeg min Betænkning over de liturgiske Forslag, bekiendte mig deri med alvorlige, stærke, umiskiendelige Ord som en Christen. Jeg har siden i mine Prædikener og i adskillige theologiske Afhandlinger baade for Lærde og Ulærde bekiendt mine Overbeviisninger, uforanderligen de samme; jeg prædiker nu i 10 Maaneder i Hovedstaden, og saa libet det end kan være min Hensigt hver Gang kun at giøre Rede for min Troe, har jeg dog ofte nok fundet Leilighed dertil og nyttet den. Efter syv Aar tilbragte med disse Bestræbelser udgaaer det Spørgsmaal til mig: om jeg ogsaa er en Christen — det kan neppe undre Dem, naar dette forekommer mig, som om man spurgte, om det, jeg har sagt, ogsaa er mit Hjertes Meening, eller Giøglerværk, Modesprog, Hyklerie, Løgn.

Hvad driver Dem da til at sætte Mistilliid til mine klare, tydelige Udsagn, og søge efter andet Vidnesbyrd om min Meening? — De har ikke fundet mig aaben imod Dem; det er muligt; jeg Dem heller ikke mod mig, og at min Følelse ikke har bedraget mig, seer jeg nu, thi aaben og fri kan jeg ikke finde en Mands Adfærd, der hellere bedømmer mig efter mit Udvortes, som det har forekommet ham i Forvirringen, end efter de alvorlige Ord, talte af mit Hjertes Inderste, som han har for sig, der i mine

Skrivter opsøger Udtryk, som kunne synes „betænkelige“, og af mine Samtaler giemmer og begrunder forkeerte Sætninger, som jeg ikke engang forstaaer; thi jeg kan ikke tænke mig nogen Sammenhæng eller nogen Meening, hvori det kunde falde et fornuftigt Menneske ind at sige, hvad De lader mig sige: „at Kiærlighed var for de Faa, der vilde være fuldkomne“. — Deres Venner have indberettet betænkelige Prædikener. Jeg seer altsaa, at jeg i Kirken forefinder Mennesker, som ikke komme for med mig at henvende from Betragtning til de guddommelige Ting, for af mine Foredrag at nytte det Gode og tilgive det Mislykkede, men for at dømme og at rapportere, hvad der er passeret. Dette vilde giøre mig ondt, vilde formindske den Glæde, hvormed jeg gaaer til min Kirke, dersom det kom mig uventet, dersom jeg ikke længe havde vidst, hvorledes Partie-Væsenet gebærder sig, og dersom jeg ikke tillige vidste, at jeg har bedre Tilhørere. Deres Venner altsaa høre mig „stedse“; de have følgelig hørt, hvor ofte jeg fra mit Embedes Begyndelse har greebet Leilighederne til udtrykkelig at handle om Guds Ord og om Christendommens væsentligste Sandheder, paa det mine Tilhørere strax kunde viide, hvad de havde i mig, og hvad de kunde vente, at jeg efterhaanden vilde stræbe fuldstændigere at udvikle. At jeg ikke har forklaret mig utydeligt, har jeg seet deraf, at det modsatte Partie heel vel har forstaaet mig, og talet nok om min „Orthodoxie“ og mine „dogmatiske Prædikener“. Deres Venner derimod have fundet det Modsatte — ikke blot fundet sig beføiede til at ansee enkelte Prædikener for uheldige, eller til at tvivle, om jeg havde det samme Begreb om en Prædiken, som de ansaae for det eene rigtige, men om jeg og i Almindelighed meente det ærligt med Christendommen. Og hvorfor? — Jeg skal have holdt Prædikener

„som moralske skolerette Afhandlinger". En Prædiken, der havde Form af en Afhandling, veed jeg ikke at have holdt; havde jeg gjort det, vilde jeg ansee det for uhensigtsmæssigt — men hvorledes for uchristeligt? Dersom nogle af mine Prædikener have været skolerette, skal det være mig kiært, efterdi denne Form undertiden er meget nyttig, og jeg vel veed, at der fra Skolerne ofte udgaaer Pedanterie, men jeg derfor ikke seer, hvorfor vi ei tør nytte den Orden og logiske Strenghed, hvortil vi i Skolerne burde holdes. I alt Fald var dette atter Kunstnerens Feil — men hvor er det Uchristelige? Endelig have mine Prædikener undertiden været moralske — ja, det forstaaer sig; vee dem, hvis ikke! Jeg har vel læst, at en Biskop i den engelske Kirke engang tilraadede Præsterne ikke at prædike Moral for at adskille sig fra Methodisterne, men jeg formodede, at saadanne Raad forekom enhver Forstandig, der ikke var forblindet af Lidenskab, latterlige. Jeg er overbeviist, at mange brave Mænd have adskilt Dogmatik og Moral langt anderledes end jeg, uden derfor at fortjene det haarde Spørgsmaal: „hvor kan en Christen giøre det?" Hvad mig angaaer, da veed jeg, har ofte nok, tydeligt, offentligt nok sagt, at jeg veed, at der ingen sand Troe er, som jo er virksom, og ingen hellig Gierning er, som jo er grundet i Troen, og at i sin dybe Grund er det Sindelag, der troer Gud, ikke forskielligt fra det, der lyder ham. Men i Foredraget maae man vel giøre nogen Adskillelse mellem Dogmatik og Moral; og naar da Prædikanten ikke hver Gang udtrykkelig kan føre Talen hen til det Høieste, naar han ofte maae forudsætte, at hans redelige Tilhørere bringe det, de tilforn have hørt, i Forbindelse med det, de nu høre, naar den samme Prædikant endog nyelig paa den klareste, meest uforbeholdne Maade har prædiket „om Loven og Evangelium", og han da

prædiker et Stykke af Loven, uden at tænke paa, eller uden at bekymre sig om, at der iblandt hans Tilhørere findes de, som tage vaere paa ham, om de kunne fange ham i Ord: staaer han da virkelig i Fare for, at Nogen med en god Samvittighed kan tvivle om hans christelige Meening? — De kan i Luther's „Tischreden" finde et udtrykkeligt Raad: at, efterdi Folk ikke bekymre sig om, ikke føle deres Trang til Evangelium, saa nødes man vel til oftere at prædike Loven. Mig synes og, at vor Herre og Mester ikke sjelden prædikede den næsten aleene.

Dog, De har selv hørt mig, hørt een Prædiken, af hvilken De synes tilbøielig til at tage Vidnesbyrd mod de tolv, De har læst, som De ikke blot har fundet mangelagtig i fleere Henseender — hvilket jeg vel og selv kunde fundet — men ingenlunde opbyggelig, „ikke engang christelig". Det er haarde Ord, og De vil ikke forarges over, at jeg — for at laane Jacobi's Udtryk — mod Den, der foreholder mig et saadant haardt Jeg eller Du, paastaaer: Du — paastaaer, at, dersom Christi Lys fuldt og klart straalede i Deres Sjæl, vilde De vel fundet min Tale christelig. De siger, at „jeg talte kun om en Troe, som har været til og som kan være til uden den skrevne Aabenbaring". Ordene have tilbudt sig uheldigen for Dem; thi vistnok har jeg ofte priiset, vil altid priise en Troe, som den, der fandtes hos Abraham, de Troendes Fader, som troede Gud, og behagede Gud formedelst Troen — uden skreven Aabenbaring. Skiøndt jeg nu vel ikke anseer det for et blot Tilfælde, der spiller Dem „det Skrevne", Bogstavet, i Hænderne, hvor det ikke hører hen, saa formoder jeg dog, at De her egentlig har villet sige: uden udvortes Aabenbaring. Min Bekiendelse herom er denne: Jeg veed, at uden udvortes Aabenbaring vilde Mennesket sandsynlig kun været et Dyr, at han har

behøvet denne baade for at kiende, hvad han ellers ikke kunde, Guds Raadslutningers Vei og Maade, og selv for at erkiende de Sandheder, som dog vare indgravne i hans Væsen; jeg ærer den skrevne Aabenbaring som Menneskehedens ypperste Klenodie, hvori alle Viisdoms og Kundskabs bedste Riigdomme ere giemte. Men saa vist som jeg giør dette, saa vist veed jeg ogsaa, at hvor et Menneske, ogsaa uden skreven og udvortes Aabenbaring, holder hart ved den Usynlige, som om han saae ham, der er den sande Troe — maaskee ufuldstændigere, mindre glædelig end den, hvis Besiddelse udgiør vor Lykke, men i sit Væsen ikke forskiellig. — De veed, at der fra meget gamle Tiider have været tvende Meeninger i Christenheden, hvoraf den eene intet Sandt og Godt vilde erkiende uden i det, der egentlig og umiddelbart sluttede sig til Christendommen, og ellers kun saae Vanhellighed, forfængelig Tant, glimrende Last; den anden derimod erkiendte Guds Aand virksom i alle Lande og alle Tiider, og allevegne saae dens Frugter, om end ufuldkomne, dog tydelige nok i redelige Menneskers Tale og Gierning. Jeg tager ikke i Betænkning at bekiende mig til den sidste Meening, tager ikke i Betænkning at vedkiende mig den Meening, at Mange skulle komme af Øster og Vester og sidde til Bords i Guds Rige fremfor Mange, der kaldte sig Rigets Børn. Hermed staaer da ogsaa det i Forbindelse, at jeg ikke anseer Videnskab og Kunst blot for et letsindigt, vanhelligt Spil, hvor ofte de endog kunne være drevne saaledes — ligesom Christendommen selv desværre ikke sjeldnere —, og at jeg, fuldt vel erkiendende, hvor forfængeligt, hvor samvittighedsløst et Væsen der i vore Tiider ofte er ført med Philosophien, dog ikke er sindet at bortkaste Kornet med Avnerne, eller lade haant om at bruge, hvad Sandt og Godt vor Tiids Tænkning har bragt

for Lyset; ligesom Paulus og Johannes gjorde saaledes i Henseende til deres Tiiders.

Jeg kunde have Meget at tilføie, men fattes Tiid og Lyst.*) — Deres Fortolkning af mine Ord i Fortalen til mine Prædikener: at for andre Tilhørere vilde jeg talet anderledes, vedkiender jeg mig ikke. Jeg meente kun, at, hvor Grundvolden var lagt, kunde jeg frit bygget paa den, uden idelig at tage Hensyn paa Indvendinger, som da ikke vilde giøres; men jeg tilstaaer, at denne Omstændighed endnu undertiden giør mig tvivlraadig, hvorledes jeg skal tale, som det sig bør. Dem gaaer det neppe saa. Da De dybt fra Norden vendte tilbage til Christendommen, stod Deres Overbeviisning strax fuld færdig, og om enhver Gienstand synes Deres Tale strax bereed til at yttre sig uden Betænkning. Derfor følger Fortrydelsen den heller ikke sjelden i det næste Skrivt, eller ledsager den strax i Fortaler og Tillæg. Og dersom det da er skeet mig, at jeg strax erkiendte mange af Deres Yttringer for det, De selv siden har erkiendt dem for, fandt dem „halv hovmodige og halv mismodige" og heel umodne: kan da mit christelige Sind mistænkes, forbi jeg ikke har Lyst at foreene mine Bestræbelser med saadanne?**)

*) I Conceptet havde M. videre skrevet: „I Øvrigt har jeg ofte følt min Trang til at bede med Disciplene: Herre, forøg mig Troen, og med den Lys, Varme, Liv og Kraft — er denne Bøn Dem overflødig? Jeg har ofte følt, hvor langt det var fra, at Christus havde giennemtrængt mit heele Væsen, al min Digten og Tragten — gaaer det Dem bedre?" —

**) Efter Dette havde M. først skrevet:

„Jeg har fremsat min Meening strængt og fast, derved maaskee undertiden noget haardt; jeg kan slutte mildere. Jeg har saa ofte gjort den Erfaring, at Mennesker, hvis Adfærd i een eller anden Henseende oprørte mig, havde andre Sider, hvorpaa mit Øie ret gierne vilde hviile, saa at — om end stundum min Mund — mit

I Øvrigt meener jeg, at det af vort Livs heele Stræben, bedre end af enkelte Erklæringer, af sig selv vil viise sig, om vore Veie tilsidst ville mødes, eller altid gaae længere fra hinanden. Mig vil De stedse finde, uforstyrret af alt Sectererie, at vandre fort paa den Vei, hvor jeg har begyndt, inderligst ønskende at bevare Fred med Enhver, som paakalder Herren af et reent Hjerte, men ogsaa rede til at modstaae, hvad jeg erkiender for Vrangt, som til at forsvare min egen Virksomhed, dersom jeg finder det fornødent.

Fra **Grundtvig** til **Mynster.**

Udbye d. 22. Decbr. 1812.

Var mit første Brev Dem saa saare uvelkomment, da maatte jeg vel frygte, det andet vilde være det end mere; men det kommer an paa en Prøve, og ingen Prøve paa at vinde en Kristens grundede Velvillie skal med Guds Hjelp falde mig for tung; der er ogsaa en Stemme i mig, som aldrig lyver, og den lover mig god Modtagelse dennesinde, ligesom den sidst forkyndte Vrede. Nu, kristne Mand! De maa jo ogsaa nødes til at høre mig blidelig, naar De seer, at jeg, endog De har været grumme haard ved mig, dog svarer venlig. Hykler veed De dog, jeg er mindst af Alt, og altsaa maa dog Fredens og Kærlighedens Aand have nogen Magt over mig. Deres haarde Ord stak mig rigtig nok, det smertede mig at miskendes saare af en Mand, hvis gode Omdømme jeg ønskede saa gerne og troede mig ikke uværdig til, og — hvorfor nægte det? — det krænkede

---

Hjerte dog sjelden dømmer over det heele Menneske. Hvorfor er det og nødvendigt at have den afgiørende Dom tilrede over hverandres heele Væsen, da Godt og Ondt blandes paa saa mange Maader?" —

mig at behandles som en næsvis, uforstandig og letsindig Dreng, og det af en Mand, hvem jeg vel i Kundskaber, men hverken i Alder, Retsindighed eller Aandsgaver kan erkende at staa høit over mig.

Imidlertid, De har selv været med at lære mig, at Man smukt skal beraade sig med Gud i Himmelen, førend Man tager sig Noget for. Følgen deraf var da, at jeg enten skulde tie eller tale venlig; det Sidste*) vilde i Begyndelsen ikke ret, og „halv mismodig og halv hovmodig" besluttede jeg at tie; men dette Forsæt var „heel umodent". Det faldt mig i Aften ind at læse et Par af Deres Prædikener; det gjorde jeg, og nu kan jeg skrive venlig — thi der fornam jeg, at De dreves af Guds Aand, og saa kan det ikke være andet, end at De engang vil fortryde at have været saa haard ved en Broder, der vel, ligesom De, i Skrøbelighed, men dog vissèlig drives af den samme Aand og tør ved ham raabe: Abba Fader. De blev vred, fordi jeg spurgte, om De var Kristen, men jeg vil ikke blive ved at være vred, fordi De saagodtsom reentud siger: jeg er ingen Kristen, det er, har ikke ifført Kristum, men kun en Bogstavens Tjener; thi det er kun en Forhastelse, naar De læste det af mine Bøger; ja, naar De læser dette, skal Aanden vel vidne, at jeg er Hans Tjener. Hvor kunde De dog blive saa vred, og lade Solen gaa ned over Deres Vrede, og skrive i Vrede og sende mig Brevet? Da Johannes hørte i Fængselet Kristi Omgængelse, sendte Han Bud og lod spørge: er Du den, der skal komme? og det var Johannes, som selv havde vidnet om ham og seet Aanden fare ned og blive over ham, og det var Jesus, hvem Faderen i hver Gerning gav saa tilforladeligt Vidnesbyrd. Skulde det

*) Der staaer i Brevet: „det Første", hvilket efter Sammenhængen maa være en Skrivfeil.

da være saa utilgiveligt, om En af os, i en Tid, da der drives saa formasteligt et Spil med Bibelens Ord og Lærdomme, stundum anfægtedes af haarde Tvivl om en Broders Tro, og sendte venlig Bud til ham selv, spørgende: er Du en Kristen? Nei, det kan, efter som vi skrøbelige Mennesker ere, aldrig være nogen Brøde, allermindst naar Man betænker, at selv den Redeligste og Forsigtigste dog altid giver nogen Aarsag til Tvivl. Skulde da Noget med Skiel fortørne Dem, maatte det være Spørgemaaden. Nu er det sandt, at havde jeg læst de af Deres Prækener, jeg i Aften læste, om Alterens Sakrament, om Verdens Korsfæstelse og Dødens Frygt, da havde jeg enten slet ikke spurgt, eller spurgt anderledes; men De veed vist selv, at vi under Tvivl sjelden vælge den nemmeste Vei, at vi saaledes tit fordybe os i unyttig Grublen, naar vi kunde naa Maalet vissere og lettere ved at tage Bibelen fat; og at mit Brev var skrevet i saadanne en alvorlig Tvivls Øieblikke, kan De ved rolig Overveielse vist ikke miskende. Herre Gud! hvorfor skulde jeg spørge og derved udsætte mig for Deres Vrede, dersom jeg blot var nysgerrig? hvad skulde bevæge mig til at lade Deres Tro og Tanker udspeide? Partiaand? Hvad kan det gavne eller skade mig, om De har min Tro eller ikke? — Dog, nok herom, slige Tanker har De vist alt forkastet; kun Det kan jeg forsikkre Dem, at de Venner, jeg talte om, høre til Deres gudfrygtigste og andægtigste Tilhørere; skulde ei hos Saadanne, og allersnarest hos dem, Tvivl kunne opstaa? — Nei, nei, jeg har intet Parti og vil intet have, men jeg hører til Kristi Parti, til den Vei, som Man vel ogsaa i vore Dage har kaldt „en Sect", men som De ikke kan kalde saa. At dette Parti er saare lidet i vore Dage, veed De; at det er mit inderligste Ønske, at det maatte forøges, og mit Livs

Syssel ved Guds Bistand at bidrage dertil, og min største Glæde at se Andre, som ærlig arbeide paa det Samme, det veed Gud og jeg, og skulde min Skrift ei for Kristne bære usvigeligt Vidnesbyrd derom? Hvorledes jeg har betragtet Deres Virksomhed, er Dem neppe ubekendt, ja jeg har sagt Dem det selv, og at jeg ikke har villet smigre eller hykle, derom maa dog mit Brev overbevise Dem. Naar jeg tænkte paa de Sædekorn, der i Danmark udstrøes til bedre Grøde, naar jeg bad Gud om Velsignelse, naar jeg takkede ham for den, da var det sjelden, at De ikke randt mig i Hu, og jeg havde det Haab, at Gud ved Dem vilde udrette meget til sand Kristendoms Udbredelse. Men det veed De sikkert, at det netop er vore kæreste, helligste Haab, som mest anfægtes; og hvorledes min Tro om Dem fristedes, har jeg aabenhjertig, maaske for aabenhjertig sagt, thi det veed hver Kristen, at hvad der i Tvivlens Stund synes ham hardtad uigendriveligt, leer han ad i rolige Timer. Da Tvivlene nu meer og meer forvirrede mig, faldt det mig ind: hvi vil Du plage Dig omsonst, spørg ham selv! Dette var nu ganske rigtigt, men kunde ogsaa betyde: Deres Skrifter; dog da jeg ogsaa havde Grund til at ønske Forklaring over Deres særdeles Kulde mod mig, som, naar De var Kristen og troede at jeg ærligen var det Samme, syntes mig uforklarlig, kunde det ikke skade, at jeg greb Pennen. Men nu faldt det mig strax ind: Mynster har viist Dig hardtad Ringeagt, enten svarer han Dig ikke, eller svarer vredt; de to Hensigter, at aftvinge Dem et Svar og dog om muligt hindre det fra at blive haardt, ere vist synlige i Brevet. Men to Hensigter due aldrig, enten forfeiles de begge eller den ene tilgavns — saa gik det her; jeg er af Skade blevet klog, derfor har dette Brev kun den eneste Hensigt at overbevise Dem om, at jeg er en Kristen

i Hjertet, og jeg haaber til Ham, som har Alles Hjerter i sin Haand, at den skal ikke forfeiles.

Det kan maaske falde Dem ind, at De her finder Stadfæstelse paa Deres Dom: at jeg er halv hovmodig, halv mismodig og heel umoden, som derfor fuser frem og fortryder bagefter, istedenfor at overlægge forud; men lad det da ogsaa falde Dem ind, hvad dog vel Grunden kan være, hvi jeg bekender Saadant om mig selv og hvi jeg f. Ex. skriver Dem dette Brev til! Min offenlige Vandel maa overtyde Dem om, at jeg ikke er en Slave af Folks Omdømme, ikke engang af Saadannes, hvis Aandsgaver og Kundskaber vidt overgaa mine. For Dem maa jeg da føle en besynderlig Velvillie og Høiagtelse; men at den ikke er Følge af venskabelig Omgang, det veed De, og der skal da neppe kunne optænkes anden Grund end den eneste sande, nemlig, at jeg i Deres Skrifter har sporet Kristi Aand og sluttet, at Han boede i Dem. Kærlighed er heraf en nødvendig Følge, og i en saa ukristelig Alder maa Kærligheden blive inderlig til de Faa, der bekende Kristus uden Skrømt og bære Hans Budskab; lidt Forurettelse af disse glemmes snart, og det er let at fortryde selv den mindste Uret, Man har gjort dem. Kan dette vorde Dem indlysende, da vil De ogsaa dømme anderledes om min offenlige Adfærd. At jeg skriver med Vished, følger jo ligefrem deraf, at jeg ei er mig bevidst at sige Andet end hvad Bibelen siger, og den veed jeg kan ikke feile, som Kristus siger. At jeg derimod kan feile og feiler, er ligefrem, hverken De eller nogen Kristen vil tro Dem selv fri, og en offenlig Feil maa vel en Kristen offenlig genkalde. At jeg ogsaa undertiden revser mit Sindelag, selv der, hvor jeg ikke behøver at fortryde et Ord af det Sagte, hvilket f. Ex. var Tilfældet, da jeg bekendte, at baade Hovmod og Mismod

var hos mig, da jeg skrev min Dimisprœken, hvilken jeg dog vedkender mig med Glæde, det gør jeg ikke til en almindelig Regel, men paalægger mig det selv som passeligt. Jeg tør frit spørge Dem, om De ved at tænke Dem tilbage til Tiden, da De frembragte hvilketsomhelst af Deres Arbeider, kan paastaa, at slet intet Ureent blandede sig i Hensigt eller Sindelaget under eller efter Udførelsen; egenlig er dette en Sag mellem Gud og os, men naar jeg troer det mit Kald at tage haardt paa Andre, anseer jeg det for passeligt at vise, jeg ikke seer igennem Fingre med mig selv; i det jeg strider mod vor Tids Farisæer, mener jeg, det opklarer Forskellen mellem, hvad de og hvad jeg kalder Dyd, naar jeg laster mig selv i de Gerninger, jeg bifalder. At nu saavel mine Genkaldelser som Selvtugtelser af en Vantro engang vilde føres i Triumf som Beviser paa Letsindighed og jeg veed ikke hvad, det har jeg rolig ventet; men at en Kristen skulde anføre dem som mine egne Vidnesbyrd om Umodenhed, det har smertet mig. Umodne ere vi jo alle, og skulde vi bie med at handle, til der slet ingen Ureenhed var i Sindelaget, slet ingen Feiltagelse i Udførelsen, da maatte vi jo bie, til vi modnes hisset; og at det i det mindste intet Tegn er til særdeles Umodenhed, at tilstaa og fortryde sine Feil, saasnart Man bliver dem vaer, og at spænde sin Hovmod paa Pinebænk, og udsætte sig for Miskendelse og Spot, ved at bekende hvad Ingen veed, det maa De indrømme. Med det Sindelag pleier Man dog ogsaa forud at overlægge hvad Man gør, thi tungt for Kød og Blod bliver det dog altid, offenlig at være sin egen Skolemester. Vidne da nu alligevel mine Skrifter om stor Umodenhed, da maa det være saaledes at forstaa, at jeg slet intet Kald har til at skrive, men det kan jeg, uden al Hovmod, sige jeg har.

Dog — De betragter mig som et Menneske, der „dybt fra Verden"*) er kommet til Kristus, mener, han strax har sin Beskuelse fuldstændig, og hvert Dieblik selv laster sig for Feilgreb; derfor kalder De mig „heel umoden". Men er her ikke en Modsigelse? Troede jeg mig moden, da lastede jeg mig ikke selv; og den Feil, jeg selv lastede, kan jeg dog vel ikke glemme, til jeg skriver igen. Forsætningen holder heller ikke Stik. Dybt fra Verden kommer Hver til Kristus, som ikke bevarede Barndommens Tro, og forsaavidt maa jeg bekende De har Ret; men De mener udentvivl, at jeg fra et letsindigt Verdensbarn er blevet Kristen, og deri tager De storligen Feil. Arvet Alvor, Fattigdom, Stolthed og Ærgerrighed holdt mig langt borte fra Verdens Lystighed, jeg var en Farisæer af den strængeste Sect, og jeg kan sige, at et „moralsk Menneske" var det Ogenavn, jeg bar i Verden, og bar det med Stolthed. Omtrent paa samme Tid, som De skrev Digtet til Oehlenschläger, nærmedes jeg Kristendommen ved udvortes Stød, som dreve mig til at beskue mit Inderste og betænke mine Visheder, og 1806 skrev jeg en Afhandling om Religjon og Liturgi, hvilken saavelsom det Mere, jeg skrev indtil 1810, vel er Dem ubekendt**); thi ellers vidste De, at jeg har havt et kristent Tidsrum, da Tidens Philosophi og Poesi ingenlunde var mig forhadt, og der skal Man vist ikke finde, at jeg fortrød i Fortale, Tillæg eller næste Bog, hvad jeg havde skrevet, nei dertil var jeg for stolt. Min Forstand havde bøiet sig for Guds Ord, men saa vilde den ogsaa have Lov til at se ned paa Menneskene; Vildfarelser bedrøvede mig ikke, det harmede

*) „Jeg havde skrevet: fra Norden", har M. tilføiet.

**) At dette ikke var Tilfældet, vise de tildeels gunstige Domme, som findes, om den nævnte Afh. i „Breve", S. 97, om „Nordens Mythologie" 1ste Udg. i „Medd." S. 190.

mig kun, at de Selvkloge vilde være klogere end jeg; jeg drev kun Spot med dem.

Min Dimispræken betegner Overgangen til mit andet Tidsrum, da mit Hjerte kristnedes. Det skedte især under haard Kamp i Vinteren 1810 og 11, og fra den Stund var jeg, hvad jeg er og ved Guds Bistand skal blive, saalænge jeg lever, og det er slet ikke andet end troende Kristen. Men De drager endelig en Parallel imellem to kristne Partier: dem, der agte Alt for vanhelligt, glimrende Last etc., hvad ikke egenlig og umiddelbar støtter sig paa Kristendommen, og dem, der i alt Godt skue Guds Aands Virksomhed; De regner Dem selv til det sidste og udentvivl mig til første Parti. Af Ordstrid er jeg en Hader; med faa Ord vil jeg da udsige min Tro i dette Stykke, enddog jeg kunde trøstig henvise til mine offenlige Bekendelser. At Gud aldrig har ladet sig selv uden Vidnesbyrd, og at han før Kristi Komme dyrkedes redelig af mangen Hedning, (om Patriarkerne kan jo ingen Kristen tvivle) ligesom efter Kristi Komme af mangen Jøde, Hedning og Muselman, derom kan, idetmindste i vor Tid, ei vel tvivles af nogen Kristen, der forstaaer sin Bibel, og De veed, selv Luther haabede godt om de fromme Hedninge; kun naar Kundskaben kaldes den saliggørende Tro, kan hin ansees for Saligheds Betingelse. Hvad jeg troer, og hvad hver Kristen maa tro, er kun Dette: at Alle, som blive Gud velbehagelige og salige, blive det for Kristi Skyld — thi der er intet andet Navn givet Menneskene — blive det, fordi de have et saadant troende og ydmygt Sindelag, at havde de kendt Evangelium, vilde de annammet det med Glæde. Men heraf følger, at Ingen, som foragter eller forsmaaer Evangelium, kan have et troende Hjerte, og vel maa jeg da kalde det upasseligt, at en Kristen prædiker om en saliggørende Tro uden at

sige bestemt: det er Troen paa Kristum. — Saae jeg nu blot paa Deres Brev, da kunde jeg mene, at De antog Kristus blot for Guds Sendebud om Syndsforladelse; men Deres Prækener sige mig andet, og heri kan vi altsaa ikke være uenige.

At foragte Poesi og Philosophi i sig selv falder mig ikke lettelig ind; den selvkloge Philosophi, den ureligiøse Poesi, dem hader jeg, fordi de ere Menneskenes Forførere; men det gør De jo ogsaa. At denne min Bekendelse ikke er et Mundsveir, vil De tro, thi jeg pleier ikke at dølge mine Meninger, og desuden, jeg øver jo selv Digtkonst og dyrker Videnskaberne; og vil De uden Fordom gennemlæse den Udsigt over Historien, jeg har udgivet, da haaber jeg, De vil lære at kende mig lidt bedre end hidtil.

At vi i meget maa være uenige, skulde jeg tro af Deres Brev, og især af det, De kalder mig Bogstavens Tjener; og dog indseer jeg ikke, hvorledes stor Uenighed er mulig — thi at Jesus er Guds enbaarne Søn og Verdens Frelser, troer De jo uden al Forbeholdenhed, og de, som ærligen ere enige i denne Kristendommens Hovedsag, maa vel, naar de forstaa hinanden, blive det i Alt, da de drives af den samme Aand. At jeg troer, hver Kristen skal iføre Kristum heel, ikke ene hans Retfærdighed, men ogsaa hans Kærlighed, saa at vort Levnet forkynder Hans Dyder, som kaldte os fra Mørket til sit forunderlige Lys, det er jo dog ligefrem, og jeg har sandelig ikke dulgt det. At jeg anseer det for urigtigt, i Foredrag at være blot dogmatisk eller blot moralsk, er netop fordi jeg, som De, veed, at Troen er al Dyds Kilde, og Dyd Troens synlige Ansigt. Mit Spørgsmaal: hvorledes kan en Kristen adskille Loven og Evangelium? har De taget saa ublidt, som om jeg meente, at Ingen kunde være Kristen og gøre det, men jeg meente

rigtig ikke andet end: er det konsekvent af en Kristen? hvilket jeg ikke troer.

Meget havde jeg Lyst at tilføie, vilde ogsaa tage mig Tid dertil, naar ikke Brevet alt maatte synes for langt; thi saare gerne vilde jeg med Dem afhandle, hvad vi ere uenige om, gerne modtage Irettesættelse, hvor jeg fortjente den, og Overbevisning efter Skrifterne, som ere over os begge. Hvis De derimod skriver offenlig imod mig, skal det gøre mig meget ondt.

Jeg forsikkrer Dem, jeg har ingen Gerning for mig selv; paa Guds Gerning arbeider jeg i Hans Navn og til Hans Ære, og derfor er jeg ikke bange for Dem eller Nogen — thi Gud faaer nok sin Gerning frem, og hvad jeg af menneskelig Skrøbelighed gør imod Guds Villie, visselig, det maa gerne lastes og forkastes. Men jeg forudseer, at Kristendommens Fiender og Foragtere, som hade os begge, vilde juble, og det gode Navn bespottes; derfor ønsker jeg inderlig Fred med Dem og vil fremdeles som hidtil glæde mig ved Deres Virksomhed, om vi end ere uenige i visse Dele; thi at Jesus Kristus er kommet i Kød, det er en Kristens Bekendelse, som han skal forlange af hver Broder, men ikke kives om Ubetydeligheder. Dog i al Fald kan jeg efter dette Brev være rolig. At det er skrevet med venligst, kristeligt Sind, det veed jeg, jeg sidder nær ved en dødssyg Fader og jeg har betænkt, hvad jeg vil synes derom, naar jeg ligger som han paa Gravens Bred. Gud oplade Deres Øie til at se mig som jeg er! da vil De finde et skrøbeligt Menneske, men en ærlig og kærlig Kristen, i hvem Kristus har dræbt Dødens Frygt, og hvem Verden formedelst Kristum er korsfæstet, hvem derfor ingen Kristen kan skamme sig ved at følges med. Vil De tro, at jeg tør

sige Dem det Samme, naar vi begge aabenbares for Kristi Domstol?

Gud velsigne Dem i Liv og Embede, det ønsker Faa eller Ingen inderligere end

Grundtvig. *)

Fra Fru Rahbek til Mynster.

Bakkehuset d. 15. Marts 1813.

Kiæreste Onkel!

Omendskiøndt jeg vel har foresat mig, at forskaane Dem saa meget muligt for Niecebreve i det velsignede Kiøbenhavn, saa har jeg dog under hele denne Dags Dimmelagtighed glædet mig til, hvis Generalerne undte mig Roe, at anvende Noget af denne Roe til skrivtlig at underholde mig med Dem. Men denne Glæde var nær gaaet overstyr — thi først nu i dette Øieblik opdagede jeg, at vi skriver den 15de Martz, som er min Moders Dødsdag, og har nu i 14 Aar været mig en bedrøvelig Dag, fuld af sorgelige Erindringer.

Længer kom jeg da ikke, før jeg styrtede i en umaadelig Graad, og uagtet jeg nu har grædt saa længe, at jeg synes det maatte have lettet mit Hjerte, maae jeg dog endnu giøre den største Vold paa mig, og forestille mig, at min Moder vel ønskede, at hendes Børn ikke maatte forglemme

*) „Da han (G.) havde henviist til sin nys udgivne „Verdens-Kronike" —, saa vilde jeg forst læse dette Skrivt" — saaledes skriver M. i sine Levnets-Meddelelser (S. 191—92) —, „men efter dets Læsning følte jeg mig endnu mindre tilbøielig til at fortsætte denne Brevvexling". Hvem der altsaa vil troe at kunne domme hans Taushed efter det i saa Meget tiltalende Brev, maa i al Fald ikke være ubekjendt med den omtalte Bog, der, som bekjendt, paa Flere af de Bedste blandt M.'s Samtidige gjorde det samme lidet gunstige Indtryk, som paa ham, og fremkaldte en langvarig Strid.

hende, men dog var alt for øm og god, til at ønske sig erindret med saa heftig en Sorg, som den, der nu overvælder mig. Kiære Onkel! lær mig dog, hvorledes jeg skal overvinde min ulyksalige Heftighed, der altid igien bringer mig ud af den roelige og glade Tilstand, som jeg dog ofte kan være i. Kan De ikke lære mig dette, saa hav i det Mindste Medlidenhed med mig, naar jeg ikke er Dem til Maade. Jeg har saa ofte klynket for Dem over alle de Plager, mit usle, sygelige Legeme volder mig; men naar jeg ret betænker, hvor syg min Siæl er, saa maae jeg undres over mine daarlige Sorger over Det, hvorpaa jeg aldrig har sat nogen høi Priis. Imidlertid er denne Klynken over Smaating et ganske godt Tegn hos mig, thi — som Lear siger — when the mind's free, the body's delicate. Naar jeg derimod er i en Forfatning, som den, hvori jeg har været i Aften, saa kan jeg ogsaa med Sandhed sige: the tempest in my mind doth from my senses take all feeling else, save what beats there. Dog kommer jeg, Gud skee Lov! efterhaanden nu lidt til mig selv igien, hvilket jeg tildeels skylder Dem; thi det er mig rigtig nok en stor Trost, at jeg ogsaa grædende frit tør henvende mig til Dem, og kan være forvisset om, at De ikke vil misforstaae mig, men være lidt rørt over — Længer kom jeg ikke, inden Egernet kom hiem og vilde have Aftensmad. —

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster**.

Bakkehuset d. 1. Maj 1813.

Jeg har, siden jeg saae Dem sidst, daglig villet sende Bud efter den Prædiken, De var saa god at love, De vilde laane mig; men da jeg tillige har villet skrive et Par Ord med samme Leilighed, (thi jeg bør ikke glemme Husets An=

modning: at nytte slige Leiligheder til at sende Dem Brevstof) og jeg bestandig er blevet hindret heri, saa seer De Stine først aattende Dagen efter Deres Løfte. — Nu er jeg atter forlegen for Brevstof, og kunde næsten ønske, jeg havde den undtømmelige Brevskriver Molbech ved Haanden, der kunde hielpe mig. Men da jeg ikke har ham, saa vil jeg lade ham selv være Brevstof, og begynde med at fortælle Dem, at han var ubeskrivelig lykkelig over at see Dem den korte Tid i Søndags. Han tog sig sagtens kun maadeligt ud for Dem, og det vil aldeles ikke undre mig, om De ikke lagde videre Mærke til ham. Man maae absolut kiende ham, for at lide ham, og da jeg nu i mindre end et halvt Aar, egentlig i den sidste Maaned af denne Tid, har havt Leilighed til at blive langt nøiere kiendt med ham, end jeg ellers vilde blevet efter flere Aars Bekiendtskab, saa kan jeg ogsaa med god Samvittighed give ham det Vidnesbyrd, at han er langt anderledes og bedre, end han synes — ja, at han er saaledes, at jeg vilde ønske, jeg duede til at være ham den opdragende Veninde, han ønsker, jeg vilde være. Dette kan jeg med fuld Sandhed sige; og det er saa meget mærkeligere, at jeg ikke allene kan, men maae sige det i disse Dage, da han dog — skiøndt ganske imod hans Villie — har voldet mig Bekymring. Denne er nemlig foranlediget ved hans polemiske Svar til Grundtvig, som jeg aldeles ikke vilde have været misfornøiet med, naar det ikke havde giort det ubehagelige Indtryk paa Rahbek, som det mig ganske uventet giorde. Han har vel Uret i at tage sig Sagen saa nær, da han dog ikke er misfornøiet med Molbechs Yttringer ham vedkommende, uden forsaavidt de ville give Anledning til nyt Sludderstof fra Grundtvig, og altsaa det polemiske Stof — som man ikke kan nægte, det

stakkels Egern har faaet nok af — vil blive uendeligt. Imidlertid kan jeg dog ikke see ham tage sig Sligt nær, uden at det ogsaa maae forstemme mig. Jeg kunde vel, naar jeg havde villet, have hindret dette Væsen; men jeg vilde ikke, fordi jeg fandt det upasseligt, ved denne Leilighed at benytte mig af den Indflydelse, jeg meget vel veed at have hos Molbech. Men jeg siger rigtig nok: „die verdammte Polemik", og har i den Anledning anstillet mange Betragtninger ved mig selv i disse Dage. Jeg har deriblandt ogsaa opkastet det Spørgsmaal: om det ikke var godt og gavnligt, at de unge Forfattere, ligesom de unge Christne, ved Begyndelsen af deres Bane maatte aflægge et høitideligt Løfte, at de vilde forsage den Diævel, der frister dem meest, ɔ: Pen, Blæk, Papir og fornemmelig Bogtrykkersværte, til hvilketsomhelst polemisk Brug. Dette har jeg ogsaa skrivtlig sagt Molbech i Dag, hvorfor jeg ogsaa er vis paa, at han gaaer lidt ulykkelig derude paa Christianshavn, og gior sig mangeslags Skrupler. Jeg vilde have sendt Dem hans Polemik, strax da jeg havde læst den; men da Egernet indstændig bad mig strax at giemme den, og ikke bringe den i flere Hænder, saa efterfulgte jeg ogsaa hans Begiæring, og har derfor ladet den ligge i min Skuffe i de 3 Dage, jeg har havt den. Nu er den vel sagtens allerede i Omløb, skiøndt jeg ikke fandt den i Dag i Adresse-Avisen under den forargelige, seminaristiske Rubrik: Kundskabsvæsen, hvorunder den dog hører, saa længe vi endnu ikke ere saa lykkelige at have en Rubrik, der hedder: Polemik-Væsen. Er dette ikke en forargelig Tale af Den, der efter Deres Mening dog selv er et polemisk Væsen? — Men nu ikke et Ord mere om: die verdammte Polemik, der hos mig har afløst: die verdammte Mimik. Hvad jeg nu videre havde at sige, veed jeg ikke i dette Dieblik, uden dette Ene,

at skiøndt jeg vel selv undertiden er mere polemisk (men der har vi jo Polemiken igien!), end jeg selv ønsker, jeg dog forresten er en meget fredelig Niece, der vist tænker langt oftere paa Onkelen, end han paa hende. Men hun har heller ikke alle de velsignede Kiøbenhavnere at tænke paa, og Tid nok — uagtet al General-Commerz — til at erindre Den, hun vist nok heller aldrig bør glemme, om han endog reent glemte hende. Og dermed Godnat — som; naar jeg vilde udtrykke mig molbechsk, hed saaledes: Gid i dette Øieblik Nattens venlige Engel maatte sænke den sødeste Slummer over Deres Øienlaage, og den roligste Hvile under Søvnens Slør vederqvæge Dem, til en blid Morgen og skionne Morgendrømme vækkede Dem til gienfødt Liv! — De seer heraf, at jeg ikke endnu har helbredet ham for Miosen. Dog maae jeg tilstaae, at det kun er siældent, han opvarter mig med saadant Brevstof, og at jeg kun har faaet eet idyllisk Brev fra ham (nemlig et fra gamle Kiøgegaard, som Huse fik Lov at læse, da det ikke indeholdt noget hemmeligt Stof), og at jeg, fra Begyndelsen af hans Breve, reent har dæmpet ham i alle Smigrepræsterier og adorerende Udtryk.

Men nu anden Gang Godnat, min kiære, velsignede Onkel! Og glem ikke

Deres stakkels dimlende Niece

K. M.

Søndag Morgen.

Da jeg ikke fik mit Brev forseglet i Aftes, kan jeg ikke undlade i Dag at tilføie, at Egernet, for faa Øieblikke siden, upryglet, ja saagar uanmodet, tog en reen Skiorte paa. Forresten veed jeg intet at melde, uden at jeg længes efter et Genie, der hedder Ingemann — som

jeg ogsaa haaber snart vil opfylde min Længsel, fordi jeg vil udsøge noget — ikke kostbart — graat Klæde til en Frakke efter hans Ingemannske Kiole; thi jeg har udfundet, at et dimlende Genie og en dimlende **K. M.** bør have eet Slags Klæde.

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

Bakkehuset d. 4. i Liliemaaneden 1813.

— Nu maae jeg dog, hvor kort end Tiden er, fortælle Dem, at mit Capel i Gaar gienløb af Ny-Græsk, og at det fornøiede mig meget at høre Brøndsted tale dette ret velklingende Sprog med sin unge, vakre Græker*), ligesaa hurtigt, som vi Andre kunne tale Dansk. Og endnu mere fornøiede det mig, at finde Br. langt anderledes, end jeg havde ventet, og virkelig meget elskværdig. Han sankede ogsaa gloende Kul paa mit Hoved ved at være ganske overordentlig kiæresteagtig imod mig, og Ulven**) kommer rigtig nok til at triumphere over mig, da han altid har paastaaet, at Brøndsted nok vilde behage mig. Men endnu mere behagede dog den lille søde Græker mig, der talede saa nydelig Italiensk med mig, og der havde den store Fortieneste i mine Øine, at han saa gierne vilde, man skulde kiæle for ham. Jeg skal derfor nok hielpe „Deiligheden" med at forkiæle ham, og uagtet jeg vel troer — hvad der er høist rimeligt — at han helst vil forkiæles af hende, saa mærkede jeg dog paa ham i Gaar, at han ikke foragter min Forkiæling, da han virkelig hang efter mig.

Men nu maae jeg desværre holde op. — Lev vel, og ynk lidt den stakkels Niece, der fryser morderligt i Dag,

*) Lunzi. **) Molbech.

og der desuden har giort en Ulvestreg, nemlig væltet en Blækflaske, og derved frembragt mange Sviin.

Fra Mynster til Biskop Plum*).

(Efter M.'s Concept.)

Kiøbenhavn d. 28. Junii 1813.

Jeg maae bede D. H. undskylde, at jeg, hindret af Forretninger, ikke før har afgivet den Betænkning i Anledning af Hr. Amtsprovst Holm's Skrivelse og den hoslagte Bog, som De har havt det Venskab at affordre mig, og som jeg herved indstiller til Deres Bedømmelse.

Det første Spørgsmaal er, om der med den nye Udgave af Luther's Katechismus burde umiddelbar med Texten følge en Forklaring. Jeg turde ikke tilraade det. Vel har Herder gjort det saaledes, og hvor ingen anden Lærebog er indført, kunde det maaskee have nogen Fordeel. Hvor man derimod foruden Katechismus har en autoriseret Lærebog, synes det mindre passende; thi, hvad der fornemmelig skal tjene Læreren til Anviisning, hvorledes han skal giennemgaae disse Bøger, bør uden Tvivl være særskilt i hans Hænder, og selv saadanne Skrivter, som man maatte ønske ret mange Børn i Besiddelse af, bør man dog neppe umiddelbart forbinde med de nødvendigste, og derved giøre disse for kostbare. Dertil kommer endnu den Betragtning: Luthers Katechismus er en symbolisk Bog; vi maae beholde

*) Den Ovennævnte, der allerede som Stiftsprovst i Kbhvn. havde fattet Interesse for M., tildeels paa Grund af hans Spjellerups-Prædikener — skjøndt han ikke kunde negte, at de vare „mystiske", men meente, at „Mysticismen paa den Maade anvendt var ustriidig saare gavnlig" (Breve fra M. S. 35) — havde viist ham den Ære at affordre ham en Betænkning om et af en Geistlig i Fyen udarbeidet Forslag og Skrift. — Om Amtsprovst Niels Holm see Erslev's Forf.-Lexicon.

den, og uforandret, saalænge vor Kirke enten ikke skal blive formløs, eller omstøbes i en Form, som endog vilde stride mod Rigets Grundlov. Derimod var det neppe at tilraade, at man vilde give nogen anden Bog samme Varighed i vore Skoler, hvortil dog det synes at sigte, dersom man udgav en Forklaring i umiddelbar Forbindelse dermed. Saadanne Bøger maae afløse hverandre med større Frihed; og skiøndt jeg vel troer, det ikke burde være Skolelærerne tilladt at indføre, hvilke Bøger de vilde, i deres Skoler, saa troer jeg dog ogsaa, at man saa meget muligt bør undvige en uforanderlig Norm, hvorved et urigtigt Valg vanskeligere vil kunne afhjelpes, og Indførelsen af noget Bedre forhindres.

Paa den anden Side var det vistnok ønskeligt, at man erholdt en forstandig og christelig Udvikling af Katechismus, og jeg tvivler ikke om, at, naar en saadan blev forfattet, der befandtes hensigtsmæssig, den da vilde befales anskaffet i Skolerne. Noget dansk Skrivt, som allerede fortjente dette, eller noget fremmed, der i denne Hensigt kunde oversættes, tilstaaer jeg, at jeg ikke kiender — ligesom jeg ogsaa tilstaaer, at det hoslagte uagtet adskillige Fortrin ikke har fyldestgjort mig. Man bemærker let, at de af Forfatteren tilføiede Forklaringer ikke udtømme Textens Meening. Den Forandring, at sætte den anden Part foran den første, er vel allerede foretagen af Mange, men misbilliges uden Tvivl med Rette af Andre; thi man vil dog vel ikke, at Barnet af Katechismus skal faae den første Forestilling om Gud, og for at indlede den nærmere Underviisning om Guds Væsen, Gierninger og Foranstaltninger for Menneskene synes man meget passende at kunne begynde fra Betragtningen af Menneskets Pligter, Tilstande og Synder (Lærebogen følger vel en anden Orden; men jeg troer, det bringer

meere Fordeel end Skade, at man giennemgaaer de samme Religions-Sandheder efter forskiellig Methode og Orden). Endnu mindre kan man billige, at endog Budenes Orden er forandret, og det 6te sat foran det 5te. Man finder en her upassende Mængde af Bibelsprog, og næsten overalt for Meget til Elementar-Underviisningen; saaledes endog tvende Bearbeidelser af Fadervor i Hexametre.

Tiiden har kun tilladt mig i faa Ord at fremføre min Meening, men jeg burde svare til D. H.'s Tillid ved at sige den uden Forbeholdenhed. — Jeg ønsker, at dette maatte gienkalde mig i D. H.'s velvillige Erindring. Efter Deres Anmodning til Stadens Geistlighed skal det være mig en Fornøielse med det Første at tilsende Stiftsbibliotheket et Exemplar af mine Prædikener og af tvende Afhandlinger, hvoraf jeg har særskilte Aftryk.

Fra Mynster til Biskop Münter.

(Efter Concept.)

Kiøbenhavn d. 2: Septbr. 1813.

Jeg har hermed den Ære at tilstille D. H. den forlangte Oversættelse af Luthers liden Katechismus, og tager mig den Frihed tillige med et Par Ord at aflægge Regnskab for mit Arbeide.

Oversættelsen er gjort efter en leipzigsk Udgave af 1549, da det ikke var muligt paa Bibliothekerne at erholde den oprindelige Udgave af 1529. En Deel, for det Meste hensigtsløse Tillæg, som seenere ere føiede til denne Bog, og som ogsaa uden Nytte forstørrede de sædvanlige danske Udgaver, har jeg naturligviis udeladt. Jeg har heller ikke oversat Luthers Fortale, da den egentlig ikke hører til Bogen, da den ganske er affattet efter de daværende Tiids-

Omstændigheder, og desuden, efter Luthers særegne polemiske Sprog, næsten er uoversættelig. Nogle Stykker af denne Fortale have vel undertiden været tilføiede de danske Udgaver, men ogsaa disse syntes saa meget mere at kunne udelades, som de dog kun angaae Lærerne.

Nogen Tvivl kunde finde Sted i Henseende til den Underviisning om Skriftemaalet, som findes i denne Katechismus. Jeg har ikke kunnet opspore Andet, end at den virkelig fandtes i den første tydske Udgave; derimod fattes den i de ældre danske. Af den ældste danske Oversættelse ved Franciscus Wormordus, trykt i Malmoe 1537, haves i den hjelmstjernske Bogsamling kun et defect Exemplar; men saavidt deraf kan skionnes, fandtes den ommeldte Underviisning om Skriftemaalet ikke deri. Den findes heller ikke i en dansk Udgave af Katechismus, trykt i Kiobenhavn 1616. I de nu sædvanlige Udgaver findes den vel, men hensat mellem de ovenomtalte Tillæg, som man i Skolerne ikke har pleiet at læse. Den indeholder sikkert meget Hensigtsmæssigt, men ogsaa nogle Udtryk, som man nu ikke er vant til at høre, som maaskee ikke nu ville forstaaes i den Meening, hvori Luther forstod dem, og derfor findes anstødelige. Dette har imidlertid ikke burdet afholde mig fra at oversætte den paa sit Sted.

Den sædvanlige danske Oversættelse synes forfærdiget efter den latinske Oversættelse, hvorved den er bleven temmelig afviigende fra Originalen, og hvorved Bogen sikkert ikke har vundet. Jeg har fulgt Grundtexten med al den Nøiagtighed, som bør anvendes ved en symbolisk Bog, og tillige bestræbt mig at bibeholde det ældre Sprogs Kraft og Værdighed, saavidt det lod sig giøre uden at afvige alt for meget fra de nu brugelige Former.

Det skal glæde mig, om denne Oversættelse saaledes maae have D. H.'s Bifald; ligesom det er mig et kiært Ønske, at den forehavende nye Udgave af denne Bog maae udeholde af vore Skoler de mange Bearbeidelser, hvis Forfattere synes at mene det en let Sag at fatte den christelige Tro rigtigere, end Luther, og at tale kraftigere til Almuen derom, end han forstod. *)

Fra **Engelbreth** til **Mynster.**

Lyderslöv d. 9. Novbr. 1814.

Kiære Ven!

Deres venskabelige Skrivelse havde jeg allerede burdet besvare, men deels havde jeg troet at finde en bequem Leilighed dertil med min Vogn, som hidtil dog er bleven forhindret fra at komme til Byen, deels have andre Forhindringer, som levne mig mindre Tid for mig selv, end jeg ønskede, afholdt mig. Af Deres venskabelige Godhed venter jeg Tilgivelse for min Opsættelse.

De mælder mig, at De er vidt fremme i Deres Doctordisputats, som glæder mig; og at Tiden tillige tillader at give den sin fulde Udstrækning. Jeg for min Person har gandske opgivet alle Doctorideer. Desuden levner min Søns Underviisning, den uconfirmerede Ungdom saavel som de,

*) M.'s Oversættelse blev tilstillet det daværende theol. Facultet til Betænkning, og i ikke faa Punkter maatte han underordne sig dets afvigende Meninger. Det er derfor urigtigt, naar Overs. i den nuværende „Vaisenhuus-Katechismus" uden videre tilskrives Mynster. Han har selv i sine Skrifter gjentagne Gange forvaret sig mod denne Uret (saaledes: „Om de danske Udgaver af Luther's lille Katechismus", Bl. Skr. 5te Bind S. 284: „Man vil see, at denne Udgave uretteligen tillægges mig —", „Meddelelser om mit Levnet" S. 194: „Det er forklaret, at denne Udgave ikke kan eller skal bære mit Navn").

der gaae til Confirmation, af hvilke jeg har særdeles mange i Aar, mig kun liden Tid; thi da jeg har faaet tvende nye Skolelærere, og saaledes endelig har Haab om at faae Skolevæsenet i dette Sogn i en bedre Forfatning, koster deres Veiledning mig ogsaa adskillige Timer, og min Søns Underviisning koster mig i det mindste 6 Timer dagligen.

Hvad De skriver om Udgaven af Luthers Catechismus*), giør mig ondt; thi jeg tager for megen Andeel i hvad der angaaer Dem, til at det ikke skulde giøre mig ondt uretteligen at see Dem angreben, skiønt jeg ikke bær mindste Tvivl om, at De baade vil og kan forsvare Dem. Udgaven af den lille Catechismus var mig ubekiendt, til jeg modtog Deres sidste venskabelige Skrivelse, og jeg tilstaaer, jeg har endnu ikke læst den, men har ved denne Leylighed forskrevet mig nogle Exemplarer. Dog talte jeg i Gaar med Lang**), som har faaet Exemplarer af den, og har lovet at sende mig et Ex. til Giennemsigt. Efter hans Sigende skal der være nogle Udeladelser i 2det og 4de Bud, men som lade sig forsvare med, at de og findes i Luthers egen Catechismus. Han sagde, at ogsaa Sententserne vare udeladte. Da de ikke ere af Luther, høre de vel ikke egentlig til Luthers liden Catech., men jeg savner dem dog ugierne. Ved et forbedret Udvalg vilde de være meget nyttige, da de som korte Sprog præge sig dybt i den barnlige Siæl, og ere som en Christendom i Lommeformat, saare nyttig at føre med sig igiennem Livet for dem, som formedelst deres Stilling i Livet ikke have Leylighed til at have den i Siælen i større Format; og at de kan giemmes længe, naar en stor Deel af det Øvrige forglemmes, har mine Catechisationer

*) Smlgn. „Medd." S. 194 og „Bl. Skr." 5te Bind.
**) M.'s Eftermand i Spjellerup.

overbeviist mig om. Mere kan jeg ikke skrive herom, indtil jeg selv har læst Udgaven af Catech. — Fra Landemodet har jeg endnu intet hørt, følgelig var og Grundtvigs Afhandling mig ubekiendt, til jeg fik Deres Efterretning om den. Det er en haard Tale: at ingen dansk Theolog lærer sand Christendom. Men han kommer frem med saa meget Umodent, at det er, som mig synes, ey værd stort at agte derpaa. Jeg har i disse Dage læst „den store Anklager", hvori Ørsted tager Schelling i Forsvar. Jeg forstaaer det ikke alt. Men saameget synes mig dog, at neppe Sch. kan frikiendes for Pantheisme, da Alt ɔ: Indbegrebet af alle Ideer, saaledes som de ere i det Absolute, er Universum, alt hvad der er uden for det Absolute, er Skin, Intet. Personlig, individuel Udødelighed med fri Selvstændighed kan ikke finde Sted, thi det er jo evigt Affald fra det Absolute. Frihed hører op, da det med Gud forsonede Menneske handler efter en indvortes Nødvendighed i hans Væsen. Skyld og Straf hører op; thi Menneskets Handling blev nødvendig ved Affaldet, og Affaldet var muligt i det Absolute, og hvad deri er muligt, er virkeligt — alt dette, synes mig, fører til Pantheisme, kun deri forskiællig fra den ældre, at „die Erscheinung der Dinge" efter den nyere er Intet. Er jeg paa ret eller uret Vey? De, kiære Ven! kiender Systemet nøyere, og kan bedre dømme derom. — Politiske Nyeheder venter jeg fra Dem, saavelsom literaire, om der ere nogle mærkelige, foruden de gamle gemeene Kiævlerier. Jeg haaber, De lever vel; vi leve ved det Gamle, jeg saa temmeligen. For Tiden læser jeg uden nogen fast Plan. Jeg svæver mellem en Oversættelse af de 5 første Cap. i Viisdommens Bog, med Anmærkninger, og Husses Fata, tilligemed de mähriske Brødres Bestræbelser for Christendommen, da disse nedstamme fra Hussiterne — men har endnu

ikke bestemt mig til noget. Dog helder jeg meest til den sidste, hvilken jeg troer vil kunne blive ret interessant, om jeg ellers kan behandle Sagen, som den bør.

Venlig Hilsen.

t. t.

Engelbreth.

Fra Fru Rahbek til Fanny Münter.

Bakkehuset d. 22. Januar 1815.

Det vil vist ikke undre Dem, at den elskværdige Tillid, De viser at have for mig, ogsaa gior mig tillidsfuld i Henseende til Dem; og at jeg derfor uden Complimenter giver mig den Frihed skrivtlig at underhandle med Dem om den Commission, der virkelig ligger mig mere paa Hierte, end det maaskee synes. Hvad jeg derom fik talt med Dem selv, og hvad jeg i Aftes sagde Mynster, var saa lidet og ufyldestgiorende, at jeg troer nogle Ord desangaaende ikke ville være overflødige; men om disse Ord, der skrives med en elendig Kragefiær, og under jævnlig Conversation med Doctor Petersen — som skal være Overbringeren af dem — og den Nygræker, der er saa lykkelig at ligne Dem lidt, ikke blive meget læselige og sammenhængende, er jeg sandelig meget at undskylde; og kun det Haab, at De vil lægge Overbærelse til al Deres øvrige Godhed imod mig, giver mig Mod til under saa ugunstige Omstændigheder at skrive første Gang til Dem. Men nu til Sagen. De ønsker en engelsk Sprogmester snart, og jeg vil ikke gierne ile, fordi jeg vil, at De skal have den bedste, her findes, hvilken naturligviis ikke kan tilveiebringes før efter mange anstillede Sammenligninger. Hvad jeg har havt imod den af Dem selv nævnte Person, har jeg hidtil

ikke vidst; men nu veed jeg, at det er, at han beklæder et høit Embede hos Fru D.; thi om han end derfor gierne kunde være duelig til at give Dem Underviisning, saa kan han dog — efter min Mening — ikke være værdig dertil. Vil De derfor endnu bie nogle Dage, inden De antager ham, saa haaber jeg, at kunne foreslaae Dem et Par Andre, En som Professor Werlauff foreslog mig i Aftes, og En som jeg selv allerhelst ønskede Dem, naar jeg blot — som jeg dog haaber — kan faae ham til at give mig sit Æres-Ord for, at han ikke vil være forsømmelig. Men jeg kan dog ved denne Leilighed ikke dølge Dem, at jeg selv har stor Lyst til at være Deres Sprogmester, i det Mindste, indtil jeg fik den bedste og dueligste udseet. Der er heller intet i Veien, uden Veien, der rigtig nok er vel lang baade for Dem og mig; thi hvad Taalmodigheden angaaer, da har jeg den nok, naar jeg vil have den. Naar Mynster siger Andet, saa giør han mig Uret; dog tilgiver jeg ham gierne dette, fordi jeg vel veed, at uden ham vilde De ikke have overdraget mig denne Commission, der — hvad end Udfaldet bliver — altid vil være mig et kiært Beviis paa Deres Tillid til mig. Det er ganske overeensstemmende med min Natur, at blive overvættes glad, naar et elskværdigt Væsen nærmer sig mig med venskabelig Tillid, og da De nu paa denne Maade har glædet mig, saa maae De ogsaa finde Dem i, at jeg aabent og utvungent har yttret Dem dette; og at dette ikke er skeet paa en for Dem behageligere Maade, og saa varmt og inderligt, som jeg mener det, er Andres og ikke min Skyld. Og for disse Andres Skyld maae jeg nu ogsaa slutte dette alt for lange Brev, som desværre trænger alt for meget til Deres Overbærelse. Mine forbindtligste Hilsener vilde De aflægge til Deres kiære Forældre, og selv være De overbeviist om, at

jeg med den oprigtigste Glæde stræber at udrette Deres Commission til Fornøielse; og at De ogsaa forskaffer mig en Glæde derved, at De beærer Mynsters Stoel i Kirken med Deres Nærværelse.

Deres hengivne Tienerinde
K. M. Rahbek.

Fra **Mynster** til **Fru Rahbek.**

Kiøbenhavn d. 23. Januar 1815.

Kiereste Niece!

Da der i Morgen Aften er Vorlesung af „Nathan den Wise" hos Münters — hvilket er et eget Slags tydsk Gioglerie, hvori forskiellige Personer overtage de forskiellige Roller — og da jeg, som ved min Afhandling*) har afstedkommet dette, naturligviis er inviteret til at høre det: saa træffer det sig nu 4de Gang, at jeg er forhindret fra at kunne see Hamlet. Tusinde Tak imidlertid for Deres Godhed mod mig. Iligemaade tusinde Tak for Deres Godhed mod Fanny Münter. Jeg skal trolig udrette Deres Commission, og tvivler ikke om at finde hende baade meget glad og meget undseelig, baade over Deres Brev til hende og over det, jeg skal fortælle hende af Brevet til mig. Lev vel, og Tak for Sidst! Min Hilsen til Egernet.

Deres
J. P. M.

29. Januar 1815.

— Tusinde Tak for Deres Omhu for Fanny M. Det er mig meget kiert, at De har fattet Godhed for hende; De kan ogsaa troe, at hun fortiener det. Jeg vil giøre

---

*) Over Lessing's „Nathan den Weise" (Bl. Skr. 1).

hende meget lykkelig ved det, De har skrevet om hende, og skal saa snart muligt meddele Dem Efterretning angaaende Hartmann.

31. Januar 1815.

— Fra Münter følge de af „Egernet" forlangte Sange. Fra Fanny M. skal jeg hilse og takke Dem meget. Hun er meget rørt over, at „hun kan mærke, De er god imod hende", og siger, at hun ikke mere har den Frygt, som giorde, at hun blev perplex, da „den Bedre" bragte hende Brevet fra Dem. — — Fra mig et venligt Godnat; dog maa De ikke troe, at jeg nu gaaer i Seng, men jeg skal læse i „Blanca", hvorom jeg i disse Dage hører saa Meget, at jeg dog maa kiende Noget til den.

Deres

J. P. M.

Fra **Fru Rahbek** til **Fanny Münter.**

Bakkehuset d. 3. Febr. 1815.

Kiæreste Frøken!

Den, der overbringer Dem disse Linier, er Translateur Haartmann, som jeg fra Begyndelsen af ønskede Dem til Sproglærer, fordi jeg ingen dueligere kiendte; og fordi jeg er overbeviist om, at De af ham vil kunne lære det engelske Sprog godt og paa en interessant Maade. Gid nu ogsaa Udfaldet af denne Sag maae svare til mine gode Ønsker! — Deres vakre, nydelige Brev har fornøiet mig mere, end De maaskee troer; men naar De lader Mynster beskrive Dem, hvor blødt et Gemyt jeg er, saa vil det ikke undre Dem, at noget saa Elskværdigt kunde fornøie og røre mig til den Grad, som det virkelig giorde. Det glæder mig

ogsaa, at Frygten — som jeg med mit Vidende ikke har givet mindste Anledning til — nu er forsvundet; thi den vilde ellers ogsaa snart have giort mig frygtsom, da det dog altid er en egen Sag, at blive frygtet, naar man selv veed, hvor lidet frygtelig man er. Selv kan jeg bedre elske end frygte; og den samme Beskaffenhed ønsker jeg hos alle dem, der ere mig kiære. — For den glade Efterretning, at jeg tør haabe engang den Lykke, at see Dem og Deres Fru Moder under mit ringe Tag, er jeg meget erkiendtlig; men jeg anseer det dog for min Pligt, at advare Dem imod den slette Vei, der fører til min Bolig, hvilken især i disse Dage er saaledes fra begge Sider, at den næsten er reent inpassabel for ethvert Slags Kiøretøi — hvorfor jeg heller ikke veed, hvorledes jeg skal komme i Kirke paa Søndag, men stoeler paa, at jeg er vant til at kunne overvinde Vanskeligheder, naar det er mig magtpaaliggende. De kan ikke fortænke mig i, at jeg er egennyttig nok til at ønske, at ikke Deres første Entrée her maatte blive Dem saa ubehagelig, at den vilde afskrække Dem fra oftere at komme paa et Sted, der forresten har mange Mangler, men dog alligevel den Fortieneste, at De — saalænge Gud vil — altid der vil finde et varmt og kiærligt Hierte, der allerede er Dem meget hengivent, og vist stedse vil vorde det mere. — Til Deres kiære Forældre beder jeg Dem aflægge min ærbødigste Hilsen. Jeg trænger mere til Deres Overbærelse, end De til min, hvad vor Brevvexling angaaer; og jeg glæder mig ogsaa ved, at være overbeviist om, at De ikke vil nægte mig den, saa at jeg kan tilsidesætte alle Undskyldninger, hvilket ogsaa er ret godt, da jeg i Aften hverken har Ny- eller Gammelgræsk at skyde Skylden paa.

Deres inderlig hengivne
K. M. Rahbek.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

d. 4. Marts 1815.

Min kiereste Niece!

Hvorledes skal en Onkel, efter en af de mærkværdigste Dage i sit Liv, Kl. 1 om Natten, naar han skal prædike den næste Dag, finde Tiid til at fortælle sin Niece, hvad Mærkværdigt der er skeet den Dag? Og dog kan han ikke gaae i Seng, inden han har giort det. Altsaa, kiere Niece! — naar De selv finder, at en vis Fanny „udgiør en stor Deel af Deres nærværende Livs bedste Glæde", kan De da fortænke Onkelen i, at han ikke alene samtykker dette, men endog har ønsket, at Fanny skulde udgiøre hans tilkommende Livs bedste Glæde? og at han har bedet hende derom? Og kan De fortænke hende, at hun har lovet ham det?

Med andre Ord, min gode, kiere Veninde! Fanny og jeg have i Dag lovet hinanden det Bedste, et Menneske kan love det andet. At dette var min Hensigt, har De maaskee mærket; jeg havde maaskee ogsaa sagt Dem det, dersom jeg havde truffet Dem ene de sidste Gange. Det udgiør herved en ikke ringe Deel af min Glæde, at De har faaet Fanny saa kier, og at jeg veed, De vil bede Godt for os. Hils Rahbek, og fortæl ham dette. Sagen er ingen Hemmelighed; men da Nogle af Münters Familie endnu ikke have faaet officiel Communication, skal den vel ikke egentlig publiceres før en af Dagene. Gud velsigne Dem!

Deres

(skiøndt Fannys)

J. P. M.

Fra Fru Rahbek til Fanny Münter.

Bakkehuset d. 6. Marts 1815.

Kiære, gode Pige!

Naar jeg dog egentlig ikke har anden Tanke, end Fanny og Onkel Job, fra Morgen til Aften; naar jeg i Nat ikke kunde sove af Glæde over disse to kiære Mennesker: saa indseer jeg ikke, hvorfor jeg ei nu skulde kunne anvende ½ Times Tid paa skrivtlig at underholde mig med En af disse Kiære, da dog i dette Dieblik ingen anden Beskiæftigelse vil behage mig. Her er min Undskyldning — ifald den behøves — for at jeg saa snart igien skriver til den Fanny, der saa venligt har modtaget mine forrige Breve, den Fanny, der udgiør saa stor en Deel af mit nærværende Livs bedste Glæde, og som — med Guds Hielp — skal og vil udgiøre min saa kiære Onkels tilkommende Livs bedste Glæde. Ja det vil De, gode, elskværdige Pige! og det er i Sandhed et skiønt Kald, De har faaet. Aldrig har jeg inderligere og af et mere fuldt Hierte nedbedet Guds Velsignelse over en Forbindelse, som for alle gode Mennesker altid og under alle Omstændigheder maae bringe Glæde med sig, end her ved denne Leilighed. Og jeg maae vel bede af et fuldt Hierte, naar det giælder et Menneske, der i saa mange Aar var mig en trofast Ven i Glæder og Sorger, en Ven, hvis Venskab er min Stolthed og Glæde. Jeg saae dog saa Mange i Verden, som Gud havde skiænket siældne, ypperlige Gaver, hvilke jeg maatte beundre; men aldrig saae jeg høiere, ædlere Gaver anvendte til et høiere, ædlere Brug, end hos det Menneske, hvis Hierte Fanny var saa lykkelig at vinde. Naar mit Mod ofte vilde synke; naar Saameget i Verden mishagede mig: saa saae jeg altid hen til Den, der lærte mig, hvad et Menneske med en redelig,

fast Villie kan overvinde, og jeg vandt Kraft og Mod igien. — Saameget til hans Roes; men ikke tør jeg sige Dem, gode, elskværdige Fanny! hvor meget jeg hos Dem finder af alt det Gode og Elskværdige, som jeg altid har ønsket, den Pige maatte besidde, som jeg skulde kunne holde for god nok til Den, der fortiener det Bedste. Men jeg tør dog sige Dem, at jeg nu med dobbelt Glæde seer alt Godt og Elskværdigt hos Dem; at jeg ønsker, Gud endnu vil forunde mig nogen Tid at leve i, for i denne at kunne glæde mig med og over Dem og ham, De nu kalder Deres. Maae jeg ikke nok sige alt Dette, og altid sige Dem alt det Gode, jeg mener Dem? — Tusinde Taksigelser for i Gaar, baade til Dem og til Deres kiære, elskværdige Forældre, der tage saa vel imod Den, der ogsaa af sit ganske Hierte deeltager i Deres Glæde. Hils alle de Kiære fra mig, og siig Agnes, at det giorde mig ondt, jeg slet ikke fik talet med hende i Gaar.

Deres (i Haabet) hengivne Niece
K. M. R.

Jeg har ikke glemt, at jeg har Tilladelse til at sige Du til Dem; men jeg kan det ikke ret endnu. —

Fra **Mynster** til **Fru Rahbek.**

d. 7. Marts 1815.

Kiereste Niece!

Jeg er saa bestormet af Bogtrykkere, Bibel-Selskaber, Visiter og tusinde andre Ting, foruden det, hvoraf jeg gierne vil være bestormet, at jeg ikke engang har Tiid til at tage et Stykke skikkeligt Papiir. Men dog vil jeg paa dette Jux takke Dem tusinde Gange for Deres Brev, og

hilse Dem baade paa mine egne og paa Fannys Vegne, da hun ikke er nogen „hurtig Pen“, og sikkert ikke har skrevet.

Jeg sagde nok, at det var et overilet Løvte af Fanny, at vi skulde komme til Dem i Dag. Foruden det slette Føre, have vi ogsaa en slem Hob Visiter at aflægge; men De kan være forvisset, at De ikke slipper for os, naar Omstændighederne nogenledes tillade det, og at vi imidlertid tænke paa Dem og tale om Dem. Lev vel, gode Veninde!

Deres

J. P. M.

Fra Fru Rahbek til Fanny Münter.

Onsdag Morgen (8. Marts 1815).

Kiæreste Fanny!

Endnu har jeg ingen Violer, men kun Snue og denne stakkels Blomst, som jeg i dette Dieblik fik (af en god Pige, der holder meget af mig) og strax sender Dig, for at vise Dig, hvorledes Du idelig er i mine Tanker. Gid den nu blot maae komme lidt ordentlig til Dig, igiennem al den Blæst, den har at passere; thi ellers er det en Skam at byde Dig den, endskiøndt jeg dog er glad ved at turde haabe, at Du ikke forsmaaer en stakkels fattig Blomst, naar den kommer fra mig.

Een Ting maae jeg dog sige Dig, nu da jeg erindrer det. Det er nemlig, at Du maae tilgive Rahbek, at han er et Egern ɔ: at han er saaledes beskaffen (hvilket Onkel Job ogsaa kan forklare Dig), at han vel har villet — og ogsaa i Tankerne allerede udrettet det — præsentere sin Egernskhed for Dig og Dine Forældre, for at aflægge sin hiertelige Lykønskning, men endnu ikke kunnet overkomme det. I Gaar saae han til det rette Vindue, men Du var

der ikke; ventelig var det dengang Spisetid; han var kommen ind, ifald han havde seet Dig. Du giør mig virkelig en Tieneste, ifald Du ikke allene selv undskylder ham, men ogsaa hos Dine velsignede Forældre taler et godt Ord for ham; thi de maae dog synes underligt om denne tilsyneladende Mangel paa Opmærksomhed. Han længes meget efter at giøre Dit Bekiendtskab, og jeg haaber ogsaa, Du vil see venligt til mit Egern, og — ifald Du har lært saa meget Engelsk af „Uhyret“ — sige ham, at Du af „a small animal, that lives in woods, leaping from tree to tree“, ikke har ventet anden Opførsel.

Lev nu vel, Du gode, kiære Pige og hils Onkel Job og alle Dine Kiære, og omfavn Din Moder og Agnes paa mine Vegne.

Din hengivneste

K. M. Rahbek.

Fra Fanny Münter til Fru Rahbek.

(8. Marts 1815.) *)

Gode, kjære Frue Rahbek! Tør jeg ikke nok kalde Dem saaledes? Dem, min bedste Vens velsignede Veninde — De, som holder saa meget af ham, De kan ret forstaae, hvor lykkelig jeg er. Men De maae ogsaa troe, at jeg føler dybt i mit Hjerte, hvad det er at have saadan en Ven. O! den Bedste, den Ædleste, ham tør jeg frit kalde min, sige til alle Mennesker, hvor inderlig jeg holder af ham, hvor meget jeg elsker ham. Og det er ingen Drøm! — Os begge forekommer det dog saa; men lad det være hvad det vil, Drøm eller ei, saa er det dog den meest velsignede iblandt alle Drømme.

*) Svar paa Brevet fra 6te Marts.

I dette Dieblik, midt i mit Skriverie, bringer Deres Bud mig et Brev*) og en sød Blomst, som jeg strax saae, var fra „Blomsternes Veninde“**), fra den rare Bakke-Frue. Tusinde Tak for begge Dele.

Det gjør mig meget ondt, at jeg aldrig kan være saa lykkelig at see Rahbek i Vinduet; men jeg haaber snart at kunne gjøre hans Bekjendtskab paa Bakkehuset, og dersom han da bare vil modtage mig halv saa godt som De, saa vil Bakkehuusvisiterne blive mig uendelig kjære. Da Mynster nu er her, giver jeg ham Pennen, og slutter for denne Gang med Hovedet fuldt af ham.

Deres hengivneste

Fanny.

Mynster tilføiede nogle Linier: „med Hovedet og Hiertet saa fuldt, og Blækhornet saa tomt, at han intet Ordentligt kunde skrive“.

Fra Fru Rahbek til Mynster.

(9. Marts 1815.)

Min velsignede Onkel!

Skiøndt jeg i dette Dieblik, da den danske Dreng ɔ: vor Gaardskarl, skal afsted, naturligviis ikke kan komme til at sige Dem Noget af alt det, der ligger mig paa Hierte: kan jeg dog ikke undlade, i et Par styrtende Ord at takke Dem og Deres Fanny for det søde lille Brev, jeg fik i Gaar, som jeg har læst utallige Gange, og som har kostet mig utallige Taarer — men naturligviis af de Taarer, man ikke fortryder at have grædt. Jeg havde gierne i Aftes skrevet et Par Ord til Fanny; men jeg maae først have

*) Af 8de Marts.

**) Mynster's Udtryk i hans Digt til Fru Rahbek fra 1806

det afgiort med hende — hvad jeg maaskee ogsaa burde afgiøre med Dem — at hun ikke maae troe sig forpligtet at besvare alle mine Breve. Mig er det en Glæde, at turde udgyde, hvad mit Hierte er fuldt af; men hende og Dem kunde det let — især i denne Tid — blive til et Hoverie at skulle besvare mine Breve. Dog, denne Sag blive vi let enige om. — —

Fra Fru Rahbek til Fanny Münter.

(Senere i Marts 1815.)

Grevebarnet ɔ: Hanne Langberg beder mig, at give hende en Hilsen med til Dig (ventelig for at have en Slags Adkomst til at nærme sig Din høie Person), og jeg kan naturligviis ikke lade det blive derved, men griber Leiligheden — som forresten er meget ubeleilig; thi jeg staaer i en forskrækkelig Stilling og skriver dette styrtende, ventende hvert Dieblik, at Egernet kommer ind og vil have Middagsmad — for med et Par Ord at bringe mig des kraftigere i min elskværdige Tantes Erindring. — I dette Dieblik kommer Egernet, og da han hører, jeg skriver til Dig, beder han mig at skrive disse Ord: „Die Tante ist gefällig wie ein Engel, und der Onkel geduldig wie Hiob", hvilke Ord til behageligt Eftersyn kunne findes i Schiller's: „Der Neffe als Onkel". Du seer altsaa, at Tante-Titelen forfølger Dig allevegne, og at det slet ikke nytter, Du modsætter Dig den. Med „Allevegne" mener jeg: i Øster og Vester ɔ: paa Frederiks-Hospital*) og paa Bakkehuset. Desuden, naar Onkel Job i saa mange Aar har villet være min Onkel: hvorfor kan Du saa ikke sagtens ville være min Tante i de faa, der endnu kunne være tilbage? Und mig

*) Hos O. H. Mynster's Familie.

denne Glæde, imedens jeg endnu kan bede Dig derom, at det ikke herefter skal giøre Dig ondt, at have nægtet mig min Bøn. Men nu vil jeg ikke plage Dig med mere Tantesnak for denne Gang, men heller takke Dig, saa godt jeg i dette Øieblik formaaer, for Dit nydelige — skiøndt korte — Besøg i Løvdags. Din velsignede Moder ville Du hilse kiærligst og ærbødigst, som det skikker sig bedst, eller som hun helst vil have det; og tillige sige hende: at skiøndt det er skrækeligt (efter Grækerens Udtale), at hun har viist Fru Brun mit flaue Brev, saa er jeg hende dog lige god, og længes ligefuldt efter hende, især efter engang igien at see hende i min egen Stue. Din Fader tør jeg vel ogsaa, da jeg er et gammelt Nørregades Barn, der har kiendt ham længe for han kiendte mig, sende en venlig Hilsen. Agnes, den gode Pige, maae Du sige, at jeg skal giøre mit Bedste, for at skaffe Ofantlig ɔ: Haartmann snart frisk igien; men at jeg raader hende imidlertid, hvad jeg tilforn har raadet, at hun læser flittig selv, fordi man virkelig kan lære sig selv meget, og ikke — som man i Almindelighed mener — behøver en Læremester til Alting. Og nu kommer endelig Raden til Onkelen, som Du er saa god at sige, at jeg i Dag første Gang har følt Dimmelugens Virkninger paa mig; men at derimod „Fætteren"*) slet ikke er dimmelagtig, men sikkert vred paa mig, fordi jeg begyndte denne Dimmeluge saa slet — med ikke at kunne holde Styr paa den lille Løveunge, der ikke vilde lade sig imponere af Grundtvig, men spilte Comedie og bandede i hans Nærværelse, saaledes at jeg tilsidst maatte give ham ɔ: Løveungen et Ørefigen, hvorfor jeg kan vente den gamle Løves**) Kloe i mig, naar den kan naae mig.

*) Grundtvig (Fru R.'s egen Anmærkning).

**) Brandis.

Men nu maae jeg endelig slutte med mange Hilsener fra mit Egern til den elskværdige Tante, for hvis Fødder jeg ogsaa kaster mig i Graver-Nissensk Ærbødighed.

Din hengivne Niece
K. M. R.

Fra Fru Rahbek til Mynster.

(Foraaret 1815.)

Kiæreste Onkel!

Det vil sikkert vække Forundring, at jeg saa ufortøvet sender Bud efter det belovede andet Bind classiske Prædikener*), især naar jeg tilføier, at dette skeer formedelst Egernets Graadighed, der vil sluge disse Prædikener (jeg nødes virkelig til at bruge et saa uædelt Ord, da intet andet passer; thi, „betænker selv!" at medens jeg tragtede hans Kaffe, læste han Pintse-Prædikenen), men dog ikke nænner at sluge Guldet tillige. Samme Egern, som Fru Brun kalder: „das wilde Eichhörnchen", spørger, om Kingo's Psalmebog er den, der brugtes før Mad. Boye's, og om den er at faae.

Og nu takker jeg tusinde Gange for al Godhed og Nydelighed i Gaar ɔ: for at De selv vilde bringe mig de nydelige Bøger, og den endnu nydeligere Fanny. —

Fra Fru Rahbek til Fanny Münter.

Torsdag Aften (Sommeren 1815).

Det maae vist forekomme Dig forunderligt og mig meget uligt, at jeg har kunnet modtage et saadant Brev fra Dig, og ikke takket Dig ufortøvet derfor. Thi Du veed

*) 2det Bind af M.'s Prædikener, som udkom 1815.

sagtens ikke, at jeg er, hvad den gamle Oehlenschläger kalder: ramponeret og demoleret; jeg har derfor ikke fundet mig skikket til at besvare Dit ømme, kiærlige Brev i den Forfatning, jeg nu er i, men bestandig ventet paa en bedre. Denne vil imidlertid slet ikke komme, og da jeg nu meget frygter, at jeg maaskee ikke kan komme mig saa meget til paa Søndag, at jeg kan komme i Kirke: saa har jeg bestemt, at jeg ikke vilde gaae i Seng i Aften, førend jeg i det Mindste havde sagt min velsignede Fanny, at hendes mig ligesaa uventede som kiærkomne Brev fortiener et Svar, som jeg i dette Dieblik ikke er i Stand til at give; at det har glædet, styrket og opmuntret, men ogsaa dybt ydmyget mig. Thi jeg veed jo desværre alt for vel, at jeg ikke er Den, som Du af kiærlig Fordom troer mig at være.

Fredag Eftermiddag.

Hvor usle end mine Ord ere, saa vær dog altid overbeviist om, Du inderlig kiære Pige! at jeg altid tænker paa Dig med det bedste, kiærligste Sindelag af Verden. Naar jeg gaaer i min Have og fornøier mig over, at mine Rosentræer staae godt: saa glæder det mig at tænke, at de bedste Roser skulle være til Dig, og at, som jeg tilforn har havt den Lykke at samle Vinter-Roser til Onkelen, saa skal jeg nu, med Guds Hielp, ogsaa samle til Tanten; vil Du ikke nok tillade mig det? — Naar jeg glæder mig over Sligt, saa synes mig selv, at jeg er et ganske godt lille Barn, som nok fortiener, at Du og Onkelen holde lidt af det.

Lev nu vel, til vi sees, og hils alle Dine Kiære fra

Din oprigtig hengivne

K. M. R.

Fra Engelbreth til Mynster.

Lyderslöv d. 22. Septbr. 1815.

Kiære Ven!

De vil vist tilgive, at jeg saa sildig besvarer Deres sidste venskabelige Skrivelse tilligemed Deres grundige Afhandling pro gradu*). De veed, at i Høstens Tid er jeg Landmand og adspredes af Jordlivets Sysler. Nu er den til Ende, paa mine Kartofler nær, og større huuslig Roelighed giver bedre Leilighed til at beskiæftige sig med det Videnskabelige. Deres Afhandling takker jeg Dem meget for; jeg har giennemstuderet den og behøver vist ikke at forsikre Dem, at den har glædet mig meget som et saare lærd og skarpsindigt Arbeide. Men ikke allene dette Arbeide har glædet mig, men endnu mere have Deres herlige og opbyggelige dybe christelige Prækener glædet og vederqvæget mig, og maae vederqvæge Enhver, som har Jesu Religion kiær. Takket, inderlig takket være De, kiære Ven, for denne Skat, De haver meddeelt os! Deres Taler have, siden de bleve mig bekiendte, været mit Mønster, og føler jeg end, hvor langt jeg i mine Bestræbelser staaer tilbage fra at ligne Dem, skal jeg dog stedse stræbe at komme Dem nærmere og at virke, hvad jeg formaaer, til at forkynde Jesu Christi sande Lære. — Jeg haaber, De af den unge Holm har modtaget et Exemplar af min Afhandling over Viisdommens Bog.

Da jeg i Forgaars var hos Biørns, hørte jeg, at De og Deres Frue havde fulgt Biskoppen til Møen; hvorfor lagde De ikke Veien herom ad, enten paa Hen- eller Hiemreisen? Hvor inderlig kiært det vilde have været min Kone

*) Om Pauli sidste Aar. Den var skrevet et af de foregaaende Aar.

og mig, behøver jeg neppe at forsikre Dem om. Imidlertid glæder det mig at tænke mig Muligheden, at De dog engang besøger mig med Deres Frue — maaskee naar Biskoppen kommer i Nabolauget at visitere, og da nytter Leiligheden at besøge Venner, i hvis Minde De lever med inderlig Høiagtelse og Kiærlighed.

Jeg tænker paa, da jeg har faaet min Afhandling om Viisdommens Bog færdig, at udarbeide et Sidestykke til Arnold af Brescia i Fremstillelsen af hans ivrige Modstander Bernhard af Clairvaux's Caracteer. Da han som bekiendt var en Tilhænger af den mystiske Theologie, vilde jeg nok forsøge i Indledningen at tale lidt om denne. Kiender De noget Værk fra den sildigere Tid, som kunde være mig til Veiledning og Lys i denne Henseende, vilde det være mig meget kiært, hvis De vilde meddele mig Underretning derom.

Deres uforanderlig hengivne

Engelbreth.

P. S.

Behag at melde Hr. Bispoppen, naar De taler med ham, at de fornødne Expl. af min Afhandling skal blive ham tilstillede med første Leilighed; jeg har dem ude at corrigeres, at de anstændigen kunne vandre ud blandt Fremmede. — Hvad Ruth's Bog angaaer, maae jeg gandske modsætte mig de Nyeres Mening om dens sildige Alder, der er bygget paa svage Grunde, som saa meget Andet fra Oplysningens revolutionaire Tid. Dette haaber jeg ved anden Leilighed at udvikle.

Fra Fru Rahbek til Mynster.

Søndag Morgen (Januar 1816).

Kiæreste Onkel!

Egernet spørger mig daglig, om jeg ingen cyprianiske Efterretninger har til ham, og jeg maae derfor atter plage min gode Onkel med den forbistrede Cyprianus. Dette til min Undskyldning, og til Deres Trøst dette: at dersom De ingen Cyp. har at sende ham og heller ikke kan give ham den forlangte Oplysning, saa kan han vel faae Bogen paa Bibliotheket og selv skaffe sig Oplysning.

Grækeren vilde i Onsdags endelig havt Brev med, enten til Dem eller til Francesca buona; men saa fik vi den Flyvelyst at oversætte „Hostgildet" paa Italiensk, og der blev da ingen Tid til Brevstof. Desuden, saa længe Niecen ikke er i bedre Stand og ikke har noget synderlig Godt at skrive om, saa vil hun slet ikke plage Francesca b. med sine Breve; thi Onkeler kunne i al Fald bedre tage tiltakke med juxet Brevstof, end en saadan Tante kan.

Da det venteligt ogsaa er kommet for Deres Øren, hvorlunde jeg syndede*) forrige Løverdag med at see „Blanca", saa vil jeg ikke dølge Dem, at Synden dog bragte mig den Fornøielse, at jeg opdagede, at Persius**) har Ret, naar han siger: „Neifornei! min Kone, Du skal ikke i Blaataarn"; thi hun rørte ordentlig mig, som dog er saa steenhaard mod Konstens Tryllerier. Derfor, havde hun været Signe, saa havde jeg i Fredags vist udsonet min Synd ved at see „Hagbarth og Signe" — endskiøndt jeg forresten maae tilstaae, at al den Fornøielse, som nogen

---

*) Sagtens imod Oehlenschläger.

**) Steffen Heger, hvis Hustru spillede Blanca.

oehlenschlägersk eller ingemannsk Tragedie — eller de alle tilsammen — kan forskaffe mig, naar jeg seer dem, langt overveies af den Fornøielse, at læse en af Shakspeares. Endvidere maae jeg sige Dem, at Synden ogsaa har bragt mig Sygdom; men at det ikke er sandt — hvad maaskee Huse har sagt Dem —, at jeg den Aften spiiste paa Walkendorphs Collegium*). Jeg haaber imidlertid at være rask til paa Søndag, og da uden Synd at kunne glæde mig over en Onkel, der for mig er langt mere, end alle muelige og umuelige Tragedieskrivere i Verden.

Hils Francesca buona tusinde Gange og beed hende undskylde hos hendes Moder, at jeg endnu ikke har været hos hende, siden hun har været syg. Jeg vilde ikke besøge hende i de første Dage, for ikke at give hende meer Anledning til at tale; og hvad der udsættes, gaaer det altid galt med.

Ganske forfrossen — thi jeg skriver i Kulden — er jeg Fannys og Deres

uforanderlig hengivne Niece.

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

Søndag Aften (Januar 1816).

Jeg begyndte før at skrive til Francesca buona, hvis Sødhed og Nydelighed imod mig har rørt og glædet mig saa inderligt, at jeg ikke længer kunde bare mig for at sige hende det; men da jeg nu ved at passiare adskillige Timer med „Hyrden af Tolosa" er kommen ud af, hvad jeg vilde sige hende, vil jeg indtil videre snakke lidt med Dem, som jeg dog ogsaa har Et og Andet at sige efter Deres Brev**).

*) Hvor Ingemann boede, eller endnu kom (?).
**) See „Breve fra Mynster", S. 123—24.

Forst, fra Egernet, erkiendtligst Tak for Complimenten, og for den frugtesløse Uleilighed. Og — dernæst fra mig selv — Tak for Polemiken. — Om De ogsaa er lidt vel ond imod „Fætteren", saa er Ondskaben dog værd at høre, hvilket forresten al den Ondskab, man hører om ham og Andre, næsten aldrig er. Dog beklager jeg, at jeg ikke duer til at forsvare ham lidt imod Dem. Jeg kan vel ikke nægte, at hans Lyst — eller Vane — til at søle i det literariske Snavs*) jo ogsaa er mig modbydelig; men jeg kan dog deraf ikke faae Grund nok til ikke at agte ham, lige saa lidt som jeg kan agte min gode Svoger, fordi han er for fornem til den Sølen, der naturligviis ogsaa vilde fordærve hans fine Klæder. Baggesen foragter jeg**) — de fleste Andre af det Slags Personer ere saaledes beskafne, at jeg hverken kan agte eller foragte dem ganske. Ganske tilfreds har jeg heller aldrig været og bliver vist heller aldrig med nogen Anden, end med den Onkel, som med al Ret hedder: Grand esempio di virtu. Men da nu denne sublunariske Verden er saa fuld af Mennesker, og — for mig — især saa fuld af Skialde: saa maae jeg enten fordømme al Skialdekonst — som jeg rigtig nok undertiden er nær ved — eller bære over med Skialdene ɔ: aabne Øie og Øre for det Gode hos dem, og ikke see eller høre det Onde. Jeg vilde dog saa nødig lade det komme dertil, at jeg blev kied af Alting, fordi næsten Ingenting er hvad det skulde være. Jeg ønsker ikke engang at blive kied af mig selv — skiøndt jeg ofte fristes dertil — og derfor vil jeg heller ikke altid see det Onde, der findes hos mig. Vilde jeg dette, saa

*) „Jeg veed ikke" — havde M. lidt tidligere skrevet — „hvor man kan læse „Kiøbenhavns Skilderie" Nummer efter Nummer, og dog beholde Godhed for ham".

**) Det Tidspunkt, hvor hun skrev Dette, maa naturligviis erindres.

havde jeg i Dag, da jeg læste Deres Prædiken imod Hyklerie, seet mig selv som en Hykler — hvilket jeg dog tør troe, jeg ikke er, endskiøndt jeg desværre nok veed, at jeg dog alligevel synes bedre, end jeg med mig selv veed, at jeg er. — Men nu nok om denne Sag.

Blandt det Meget, der fornøier mig i det Onkelbrev, hvormed jeg temmelig uventet blev glædet i Dag, er naturligviis ogsaa det gode Vidnesbyrd, De giver min kiære Græker. Selv bliver jeg bestandig mere tilfreds med ham; men jeg tør ikke rose ham saameget jeg gierne vilde, fordi jeg kan ansees for en bestukken Dommer. Selv Egernet, som i lang Tid slet ikke kunde lide ham, har nu faaet nogen Godhed for ham, og siger ligesom De, at det er „en rar Græker".

Fra Fru Rahbek til Fanny Mynster.

Søndag Aften (senere i 1816).

Kiæreste Fanny!

Grækeren siger: „vil De have Bud med i Morgen?" — og endskiøndt jeg ikke har noget Fornøieligt at sige Dig, og er en i alle Henseender daarlig og uduelig Niece: saa synes mig dog ikke, at jeg bør lade denne Leilighed gaae fra mig, uden i et Par Ord at sige Dig — hvad Du alt for siælden hører af mig — at jeg tænker meget ofte paa Dig og den kiære Onkel, og at dette oplivar mig, naar egne og Andres Sorger (hvilke sidste jeg især aldrig kan lære, ikke at tage mig nær) true med reent at dræbe det Smule Liv, jeg endnu har tilovers. Dette er virkelig Sandhed, og det vil vist ogsaa fornøie Dig, at det er det. Tænk derpaa, naar det vel undertiden kan synes for Dig, som om Din Niece ikke bryder sig nok om Dig.

Sandelig! om jeg kunde være nok saa ofte om Dig, spise og drikke med Dig, saa ofte Du ønskede dette: jeg kunde dog aldrig elske Dig inderligere, eller agte Dig høiere for de ypperlige Egenskaber, jeg saa vel seer og erkiender hos Dig, end her i min afsides Krog, hvor jeg gierne kunde sige som Hamlet: I could be bounded in a nut-shell, and count myself a king of infinite space — men ogsaa tilføie, hvad jeg helst ikke tilføier*). — Det er ret dumt af mig, at jeg nu vilde skrive til Dig; thi ved i Eftermiddag at have seet Ole Lund og hans talrige, moderløse Børneflok, og ved desuden at tænke mig, hvor snart jeg maaskee vil see Petersens Børn i samme Tilstand, er jeg bleven saa veemodig, at jeg, uagtet al min Bestræbelse derimod, maa græde. Og hvorfor skulde Du plages med Sligt? — Nu vil jeg ogsaa pidske mig til lidt Munterhed ved at lade Grækeren — som sidder ved min Side og læser i Ingemann's „Underbarn" — dictere mig nogle Vers, det har givet ham Anledning til.**) — — — —

Han siger, at dette er Prologen til et større Digt, kaldet: Il Trionfo della Diavolessa, hvilket skal være et Tryllespil, som „Underbarnet", hvor Trolde og alt andet Tilhørende kommer frem.

Dette Sladder skulde jeg nu ikke have plaget Dig og mig selv med, dersom det ikke var, for at vise Dig, hvor meget Grækeren fortiener den Berømmelse, Du gav ham i Anledning af den —ske Comedie. Hils Onkel Job tusinde Gange, og vær selv lige saa ofte hilset, og tilgiv kiærlig dette Brev.

Din hengivneste

K. M. R.

---

*) Smlgn. „Hamlet", 2den Act, 2den Scene.

**) Her følger et ikke ganske kort italiensk Vers.

Fra Fru Rahbek til Fanny Mynster.

Løverdag Eftermiddag (Sommeren 1816).

Kiære Fanny!

Da der nu just frembyder sig en overordentlig Leilighed til at faae Bud til Kiøbenhavn, vil jeg ikke forsømme at underrette Dig om, at Din Moder virkelig i Gaar bragte mig den Hilsen fra Dig, der, uagtet den forkyndte nogen Vrede, dog igiennem hendes Mund blev saa formildet, at den alligevel aabenbarede sig som en Hilsen fra: Francesca buona. Jeg kan i dette Dieblik ikke indlade mig paa noget Forsvar i Henseende til mine virkelige og formeentlige Synder; og jeg venter ogsaa, at Francesca buona nok af sig selv vil indsee, at jeg ikke er saa grov en Synder. Det forundrer mig ingenlunde, at det kan forekomme Dig, som om jeg kun brød mig lidt om Dig og Onkelen; men mangfoldige af mine Venner have Grund til det samme og de vredes dog ikke; og skulde jeg da ikke turde haabe samme Mildhed af Dig, som af saa mange Andre?

Jeg har, fra jeg begyndte at faae lidt ordentlige Blomster i min Have, hvilket naturligviis i Aar skeete meget seent, daglig villet sende Dig en lille Bouqvet. Men i dette Forsæt er jeg daglig bleven hindret paa mangfoldige Maader; og jeg er nu engang saaledes beskaffen, at jeg lettelig trættes og kiedes ved alle smaa Gienvordigheder.

Det giorde mig inderlig ondt, at jeg i Gaar hørte, baade af Din Moder og af Din Fader, at Du endnu leed saa meget i Dit Bryst; hvilket var mig ubekiendt. Dog tænker jeg, at Din Søn er saa sød en Dreng, at Du vel for hans Skyld kan taale de vistnok piinagtige Smerter, Du har faaet for hans Skyld. Naar derimod Din stakkels

Niece uden saadan Trøst og Glæde dog Nat og Dag føler idelige Smerter: har hun det ikke saa værre, end Du? og burde Du ikke, om aldrig af Andet, saa dog af Medlidenhed, bedømme hende mildt og kiærligt?

Jeg har nu ikke Tid til mere, end at bede Dig ikke forsmaae disse Par Niece-Blomster, hilse Onkelen venligst, og sige mit Bud, om det ikke er til Aftensang, han prædiker i Morgen.

Din uforanderlig hengivne

K. M. R.

Jeg lovede rigtig nok Din Moder i Gaar, at jeg i Dag skulde sendt Dig en Afskrift af det baggesenske Digt til Ida Brun. Men da hun forlod mig, kom Grundtvig og hans Kiæreste; og hele Formiddagen har jeg — som sædvanligt — været Skolemester. I Morgen skal jeg nok bringe det med i Kirken.

Fra Mynster til hans Hustru.

(Sommeren 1817.)

Tiirsdag Aften.

Du Kiereste! troer Du da ikke, at jeg ogsaa er „heglevoren"? Troer Du ikke, at, da Du sad i Vognen i Aftes, og havde Mariquita*) og Joachim med Dig, og kunde kiøre ud og see Dig om i den vide Verden, at Du da havde det bedre end jeg, der skulde gaae op i de tomme Værelser, hvor i saa mange Dage Ingen skulde sige mig noget Kierligt og Godt? — For at skikke mig i min Skiebne, satte

*) Datter af den danske Minister i Paris Dreyer. Hun boede i hine Somre hos Fru Brun paa Sophienholm i Frederiksdal — hvorhen Reisen nu gik.

jeg mig strax til at skrive et Brev, derpaa gik jeg i Bibel-Selskabet, hvor Brøndsted og jeg klagede vor Enkemands-Nød for hinanden. Han var just kommen fra Sophienholm uden dog at have mødt Dig, og han reiser i næste Uge til Iselinge for at hente sin Hustru. Siden blev jeg i Bispegaarden, hvor Heger og „den Bedre" vare. I Formiddags fulgte jeg Liig til henimod 2, saa jeg meget imod min Villie maatte opsætte Besøget til Brun til i Morgen. Jeg spiste i Bispegaarden, gik nogle Ærinder, og har nu, paa et Par Visiter nær, siden Kl. 6 siddet alene, spiist alene, og faaer nu intet Godnat. — — Jeg tænker saa meget paa Dig, og jeg glæder mig, hver Gang om Dagen Solen skinner, da jeg saa haaber, Du har det godt, og gaaer omkring i Soelskinnet. Vidste jeg kun hvert Øieblik, hvorledes Du har det, saa vilde jeg endda skikke mig i at undvære Dig. —

Fredag Aften Kl. 11.

Du kiereste, kierligste Kone!

Troer Du, det er alene, naar jeg er hos Dig, at jeg har godt af Dig? Jeg gaaer nu i min Eensomhed mangen Gang op og ned af Gulvet, og glæder mig over Dig — fornemmer Du det ikke? — Om Dagen savner jeg Dig ikke saa meget, da jeg har nok at gaae om og at tage vare; men naar jeg om Aftenen sidder her ene, saa længes jeg meget efter et Ord af min Fanny.

Tusinde Tak for Dit lille Brev; jeg læser det tidt. Dersom Du ikke er en Mester i den grammaticalske Stiil, saa er Du det i Kiereste-Stilen! Du kan ikke skrive ti Linier til Nogen, Du ret holder af, uden at finde eet eller andet Udtryk, saa ømt som Du selv, og der glæder ind i Sielen. I Morgen Aften er jeg hos Dig.

Medens Du lever blandt elskværdige Tanter og Cousiner, mellem Rosenduft og Sophienholms tusinde Herligheder, saa lever jeg her i Teglgaardstræde mellem Haandværksfolk og Malerlugt, eller jeg spadserer mellem de opbrudte Stene paa Kiøbmagergade, eller sidder i Directionen mellem store Protocoller og hele Stabler af Acter, eller seer Rogen af brændende Fangehuse, eller hører Galoppaden af patrouillerende Husarer (Du skal i Øvrigt ikke være bange for denne Børnehuus-Historie, thi man har kujoneret dem ganske vel). Derfor vil jeg ogsaa have det godt, medens jeg er paa Sophienholm, og bæres paa Hænderne, at jeg kan holde det ud igien herinde, hvor Ingen bærer mig paa Hænderne, uden det skulde være Din Moder.

Ambrosio har sagt mig meget Godt om Joachim, og at han havde løbet mellem Hænderne, ogsaa af Fremmede. Jeg sagde: qu'il est un peu capricieux. — Mais que voulez-vous? sagde Ambrosio, og jeg svarede: je vous avoue, que j'aime bien, qu'il a une volonté, et qu'il ne se laisse pas dresser comme un chien. Det kan ogsaa trøste Dig, naar hans Egensindighed gaaer Dig til Hierte.

Da Du vel kun faaer dette et Par Timer, før Du faaer mig selv, gider jeg ikke omstændelig skrive, hvad jeg kan fortælle Dig: hvorledes det gaaer med Værelserne. Det gaaer vel noget langsommere end det burde, dog i det Hele taaleligt.

Det er ikke min Skyld, at Du ikke har faaet Dit Shawl; jeg har sendt Loria den ene fulminante message efter den anden; nu har han omsider lovet det til i Morgen.

I Morgen, saasnart Universitets-Sviren er forbi, sætter jeg mig paa en Eenspænder-Vogn, dersom en saadan er at faae til Laans eller til Leie — i alt Fald paa en Kildevogn, og kiører ud til min Fanny.

Men jeg har endnu Adskilligt at tage vare, før jeg gaaer i Seng. Godnat!

„Sleep dwell upon thine eyes, peace in thy breast!
Would, I were sleep and peace, so sweet to rest!“

Kan Du huske, at jeg forleden Aften tydede Dig disse Linier? —

Fredag Aften Kl. 11.*)

Det er klart, at jeg er et Barn, da jeg ordentlig var veemodig, da Du gik fra mig i Aftes, ligesom det var til en alvorlig og lang Skilsmisse. Jeg saae Dig svinge Dit Tørklæde, men saae tillige de sorte Baggrunde, hvori Du efterhaanden tabte Dig, og tilsidst ganske forsvandt — jeg syntes, det var, som de opslugte Dig; men jeg gik fort paa de eensomme Veie, hvor kun et sieldent Menneske mødte mig, der ikke vidste, hvo jeg var, og heller ikke bekymrede sig om at vide det. Jeg følte ret, hvor uendelig meget jeg holder af Dig. Men saa følte jeg og, at Din Kierlighed gik med mig, og efterhaanden blev det lystigt og muntert i mig. Jeg vidste jo, hvor godt Du havde det, og jeg havde det selv godt; det var et deiligt Veir, jeg var taknemmelig over 24 glade Hvile-Timer, og gik gierne til mit Arbeide, som jo ogsaa er mig meget kiert. Jeg fornemmer, at det er mig en let Sag at gaae den Vei; jeg var i Byen Kl. 10½, spiste store Reier med fortræffelig Appetit, besørgede endnu adskillige Ting, og sov roligt og sødt til i Morges Kl. 7, da Haandværksfolkene vækkede mig. I Dag har jeg havt saa Meget at bestille, at jeg neppe har havt Tiid at savne Dig før nu, da jeg skriver til Dig, og altsaa næsten har Dig lige for mig.

---

*) Vistnok et Par Uger senere.

Saa Meget om mig. I Bispegaarden er Din Moder næsten frisk; Balthasar har i Dag overstaaet den første Halvdeel af sin skrivtlige Examen, og efter hvad han sagde mig i Middags om Besvarelsen af de 2 første Spørgsmaal, er han kommen vel derfra. Sophy er kommen hiem; hun er bleven lidt bruun paa Landet, men er ellers ligesaa rar en „Marekat", som altid.

— Frue Rafn, min Broder og en Præst Thaning fra Laaland have i Dag besøgt mig. Desuden har jeg talet med Dr. Kochen, der snakkede dumt, som sædvanlig, hvorfor jeg nær var kommen i Skienderie med ham; men det gik dog godt af.

I Morgen skal jeg hele Dagen skrive paa min Prædiken, og derfor faaer Du ikke et Ord — skiøndt vel mangen en Tanke. Tak for Sidst, min velsignede Fanny! ja tusinde Tak, fordi Du er Du, min egen søde Kone, der altid holder lige meget af mig. Tante Brun er dog vel nu bedre? tak hende ret meget for alt det Gode, hun bereder os hos sig. Hils de velsignede Cousiner, og min gode Tante Sophie*). Jeg vidste ikke let et Sted i Verden, hvor der er saa meget Elskværdigt samlet, som paa det, der nu er Centrum for alle mine Tanker: paa Sophienholm. Siig den kiere Augusta, at jeg i Dag i et Avertissement har læst om et Augustendal ved Antvorskov, som jeg formoder, er opkaldt efter hende.

Nu god Nat, Du Kiereste af Alle! Mit Hierte hænger ved Dig langt, langt mere end ved sig selv -- det var da ikke meget sagt; men jeg elsker Dig i den dybeste Grund af mit ømme, ømme Hierte! — Jeg slutter min Dag med at befale Dig og vort Barn med mig til Ham, som vist holder af os, fordi vi holde af hverandre, og af Ham.

*) Den gamle Brun's Søster.

Løverdag Aften.

Du skulde dog, min kiereste Fanny! uagtet al Travlhed havt to Ord i Aften, om end ikke Dit nydelige, søde Brev just nu var kommet. — Saa Du har, ligesom jeg, været et Barn, da vi skiltes ad paa Landeveien, og gik Hver til Sit? Imidlertid kom vi dog lykkeligen hiem. Jeg mødte ingen Slaver, og det er ikke sandt, at de have dræbt en Mand ved Kirkegaarden. Vel skal en Karl strax efter Fangernes Udbrud være bleven overfaldet i Falkoneer-Alleen, men ikke dræbt. Nu mangle kun To af de Udbrudte, og de ere sikkert langt borte; en Tredie blev forleden greben i Præstøe.

Jeg vilde ønske, at vi kunde organisere en Brevduepost, saa at jeg et Par Gange om Dagen kunde faae Efterretning fra Dig, hvorledes I have det Allesammen; saa vilde jeg tumle mig i mit Virvar, og skikke mig i mine eensomme Eftermiddage.

Jeg kysser Dig 100000 Gange, og Joachim 10000 Gange, Cousinerne og alle de Andre 10 Gange, eller dersom dette ikke gaaer an, saa hilser jeg dem hierteligst.

Fredag.

Det er en underlig Følelse, naar jeg kommer ind i Dit Kammer, og seer de Reder, hvoraf Fuglene ere fløine ud. Men egentlig er det dog kun, som naar man tidlig om Foraaret kommer ud i Skoven, og seer de nøgne Træer med de tomme Reder; man veed, at om faa Dage vil Fuglene komme og bygge i deres gamle Reder. Thi om faa Dage komme jo mine Fugle hiem og pippe omkring mig.

Jeg har begravet mig i Skriverier, for ikke at mærke, at jeg er ene, og nu har jeg nok at tage vare til Kl. 4, da jeg faaer at skikke mig i at spise ene. Men hvor Meget

jeg end har at sysselsætte mig med, kan Du dog være rolig for, at jeg ikke glemmer min Fanny eller min Chim; thi det Øvrige har jeg meest kun i Hovedet, men Eder i Hiertet.

Det er sandt — jeg tør dog ikke besøge Koner og Enker i Din Fraværelse, uden at melde Dig det. Jeg har været hos Frue G., hvor jeg saa utilgivelig længe ikke har været, at hun havde sagt til sin Moder, at hun deraf kunde see, hun var forladt baade af Gud og Mennesker. Jeg trøster hende saa godt jeg kan, men det hielper ikke meget.

Essen fik jeg et Brev fra Bentzon i Vestindien, som slutter med, at jeg skal hilse min Kone fra hans ubekiendte Person, og „ikke glemme ham over alt det Andet, jeg har faaet at elske".

Jeg holder af Dig saa mange Timer, Minuter og Secunder, som der ere, og veed, at Du ogsaa holder saaledes af mig. Ere vi dog ikke lykkelige? —

Fra Mynster til Fru Rahbek.

20. Octbr. 1817.

De troer dog ikke, at Onkelen og Tanten have forglemt Deres Dag. Vi bleve bedragne af Grækeren, som i Løverdags forsikkrede, at De kom til Byen i Gaar; endog i Kirken sagde Graveren Fanny, at han havde lukket Dem ind, og hun ledte derfor efter Dem paa alle Kanter, men forgieves. Omsider kom Huse og overbeviste os, at De ikke var herinde; men da var det for silde at træffe noget Arrangement for at komme ud til Dem.

Fanny har — medens hun endnu troede, at De var i Byen, men at hun kun ikke kunde finde Dem — leveret Lunzi et lidet broderet Tørklæde, som De ikke maa forsmaae. Onkelen har Intet uden en lille taabelig Almanak, hvori der dog staaer Noget af Luther, Noget af Raphael,

og et smukt Portrait af Melanchton. „Fætteren" vil sagtens sige, at det er ikke uden Betydning, at Melanchton's Portrait kommer fra mig, da „Mel.'s Tørhed, Svaghed og Vaklen ofte maa have kommet Mortens Kinder til at gløde over alt det Philippisterie"*). Men Luther var ikke som Fætteren, og jeg sender gierne min Niece den forstandige og redelige Mands fine Ansigt; og selv Fætteren vilde vel blive lidt forsonet dermed, naar han vidste, at denne fine Mester Philippus dog jævnligen talede om „unsere Widersacher, die groben Esel".

Men Sligt at fragaae, da ønske vi af Hiertet vor gode og kiere Niece alt muligt Godt i dette og i alle Aar, og ere og blive

Deres hengivneste

Onkel og Tante.

Fra Engelbreth til Mynster.

Lyderslov d. 14. Febr. 1818.

Kiære Ven!

Min forbindtligste Taksigelse aflægger jeg for Deres sendte Prækener i Anledning af Reformationen**). Jeg har giennemlæst dem med den største Interesse og hiertelig glædet mig over de mange dyrebare Sandheder, deri ere fremsatte i et lyst, fatteligt og hierteligt Sprog, til ret og christeligen at forberede Gemytterne til at paaskiønne Vigtigheden af hiin Guds Kiæmpes og Medhielperes store Gierning — hvis velgiørende Virkninger, som De saa rigtigen bemærker, ikke blot udstrække sig til de protestantiske, men og catholske Christne, og som kun Ligegyldighed for aaben-

*) Yttringer, som nylig havde staaet i „Dannevirke".

**) 5 Prædikener i Anledning af Reformationsfesten 1817. Optagne i „Kirk. Leilighedstaler", 1ste Bind.

baret Religion kan bringe Mennesker til at miskiende, eller den blandt Mennesker saa almindelige Ringeagt saavel for Velgiører som Velgierning, naar de en lang Tid have været i Besiddelse af denne. —

De Harmsske Theses kiender jeg ikke, skiøndt jeg nok kunde have Lyst at læse dem, da hans Prækener indeholde meget, især fra det egne Foredrags Side, som giør dem interessante og tillige opbyggelige. Jeg har nyelig faaet dem, saa jeg kun har læst enkelte; men der forekomme dog Træk deri, som ikke gandske behage mig. Det synes mig, som om Bibelen ikke har den Værd i hans Øine, som den har i mine; dog har jeg bladet for lidet i ham til at kunne sige det med Vished. Hvis De har hans Theses og vilde laane mig dem, vilde jeg være Dem Tak skyldig; de skal blive sendte tilbage med første sikre Leilighed. Ammon som „Oberhofprediger" finder det vel nu nødvendigt, at tage en mere orthodox Mine, maaskee og at give Catholicismen en — Compliment. Dog — da jeg hverken kiender Harms's eller Ammons Skrifter i den Anledning, er muligt min Dom ubillig over denne sidste. Har de havt den Virkning, at det var at befrygte, at Regieringen skulde finde det nødvendigt at gribe ind med? Jeg er enig med Dem, at deri maae Regieringen være meget forsigtig; thi ved dens Mellemkomst opirres kun Gemytterne, og hvad som er ondt bliver værre, naar den i Utide blander sig i theol. Stridigheder. — Det er en grundet Bemærkning: at man maae søge at staae paa egne Been; thi der er en Giæring i det Hele, men som jeg troer vil udvikle sig til det Bedre, og naar ved „Obscurantisme" forstaaes bibelsk Christendom, da glæder jeg mig ved hver Seier, der vindes over „Aufklärungens" Venner, som mene, deres Praase lyse bedre end Guds Ords klare Fakkel. — Dog hvad skal vi med alt

det Trolde- og Nisse-Væsen, som nu begynder at blive et poetisk Vehikel — hvad er det uden Virkning af syg og fordærvet Phantasie? — At **Jøderne** ikke saaledes lade sig fratage deres gamle Troe, og tage mod Noget, hvorom man vel kan spørge: hvad er det?, det har jeg længe tænkt. Bøi de orientalske Nakker, hvo som kan; det vil ingen let Sag blive. Jeg billiger ikke det orthodoxe jødiske Parties talmudiske og rabbinske Drømme, deres bittre Particularismus; jeg føler Umuligheden, med saadanne Principer at giøre dem til gavnlige Statsborgere — de ere og maae blive Vandbier, og for saa vidt billiger jeg Bestræbelserne at udrydde Fordomme og crasse fordærvelige Indbildninger. Men Forsøget med den nye Catechismus er nok saa uheldigt, som det vel kan være, og jeg tilstaaer: var jeg Jøde, jeg lod mig ikke saaledes commandere til at fortie for mine Børn, hvad der var min Troe, mit Haab, min Trøst, og rolig see paa, at de bleve underviiste i Noget, som hverken er jødisk eller christeligt. Lad dem nu see, hvor langt de kan komme med dem, og om ikke Jøden bliver Jøde ligefuldt, om han end moderniseres og poleres — som begge Dele ere meget langt fra at være synonyme med Cultur.

Hvad synes Dem om **Trydes** Skrift?*) Jeg har læst det baade med Behag og med Mishag. Med Behag, forsaavidt hans ærlige Stræben er roesværdig, og han neppe har feilet i sin Dom over de sidste Decenniers Christendom; men hans Fremstillelse af Catholicismens Dogmer finder jeg meget at indvende imod, og det synes mig, de ere fremstillede saaledes, at Mange kunde fristes til at spørge: Hvi blæste Luther og Medhielpere saa stærkt til Kamp mod

*) F. C. Tryde (Broder til E. Tryde): „Hvad har skadet Christendommen meest, Pavedømmet eller det 18de Aarh.'s Oplysning?"

denne Lære? De vigtigste puncta controversiæ: Tradition — Skat af Fortieneste — egen Kraft til at erhverve sig Guds Naade — Helgentilbedelse — det daglige Offer i Nadveren — de udvortes Gierninger, Faste, Bønner etc. — alle disse Puncter glider han saa løselig hen over, og fremstiller dem saaledes, at den, som ikke veed det bedre, fristes til at stemme i med dem, som mene: Luther kunde gierne ladet være at begynde nogen Reformation, saa var det gaaet bedre — og den Herlige, Store vanæres og maae høre ilde. Dette har mishaget mig og mishaget mig meget. Jeg erkiender mere og mere Overeensstemmelsen mellem Bibelen og Luthers Lære; derfor holder jeg fast ved den, og uden at fordømme mine catholske Brødre, blandt hvem jeg erkiender, at Fromhed, Gudfrygtighed og et himmelsk Sind ligesaa vel kan findes (hvilket De og siger saa skiønt og sandt i Deres Taler) — saa er der dog saa saare meget i Catholicismen, som er af Verden og ikke af Gud, saa meget, som giør Veien bred isteden for trang, at jeg ikke kan forstaae, hvorlunde Mennesker kan ombytte disse Religioner, hvor ikke udvortes Fordeel og Ligegyldighed mod al Religion er Hoveddrivefiederen, undtagen at de ikke have sammenlignet Luthers Sætninger med Bibelen. (Ogsaa derom taler De saa sandt i Deres Taler.) Trybe har villet undgaae Carybdis, men i sin Iver har han anseet Scylla for en deilig Havmøe. Sildigere catholske Læreres Bestræbelser at nærme sig Protestantismens friere Anskuelse, at moderere Udtrykkene, betyde intet; thi de tale jo ikke i Kirkens Navn, og ere selv ved deres Lempen tildeels Moder-Kirkens ulydige Børn, da denne heller aldrig har samtykt — derfor maae man og i Dommen excipere derimod. Til Slutning synes mig og, han præker vel meget. Jeg troer, han har tildeels forfeilet sin Hensigt, i det

for lidt og for meget fordærver alt. Men meget Sandt og Christeligt er der vísselig i Bogen, som giør hans Hierte Ære.

Hvad tykkes Dem om Grundtvigs store tykke Bog?*) Den vidner om megen Læsning, men ogsaa om megen Arrogantz; thi saaledes at dømme Fortids og Nutids Herlige, det er en haard Dom! Den, det har giort mig meest ondt for, er den store, den herlige Herder, som jeg altid har holdt meget af, om jeg end ikke i alt har været enig med ham — jeg kunde slaae G. hans Bog i Hovedet for hans Skyld. Forresten er der endeel sandt i Bogen, men og mange eensidige, skiæve Domme. Jeg har blot løbet den igiennem; til at studere den har jeg endnu ikke havt Tid og Lyst.

Oehlenschlägers „Fostbrødre" mangler ikke smukke Steder, men der er ikke lidet deri, som jeg slet ingen Behag finder i. — — Dog tilstaaer jeg, at Jean Paul har giort mig forfærdelig kræsen, eller om man vil: egen i Smagen; thi hvor finder man saadan Rigdom af herlige Tanker og høie Anskuelser, saadanne Malerier af Natur og Menneskelivet som hos ham? Jo mere jeg læser i ham, desto mere henrives jeg; men naar jeg veier Andre med ham, synker han saa dybt, og de flyve saa let i Veiret.

I Henseende til Doctor-Disputatserne til Reformationsfesten, synes mig ingen at være meget værd, undtagen Clausens, som forekommer mig at være et meget lærdt og skarpsindigt og i alle Henseender vel udført Arbeide, som jeg har læst med megen Fornøielse og Nytte. Han bliver vel Academicus?

Vale et mihi fave.

---

*) „Udsigt over Verdens-Kroniken, fornemmelig i det lutherske Tidsrum".

Fra Fru Brun til Mynster og hans Hustru.

Sophienholm, Mittwoch früh. (Octbr. 1818.)

Meine theuren geliebten Freunde!

Ich kann Euch beide nur weinend an mein Herz drücken — und verstummen mit Euch vor dem Willen des strengen, aber weisen Vaters! Ach, zwei Tauftage so entfernt von dem, was wir dachten! *) Allein der Pathe und der Täufling sind beide zu höheren Weihen eingegangen, als die, welche die Erdenwasser verleihen! Nun sorgt Er dort für Euren Säugling, wie Ihr hier für Seine Waisen.

Meine Geliebten! Es ist Euch nicht gut, den morgenden Tag in Eurem Hause zuzubringen: darf ich Morgen um 2 kommen Euch abzuhohlen mit dem kleinen geliebten Joachim? Niemand soll da sein! Niemand des Abends angenommen werden!

Ich schreibe dies noch in Sophienholm, wo ich soeben die letzten Herbstrosen abgepflückt habe. Gott sei Euer Trost! Er liebt Dich, meine Fanny, denn deine jungen Jahre haben schon manch Leid getragen — das sich dereinst in stille, anbetende Freude auflösen wird. Geliebte Beide, lebet wohl; denn ich sehe kaum vor Thränen, was ich schreibe.

Fr. Brun.

---

*) O. H. Mynster var død den 13. Octbr. 1818. Denne Dag havde været bestemt til Daab for M.'s kort i Forveien fødte (2den) Søn; nu blev den udsat, og Morgenen før den paany berammede Dag fandtes Barnet pludseligt dødt i Vuggen. Omtrent samtidigt vare flere andre Dødsfald indtrufne, som berørte M. stærkt. („Medd." S. 205—7).

Fra Fru Rahbek til Mynster.

Den 8. Novbr. 1818.

Dersom de kiære Blomsterpiger*) ikke havde sendt mig disse Blomster, hvis Bestemmelse jeg let kunde giætte, saa havde jeg af egen Drift ikke sendt Dem nogen; fordi al min Blomsterglæde paa senere Tid er bleven mig saa forbittret ved det sørgelige Brug, jeg har maattet giøre af Blomster, saa at jeg ikke mere kan tage en Blomst i Haanden, uden at en eller anden veemodig Tanke opstaaer hos mig. Men de gode, elskværdige Piger fortiene vist nok baade af Dem og af mig, at vi ikke ringeagte denne lille uskyldige Gave, de af gode Hierter give paa denne Dag; og derfor sender jeg Dem Blomsterne, og veed ogsaa forud, at De vil modtage dem med Venlighed.

Jeg havde tænkt at celebrere denne kiære Dag paa en bedre Maade, ved nemlig efter saa lang Tids Forløb engang igien at komme i Kirke; men min usle Side, som jeg maae vogte for al muelig Forkiølelse, giorde mig ængstelig for at vove mig ud i den kolde Morgen- og Kirkeluft. Dog skal det ikke mangle paa varme inderlige Bønner for Deres Vel, og som Tanken om Dem og det Gode, Gud har givet Dem i Verden og hidtil bevaret Dem, i den seneste Tid bestandig har beskiæftiget mig: saaledes vil denne trøstefulde Tanke især beskiæftige mig paa denne Dag; og om jeg end dobbelt bittert vil føle Deres Savn ved hvad De har tabt, saa vil jeg ogsaa kunne glæde mig dobbelt over det Gode, De har tilbage, og ønske, at Gud vil bevare Dem dette.

---

*) Slotsgartner Petersen's Døttre. (Smlgn. S. 153.)

Rahbek — som har fældet mange Taarer over hvad De har liidt i denne Tid — beder mig hilse og lykønske Dem ret inderligt fra ham, og begge hilse vi Fanny tusinde Gange og omfavne lille Chim i Tankerne.

Af en Prædiken af Mynster paa 25de Søndag efter Trinitatis 1818.*)

— Vi behøve vel stedse at have noget Fast inden i os, som vi kunne holde os til under det ofte saa frygtelige Skuespil, som vi blive vaer udenfor os; men ingensinde mere end da, naar Dødens kolde Haand griber ind i Livet, og river de Elskede bort fra vort Hierte. Sandserne see kun Skilsmisse og Undergang, kun tykt, uigiennemtrængeligt Mørke, hvorfra intet Lys skinner, ingen Røst svarer. Men naar Haab og Trøst forsvinder for den sandselige Betragtning, da, Christen! da hold fast ved Fornuft, ved Religion og ved den Aabenbaring fra Gud, som just blev skienket os, for at den skulde opklare Dødens Mørke. — Har du nogensinde seet dine Elskedes Levninger sænkes ned i den tause Grav, — taus, ikke blot fordi den er saa stille, fordi de Levendes Røst ikke trænger ned og bryder dens Fred, men ogsaa fordi derfra ingen Røst trænger op blandt de Levende og svarer vort Savns brændende Begiering, naar vi spørge: hvor ere I nu, I Forsvundne? hvorhen vandt sig Eders Vei giennem det Mørke, der bortrev Eder fra vort Blik? — o, hvis du da har troet, at eengang aabnede Himlene sig, at eengang nedsteg Han fra Lysets Hiem, hvem Gud har givet Magt over alle Ting i Him-

*) Dens Thema er: „Det Oversandseliges Seier over det Sandselige“. Det er det Meste af Slutningen, som her meddeles.

melen og paa Jorden, og førte Liv og Uforkrænkelighed for Lyset: da har du ogsaa fornummet den himmelske Trøst i hans Ord: „I min Faders Huus ere mange Boliger“ — Ak, ja vel, bedre Boliger end denne, af Blod og Synd besmittede, af Sorg og Død forstyrrede Jord; bedre Boliger, hvor de, hvilke vi begræde, have fundet, hvad de søgte, hvor Sandhedens Lys er uformørket, hvor Retfærd og Hellighed have hiemme, hvor Kierligheden ikke saares. Der skulle vi finde dem.

Anden Tale, m. T., ventede I vel ikke i Dag at høre, thi I vidste, med hvor blødende, sønderrevet Hierte jeg i Dag skulde træde frem; I vidste, hvorledes min Vandring i de Uger, som ere forløbne siden jeg sidste Gang talede fra dette Sted, har været mellem Grave. Jeg har atter havt fuld Anledning til at erfare, at der gives Skiebner, i hvilke Mennesket, dersom han ikke haaber paa Gud, enten maa udrydde enhver øm Følelse af sit Bryst, eller og fortvivle. Men Gud være lovet! han giver ikke dem, der holde sig til ham, til Bytte for Fortvivlelsen; han gyder Tro og Haab i det bedrøvede Sind, og det var vel for Lidet, dersom vi blot vilde sige, at vi føle os „trøstede“; thi vor udvidede Siel fornemmer den tilkommende Verdens Kræfter, smager forud Himmelens Fred. —

Og da ville vi ikke dvæle alene hos de Døde, men vende tilbage til Livet — stræbe at fyldestgiøre de Fordringer, det endnu har til os, slutte os ømt til dem, der endnu ere blevne hos os, aabne vort Hierte for dem, der endnu skulle møde os paa Veien. Dog skal Glemsel ingenlunde udslette de Kieres, de evig Elskedes Erindring; dybt bevaret i trofast Sind skal den følge os, hvor og hvor længe vi end skulle færdes i de Dødeliges Land. Og naar engang ogsaa vor Befrielses-Time slaaer, svæver da frem for os, I elskede

Skikkelser! siger os, at det er godt at være, hvor I ere, og vinker os mildt til Lysets, til Fredens, til Kierlighedens Hiem!

Nogle Prøver af Mynsters Foredrag i Pastoralseminariet over Erfarings-Sielelæren. 1818—1819.*)

Indledning.

1.

Ved Begyndelsen af disse Foredrag tilbyde sig naturligen først de tvende Spørgsmaal: hvad er det egentlig, vi her skulle foretage? og til hvad Nytte skulle vi det? — Hvad det Sidste betræffer, da vil det upaatvivlelig bedst vise sig ved Udførelsen, om disse Forelæsninger kunne tilbyde Noget, der saavel i Almindelighed, som med Hensyn til Deres tilkommende særdeles Bestemmelse, og med Hensyn til denne Anstalts Formaal kan være Dem nyttigt. Imidlertid ønsker jeg dog strax ved faa Ord at kunne vække saa megen Interesse for vort Forehavende, at jeg strax kunde forvisse mig Deres Opmærksomhed.

Den „empiriske Psychologie" er i senere Tider kommen i Miscredit, deels ved alleslags, ikke meget overlagte, Angreb af den nyere Philosophie, deels ved uheldig Behandlingsmaade. Denne Videnskab er i adskillige nyere saakaldte

*) Af disse Forelæsninger, som M. havde begyndt at holde et Par Aar tidligere (Medd. S. 193), og som han vedblev at holde indtil omtrent 1840, har han ladet ligge et fuldstændigt udarbeidet Manuskript fra de ovennævnte Aar, tilligemed enkelte Tilføielser fra senere. Skjøndt han har sammentrængt Hovedsummen deraf i det „Grundrids af den alm. Psychologie", som han udgav 1830, ville dog vistnok nogle Prøver af de mere udførte Foredrag ikke være uden Interesse. Foruden det Meste af Indledningen følge her 3 Stykker af det første Afsnit: „Om Forestillings-Evnerne„ og 1 af det andet: „Om Føle-Evnerne". (Smlgn. Bl. Skr. 5.)

smagfulde Indklædninger bleven til noget ligesaa Trivielt og Overfladeligt, som den i adskillige ældre Compendier var indholdsløst Pedanterie. Naar man i hine finder endeel forslidte Tirader af Digtere eller en Hob, uden Kritik samlede, selsomme Fortællinger, og i disse et Antal intetsigende Definitioner, saasom: at Frygt er en ubehagelig Fornemmelse ved Forestillingen om noget Tilkommende, eller at Medlidenhed er Bedrøvelse ved en Andens Smerte, da er det upaatvivleligt, at Tiden kan tilbringes nyttigere end ved en saadan Sysselsættelse, der virkelig øver Tænkekraften ligesaa lidet, som den vækker og fylder Følelsen. Noget Bedre have m. T. Ret til at fordre, og ville de, som jeg haaber, vente — og denne Forventning skal det være min Bestræbelse at opfylde.

Allevegne, hvor en fuldstændig Underviisning i den saakaldte Pastoral-Theologie meddeles, har man ogsaa dermed, skiøndt i forskiellig Udstrækning, forbundet Underviisning i Sielelæren, endog anseet denne som en Grundvold, hvorpaa det Theoretiske i Pastoral-Theologien maa bygges. Undertiden har man vel betragtet Sielelæren som nødvendig for den Geistlige, fordi Menneskekundskab er ham uundværlig. Men saa sandt det Sidste er, maa det tilstaaes, at vor Videnskab ikke meget mere er istand til at skaffe den, end Grammatiken kan bibringe Stilen Riigdom, Kraft, Dybde og Velklang. Menneskekundskab læres i Livet, først og fremmest ved Omgang med sig selv, og da ved Omgang med Andre; den læres mindre ved logisk, end ved historisk og poetisk Fremstillelse, hvorvel Sielelæren hielper til at samle, ordne og modne det Erhvervede. Men ligesom saa mange Undersøgelser nødvendigen forudsætte en Kundskab om Sielens Evner, og et bestemt Begreb knyttet til de Ord, hvormed man man pleier at betegne dem — hvorfor og Sielelæren fore-

drages ved Begyndelsen af den akademiske Underviisning blandt de Kundskaber, ethvert videnskabeligen dannet Menneske nødvendigen behøver — saaledes er i Særdeleshed intet videnskabeligt Foredrag af Rhetoriken, og altsaa af Homiletiken, mueligt uden at forudsætte en Sielelære, et System af Kundskaber om Sielens Kræfter. Dette bliver ved Homiletikens Behandling allevegne kiendeligt — til Exempel nævner jeg kun den i nyere Tider saa ofte forekommende Sætning: „Giennem Forstanden gaaer Veien til Hiertet". Hvor Mange der endog eftersige disse Ord, vilde de Fleste dog maaskee befinde sig i Forlegenhed, naar de skulde forklare det bestemte Begreb, som efter deres Mening skal forbindes dermed. Hvad er „Hierte"? Følelse eller Villie? Hvad er „Forstand"? det Samme som Fornuft? Kan man ikke virke paa Hiertet uden alene giennem Forstanden? Endelig: kan man tale til Forstanden om de høiere og guddommelige Ting, uden at Følelsen er vakt? kan Mennesket forstaae dette, uden først at føle det? kan det udtømmede, snevre, kolde Hierte ved blot Raisonnement bringes til at vorde levende?

Vor Videnskab sysselsætter sig med mange andre Gienstande, som i flere Henseender maae være Dem i Særdeleshed vigtige, hvilket under Foredraget nærmere vil udvikle sig. Læren om Mennesket, siger Baco (de augm. sc. IV. 1.), indeholder tvende Betragtninger: den om Menneskeslægtens Elendighed og den om dens Fortrin. Vi ville ogsaa fra vort Standpunct kunne agte paa, hvilke dybe Kræfter der bevæge sig i Mennesket. Vi ville finde Sygdomme, Vildfarelser, Fordærvelse; vi ville derved des mere erkiende, hvor meget Lægedom er fornøden, maaskee ogsaa des bedre forstaae, hvad det er, der alene kan læge — men da ogsaa erkiende, hvorledes den helbredede Siel har Styrke til at bryde alle Lænker, hvorledes den, fri, sin Herkomst værdig,

i Kræfternes Fylde og Orden, kan nærme sig sin store Bestemmelse.

Jeg tør her forudsætte Mere, end der kan forudsættes ved det Foredrag over denne Videnskab, som kun vender sig til dem, der begynde den akademiske Bane; og Videnskaben skal her foredrages med stadigt Hensyn til Deres tilkommende Bestemmelse. Kunde vi ganske fyldestgiøre Hensigten, da maatte vor Syssel her paa begge Sider kunne blive os ligesaa gavnlig og kier som noget Andet, vi foretage. Men ogsaa under de nødvendige Indskrænkninger haaber jeg, dette tildeels vil skee, og man bør ikke lade sig afholde fra at giøre, hvad man kan, fordi man ikke kan giøre det ganske, som man ønskede.

2.

— Det er ikke Metaphysik, jeg her skal foredrage, men den empiriske Psychologie. Denne har vel i senere Tider maattet høre meget ilde (f. Ex. Schelling: „Über das akademische Studium" 130 ff.: „Diese sogenannte Wissenschaft beruht auf der angenommenen Entgegensetzung der Seele und des Leibes, und man kann leicht urtheilen, was bey Nachforschungen über etwas, das gar nicht existirt, nämlich eine dem Leib entgegengesetzte Seele, herauskommen kann", pp.), men uden Tvivl med Uret, hvorfor den og overalt er vedbleven at foredrages og at høres.

Man har stedse forundt Physiken dens Tilværelse, uagtet den, da den ikke udgav sig for Naturphilosophie, ingen metaphysisk Videnskab er, men en empirisk. Denne begynder ikke fra Naturens inderste Væsen, men den agter paa dens Phænomener eller Yttringer, samler disse, ordner dem, udleder Kundskaben om deres Love, betragter disses Sammenhæng, og stræber saaledes at stige stedse høiere. Paa samme

Maade bør man vel og tillade en empirisk Psychologie at foredrages: en Videnskab om Sielens Yttringer.

Vor Videnskab begynder altsaa fra Yttringer, ikke fra det indvortes Væsen. Jo flere mærkværdige Yttringer den kan samle, desto bedre; men den dynger dem ikke sammen som et Aggregat, den sammenligner, forbinder og adskiller, erkiender mere og mere i alt det Forskiellige det Almindelige og Fælles, udgrunder Lovene, under hvis Herredømme Sielen bevæges, nærmer sig Væsenet mere og mere, og samler saaledes sin Mangfoldighed i een Lære om Sielen. Denne Fremgangsmaade er dog uden Tvivl „videnskabelig", skiøndt vi ikke ville fragaae, at det noksom vil kiendes, at vor Viden er Stykkeværk, at vi ogsaa her befinde os kun i en Stræben efter Videnskab, ikke i den fulde Besiddelse deraf. Philosophien tilstod tilforn, at den befandt sig i dette Tilfælde; og just i den Følelse, at de ikke havde noget Fuldendt, men stræbte derefter, kaldte de Bedre, der helligede deres Liv til disse Undersøgelser, sig — ikke Viisdommens Lærere, ikke Sophister, men Philosopher. Dersom denne Betydning endnu maa gielde, tænker jeg, vi ogsaa kunne kalde vort nærværende Foretagende „philosophisk", skiøndt vi ikke have i Sinde at begynde fra al Videnskabs høieste Grunde. Vare disse endog fundne, da kunde de dog ikke udvikles i tilstrækkelig Klarhed uden for de allerede Modne, og Underviisningen kunde ikke begynde derfra. Thi den videnskabelige Meddelelse er paa ingen Maade at ligne ved Udgydelsen af et Kar i et andet — snarere med Kornets Udsaaening i en Ager, hvor Jordbunden først maa være beredet, og hvori Kornet siden maa voxe. Til de høieste videnskabelige Anskuelser, hvilke kun ved Selvvirksomhed kunne fattes, maa Mennesket først efterhaanden ledes; og dertil udfordres sikkert endnu fremdeles de em-

piriske Videnskaber, ligesom de stedse maae være Prøvestenen for de høiere. Men dersom endog den høieste Videnskab endnu ikke skulde være funden, eller høist kun Grundvolden lagt og endeel Materialier førte til Bygningen, hvis rette Tegning man ikke engang endnu seer sig istand til at udkaste: skal der da indtil videre intet videnskabeligt Foredrag finde Sted? —

3.

Imidlertid kunde det vistnok synes farligt at betroe sig til Empiriens vildsomme Hav — hvorhen skal man styre? af al den Mangfoldighed, der tilbyder sig for vort Øie, hvad er det Vigtige? hvor Meget skiuler sig maaskee endnu for os, som kan være af høieste Vigtighed og just det, vi i Særdeleshed skulle søge! men hvad ansporer os til at søge det, da vi endnu ikke kiende det? — Ledende Principier synes altsaa vistnok nødvendige; men hvor skulle vi erholde disse, naar al Videnskabs høieste Grunde ikke ere fundne, eller saa lidet udviklede? — Dette vilde være umueligt, dersom Videnskabens Vei var den eneste, der førte til Sandheden. Men hvorledes gik det da Mængden? er den fordømt til at leve i Blinde, enten ganske uden Sandhed, eller kun efter Andres Vilkaar, selv uden Overbeviisning, om disse føre rigtigen til det rette Maal eller ikke? Hvad Betydning og Værd skulde i Særdeleshed de Geistliges Bestræbelser have, da det dog ikke er ved videnskabelige Undersøgelser, de kunne og skulle lede deres Tilhørere til Sandheden?

Jo vigtigere dette sidste Spørgsmaal maa være os, og jo oftere vi efter disse Forelæsningers Bestemmelse maae komme til at tage Hensyn derpaa, desto hellere vil jeg nu strax giøre mine T. opmærksomme paa det, som herved maa veilede og berolige os, nemlig dette: at der gives en

umiddelbar Vished i Mennesket, som Videnskaben vel kan udvikle, men som ikke først vindes ved Videnskaben, da tværtimod al sand Videnskab gaaer ud derfra.

For at forklare dette, vil jeg begynde med en mærkværdig Yttring af Fichte, en Mand, som man ikke kan beskylde for at indrømme den videnskabelige Strenghed for Lidet. „Et System", siger han, „kan i det Hele være rigtigt, uagtet dets enkelte Dele ikke have den fuldkomne Evidents. Her og der kan der være sluttet urigtigt, Mellemsætninger kunne være oversprungne, Sætninger, som kunne og skulle bevises, kunne være opstillede uden Beviis eller urigtigen beviste, og de vigtigste Resultater dog være rigtige. Dette synes umueligt; det synes, at en Haarbreds Afvigelse fra den rette Linie nødvendigen maatte føre til en Afvigelse, som maatte forstørre sig i det Uendelige; og saaledes vilde det ogsaa forholde sig, dersom Mennesket blot var et tænkende, og ikke tillige et følende Væsen, og hvis ikke Følelsen ofte ved at foraarsage en ny Afvigelse fra Raisonnementets lige Bane berigtigede de gamle Afvigelser, og igien ledede ham derhen, hvor han ved rigtig Slutning aldrig atter var kommen tilbage", (Über d. Begriff d. Wissenschaftslehre, S. 58 f. I anden Udgave er Stedet noget forandret.) Og som der saaledes er Noget i den menneskelige Natur — det kaldes her Følelsen —, der kan corrigere enkelte Feil i et System, saaledes kan det Samme i os vel ogsaa lede til at forkaste hele Systemer, at opfinde nye, eller hielpe Mennesket til Erkiendelse af Sandheden uden System.

Fortræffeligt siger Hemsterhuis: „Mennesket har to Arter af Overbeviisning: den ene er en indvortes, i det veldannede Menneske uudslettelig Følelse; den anden er et Værk af Raisonnement, det er, af et med Orden giennemført Forstands-Arbeide. Den anden kan ikke bestaae, uden

at have den første til eneste Grundvold; thi naar man stiger op til de første Principier for alle vore Kundskaber, af hvilket Slags de end ere, da kommer man tilsidst til Axiomata, det er, til blot Overbeviisning af Følelse. — — Eet eneste Suk i Sielen, som fra Tiid til Tiid yttrer sig mod det Bedre, det Tilkommende, det Fuldkomne, er en mere end geometrisk Demonstration af Guddommen". (Aristæus. Philosophische Schriften 2, 216 f.).

Under alle Philosophiens seneste Revolutioner har Fr. Jacobi helliget sit Liv til at vedligeholde den Overbeviisning: „at der gives oprindelige, umiddelbar visse, aldeles positive Sandheder, hvilke, uden Beviser, laante af andre Kundskaber, uden Vidnesbyrd af hvilketsomhelst Slags, giøre sig gieldende i Sindet som de høieste. Paa disse alene grunder sig hiin, Hierte og Aand forædlende Tillid, som ikke kunde være, hvad den er, dersom dens Lys kun var Gienskin, dens Kraft kun laant". (Von den göttlichen Dingen, S. 90).

Disse umiddelbar kiendte Sandheder, som vel for en stor Deel udgiøre Metaphysikens Indhold, men som den dog kun behandler, ikke opfinder, lede stedse Videnskabernes redelige Dyrker. Han besidder dem, om han end ikke har dem for sig i et System; og ikke blot ved den egentlige Speculation, men ogsaa ved alle sine videnskabelige Bestræbelser i forskiellige, høiere eller lavere Sphærer, arbeider han paa, at de maae træde renere, klarere og fuldstændigere frem i hans Siel. Dette er ogsaa Hensigt ved vort nærværende Forehavende. — — —

Af (§) 13.

Vor Kundskab vilde ikke rykke frem, dersom vi ei vare istand til at holde Forestillingerne fast og giemme dem i

Sindet. Dertil have vi Hukommelsen; men vi behøve endnu Midler, hvorved vi kunne forkorte denne Arbeidet, lettere giemme Forestillingerne i deres hele Omfang, hurtigt føre dem frem paa ny, og gienkalde os deres eengang bemærkede saavel Liighed som Forskielligheb. Skulde vi, hvergang vi behøve et Begreb, foretage den hele Operation, hvorved vi danne det, paa ny, da vilde Arbeidet være uendeligt og ikke føre til Noget. Derfor, naar vi have dannet os et Begreb, give vi det et Tegn, til hvilket vi binde de Forestillinger, som ere indeholdte deri, og hvilket vi bruge istedetfor Begrebet selv. Dette er en egen, mærkværdig og vigtig Handling af den menneskelige Siel; og derfor tillægge vi denne en Betegnelses-Evne, som er uundværlig, dersom menneskelig Kundskab, og overalt menneskeligt Væsen, skal finde Sted. Samlingen af hine Tegn for vore Begreber kalde vi Sprog.

— — —. Fra sin første Begyndelse er Sproget, og ethvert Sprog i Særdeleshed, meget forandret — forvildet eller uddannet. Mange gamle Ord, enten med træffende Betegnelse eller af dyb Betydning, ere siden tilsidesatte, og naar man atter opsøger dem, forundres man over, hvor Meget der tidligen laae i Sproget, som først sildig bringes til klar Bevidsthed. Med Sprogets haardere Kanter afslibes efterhaanden ogsaa Formen. Saaledes forringes selv Lyden; Vocalerne i alle nyere Sprog forandres mere og mere til de monotone døde E'er; det er f. Ex. ikke længe siden, at man endnu sagde, eller i det mindste skrev: „Legomit" istedetfor nu: „Legemet". Hvor langt ere de nyere Sprog i Grammatik tilbage mod de ældre; og hvor mange flere Flexioner havde endnu hine tilforn! — Dette er tildeels skeet i Tider af en almindelig Tankeløshed og Dorskhed — ligesaa lidet philosophiske som poetiske. Men naar Eftertanken

vaagner og videnskabelig Stræben, da vinder Sproget Tegn for abstracte Begreber, men taber igien det malende, levende Udtryk. Dette have mange Philosopher, i eensidig Betragtning af den Fordeel, de vandt ved denne Sprogets Forandring, anseet som en Vinding. Saaledes Kant, der uden Forbeholdenhed yttrer sig saaledes herom: „Den, som kun kan udtrykke sig symbolisk, har endnu kun faa Forstands-Begreber, og den saa ofte beundrede levende Forestilling, som de Vilde — undertiden ogsaa de formeente Vise i et endnu raat Folk — lade høre i deres Taler, er Intet uden Armod i Begreber og derfor ogsaa i Ord til at udtrykke dem med; f. Ex. naar den americanske Vilde siger: „vi ville begrave Strids-Oxen", da betyder dette saa meget som: vi ville giøre Fred. Og virkelig skylde de gamle Sange, fra Homer af til Ossian, eller fra en Orpheus til Propheterne, det Glimrende i deres Foredrag kun til deres Mangel paa Midler til at udtrykke deres Begreber" (Anthropol. 107). Herefter bliver da enhver Rimer fra de nærværende Tider et langt mere dannet Menneske end Homer, ja jo ubilledligere, tørrere han svæver om i Forstandens Regioner, desto bedre; enhver flau Prædicant i disse „forstandige" Tider har en langt større Rang, end hvilkensomhelst af Propheterne. Man taler langt bedre, naar man siger: „man maa høiligen ønske Menneskene en lyksaligere Tilstand, thi man kan ikke andet end beklage de sørgelige Virkninger af den herskende Immoralitet", end naar man med Jeremias vilde sige: „Er der ingen Balsam i Gilead, er der ingen Læge? Hvorfor tilsluttes mit Folks Saar ikke? O, at mit Hoved var Vand, og mit Oie en Graads Kilde; da vilde jeg Dag og Nat græde over mit Folks Ihielslagne" (Jer. 8, 22. 9, 1). Og naar det hedder hos Hiob (Cap. 38): „Kom du til Havets Dybder, og har du giennemvandret Afgrundene?

Hvor er Veien til Lysets Bolig? og Mørket, hvor er dets Sted? Er du kommen til Sneens Forraadskamre, og har du seet Haglens Giemmesteder, hvilke jeg sparer til Trængsels Tider, til Striids og Kriigs Dag? Kan du sammenknytte Syvstiernen, eller løse Orions Baand? Fører du Planeterne frem til deres Tiid, og leder du Biørnen med dens Unger? Hæver du din Stemme til den tykke Sky, at Vandets Fylde maa skiule dig? Sender du Lynene, og de gaae? og sige de til dig: her ere vi? Hvo tæller Skyerne med Viisdom, og hvo udgyder Himmelens Vandfald?" — da skal denne hele Riigdom være fattig mod den Sætning: at Naturens Indretning er vanskelig at udgrunde!

Abstracte Begreber, og Ord, som betegne dem, ere meget nyttige; men Begreberne ere intet Virkeligt, og Ordene ere kun Tegn. Naar man da ikke mere seer det, som Begreberne indbefatte, og det, Ordene betegne, for sig, hvad har Sindet da uden en tom Klang, som Intet vækker i dets Dybder? Naar man, i det af Kant anførte Exempel, siger: vi ville giøre Fred, da bliver Freden en ganske kold Forestilling, omtrent som man regner med den i Cabinetterne, og man føler ikke, hvorfor man skulde ile med at slutte den, eller glæde sig, naar den er sluttet. Siger man derimod: vi ville begrave Strids-Øxen, da mindes man om Vaabenet og dets Grusomheder, og dette: „begraves" betegner et langt Ophør af Krigens Ulykker. I det beslægtede Udtryk: „at smedde Sværdet til Plougjern", udtrykkes jo det, der skal udtrykkes, langt mere levende — saa at man ligesom seer den fredelige Virksomhed i Folket, der afløser den krigerske — end naar man betiener sig af den meget længere Sætning: istedetfor at forfærdige Vaaben, som myrde og forstyrre, ville vi igien tage fat paa de fredelige Sysler. — Ved Siden af det abstracte Sprog maa

derfor stedse det poetiske vedblive, som Troen tilligemed Viden.

Den eensidige Yndest for de abstracte Udtryk har skaffet os de mange Psalmer og Prædikener, hvori Alt er ligesaa trivielt for Den, der er vant til Abstraction, som desuagtet uforstaaeligt for Den, der ikke er det; og heri ligger Hemmeligheden, hvorfor saa Mange, med al Omhyggelighed for at bortfierne Alt, hvad efter deres Mening ikke kan bringes til fuld Tydelighed, dog ingen Popularitet kunne vinde. Thi det sande populære Foredrag behøver ikke at vende sig forskielligen til de forskiellige Classer i Folket; det er tiltrækkende for Alle. Saaledes Bibelen, saaledes mange gamle Bønner og Psalmer, i hvilke vel ofte upassende og uædle Billeder forekomme, og ofte en Sammendyngen af Billeder, som da kun bliver en Leeg, og hvor det ene Billede ikke kan komme til Klarhed for det andet — men hvori der ogsaa ofte er en saadan Riigdom af dyb og levende Følelse, at man ikke kan undres over, at Almuen ikke vil bortbytte dem mod de nyere, før den har lært at sætte Ord istedetfor levende Fromhed, eller før den ingen Bønne- og Psalmebog bruger i Husene og det er blevet den ligegyldigt, hvorledes det gaaer til i Kirken.

Af (§) 17.

Da Miltiades's Seier ikke tillod Themistokles at sove, da var Aarsagen hertil ikke den, at hans Hukommelse var stærkere end de Andres, som sov roligt — thi saa megen Hukommelse havde Enhver af dem, at han kunde erindre denne Seier; men det var en anden Evne, som bestandigen foremalede Themistokles de Æres-Beviisninger, der vare blevne Seierherren ved Marathon til Deel og derved opflammede hans Ærgierrighed, nemlig Indbildnings-

kraften. — — Det er, som Carus siger, denne Evnes store Forretning, at hindre Isolering, og dens første Lov: det Adspredte vorde Eet! Det er den, som egentlig aabner os Verden i dens Sammenhæng, og samler og fremstiller os det Nærværende, Fierne, Forbigangne, Tilkommende. — Det daglige Liv virker meest paa Sandserne, som kun opfatte det Nærværende og Enkelte; Videnskaberne meest paa Forstand og Hukommelse; Kunsterne, som just samle og concentrere de enkelte, adspredte Forestillinger i eet levende Billede, meest paa Indbildningskraften. Til Kunsterne hører ogsaa Veltalenheden, om hvilken vi saa meget mindre tør mene os det tilladt at tale foragteligt, som Christus selv øvede den, da han stedse talede i levende Ord og i Lignelser. Levende Ord sigte nemlig til at frembringe levende Forestillinger, og saaledes kaldes, som Treschow bemærker*), disse ei, naar de heftig røre Sandserne, thi da ere de kun stærke; men naar de ere skikkede til at vække Følelser af en anden Art, end de, Indtrykket umiddelbar kan frembringe, saasom Haab, Frygt, Fortørnelse, Glæde o. s. v. Naar Forestillinger ofte fremkomme med saadant Liv, og altsaa tillige vinde afgiørende Herredømme over Villien, kaldes de herskende; og dette er jo just, hvad den geistlige Taler vil: giøre visse Forestillinger herskende hos sine Tilhørere. Men undersøge vi — siger atter Treschow — hvorved disse herskende Forestillinger vinde dette Herredømme, og hvorledes de i sig selv ere beskafne, da finde vi, at de udmærke sig derved, at de have, og i lang Tiid kunne beholde, en saadan Kraft til at associere mange flere med sig, eller at bringe dem i saadan Forbindelse med sig som Hovedforestillingen, at denne vækker alle de øvrige, og disse

*) „Om den menneskelige Natur". (S. 100—101.)

igien hiin. Denne Forbindelse er det derfor og, Taleren arbeider paa at knytte. Naar, til Exempel, Harms vil giøre den Sætning: at vi skulle elske Gud, levende og herskende, da forbinder han den først, efter Apostelens Anviisning, med den Forestilling, at Gud har elsket os først; og denne giør han atter levende, ved at forbinde Tanken om Guds Kierlighed med Forestillingerne om alt det Gode, vi nyde, Glæden over Tilværelsen, over menneskelige Fortrin, over Sundhed og Fred, over Velsignelse i Erhverv, i Forretninger, i Børn, over Forsynets Spor i vort hele tilbagelagte Liv. Han forbinder endnu hermed en anden Hovedforestilling, ligeledes efter Apostelens Anviisning: derudi er Guds Kierlighed aabenbaret, at han har sendt sin eenbaarne Søn til Verden. Denne Forestilling giør han atter levende ved at knytte andre til den: om det Lys, som derved er oprundet i Fornuften, den Varme, som derved har udbredt sig i den helligede Villie, om den Trøst, som derved er skienket den Bedrøvede, om den Tilflugt, som derved er beredet Synderen, om det evige Livs Haab, som derved er opgaaet for de Troe. (Harms's „Winterpostille" 3. Aufl. S. 265 fg.). Alle disse Forestillinger nævner Taleren ikke blot for Hukommelsen, men maler dem for Indbildningskraften — skiøndt med faa Ord, dog saaledes, at Livet samler sig for vor Betragtning i store Billeder. Og han forbinder dem saaledes med Hovedforestillingen, at denne, nemlig Forestillingen om vor Forpligtelse til at elske Gud, skal blive desto mere levende, idet den fremkalder Forestillingerne om alle de Velgierninger, vi have modtaget af ham, og at igien enhver af disse, naar den oprinder, skal fremkalde Følelsen af hiin Pligt, og denne saaledes blive herskende. — Hvor mange Arter af Foredrag der end gives, kunne vi dog intet erkiende for veltalende, hvor ikke Til-

hørerens Indbildningskraft vækkes til at samle de enkelte Forestillinger. Meget smukt siger Oehlenschläger: „Schleiermacher taler forunderligen til Hiertet igiennem Forstanden. Det lader, som om det skulde være en tør moralsk Afhandling; pludselig forbinde sig alle de roligt beviste Sætninger, ligesom høie Blomsterstengler, til et Tempel for GuddommensÆre, i hvis Midte Kierlighedens Altar staaer, og forener sin Lue med Sandhedens Lys" („Reise, fortalt i Breve til mit Hiem", 2. Bd. S. 225). Hvor dette skeer, der er Indbildningskraften virksom baade hos Taleren og Tilhøreren.

Vistnok kan Veltalenheden misbruges til at giøre slette Forestillinger herskende. Ogsaa kan Indbildningskraften vorde skadelig, naar den faaer utilbørlig Overvægt. Kant siger med Rette: „vi lege ofte og gierne med Phantasien, men den leger undertiden meget slemt med os" (Anthropologie, S. 80). Dens Billeder ere ofte saa indsmigrende og have altid saa megen Magt, at Sielen, naar den ingen Modstand giør, derved let taber Herredømmet over sig selv og bliver til Bytte for det Uvilkaarlige. Den beqvemmere og behageligere Sysselsættelse med Billeder afvænner fra den mere anstrengende Tænkning og Abstraction, og giør, at vi nødigere stige ned til det virkelige og alvorlige Liv. —

19.

Man tvistes i Skrivter som i Samtaler, om Mennesket har en Anelses-Evne ɔ: en Evne til at kiende fraværende og tilkommende Ting anderledes end ved Slutning og Formodning. Thi til dette Sidste udfordres der ingen egen Evne. Der gives en physisk Forudfølelse i Legemet af Tordenveir, Jordskielv o. desl., og heraf lade ogsaa mange Anelser om Sygdom og Død sig meget let forklare. Der

gives en exspectatio casuum similium, som endog Dyret har i en vis Grad, og som kun er en Slutning af Analogie og Induction. Denne kan yttre sig saa bestemt og i saadanne Tilfælde, hvor sædvanlige Mennesker Intet formode, at den afgiver Beviis paa særdeles Forstand og Erfaring, men at den dog meget let lader sig forklare. Saaledes naar Lægen forudsiger vanskelige Sygdommes Gang, eller naar den kloge Politiker forud beregner complicerede Begivenheder, endog Rigers Opkomst eller Fald. Man kan endog med Treschow (anf. Bog 135) antage et vist Talent til at giette, som undertiden findes selv hos Personer, der ellers ved Intet synderlig udmærke sig, som blot forudsætter en Færdighed i at iagttage og combinere, men intet Overordentligt. Prinds Colubrano i Neapel skal uden at feile have kunnet giette ethvert til ham i Tankerne henvendt Spørgsmaal, naar man kun gav ham Begyndelses-Bogstaverne af ethvert Ord i Spørgsmaalet (Frue Bruns „Episoder“, 4, 225). Saaledes gives der vel og de, der, mere træffende end Andre, kunne giette det Tilkommende af de Begyndelses-Bogstaver dertil, som ofte findes i det Nærværende. Mange Anelser blive paafaldende ved deres Opfyldelse, uden derfor at være synderlig mærkværdige, da deres Oprindelse let lader sig forklare. Dette gielder f. Ex. om den eenfoldige Landmand, om hvem Josephus fortæller, at han 4 Aar før den jødiske Krigs Begyndelse, medens endnu Alt var i Fred og Velstand, pludselig begyndte at raabe: „en Stemme fra Østen, en Stemme fra Vesten, en Stemme fra alle fire Vinde; en Stemme over Jerusalem og Templet, en Stemme over Brudgom og Brud, en Stemme over det hele Folk“. Dette raabte han Dag og Nat, gaaende omkring i alle Gader; og skiøndt slagen og pidsket, blev han ved at raabe: „vee, vee Jerusalem!“ I denne Forkyndelse

er intet Bestemt, som kunde lede til at antage en særdeles Forudseelses-Evne hos denne Mand. Propheterne havde vænnet til deslige Udraab, og Synet af den almindelige Fordærvelse kunde let fremkalde den mørke Formodning, som i hine skiebnefulde Tider kun for let kunde finde Opfyldelse. Næsten i ethvert Land og til enhver Tiid gives der slige Ulykkes-Spaamænd; deres Varselsrøst forglemmes let, naar intet Særdeles indtræffer; men da Ulykker og Omvæltninger ikke ere sieldne, erholde de stundom derved en Mærkværdighed, som de i sig selv ikke fortiene.

Men Tilfælde af Forkyndelser om det Fraværende og Tilkommende, saa bestemte og af den Beskaffenhed, at de aldeles ikke lade sig forklare af nogen Slags Slutning, har man til alle Tider hørt og tildeels troet, og have til alle Tider selv forstandige Tænkere ikke ganske forkastet. Man har villet forklare dem, deels af en eiendommelig Kraft i Sielen, hvorved den skulde have nogen Medvidenhed om det Fraværende og Forudvidenhed om det Tilkommende, hvilken Kraft skulde yttre sig meest, jo mere Sielen kunde løsrive sig fra Legemet og samle sig i sig selv, derfor fornemmelig i Drømme, Extaser, ved Dødens Nærhed; deels af høiere Indflydelse, saa at Sielen, som et Speil, skulde modtage noget Lys af Guds og de høiere Aanders Forudvidenhed. (Baco de augmentis scientiarum l. 4. c. 3).

Disse Anelser kunne henføres til forskiellige Classer, hvor da Forklaringsgrunden kunde blive noget forskiellig. Saaledes haves mange Exempler, hvilke man paa ingen Maade ganske tør negte Tiltro, paa Personer, der have vidst deres fraværende Venners Død paa den Tiid, da den indtraf. Camerarius fortæller, at Melanchthon, i den samme Nat, da hans meget elskede Datter, som var gift med Georgius Sabinus og levede i Preussen, døde, den 26de

Febr. 1547, saae hendes Skikkelse i Drømme, og deraf strax formodede hendes Død. (de Phil. Melanchthonis vita, Lips. 1696 p. 215). I „Carsten Niebuhrs Leben" af B. G. Niebuhr, S. 85, læses Følgende; „Besynderligt er det, at denne phantasieløse Mand i den Nat, da hans fraværende Broder, om hvis Sygdom han Intet vidste, døde, vækkede os for at fortælle, at hans Broder var død. Hvad han har seet, vaagen eller i Drømme, har han aldrig sagt". Schubert fortæller, at en Ven af ham, der er bekiendt som Skribent, ikke var underrettet om sin langt fraværende elskede Søsters Sygdom. Men i den Nat, da hun døde, saae hans i samme Kammer sovende Meddiscipel ham staae op med tillukte Øine, og nedskrive Noget. Hiin erindrede sig næste Morgen Intet mere, ikke engang at han havde drømt noget Saadant. Papiret, som han om Natten havde beskrevet, hentes da frem, for at overbevise ham ved Trækkene af hans egen Haand, og man finder et „Digt ved en elsket Søsters Død" („Ansichten von der Nachtseite der Naturwissenschaft. 2. Aufl." S. 348).

Disse Facta forudsætte ikke nødvendigen en Kundskab om det Fraværende, eller dettes actio in distans, da det er tænkeligt, at Menneskets indre Væsen, løst fra Legemet, kunde nærme sig den fraværende Kiere, og saaledes paa en eller anden Maade give sig tilkiende for ham.

Vanskeligere at forklare vilde afgiorte Beviser være paa den Sympathie, ved hvilken fraværende Venner stundom skulle kiende hinandens Sindsforfatning og Skiebner. Et af de mærkværdigste Exempler vilde det være, som Brandis anfører („Über psychische Heilmittel und Magnetismus", 124) af Memoires de Marguerite de Valois (sædvanlig kaldet de France, til Forskiel fra en Ældre af samme Navn), reine de Navarre. Hun fortæller, at hendes Moder (Ca=

tharine af Medicis) laae syg i Metz af en farlig Feber. Paa den Dag, da Bataillen ved Jarnac (hvori hendes Søn Henrik, siden Henrik III., overvandt Protestanterne) blev leveret, vare hendes Døttre, hendes Søn Kong Carl (IX.) og mange andre Herrer og Damer om hendes Seng. I hendes Phantasier var det, som om hun var paa Kamppladsen og saae Slaget. Hun raabte: „See, hvorledes de flye! Min Søn har Seieren! — Ak min Gud! hielper min Søn op, han ligger paa Jorden. — Seer De i denne Hæk Prindsen af Condé død?" Alle Tilstedeværende — siger Forfatterinden — troede, at hun drømte. Men den paafølgende Nat, da de Lasses havde bragt hende Efterretningen, sagde hun: „Jeg vidste det vel; havde jeg ikke seet det i Forgaars?" „Da erkiendte man, at det ikke var Feber-Phantasie, men en Oplysning, som Gud giver udmærkede Personer." — Fortællingen er detailleret nok; men saa lidet som man vil finde Catharine af Medicis særdeles Aabenbarelser værd, saa lidet tør man antage den forfængelige og coquette Margarethe for et ganske tilstrækkeligt Vidne.

Som i Rummet, saa i Tiden, udstrække Fortællingerne ofte Anelses-Evnen. I Særdeleshed har man meent, at Sielen stundom under Legemets Sygdom blev friere til at skue det Tilkommende. Frankenau i sin Dissertatio de vaticiniis (i Satyræ medicæ, Lips. 1722. p. 166) statuerer den Sætning: Vaticinari ægros de ignotis vel futuris, potest facile exemplis, difficillime rationibus demonstrari. Men man maa tilstaae, at han har giort sig Beviset meget let, da han aldeles ukritisk har samlet Alleslags, og deriblandt de usleste Fortællinger, saa at det er besynderligt, hvorledes Brandis kan anføre dette Skrivt som en Samling af meget mærkværdige Iagttagelser. Dog gives der maaskee Facta, som kunne vise, at Syge stundom have forudsagt

deres Døds-Time, og der haves Beretninger, som virkelig fortiene at kaldes mærkværdige, om Personer, hos hvilke i syg eller sund Tilstand en Seer-Gave skal have yttret sig. Hvor Meget man end vil fradrage fra Fortællingerne om Pucellen af Orleans, bliver dog stedse Det tilbage, som vi ikke kunne negte Opmærksomhed. Hvor lidet vi end maatte være tilbøielige at fæste Liid til de Fortællinger, der allevegne høres om Personer, som skulle kunne forudsige, af hvilket Huus der snart skal bæres et Liig ud, eller see paa en bestemt Person, at han er ligesom mærket til Døden o. desl., saa finder man dog, at meget forstandige Mænd have ikke villet aldeles forkaste, hvad der siges i Særdeleshed om det second sight, som igiennem Aarhundreder er troet at være adskillige Personer i Høilandet af Skotland og paa Hebriderne tildeelt. S. Johnson i hans Journey to the western Islands of Scotland. London 1775, har S. 248 ff. i det Væsentlige Følgende derom: Det „andet Syn" er et Indtryk giort enten ved Sindet paa Øiet, eller ved Øiet paa Sindet, ved hvilket fraværende eller tilkommende Ting fornemmes og sees, som om de vare nærværende. En Mand falder paa en Reise langt fra Hiemmet fra Hesten; en Anden hiemme seer ham blødende paa Jorden, sædvanlig med et Billede af det Sted, hvor Hændelsen indtraf. En anden Seer, som driver sit Qvæg hiem, eller sidder ørkesløs i Soelskin, overraskes pludselig ved Synet af en Bryllups-Høitid, eller et Liigfølge, og tæller Følget — dersom han kiender dem, fortæller han Navnene, dersom han ikke kiender dem, kan han beskrive Klæderne. Fraværende Ting sees i det Øieblik, da de hændes; i Henseende til tilkommende Ting synes der ikke at være nogen Regel til at bestemme Tiden mellem Synet og Tildragelsen. Denne Evne er hverken frivillig eller bestandig. Synene komme af

dem selv, og kunne ikke fremkaldes, holdes fast eller tilbagekaldes. De gielde vel meest sørgelige Begivenheder og Død, men ogsaa glædeligere. En Mand fortalte Johnson, at da han engang var reist langt bort fra sin egen Øe, forudsagde en af hans Arbeidere Dagen for hans Tilbagekomst, og beskrev hans Tieners Liberie, hvilket denne aldrig havde baaret hiemme, men som uden foregaaende Bestemmelse leilighedsviis var blevet givet ham. Øboerne af alle Classer, i Henseende til Rang og Dannelse, troe derpaa, undtagen Præsterne, hvilke man mistænker for at benegte det efter Principer imod Overbeviisning. Denne Seergave træffes vel almindeligst blandt Mennesker af den fattigere Classe, som ogsaa er den langt talrigere. Dog findes den ogsaa undertiden hos Mennesker af Opdragelse; der fandtes saaledes dengang i Høilandet en saadan Mand, som besad denne Evne, og klagede over de Angester, for hvilke han var udsat. Johnson tilstaaer imidlertid, at det fattedes ham paa Tiid til at samle Vidnesbyrd, som kunde være ham tilstrækkelige til Publicums eller hans egen Overbeviisning.

Dersom man vil skienke disse og mange lignende Facta nogen Tillid, og søge nogen Forklaring derfor: da er denne ikke muelig efter de sandselige Tings sædvanlige Love, men kun ved at antage en Forbindelse mellem Væsenerne, som er uafhængig af Tiid og Rum, hvorved ogsaa det Fraværende og Tilkommende under visse Betingelser, som vi ikke kiende, kan blive Sielen nærværende. (Jvnf. Brandis, 126 f.)

Det er ikke forstandigt, at negte virkelige Erfarings-Sandheder, fordi man ikke kan forklare dem, eller at negte Mueligheden af en Forklaring, fordi den forudsætter en anden Sammenhæng mellem Tingene, end den, Sandserne fornemme, eller den, som her for det meste kommer

til Bevidsthed. Men paa den anden Side er det heller ikke mangesidig Forsknings-Aand at antage Alt for Erfaring, eller dog for værdt at lægges Mærke til, hvad man vil paabyrde os; det er ikke Viisdom at søge den egentlige Næring for sin Aand i Hypotheser, der drive deres vilkaarlige Spil i taagefulde Regioner; og det er ikke tilbørligt, at bestemme sine Handlinger, hellere efter dunkel Anelse end efter klar Indsigt. Dette bliver ikke agtværdigere, fordi Mænd, der ellers maaskee endog fortiente høi Agtelse, have giort sig skyldige deri. Saaledes Sokrates. Det er bekiendt, at han troede paa en indre Stemme, som stundom holdt ham tilbage fra visse Handlinger, derimod aldrig tilskyndede ham, og hvilken han fulgte som en høiere Indskydelse. En fuldkomnere Parodie lader sig ikke tænke, end hvad der herved engang hændtes. Han gik med nogle af sine Disciple over Marken; pludselig staaer han stille, tænker længe efter hos sig selv, hører sin Genius' Stemme, og befaler dem at gaae en anden Vei. Uagtet dette Varsel gik dog Nogle af dem fort paa den Vei, paa hvilken de vare — og der mødte dem intet Andet, end at de stødte paa en Flok Sviin, der tilsmurte dem. (Af Plutarch, de genio Socr. Anacharsis, 5, 390).

Noget langt Andet end en saadan Anelses-Evne om enkelte Begivenheder i Livet, er, hvad Herder beskriver i følgende Ord: „Jeg troer, at ethvert Menneske har en Genius, det er, i sin Siels dybeste Grund en vis guddommelig, prophetisk Gave, som leder ham; et Lys, som, hvis vi agte derpaa, og hvis vi ikke ganske bedøve og udslukke det ved Fornuftslutninger og Verdensklogskab og velviis borgerlig Forstand — som, siger jeg, da, just paa Skilleveiens dunkleste Punct, tilsender os en Straale, et pludseligt Blik, hvor vi see en Scene, ofte uden Grund og

Sandsynlighed, men dog i Anelsen sand og rigtig. Dette var Sokrates' Dæmon. Den har ikke bedraget ham, den bedrager aldrig; kun er den saa hastig, dens Blikke saa fine, saa aandige, der behøves ogsaa her saa megen indvortes Troskab og Opmærksomhed, at kun agtsomme Siele, som ikke ere dannede af sædvanligt Dynd og som have en vis indvortes Uskyldighed, kunne bemærke den." (Erinnerungen aus dem Leben J. G. v. Herder's. Bd. 1, S. 163.) Det er her egentlig Menneskets hele Individualitet, som ved særdeles Foranledninger træder frem, og bestemmer hans Dom.

Hvad man endog vil dømme om Anelses-Evnen i Almindelighed, er det dog vist, at vi have mange Anelser, som ikke opfyldes, og at, naar denne Evne undertiden synes at aabenbare det Ubetydeligste — f. Ex. naar Goethe, i det han forlod et Sted, hvor han havde været i særdeles interessante Forhold, saae sig selv ridende atter hen til Stedet, i en dunkelgraa Kiole, just som han flere Aar efter virkelig reed igien ad denne Vei i en saadan Klædning, som han tilfældigviis bar (Aus meinem Leben, 3, 127) — da tier den derimod, hvor vi allermeest skulde vente at fornemme den; ja, Flere ville uden Tvivl have giort den Erfaring: at ikke det Onde, de anede, men just det, hvorom ingen Anelse var opkommet hos dem, vederfores dem, end den modsatte. Hvad der af virkelige Anelser maatte forekomme i Livet, er altsaa kun skikket til at lære os, hvad Hamlet siger:

Der er fleer Ting i Himlen og paa Jorden,
Min Ven, end Eders Philosopher drømme,

men paa ingen Maade bestemt til, at vi derefter skulde indrette vore Handlinger.

Det forekommer os nu underligt, naar vi finde, at den yngre Plinius og Suetonius Tranqvillus alvorligen

overveie med hverandre, om Denne skulde begiere Udsættelse i en Sag, han havde paataget sig at føre, fordi en Drøm havde skrækket ham.

— καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν. (Iliaden 1. S., 63. V.) Men værd at erindres er, hvad Plinius i den Anledning fortæller. Han havde som et ungt Menneske paataget sig en Sag at føre. I Drømme saae han sin Svigermoder kaste sig for hans Fødder, og besværge ham, at han ikke skulde føre denne Sag. Den var farlig — den skulde føres mod de Mægtigste i Staten; men han havde givet sit Løvte, og der var ingen Udsættelse. Da styrkede Plinius sig ved at overveie Hektors Ord hos Homer (Il. 12, 243):

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Han førte derfor Sagen, og med største Held, og begrundede derved sit Rygte. (Plin. Ep. 1, 18.) — Om end den ugunstige Anelse opfyldes, vil man Intet have at bebreide sig ved at have handlet imod den efter Pligt og klar Overbeviisning; derimod vilde Ingen kunne forsvare at have foragtet disse for at følge hiin.

Af (§) 26.

— — Saa meget som Følerie fortiener at misbilliges, saa lidet bør vi tilstede nogen Spot over den sande Følsomhed, hvilket Ord betegner den Beskaffenhed hos et Menneske, at han med aabent, levende Hierte er istand til at føle baade Glæde og Sorg; og saaledes bør vi sikkert Alle være beskafne. Vil man indvende: at Sorgen skulle vi forjage, da er dette kun til en vis Grad sandt. Vel skulle vi vinde Herredømme over den; men under Menneskets nærværende Tilstand er der stedse det, hvorover vi maae og bør sørge, og sikkert er Ingen skikket til at føle dyb Glæde, uden Den, som ogsaa kan føle Sorg. Men egentlig

har man Noget mod alle Følelser; man kalder dem dunkle, ustadige, bedragelige, og mener, at de forstyrre den rolige Betragtning og den rolige Handlen, som sømmer den Vise.

Vi ville herimod først erindre, at det ikke kan være Viisdom, at ville afskære eller udrydde Noget af det, der hører til Menneskets indre Natur. Nu yttrer Sielen sig følende, saavelsom tænkende og handlende; og dersom vi overveie Værdien af disse trende Arter af Yttringer, da ville vi let finde, hvor høi en Rang Følelsen indtager. Thi hvorfor leve vi? Ingen vil sige: blot for at tænke; der maa være Noget, som opfordrer os til at tænke, og Noget, som kommer ud ved denne Tænkning. Dette mener man og at have fundet — nemlig at vi derved skulle vækkes og veiledes til pligtmæssig Handlen, i hvilken Mange i senere Tider have sat Livets hele Bestemmelse. Men denne Handlen blot for at handle er vel ikke mere værd, end hiin Tænken blot for at tænke; vi maae dog sætte os et Maal for vor Handlen, og dette maa da være det Høieste. Virkelig tilstaae de Fleste, at de ville udrette Noget ved deres Handlen; der er et Gode, som de ville frembringe. Det høieste Gode er altsaa ikke i Tanken alene og ikke i Handlingen alene, men i det, hvortil Tanke og Handling stræber. Der er en Tilstand, vi ville frembringe, som er absolut god, ikke for og ved noget Andet, men i sig selv. Denne Tilstands Ypperlighed bevise vi ikke, men vi føle den; vi vide, at den er det Høieste, fordi den er salig. Hvorfor vi ville være salige, derom spørge vi ikke; men Salighed er Følelse af Lyst.

Neppe vil Nogen derfor beskylde os for at lære Eudæmonismus; thi vi lære ikke, at Mennesket kun skal søge sin egen Lyst, endnu mindre, at han tør sætte den, hvori han vil. Men vi sige, at der er den Lyst, som et Menneske

skal søge efter sin Natur og Bestemmelse; han tør ikke være for dorsk til at søge den, og tør ikke opoffre den for en anden.

Fred for sin Siel maa nødvendigen ethvert Menneske attraae; dette Ord klinger saa dybt ind i os, at vi vel fornemme, det nævner os det høieste Gode. Men denne Fred er ikke Gravens Ro; den forudsætter fulde, levende Bevægelser (Saligheden kaldes derfor „Liv"), men disse i Orden og Harmonie. Dersom nu Mennesket paa et lavere Standpunct, end det høieste, mener at have fundet Fred, da kan denne dog ikke være sand og varig; den maa forstyrres indvortesfra, thi der ere da ubrugte Kræfter, som ogsaa ville yttre sig og foraarsage Disharmonie; ogsaa arbeider Gud og Mennesker paa at forstyrre den. Naar saaledes den lavere Fred er brudt, da drives Mennesket op paa et høiere Punct, hvor han maa see sig om, indtil han finder, hvor han kan hvile. Og saaledes fremdeles, indtil han naaer det høieste.

Den sandselige Egoismus er det laveste Punct, hvorpaa Mennesket hviler. Der gives en høiere Egoismus, som allerede har noget Ædlere ved sig, fordi man dog der kiender Noget, som den blotte Sandselighed ikke driver til at agte, skiøndt man endnu eftertragter det med egoistisk Villie. Paa det høieste Punct er Mennesket ikke mere egoistisk; han føler der, at han ikke skal eller kan finde sin Fred i sig selv alene; han tragter vel efter Salighed — men denne kan ikke blive den Enkelte til Deel, naar han isolerer sig, naar han ikke vil opoffre sin egennyttige Villie i Kierlighed. Men om nu dette virkelig er saligt, kan ikke sluttes, men maa umiddelbar føles. Naar Christus sagde, at vi ved at giøre efter hans Bud skulde kiende, at Lærdommen er af Gud, da vilde han jo, at dens Guddommelighed

skulde kiendes af den ledsagende Følelse. Saaledes er Følelsen en Bekræftelse paa vore Tankers og vore Bestræbelsers Rigtighed, som den er vor Stræbens Løn.

Derfor tør Prædicanten vel sige: at han vil vække Følelsen — skiøndt han tillige skal giøre Følelsen klar og derved fastere, skal støtte den ved Grundsætninger, skal udvide den ved at fremkalde mangeslags Forestillinger, skal ved Eftertanke danne sine Tilhøreres Sind til at føle Lyst i det, hvori den bør føles. Disse Følelser stræbe vi fra Andagtsforsamlingerne at udbrede over hele Livet. Dog ere disse Forsamlinger ikke blot Middel til at opnaae andre Øiemed, men tildeels Selvhensigt; skiønne, følelsesfulde, salige Timer skulle vi der stræbe at berede os selv og vore Tilhørere. Imidlertid skulle vi der ikke blot fremkalde de smigrende Følelser, men ogsaa dem, der nedbryde den falske Fred: Følelsen af Altings Forkrænkelighed paa Jorden, af Guds Retfærdighed o. s. v., og derigiennem bane os Veien til at opbygge og befæste den sande Fred. Den er i Troen; thi Tro er Følelse, som Kundskab.

Fra Rahbek til Mynster.

(1821.)

Min inderlig ærede og elskede Ven!

Ved at læse, og især ved at oversætte, medfølgende liden Idylle*) stod Du mig saa levende for Tanke, saadan som Du, naar Graahaarskronen fletter sig mellem Din Palmekrands, vil staae for de Unge, der da skylde Dig Livets vigtigste og veldædigste Veiledning, at jeg ikke kunde nægte mig den Glæde at tilegne Dig den.

*) „Confirmanderne“ af Tegnér.

Maatte denne Gave, saa ubetydelig den vel er, være Dig kiær, som et oprigtigt Beviis paa det Sindelag, som i vor fælles Ungdom tog sin Begyndelse, som bestandig er tiltaget med ethvert af vore indbyrdes Forhold i modnere Aar, og som uforandret og uforanderligt skal følge mig i min Grav.

Med hierteligt Venskab og inderlig Høiagtelse

Din

Rahbek.

Fra **Mynster** til **Fru Rahbek.**

d. 19. Octbr. 1821.

Min kiereste Niece!

Det giør mig meget ondt, at Omstændighederne ikke tillade mig at følge mine Kiere ud til Dem. Desuagtet vil jeg dog være den Første, som gratulerer Dem, thi ventelig sove de fleste Gratulerende — da Klokken er $12^3/_4$ — eller tænke kun paa sig selv. Men jeg tænker paa Dem, og skriver den 19de October, og siger af mit Hierte: Gud velsigne Dem!

Saa følger ogsaa som en liden Present en Afhandling*), som De ikke endnu kan være saa kied af som jeg, da De ikke har læst den, og jeg derimod ved at corrigere den læst den mange Gange.

Efterat jeg saaledes har sagt Dem Godmorgen, saa vil jeg nu sige Dem Godnat, og bede Dem i Deres nye Aar at være min egen Niece, ligesom jeg i alle gamle og nye Aar er

Deres

Mynster.

---

*) Udvikling af Begrebet Tro.

Et Curiosum fra 1822.

Blottet for Alt til mine Studeringer, nødsages jeg til (i en Alder af noget over 17 Aar) at udgive mit første Forsøg. — Da jeg ikke uden ved Subskription vil kunde see mig skadesløs, vover jeg at bede Dem tage et Exemplar. — Prisen for Exemplaret er 9 Mk. — Hvis De tillader det, vil jeg med Fornøielse læse Dem noget af mit Arbeide, naar De vil bestemme Tiden. — Directionen for det kongelige Theater have fundet saa meget godt ved mit Arbeide (Alfsol) at de have besluttet at underholde mig nogle Aar i Sorøe Academie.

ærbødigst

H. C. Andersen.

Fra Provst Gutfelt til Mynster.

Hr. Andersen har anmodet mig om mine Tanker i Anledning af et og andet Literært, som han har været saa god at læse for mig. — Uden at ville bedømme disse Arbeider efter Dramaturgiens Regler, den jeg aldrig har havt Tid til ret at studere, indskrænker jeg mig alene til at bemærke, at jeg hos Hr. Andersen sporer sand Genialitet, varm Følelse forenet med en levende Phantasie. Jeg tvivler aldeles ikke paa, at jo denne Yngling, ved alvorligen at lægge sig efter de nødvendige Studier, vil om nogle Aar, hvis han lever, i Sandhed gjøre sig værdig til det, Naturen selv bød ham hige efter, det, som saa ofte misbruges, som saa ofte uretteligen og utidigen bortødsles: et hædrende Digternavn.

Gutfelt. *)

*) Offentliggjort med den hædrede Digters Samtykke.

Fra Fru Hegermann-Lindencrone til Mynster.

Rolighed*), Onsdag Aften d. 26. Novbr. 1823.

Høist-ærede, kiære Ven!

Da min Mand, for en Timestid siden, kom hiem, bragte han mig den kiære Gave fra Deres Haand**), og i det jeg nu tænker efter, for at finde Ord, der nogenlunde udtrykke min Tak, saaledes som jeg gierne vilde det, og dog ingen finder, med hvilke jeg selv er tilfreds, maa jeg nøies med at forsikkre Dem om, at Deres Prædikener ikke allene bleve modtagne med den største og almindeligste Glæde herude — men at vi og ville stræbe at vise den Erkiendtlighed, som dog egentlig er, hvad enhver Giver af noget Ædlere og Høiere tragter efter: den at nyde og nytte Gaven rigtigt. Vi ville stræbe at bevare Ordet i et reent og godt Hierte, og hvergang De, høist ærede Ven! saaledes har glædet og opbygget os — i de Øieblikke, da vi føle os frommere og bedre end sædvanlig, ville vi troe at staae Dem nærmere end ellers, og at den Taknemlighed, vi føle, naaer til Dem.

Ogsaa for de venlige Linier, som ledsagede Bogen, takker jeg Dem inderligst; hvor glad vilde jeg og vi alle have været ved at see Dem selv! Imidlertid behøves blot et Øiekast ud af Vinduet for at blive overbeviist om, at vi ikke have synderligt Haab om at see nogle af vore Venner i denne Tid. — Hvor det glæder mig, at Joachim interessérer sig for Eventyrene†); det bringer mig virkelig næsten til at fortryde, at jeg, kied af alt det Vrøvlerie, der kom

*) Ved Kalkbrænderierne.

**) „Prædikener paa alle Søn- og Helligdage".

†) Grimm's Folkeeventyr, overs. af Khr. Lindencrone.

mig i Veien for at faae første Deel frem, opgav at oversætte anden Deel tilende, hvoraf omtrent en Fierdedeel var færdig og paa lidt nær reenskrevet, — Jeg hører af min Mand, at begge Deres Sønner have selv bragt Bogen; jeg vilde ønske, at et Lykketræf havde ført mig op paa min Mands Værelser paa den Tid, da de sikkert begge ere voxede og udviklede meget, siden jeg saae dem; jeg kunde da ogsaa mundtlig have takket Joachim, fordi han saa vel har modtaget min Faders Oversættelse og glædet mig ved at fornøie sig derover.

Vi finde det ret huusligt-behageligt og hyggeligt herude, og i hvor afpillet og bart det end er, er her virkelig iblandt utroligt smukt. Man seer dog aldrig Himlen med sine prægtigt farvede Skyer saaledes inde i Byen som her, hvor den slutter sig til den allerede deilig grønne Rug-Ager og til det mørkeblaae Hav. — Nu, lev vel, kiære gode Ven! min Mand og Enhver især herude indslutter de bedste Hilsener, som jeg og beder at overbringe mine egne venligste Hilsener til Fruen og alle Deres.

Deres hengivneste og forbundneste

Louise Hegermann.

Den stakkels Oehlenschläger har Fortrædeligheder nok at kiempe imod i den senere Tid. Han læste forleden en Episode af sin Roman herude, hvori Gustav Adolph og endeel af hans Omgivelser fremkomme, som jeg fandt meget interessant og saa livlig fremstillet, at jeg Dagen efter syntes, jeg havde staaet med Albert Julius paa Galleriet og seet dem komme ind i Riddersalen.

Nogle Aphorismer og korte Optegnelser af Mynster.*)

1823—24.

5te Jan. (23). I Dag har jeg hørt Grundtvig prædike. En begeistret Tale, bedre udarbeidet end hos ham sædvanligt — dog ikke med tilstrækkelig Grundighed —, holdt for en talrig Forsamling i den deilige Kirke, — maatte ogsaa være opbyggelig. Men i det Hele prædiker han dog Evangelium som en Lovens Tiener, forkynder det under Torden fra Sinai, bruger Troen som en Byrde mere at lægge paa Menneskene, for da at sige: vee Den, som ikke bliver i alt det, som skrevet staaer, saa han troer det. Prædikenen sigter mere til at vække Had mod de Vantroe, end Kierlighed til Troen.

Orthodoxe og Pietister ere ikke blot forskiellige, men tildeels hinanden modsatte, og denne Modsætning gaaer igiennem hele Kirkehistorien. Det var kun Angrebet mod alle christelige Forestillinger, der forenede dem i vore Tider; allerede begynde de igien tydeligen nok at adskille sig. Det er vel muligt, at Striden mellem Thisted — uden Tvivl af det pietistiske Partie, hvad enten dette strax var ham klart eller ikke — og Thurah havde sin egentlige Rod i denne Modsætning.

En Veninde**) har nylig giort mig den Ære, at skrive om mig i et Brev: „Er hat keinen Heiligenschein; er

*) Skrevne næsten alle i en begyndt Dagbog, hvori han kun er naaet et Par Sider frem.

**) Det har vistnok været Fr. Brun's Datter Augusta, hvem M. fandt langt betydeligere end hendes mere berømte Søster. („Medd." S. 198.)

hat es innerlich; äußerlich aber ist er ein Schalk". — Samme Veninde siger: „Man pleier at sige: pour être aimé, il faut être aimable; men jeg siger: pour être aimable, il faut être aimé." —

Verden vil ikke agte Dig, førend Du har lært at foragte den.

„Dr. B. Münter havde i Christian den 7des første Regieringstiid i en Prædiken bedet for „Danmarks synkende Forhaabninger". Man erfoer det ved Hoffet, og Kongen sagde til Enkedronning Sophia Magdalena: „Wißen Sie wohl, daß ich den Prediger Münter könnte in's Castell setzen laßen?" — „Das könnten Sie wohl, Herr Sohn!" — svarede Dronningen — „Sie würden aber wenig Ehre davon haben."

Walter Scott fortæller i „Peveril of the peak" (tydsk Oversættelse 1, S. 63): „Puritanernes Partie blev paa denne Tiid forladt af en talrig Classe af forstandigere Personer, som ikke svigtede dem, førend de bleve ulykkelige. Disse skarpsindige Personer kaldtes i hiin Tidsalder „Forsynets Tilhængere", og ansaae det for en stor Forbrydelse imod Himmelen, hvis de understøttede nogen Sag længere, end den blev begunstiget af Lykken". — Saadanne „Forsynets Tilhængere" findes stedse. Exempel: Statsraad Treschow havde været en meget ivrig Beundrer af Napoleon. Da denne blev ulykkelig, dømte Tr. anderledes, og retfærdiggiorde sin forandrede Dom dermed: at Napoleon havde „mistet sit Creditiv". — „Hvem vor Herre forlader, Den forlader jeg ogsaa" (see Rahbeks Liv 1, 134).

En Tory er egentlig en Ven af det Bestaaende, det Gamle; en Whig er en Ven af Forandringer, af Nyt. Det hører derfor til en Tory's Væsen at forsvare og undskylde; til en Whig's at angribe og dadle. Der behøves af Begge i en Stat, men Tory's maae udgiøre Hovedstammen.

Det er med nogle Mennesker, som med Elephanter og Løver; det er mig ret kiert at have seet dem, men jeg ønsker ingen videre Omgang med dem.

Olufsen siger om de siellandske Veie, at de foruden deres egentlige Dimensioner: Længde og Brede, endnu have en, nemlig Dybde. De fleste Stykker, man nu opfører paa vor Skueplads, have kun de to Dimensioner: Længde og Brede, men slet ingen Dybde.

Det er sandt, at enhver Lignelse maa halte; men derfor er det dog ikke nok til en Lignelse, at den halter.

Jeg har fulgt min Herre og Mester paa hans Vandringer, og jeg veed, hvad Verden bringer. Hver Gang jeg hører Mængdens Jubel: Denne er visselig den Prophet! saa hører jeg ogsaa den fierne Gienlyd: korsfæst, korsfæst ham!

Værer mig velsignede, I enkelte rolige Dage efter den travle Uro, I stille Timer i den eensomme Nat! Verden kiender ikke Eders Fred, og I skienke dog saa ofte det langt Dyrebarere, end Alt, hvad Verden har.

Fra en Dame til Mynster.

Kbhvn. d. 6. Febr. 1825.

Deres Høiærværdighed

vil vist med Forundring modtage disse Linier fra en Dem aldeles ubekiendt qvindelig Haand. Det er sandelig ogsaa ikkun i fast Tillid til, at De ikke vil miskiende Hensigten, der bringer mig, som mine Søstres og egen Tolk, til at udføre en Handling, der i saare, saare lang Tid har været Trang for 4 taknemmelige Hierter.

Det er da: at bringe Deres Høiærv. vor meest uskrømtede, inderligste Tak, forbi De saavel i vore Sorgers bittre, som i vore Glæders lyse Timer, har ved Læsningen af Deres fortræffelige Taler lært os, med Tillid og Taalmod at bære vore Sorger, og med ydmyg Tak til den gode Gud at modtage vore Glæder. For 15 Aar siden mistede vi en kierlig Moder, 3 Aar efter en øm og sielden Fader. De havde begge fra vor spædeste Barndom opdraget os i Tugt og Herrens Formaning, og viist os ved deres Exempel, at Herrens Frygt er alt det Godes Kilde, som aldrig udtørres. Deres Tab var da for os et saare haardt Stød; vi stode nu ganske ene; den Formue, vor salig Fader efterlod os, blev os ved en svigefuld Curator ganske berøvet. Vi saae os da ei istand til, med den lille Pension, vi havde, at leve her i Byen, men maatte begive os paa Landet. En Slægtning i Fyen antog sig os kierlig, og tillod os at beboe en af hans Gaarde. Men hans Børn og Omgivende tænkte ei saa ædelt som han og hans Kone; de vidste os forladte og ene, og viiste os da ofte den Haan, den Lykkeligere tidt troer sig berettiget at vise den mindre Lykkelige. I denne tunge, ofte trykkende Stilling, i en os ganske fremmed og følgelig udeeltagende Kreds, der i Lykkens Skiød

ingen Følelse havde for vore Savn, segnede ofte vort Mod; og vi følte os saa hiælpeløse, udsatte for de meest krænkende Sorger. Da modtoge vi fra en kiær Veninde her i Byen de 2 første Hefter af Deres Høiærv.'s Prædikener. Ved at læse disse, hvoraf saa mangen Tanke fandt Gienklang i vor Siel, var det som om en Stemme fra en bedre Verden talede trøstende til vore Hierter; senere modtoge vi de senere udkomne 2de Dele, og vare vi da saa lykkelige at kunne enhver Søn= og Helligdag vederqvæge os ved en ypperlig christelig Prædiken. Giennemtrængte af Taknemmelighed mod den fromme Guds Mand, der havde forskaffet os den Glæde og Opmuntring, som ingen jordisk Glæde kan opveie, ønskede vi os ofte, at vor lykkelige Stierne vilde føre os her til Byen, at vi mundtlig kunde bringe Deres Høiærv. vor inderlige Tak. Den algode Gud, der aldrig forlod os i Nøden, opfyldte ogsaa dette vort Ønske; vore Kaar forbedredes ved en os tilfaldende Arv, saa at vi kunde giøre en Tour hertil. Men vi har i vort hele Bekiendtskab ikke været saa heldige at finde et Huus, hvori Deres Høiærv. kom; og som aldeles fremmede vovede vi ikke at aflægge Dem vort Besøg. Og dog var det Trang for vore Hierter at bringe Dem vor inderlige Tak. Der stod os da ingen anden Vei aaben, end som ene den, hvoraf jeg nu betiener mig. Vel føler jeg fuldkommen, hvor svagt, feilfuldt og saare ufuldkomment min Pen udtrykker vore Hierters Tanker. Men maaskee vilde det lykkes os langt mindre mundtlig, da vor Følelse ved at see den Mand, vi skylde saa mange af vore Sieles bedste Glæder, vist aldeles vilde qvæle vor Stemme. Tilgiv nu med venligt Sind dette Brev, som maaskee mangen Anden vilde finde underligt, men ikke Deres Høiærværdighed! det er jeg trygt forvisset om. Og vær forvisset om, at 4 forældreløse Piger aldrig læser eller i

Herrens Huus opbygges af Deres fromme Tale, uden at nedbede Herrens bedste Velsignelse over Dem og Enhver af dem, der ere Deres Hierte kiære.

Med sandest Agtelse
Elisabeth —

Fra Olufsen til Mynster.

(1825.)

„Rahbek's Erindringer af sit Liv" giver jeg mig den Frihed at sende, og jeg beder: Modtag den med et broderligt Vennesind, og med den godhedsfulde — jeg havde nær sagt: Taknemmeligheds-Følelse, hvormed De nu i saa lang en Række af Aar har taget imod enhver Bog, som jeg bragte tilbage af Deres saa nudsigelig velforsynede, ikke mindre velvalgte Bogsamling, i hvis ligesaa skarpsindige som kundskabsfulde Udvalg af vore Dages saa sørgelig tiltagende Bogmængde jeg med ligesaa stor Glæde skuer den Mand, der veed hvad der behøves og hvor dette faaes, som jeg med Stolthed tænker mig, ved vennehuldt Sindelag og godhedsfuld Tænkemaade hos Besidderen at være i Stand til at nyde og bruge saadan Skat. Ustridig maa jeg vel stundom med hiin store Digter forelægge mig selv det Samvittigheds-Spørgsmaal: Er Du ogsaa saa megen Godhed værd? Men jeg tænker paa, hvad min store Lærer Lessing engang skal have sagt til en undseelig Yngling: „Was du noch nicht bist, kannst du werden". Rigtignok kan jeg ikke giøre denne store Mands Ord til mine, uden at min alle Aldres Ven Guldberg's gyldne Ord rinde mig i Minde: at Aften er ikke altid Morgen liig — saa det vel kunde være, at man nu kunde maaskee laane mig Bøger og befordre min Dannelse, og til Syvende og Sidst komme

efter, at man har beforbret Dannelsen af et Utydske. — Jeg har ellers denne Gang søgt at give Dem lige Mynt, ikke som sidst cuprum pro argento, eller Schlegel for Aristophanes, hvilket De lod til at lade haant om. — Jeg havde ret Lyst til at tale meget mere; men, reent ud sagt, det generer mig at dandse efter en slet Fiol. Jeg maa derfor anbefale mig paa det Bedste, og hilser blot fra min Kone, som beder, at det ikke maa vare syv Aar, inden De laaner hende „Sieben Jahre" af Kruse.

Olussen.*)

Fra **Fru Rahbek** til **Mynster.**

Løverdag Morgen (1825).

Kiæreste Onkel!

Endskiøndt jeg er saa vant til, at der ikke kommer andet end Godt til mig fra Dem og Deres, saa var dog den keiserlige og giebichensteinske Godhed mig en sand Overraskelse, og en stor Trøst i denne deilige Østenvind. At min Tak for det herlige Brevblad**), De saaledes glædede og trøstede mig med, først kommer nu, kommer ene deraf, at jeg er en høist plaget Niece i denne forbistrede Marts-Maaned, som virkelig bogstavelig talet er nær ved at tage Livet af mig. Jeg arbeider som en Hest fra Morgen til Aften, og fortærer og fortiener virkelig mit Brød i mit Ansigts Sveed, og knurrer ikke derover; men at jeg til alt det Arbeide, jeg skal have istand til denne Maaneds Udgang, bestandig skal have den velsignede kolde torre Østenvind paa mit eneste brugbare Værelse, og at jeg foruden

*) Statsøkonomen, som i yngre Aar skrev Lystspillet „Guldbaasen".
**) Brev fra Steffens og hans Hustru, som blev sendt til Flere. Smlgn. „Af efterl. Breve til M." S. 104—106.

denne kiære Giæst ogsaa uafladelig skal have tidspildende Generaler og Generalinder, til at hielpe mig med ingen Ting at bestille: det knurrer jeg over, eller — rettere — kieder mig over. Og naar De nu dertil lægger en rasende Snue, som jeg har havt siden den Dag, Verden skulde begynde at forgaae i Frederiksberg Hauge (den 2. Marts, da Vinden stod saaledes paa mit Værelse, at man ikke kunde staae midt paa Gulvet, medens Kakkelovnen lugtede, saa jeg troede der var Ild i den; thi Poul Møller havde fyret saa umenneskelig til vor græske Læsning*)) og sprukne Hænder, som Blodet næsten uafladelig løber ned af, og meget Geburtsdags-Arbeide, som jeg naturligviis ikke nu arbeider paa med den Lyst, som paa Arbeidet for de Oversvømmede: naar De tager alt dette i Betænkning, saa vil De vist beklage Deres stakkels Niece.

Men nu skal De slippe for mere Klynken. —

I Keiserens Brev har den Parenthes: „kurz genug für so lange Liebe!" rørt mig meget; thi jeg kan see, at han har hensat den med Taarer i Øinene — den velsignede Keiser! Der var mig ogsaa lovet et Brev fra Clärchen; men hun maae ventelig have arvet efter hendes kiære Fader, ikke at kunne skrive Breve.

Lev nu, med alle Deres brune Øine, saa vel som det ønskes Dem af

Deres stakkels plagede

K. M. R.

Tusinde Hilsener til Fanny! Egernet hilser Dem venligst, og beder mig sige Dem, at han læser Correctur paa Keiserens Bog. Undskyld dette græsselige Smørerie!

---

*) „Han oversatte græske Tragedier cursorisk, medens hun fulgte efter i den originale Text" (P. M.'s Biographi).

Fra Mynster til Fru Rahbek.

d. 24. Octbr. 1825.

Kiereste Niece!

Efterdi Hr. Lindberg klager over, at „alle Præstetunger have været saa tause", uagtet al den Opfordring, Grundtvig har givet dem til at giøre Spectakel, saa har jeg ikke villet styre min Præstetunge, men givet den Lov til at sige Adskilligt — hvoraf Endeel dog ikke blot gielder Gr. og Consorter, men ligesaa vel kan gielde Protestantismens „sindige og ædruelige" Forfegter og de 88 unge Lærefædre i vor Kirke. Og efterdi jeg, desværre, ikke selv kan komme med denne — ellers jo vistnok kun lidet betydelige — Prædiken, for den var bleven gammel, saa maa jeg lade den gaae selv, men lader dog en Dem tilhørende Brudetale følge med for at vise den Veien. Saa lægger jeg ogsaa mange Hilsener ved fra min Fanny, ogsaa mange Hilsener til et Egern, og er, som altid,

Deres hengivneste

M. *)

Fra Mynster til Dr. Faber.

Kiøbenhavn d. 24. Novbr. 1825.

Ligesaa meget som det er min Pligt at bevidne Deres Høiærv. min Tak for Gaven af Deres seneste Skrivt**), og for det Brev, som ledsagede samme, ligesaa meget er det mit Hiertes Trang at bevidne Dem den Glæde, hvormed jeg har læst det. Den redelige Sandhedskierlighed, den

*) Smlgn. „Af efterladte Breve til M" S. 117.

**) Fem Breve til Grundtvig. Odense 1825. — F. var dengang Præst i Allested ved Odense.

Ærbødighed for Christendommen, den Omhu for Menighedernes sande Tarv, den sunde Tænkning og det klare Foredrag, der udmærke dette Skrivt, give det en Interesse, hvormed jeg ikke længe har fulgt noget Skrivt over disse Materier, enten af vore Landsmænd eller af Fremmede, og hævde dets Forfatter en fortrinlig Rang blandt vort Fædrelands Geistlige. Det glæder mig ogsaa at kunne tilføie, at dette, saavidt mig bekiendt, er den almindelige Dom over Skrivtets Værdie. Ventelig dømmer det Partie, der nu bruger saa store Ord iblandt os, anderledes derover; men dette venter De vel ikke anderledes, og jeg hører det ikke — thi af de seneste theologiske Stridigheder har jeg, blandt mange Sorger, dog ogsaa havt den personlige Behagelighed, at Partiets Høvdinger, af hvilke Nogle forhen stundom hiemsøgte mig, nu ere blevne ganske borte.

Hvad endog disse Mennesker kunne faae isinde at sige om Deres Skrivt, saa haaber jeg dog, at det vil frembringe megen gavnlig Virkning blandt dannede Læsere. Og dette giøres fornødent, thi man træffer undertiden Mennesker, om hvilke man mindst skulde formode det, paa Fanatismens Partie.

Det vil ikke undre Dem, om jeg, saa enig jeg for største Delen bekiender mig med Deres Skrivt, dog har adskillige Indvendinger at giøre. Saaledes erkiender jeg, at De i Deres sidste Brev har sagt saare meget Sandt; men derfor turde jeg ikke indrømme, at der ingen Beviser gives for Guds Tilværelse. Det forekommer mig, som om man ligesaa vel kan bevise opad, som nedad; man kan af det, som med meest Styrke og Klarhed umiddelbart er i Bevidstheden, slutte til det, som dette forudsætter, eller udvikle Dette af Hiint. Saaledes kan jeg af min Tilværelse bevise de første Menneskers Tilværelse, endskiøndt hiin forud=

sætter denne. Overalt bestaaer vel al philosophisk Beviisførelse deri: at man udvikler, hvad der er indeholdt i den givne Bevidsthed, og dette skeer ligesaa vel i opstigende, som i nedstigende Linie.*) — Jeg erkiender med Dem, at Christendommen ikke kunde annammes af Mennesker, dersom ikke det Inderste i Mennesket, dersom ikke „Fornuften" var ædel og af guddommelig Herkomst; men i min Anskuelse af Christendommen nødes jeg til at betragte den i sig selv ædle og herlige Menneskenatur, ikke blot som indskrænket, men som dybt fordærvet. — Jeg indrømmer, at der ikke skulle være mange Lærere, og at den Ret at lære offentligen ikke kan tilstaaes Enhver; men derfor tor jeg ikke indrømme de Geistlige nogen udelukkende Ret til at bestemme, hvad Christendom er. Jeg anseer det for enhver Christens Pligt at afgiøre med sig selv, for sin Sphære, hvad han i sin Fornuft og Samvittighed skal erkiende for Christendom, uden at Dette derfor giver ham Ret til at opkaste sig enten til offentlig Lærer eller til offentlig Dommer.

Men jeg veed, og jeg føler det, selv i det jeg henkaster disse Bemærkninger paa Papiret, hvor svært det er at udtrykke sig saaledes, at den sande Mening, som man vilde udtrykke, bliver klar fra alle Sider. Dem er imidlertid skienket en særdeles Klarheds-Gave, og jeg har det Haab, at De vil vedblive at nytte den for fremdeles at berige vor Literatur med saadanne Skrivter, som den, og allermeest nu, høiligen trænger til.

Med megen Høiagtelse Deres ærbødigste

Mynster.

*) „Hver overste Grundsætning" — hed det i F.'s femte Brev — „er indemonstrabel; thi kunde den bevises, kunde dens nødvendige Forbindelse med en endnu mere vis Sætning vises, saa var den ikke mere den øverste" o. s. v.

Fra Stiftsprovst Paludan-Müller til Mynster.

Odense d. 26. Novbr. 1825.

Med megen Glæde modtog jeg Deres Høiærværdigheds Brev af 15de dennes, da det var mig et kiert Beviis paa at være i Deres Erindring, hvorpaa jeg sandelig sætter megen Priis. — —

D. H. har viist Ret i at kalde de nærværende Stridigheder i vor Kirke „sørgelige". At imidlertid Grundtvig og Medhielpere skulde kunne naae deres Maal, kan jeg ikke overtale mig til at troe. Dertil er deels Maalet selv i sin hele Udstrækning for gigantisk, deels Midlerne og Fremgangsmaaden alt for uforstandig og frastødende. Mig synes heller ikke at kunne spore, at Grundtvig vinder nye Tilhængere; thi de, der nu erklære sig for ham, maae nok ansees for at have deelt Meninger og Synspunkter med ham allerede, forend den nærværende Kamp begyndte; og Mange, maaskee de Fleste, af dem, som nu i Striden med Prof. Clausen synes at vakle eller at træde over paa hans Side, betragte uden Tvivl Sagen mere som et curiøst Spørgsmaal og fra en juridisk Synspunkt, end egentlig som et Religions-Anliggende, hvis Afgiørelse er deres Hierte vigtigt. Imidlertid har denne Larm i Kirken, som Grundtvig har afstedkommet, dog havt den Nytte: at Religion og Christendom mere er bleven Dagens Orden, og mere Gienstand for Eftertanke og Samtale end forhen; og et endnu vigtigere Gode tør vel haabes, under en høiere Styrelse, at ville fremgaae deraf, nemlig en fornuftig Christendoms fuldkomnere Udvikling og aabnere Fremtræden. Ved dette Tillægsord: fornuftig, tænker jeg mig hverken Christendommen saaledes, som den staaer hos W e g s c h e i d e r i tørre Forstandsbegreber aldeles ved Jorden, eller hos vor T e t e n s

i hans nyelig udkomne Omskrivning af Lucas og Brevet til Galaterne, eller hos Schleiermacher i hans Dogmatik — en Bog, som jeg endnu ikke har kunnet komme til at betragte anderledes end som et dialectisk Kunstproduct, efter hvis Læsning man endnu immer, i hvor meget Stof til Tænkning og hvor mange nye Synspunkter den end giver, er fristet til at spørge Manden: hvad er Sandhed? hvad din egentlige Troe? — men saaledes, som jeg troer, at den vil udvikle og danne sig, i skiøn Harmonie med Skriften, ved at forfølge det Spor til de høiere Regioner, som er betegnet i D. H.'s Afhandling om Begrebet Troe, og paa hvilket mig synes, at vor fyenske Dr. Faber stræber at trænge frem i hans nyelig udkomne „fem Breve til Grundtvig", der noget nær er det Bedste, som endnu er udkommet imod Dennes Øiemed og Fremfærd. Det er at forvente, at Grundtvigianernes Ultracisme vil dæmpe et rationalistisk Renommisterie, og at imellem begge Yderligheder Sandheden vil udvikle sig i en Christendom, i hvilken Aabenbaring og Fornuft sees i fuldkommen Forening. — Hvad Prof. Clausens Bog angaaer, som har givet Anledning til Striden, da er der vist meget i den, som taaler nærmere Drøftning og Modsigelse; kun ikke paa den Maade, som skeet er. Med Hensyn til Processen er den Tanke faldet mig ind, om ikke det Epistola encyclica, som samtlige Rigets Biskopper udgave efter Kongl. Befaling i Anledning af Reformationsfesten 1817*), kunde tiene Prof. Clausen som et Retsbeviis imod hans Modstanders Beskyldning om falsk Lære.

Nu beder jeg til Slutning D. H. godhedsfuld at tilgive, om jeg har været for vidtløftig med disse Yttringer; men jeg har fundet en Glæde i at kunne samtale noget med Dem. For Udgaven af Deres tydske Skrift, som jeg

*) Forfattet af Münter (M.'s Bl. Skr. 3, S. 188).

just i disse Dage er ifærd med at læse, takker jeg Dem ret meget og hiertelig, og Flere end jeg ville vist giøre det.

Med største Høiagtelse stedse Deres Høiærv.'s

ærbødigst hengivne

J. Paludan-Müller.

Fra Rahbek til Mynster.

Bakkehuset d. 8. Januar 1827.

Glædeligt Nytaar!

Indlagte to Subskriptionsplaner, som hidtil ere mit hele Udbytte, have, alle mine Anmodninger uagtet, hidtil ikke villet selv gaae ind til Dig; jeg er da i den Nødvendighed at sende dem med denne gode Leilighed. Da imidlertid denne Sending er saa særdeles liden, ville min Kone og jeg lade medfølge et Parti gode Ønsker for Dig og Dine for det nysbegyndte Aar, Tak for det afvigte, med mere deslige som sig til denne Aarets Tid hør og bør.

Jeg bringer i denne Tid een Bog til Verden ugenlig: Mignet, Pram, Holberg, og endelig „Erindringerne", hvorpaa atter følger Napoleon's og den græske Revolutions Historie, ikke at forbigaae den svære Fødsel, der forestaaer mig, af den latinske Kongens-Geburtsdagstale. Jeg ligger altsaa, som Du seer, ikke paa den lade Side, og faaer saaledes ganske taalelig Hast paa den uselskabelige Vinter. Min Kone giør Æsker, og Bøger af sit Slags, som Du veed. Vi tænke idelig paa gamle Venner og gamle Dage, og tale ofte om dem. Det maa vel nu og da ringe for Eders Øren.

Hils hiertelig Din Fanny, Drengene, Betty, som jeg bestemt holder meest af, fra os Begge.

Din gamle

Rahbek.

Fra Fogtmann til Mynster.

Sorøe d. 11. Marts 1827.

Det var mig en særdeles behagelig Overraskelse at modtage Deres Hoiærv.'s Afhandling „om Drifterne"; thi jeg længtes, ifølge mundtlige Efterretninger, efter den; men jeg ventede ingenlunde, at den saa tidlig var bleven trykt. Nu har jeg læst den med stor Fornøielse, og jeg har virkelig lært meget deraf. Ogsaa det klare og værdige Sprog, som pryder den hele skjønne Afhandling, har særdeles behaget mig, og det desto mere, jo mindre jeg kan billige eller fordrage det Sprog, som adskillige philosophiske Skribenter baade her og i Tydskland føre. En særdeles vigtig Bemærkning forekommer den mig at være, som aabner Afhandlingen, nemlig, at den „sunde Tænknings" Bemærkninger ere ligesaa lidet at forskyde som det sunde Dies Jagttagelser, og hvad dermed staaer i Forbindelse*). Vi havde sluppet for en Deel nye Theorier og Systemer, naar man ret havde betænkt dette. Enhver Reformator eller Opfinder i Videnskabernes Rige, der ikke siger som Christus: „jeg er ikke kommen for at afskaffe, men for at fuldkomme", er mig meget mistænkelig. Hvad jeg ellers kunde have at erindre imod enkelte Dele af eller enkelte Udtryk i Afhandlingen, vilde det blive for vidtløftigt her at udvikle**). — — I det jeg beder D. H. at undskylde den Frihed, hvormed jeg har gjort disse faa Erindringer, takker jeg Dem inderlig for Afhandlingen, og det er ikke ad modum Felicis, at jeg siger, at jeg vil læse den igjen, for at betænke og nyde den endnu bedre, „naar jeg faaer bedre Stunder".

---

*) Bl. Skr. 1, S. 151.

**) Nogle Smaaindvendinger følge, som ikke have stor Interesse.

Det glædede mig virkelig af D. H.'s næstforrige Brev at see, at min Recension af Prof. Clausens Bog*) havde fundet Deres Bifald. Skjøndt jeg maa tilstaae, at det ikke var mig uventet. Thi en Deel af det Vigtigste, som jeg bemærkede mod ham, havde jeg enten lært af eller fundet bestyrket i Deres Skrifter. — Præsten Busck her i Egnen har nylig gjort Clausen de samme Indvendinger, som jeg, dog noget anderledes**). Hans lille Pjece har interesseret mig; thi den er saa redelig og alvorlig, og dog sagtmodig og fredelig skreven. „Enden er ikke endda"; det synes mig det Visseste, jeg kan sige om denne Strid. —

(Octbr. 1827.)

Med sand Fornøielse har jeg modtaget Deres ærede Skrivelse af 17de d. M. og Deres Afhandling „om Universitetets og de lærde Skolers Freqvents", for hvilken jeg takker skyldigst og oprigtigt. De har, saavidt jeg kan dømme, med tilstrækkelige Grunde og med overbevisende Klarhed gjendrevet Dr. Nathan-Davids Paastande. Og da hans Skrift havde indtaget ikke Faa, og da det kunde i flere Henseender have skadelige Virkninger, saa anseer jeg Gjendrivelsen deraf for et meget fortjenstligt Arbeide. At Deres Modskrift virkelig kan frembringe den tilsigtede Modvirkning, derpaa kan jeg fortælle et ikke umærkeligt Exempel. Min Collega Dr. Estrup havde antaget Nathan-Davids Mening og forsvarede den; men da han havde læst Deres Modgrunde og Indvendinger, forandrede han sin Mening, og tilstod, at de urigtige Data havde forledet ham. Dersom ingen anden mere competent Recensent anmelder Deres

*) I Dansk Literaturtidende 1826.

**) „De Christnes Troe, som den var, som den er og til Dagenes Ende vil blive".

Skrift, har jeg i Sinde at gjøre det; thi jeg anseer det for vigtigt, at Resultaterne deraf komme til videre Kundskab, end de ville komme ved „Juridisk Tidsskrift“, skjøndt jeg tilstaaer, at Afhandlingen just er kommen paa sit rette Sted ved at indføres i dette Tidsskrift; thi paa den Mark kan den snarest vente at møde sine Modstandere. — Ved samme Leilighed tillader jeg mig at bemærke, at jeg eier et tydsk Skoleprogram fra 1826, som er forfattet af Prof. Behr i Gera, og som indeholder „einige Gedanken über den Zudrang zum Studiren in unsern Tagen“; dette Skrift stadfæster aldeles, hvad De bemærker om Klagerne i andre Lande over de Studerendes stedse voxende Antal. Thi dets Forf. anfører ikke Stipendierne som een af Aarsagerne til denne tiltagende Tilvæxt, men ganske andre Aarsager, for det meste eller dog for en Deel de samme, som De anfører; dog synes han især at lægge Vægt paa „vor Tids synlige Stræben efter at overskride de Grændselinier, som det borgerlige Selskab forhen havde anviist de forskjellige Stænder, og Stræben efter at sætte sig i de selvstændigste og meest ubundne Forhold“. At denne Stræben ogsaa yttrer sig hos os paa mange Maader, er vist nok; imidlertid synes den ikke at være een af Hovedaarsagerne til de Studerendes Freqvents eller tiltagende Antal her i Landet. — At sende en Bog til Kjøbenhavn, synes mig det samme som at sende γλαυκας εἰς Αθηνας; ellers vilde jeg sende Dem dette Program, da jeg troer, at det vilde interessere Dem at sammenligne det med visse Puncter i Deres eget Skrift.

— Den Interesse, den kjærlige Deeltagelse, De viser mig og os Soranere i det Hele, er mig særdeles kjær og dyrebar. Ved ypperlige Mænds Agtelse og Velvillie føler jeg mig mere hædret og meer lykkelig, end jeg kan føle mig ved nogen blot udvortes Stilling eller ved de gunstigste

udvortes Omstændigheder, som ofte ere de ulykkeligste, de mindst glædelige.

Med den oprigtigste Hengivenhed og Høiagtelse er jeg bestandig

Deres ærbødigste
N. Fogtmann.

Fra Ullmann til Mynster.

Heidelberg d. 14. Juni 1827.

Eure Hochwürden

Erlauben, daß ich Sie durch beyliegende Ankündigung mit einem literarischen Plane*) bekannt mache, dessen Ausführung einige befreundete Theologen mit mir beabsichtigen, und Sie hochachtungsvoll auffordern, das Unternehmen durch Ihre Theilnahme zu fördern. Sie würden uns durch Beyträge jeder Art sehr erfreuen, namentlich durch exegetische und kritische Abhandlungen und durch Anzeigen ganz besonders wichtiger theol. Schriften Ihrer vaterländischen Literatur. Wollten Sie die Gewogenheit haben, diese Bitte zu gewähren, so wird vielleicht der Herr Bischof Münter die Güte haben, Briefe oder kleine Packete bey Gelegenheit seiner Sendungen an Herrn Geh.-Rath Creuzer an uns gelangen zu lassen.

Ich freue mich dieser Veranlassung, Sie meiner innigsten Hochachtung zu versichern und Sie um Ihr Wohlwollen zu bitten. Ich habe die Ehre zu seyn

Euer Hochwürden gehorsamer Diener
Dr. C. Ullmann,
ord. Prof. der Theologie.

---

*) Til det senere ansete og i mange Aar bestaaende Tidsskrift: „Theol. Studien und Kritiken".

Fra **Mynster** til Dr. **Faber** (i Middelfart).

Kiøbenhavn d. 16. Juni 1827.

Deres Høiærv. har i Sandhed skienket mig en i høieste Maade kierkommen og glædelig Gave ved det Skrivt om „Troesbekiendelsen", som De har havt den Godhed at oversende mig. Vi lide jo vistnok ingen Mangel paa offentlig Tale om Christendommen, men en saa grundig, klar og sindig Tale om vigtige christelige Gienstande har jeg i vort Fædreland længe ikke hørt, og jeg har fulgt Dem med udeelt Opmærksomhed og med næsten bestandigt Samtykke.

Jeg har længe været overbeviist om, at hvad der af Grundtvigs nyere Paastande fornemmelig har fundet Indgang, selv hos dem, der ellers aldeles misbillige hans Adfærd, er hans Lære om den apostoliske Troesbekiendelse. Den synes saa klar, synes at hæve saa mange Vanskeligheder, at jeg kiender Flere, der have været og ere i Begreb med at sætte Katechismus over det nye Testament. Det er mærkværdigt, at ogsaa i Tydskland har Delbrück nyligen igien med Heftighed fremdraget (og overspændt) Lessings lignende Paastand, som allerede for nogle Decennier siden frembragte saa heftig Striid. Ogsaa denne Gang er denne Paastand ikke bleven uden alvorlig Modsigelse, især af Delbrücks Colleger Professorerne i Bonn Sack, Nitzsch og Lücke, som i Forening have udgivet „drey Sendschreiben" i denne Anledning, hvilke indeholde meget Godt, men paa ingen Maade giøre Deres Høiærv.'s Undersøgelse overflødig. Jeg har selv mange Gange tænkt paa at drøfte denne Sag offentlig; men jeg har hverken kunnet finde Tiid eller Form, og jeg har fundet det meget vanskeligt at indlade mig med Modstandere, som jeg vel ikke vil negte al Sandhedskierlighed, men hos hvilke man dog idelig savner

redelig Undersøgelse og redeligt Foredrag. Nu glæder det mig, ikke at have lagt Haand paa Værket, thi jeg vilde dog ikke have kunnet udføre det med den Klarhed og den Ro, som ere Dem givne.

Foruden Giendrivelsen af Modstandernes Meninger indeholder D. H.'s Skrivt meget Nyt og Sandt. Jeg er aldeles af Deres Mening: at Troen er noget ganske anderledes Omfattende, end at dens Indhold kunde afpæles inden et vist Antal af enkelte Læresætninger, og at Troen yttrer sin saliggiørende Kraft ogsaa hos dem, hos hvilke det kun lidet er udviklet, hvad der troes — hvilket da, mere eller mindre, er Tilfældet med os alle. Skulde jeg imidlertid tillade mig nogen Indvending, da vilde det være mod enkelte Udtryk herom i Deres Skrivt. Thi naar Troen omfatter Alt, hvad der hører Gud og hans Rige til, saa forekommer det mig, som om den ikke kan finde Sted, med mindre Det, som skal troes, kommer til, og at Troen uden Dette ikke blot ikke har Betydning og Indhold, men ikke er til. Den Tro, at Gud er og bliver deres Belønner, som søge ham, den Tro, at Jesus er den Christus, den Guds Søn, er jo dog Tro paa Lærdom, eller paa Lærdoms Indhold; og Troen var ikke, dersom Lærdommen ikke var. Og saavist som den blotte Viden af den Lærdom, der troes, ikke udgiør Troens Væsen, saa bliver dog den Tro, hvormed der troes*), ikke en saliggiørende Tro, med mindre den omfatter den rette Gienstand, den sande Lærdom.

Jeg veed vel, at den her fremsatte Afvigelse fra Deres Yttringer meest beroer paa Udtrykket; alligevel har jeg ikke villet tilbageholde den, da jeg ellers saa ganske samstemmer i det Hele.

---

*) „Fides, qua creditur“.

At være bleven bekiendt med Deres skiønne og vigtige Skrivt, og derved end mere med dets Forfatter, er vistnok den bedste Glæde, jeg har havt af den mig her meddeelte Gave. Men derfor glæder jeg mig ogsaa personlig over den Velvillie mod mig, der har tildeelt mig Gaven og det dermed fulgte venskabelige Brev. Jeg anbefaler mig fremdeles til Deres Hoiærv.'s Velvillie, og er med sand Hoiagtelse

Deres ærbødigste

Mynster.

Fra **Fru Brun** til **Mynster.**

Freitag (1828.)

Mein geliebter Mynster!

Ich habe dem lieben Confeßionarius ein peinliches Bekenntniß zu machen, nehmlich, daß ich die Theologischen Aufsätze*) erst jetzt gelesen! — Ich hatte hinein geblickt, und sie, besonders in meinem Aerger nicht Latein und Griechisch zu wißen, der vielen Citationen wegen, als zu gelehrt für mich hingelegt — „Nathan der Weise" führte mich endlich durch eine Hinterthüre in diesen Tempel! Mit welcher Freude habe ich nun Alles gelesen, und wie viel Licht und Klarheit gefunden! Nathan, der Brief an die Philipper, und „über den Glauben" haben mich so sehr entzückt, als die Abhandlungen über die Episteln an die Galater und Ebräer erfreut und unterrichtet! — Könnten Sie der alten Schülerin wohl einmal am Morgen (wo möglich vor 1) ein Viertelstündchen schenken, um über eine Schriftstelle Sie zu befragen, die mir wichtig und werth ist?

Gottlob, daß alle Lieben wieder wohl sind! Auch bey uns spuckte es — verschwand aber wieder.

Fr. Brun.

---

*) M.'s et Par Aar forud udkomne „Kleine theologischen Schriften", som han uden Tvivl havde foræret hende.

Fra Mynster til Fru Rahbek.

d. 13. Novbr. 1828.

Kiereste Etatsraadinde!

Det er først i Dag, at jeg for lutter utaalelig „Antichambreren" o. desl. kan komme saa vidt, at jeg kan sende Dem det Dem saa længe tiltænkte Exemplar af Formælingstalen. Tag tiltakke med Exemplaret og Talerne, som Omstændighederne have villet tillade at skaffe dem.

Hiertelig Tak, fordi De under al Deres Sygdom saa venligen erindrede min Fødselsdag, og for de deilige Blomster, hvormed De prydede den. Vore Hierter hænge sandelig ved Dem, om vi end hverken mundtlig eller skrivtlig kunne sige Dem det saaledes, som vi gierne vilde. Gud velsigne og bevare Dem! Fanny hilser hierteligst baade Dem og Rahbek.

Deres
stedse hengivne Onkel. *)

Fra Poul Møller til Mynster.

Christiania d. 7. Julii (1829).

Deres Høiærværdighed ville tilgive mig, at jeg i en Sag, der for mig er af yderste Vigtighed, henvender mig til Dem med en Fortrolighed, som efter den liden Anledning, jeg har havt til at blive personlig kjendt af Dem, maaskee vil sætte Dem i Forundring.

Jeg har erfaret, at en philosophisk Lærerplads skal besættes ved Universitetet i Kjøbenhavn, og vilde ansee det

*) Hermed er at forbinde Brevet af 18. Octbr. 1828, som har faaet en mindre heldig Plads i „Efterl. Breve til M." S. 145, og som dengang ansaaes for det „sidste". — Rahbek var nylig bleven „Etatsraad".

for en stor Lykke, om jeg, ved at erholde den, igjen kunde komme til at leve mellem mine Landsmænd.

Den simpleste Vei hertil var naturligviis den, at jeg indgav en Ansøgning derom; men dette Skridt kunde jeg neppe gjøre, uden at det blev bekjendt, at jeg havde gjort det, og naar Sligt rygtedes til Norge, vilde jeg — i det Tilfælde, at min Ansøgning ikke blev bevilget — have gjort min Stilling her paa Stedet meget ubehagelig. Derved vilde jeg nemlig ikke blot tabe meget af den Agtelse, men ogsaa af den Velvillie, jeg nyder iblandt Christianienserne, da det her ansees for en betydelig Brøde, at man foretrækker noget andet Opholdsted for det gamle Norge. Derfor ønsker jeg foreløbigen at gaae noget hemmeligt til Værks, især saa længe jeg ikke engang med Sandsynlighed kan vide, hvad Udfald jeg kunde vente mig paa directe Bestræbelser. Jeg tager mig da den Frihed at spørge Deres Høiærv., om De troer, jeg kan gjøre mig noget Haab om at opnaae den omtalte Post, og om jeg uden at hindre Sagens Fremme kan opsætte Indgivelsen af min Ansøgning.

Dersom jeg vidste, at Pladsen søgtes af en Mand, der har udmærket sig som philosophisk Scribent, vilde jeg strax træde tilbage; men jeg har hørt, at jeg ingen anden Medbeiler har end Lütken, som i denne Henseende er ligesaa anonym som jeg. Han har rigtignok det forud for mig, at han er dansk Embedsmand og at jeg kun har været det — men jeg troer dog, at jeg her har havt en mere omfattende Virkekreds, end han i Sorøe, da jeg snart i 4 Aar alene har læst over de 4 philosophiske Discipliner, hvori Studenterne her skulle examineres, nemlig Logik, Metaphysik, Psychologie og practisk Philosophie. Forud for Lütken har jeg ogsaa den — rigtig nok ikke meget betydelige — Om-

stændighed, at jeg har taget theologisk Attestats og at han ingen Embedsexamen har.

At man har været tilfreds med min Virksomhed her ved Universitetet, har jeg Grund til at formode deraf, at jeg efterat have holdt Forelæsninger i 1½ Aar, uden nogen Ansøgning derom, avancerede til Professor, uagtet derved 3 ældre Universitetslærere bleve forbigaaede.

Af Prof. Sibbern har jeg hørt, at Pladsen først til næste Foraar skal besættes. Inden den Tid vil jeg, om det finder Deres Hhds. Bifald, til Dem eller til ham nedsende en Afskrift af eet af de Collegier jeg har holdt, hvilket jeg gjerne overlader til den danske Universitetsdirections Bedømmelse. Men jeg anseer det for høist uklogt at gjøre det, hvis Lütken ved sin blotte Stilling som dansk Embedsmand ansees for at have et meget større Lod i Vægtskaalen end jeg. Ligeledes vil jeg nødig gjøre det ret længe før den egentlige Afgjørelsestid.

At Gagen, som tilstaaes en Prof. i Kjøbenhavn, er uden Sammenligning mindre, end den jeg har i Christiania, veed jeg meget vel, ligeledes, at jeg i Kjøbenhavn vilde faae mange unge Formænd, medens jeg her kun har faa, for største Delen gamle. Differentsen bliver saa meget større, som jeg i Følge en Indstilling fra den norske Regjering til Storthinget venter at faae et Tillæg af 200 Specier for at læse Logik og Moral 4 Timer ugentlig med den militære Krigsskoles Elever. Men Alt dette har jeg overveiet; fra den Side opstaae ingen Vanskeligheder, da jeg langt heller vil leve endogsaa paa en knap Fod i Danmark end i største Overflødighed her. — Til Slutning beder jeg endnu engang D. H. om Tilgivelse, fordi jeg saaledes uden Omstændigheder paatrænger Dem min Fortrolighed; men jeg kjendte ikke nogen Mand af Indflydelse saa meget,

at jeg kunde være forvisset om, han vilde lade mine Spørgsmaal blive en Hemmelighed. Hvis De troer jeg kan foretage mig Noget, der kan føre til det forønskede Maal, beder jeg Dem indstændigen at forunde mig Deres gunstige Raad.

Ærbødigst

Poul Møller.*)

Fra Rahbek til Mynster.

9. Novbr. 1829.

Kiæreste Mynster!

Hermed denne Vinterblomst, som en Efterskulker fra i Gaar. Modtag den med vante Vennehaand, og kom ihu, at, om den endog oprindelig opelskedes i vor Camma's Hauge, bringes den Dig dog nu fra hendes Grav.

Hiertelig Tak til Dig og Din Fanny for i Gaar. Gud velsigne og bevare Eder begge længe med hinanden og for hinanden!

Din gamle trofaste Ven og Broder

Rahbek.

Fra Engelbreth til Mynster.

Lyderslov d. 18. Marts 1830.

Med største Taksigelse vender Hengstenberg tilbage. Vel har jeg beholdt den længe; men jeg haaber dog, ikke for længe, da De selv meldte, at det hastede ikke med den. Jeg har læst den med stor Fornøielse og Nytte. Det er et grundigt Skrift, og om jeg end tvivler om enkelte Meningers Rigtighed, f. Ex. den allerede af Luther forsvarede

*) See hans Biogr. S. 80—101.

Forestilling, at Slangen for Faldet var anderledes, og at den klare Bevidsthed traadte tilbage hos Propheterne, er der dog saa saare meget sandt og rigtigt, saa mange exegetiske Bemærkninger, hvilke have mit fulde Bifald, at jeg hierteligen takker Dem, ærede Ven, for den behagelige og instructive Nydelse, De har forskaffet mig ved Laanet af dette Skrift.

I mit sidste Brev fik jeg ikke Leilighed til at takke Dem for Deres Gave af Deres Tale over Malling. Denne Forsømmelse vil jeg søge, saameget det kan lade sig giøre, at oprette i dette. Jeg finder den at være et meget smukt, sandt, værdigt og venligt Gravminde over denne hæderlige Olding, der i alle sine Forhold viiste sig som den dygtige, sindige og retskafne Mand, hvem jeg fra mine Barndoms og Ungdoms Dage stedse har havt stor Agtelse for. Dybt indprændtede sig i min Siæl, hvad han velvilligen skrev i min Stambog, inden jeg reiste udenlands:

„Held følge Dig, min Ven, paa Bølgen og paa Landet!
Erfaring samle Du, og Kløgt, og Drift til Dyd;
Den reiser slet, som reiser efter andet,
Og misbrugt Ungdoms Tid gi'er aldrig Manddoms Fryd".

Meget mere maatte han vinde Deres Venskab, som i vigtigt Kald traadte i nærmere Forbindelse med ham.

Saameget jeg end ynder Hengstenbergs „Christologie" som et grundigt, christeligt Skrift, saalidet kan jeg dog billige hans haarde Angreb paa Gesenius og Wegscheider i Halle. Thi hvad han anfører om den Sidstes jammerlige Forklaringer over det N. T.'s Under etc., er vist nok sandt; mueligt ogsaa han kan bevise det; men neppe kan han bevise, hvad han fortæller om deres Usømmeligheder paa Collegierne. Thi om end saadanne virkelig finde Sted, som kan være mueligt, da enkelte Professorer ved tyd[illegible] Universiteter ned-

lade sig til saadant, som det kaldes, Jux paa deres Collegier, og Hallenserne altid have været i Orde for renommistisk Vildhed, der altsaa vel kan optage dem med Latter (i min Tid i Göttingen yndede Studenterne dem ikke): saa synes mig dog ikke, han burde have sagt det i sit Blad*); og troede han sig forpligtet at paatale sligt rationalistisk Uvæsen, hvorpaa vi desværre ogsaa har havt Exempler paa gl. Hornemanns Collegier, burde han dog have fremsat det som et Rygte, der ingen Troværdighed fortiente. Men bedre, han reent havde tiet dermed. Bevise det kan han neppe, og da haver han baade Skam, Vrede og Skade deraf.

Reitzel har nylig udsendt mig Tholucks „Literarischer Anzeiger in d. chr. Theologie". Tholuck staaer høit i min theologiske Rangordning; derfor venter jeg mig meget Godt i dette Blad, og som er nyttigt til at lære flere christelige Skrifter at kiende; da de ration. Tidsskrifter deels tie om dem, deels ikke give rigtig Udsigt over dem, som ikke ere med dem. — Mig er meldt, at Brøndsted kraftigen skal have taget til Gienmæle mod sin Bagvasker i Hermes. Dette glæder mig storligen; thi jeg har altid troet at det var Løgn; og det harmede mig baade som Brøndsteds Ven og som Dansk, at slig Plet skulde sættes paa hans literaire Renommée. Derfor er det mig kiært, om han sætter Raoul Rochette efter Fortieneste i Gabestokken. Jeg var iøvrigt i den Vildfarelse, at Skriftet imod ham var oprindeligen franskt. Hvis De, ærede Ven, haver dette B.'s Forsvar, udbeder jeg mig det til Laans engang ved Leilighed; ligesom jeg ogsaa tillader mig at bede Dem laane mig Delbrücks „Christenthum", 3die Deel om Schleyermacher, hvis De en kort Tid kan undvære den.

*) „Evang. Kirchenzeitung".

Fra A. S. Ørsted til Mynster.

d. 4. Octbr. 1830.

Modtag herved, min inderlig elskede Ven, min dybtfølte Tak for hvad De har været for min Christen*), som for saa mange Andre. Jeg har intet større Gode kunnet forskaffe denne kjære Unge end at faae ham indviet for Livet af den Mand, i hvem den christelige Erkjendelse og Følelse fører et saa skjønt og kraftigt Liv; og jeg stoler paa, at den dybe Sandhed og Alvor, hvormed De har lagt ham de Lærdomme paa Hjerte, som indeholde Anviisningen til at opnaae Tilværelsens Formaal, ville efterlade sig et varigt og velgjorende Indtryk.

Deres af Hjertet hengivne

A. S. Ørsted.

Fra Ullmann til Mynster.

Halle d. 14. Decbr. 1830.

Eure Hochwürden

melde ich mit verbindlichstem Danke den Empfang Ihrer Abhandlung**), die mir eben so werth ist als Zeichen Ihrer fortdauernden Theilnahme an unsern „Studien", als belehrend und erfreulich durch ihren Inhalt. So weit ich im Drang der Geschäfte den Aufsatz lesen konnte, ist er mir fast überall aus der Seele geschrieben, und im Wesentlichen wenigstens ist es derselbe Sinn, in welchem auch ich diese Gegenstände in den dogmatischen Vorlesungen behandle. —

---

*) Hans Brodersen.

**) „Om Begrebet af den christelige Dogmatik" (Bl. Skr. 1), som oprindeligt er skrevet til hiint Tidsskrift. Aaret i Forveien havde M. sendt en ny Artikel om Hebræerbrevets Forfatter.

Die Nachricht von dem plötzlichen Tode des ehrwürdigen Münter ist auch in Deutschland, dem er ja doch in so vieler Beziehung auch angehörte, mit großer Theilnahme vernommen worden. Wie leid thut es mir, daß unsere Zeitschrift nicht ein kleines Denkmal seiner Theilnahme besitzt! Sollte sich nicht in seinem Nachlaß Eines oder das Andere finden, was Sie uns in seinem Sinne mittheilen könnten? Es würde mich sehr freuen, wenn die „Studien" noch mit einem Namen von so schönem und seegenvollem Andenken geschmückt würden.

— Hoffentlich wird mir die Freude noch einmahl zu Theil, Sie in Kopenhagen zu begrüßen, oder Sie besuchen vielleicht auch uns einmahl.*) Erhalten Sie uns Ihre wohlwollende Theilnahme. Ich bin mit aufrichtiger, liebevoller Hochachtung

Eure Hochwürden

ganz ergebenster

C. Ullmann.

Sollten Sie mich wieder einmahl mit einem Brief beehren, so haben Sie vielleicht auch die Güte, mir zu sagen, wie es mit den herrlichen Sammlungen Münter's an Büchern und Antiqvitäten gehalten werden wird.

Fra **Engelbreth** til **Mynster.**

Lyderslov d. 30. Januar 1831.

Med Glæde modtog jeg Deres sidste Skrivelse af 18. d., baade som et Vidnesbyrd, der er mig dyrebart, at De venligen tænker paa mig, og tillige fordi den var ledsaget, foruden af „Studien" etc., især af Deres Afhandling om

*) Ingen af Delene skete.

den chr. Dogm.'s Begreb — en Gave, som er mig saare kiær, og som vil skaffe Dem mange redelige Christnes Tak for det herlige Vidnesbyrd, De deri har aflagt for Aabenbaringens Guddommelighed o. m. — — Kun i 2 Henseender troer jeg det muelig, at Christendommens Venner kunne synes, De deels har indrømmet for Meget, deels for Lidet — for meget i Henseende til den nat. Religion, for lidet i Henseende til Kirkens historiske Vidnesbyrd (§ 34. 25). —

For „Studien" etc. takker jeg paa det Forbindtligste. Det er et godt Tidsskrift; men naar jeg læser Udsigterne over nyudkomne Skrifter, føler jeg med en Slags Veemod, hvor langt man paa Landet staaer tilbage, uden, endog langt fra, at kunne følge sin Tids videnskabelige Stræben. Knapp har jeg fuldendt; saasnart jeg finder en sikker Leilighed, skal den vende tilbage med megen Taksigelse for Laanet. Denne fromme christelige Theologs „Glaubenslehre" vilde jeg anbefale enhver christelig Landsbypræst som sin Haandbog, naar han ikke er blandt dem, som, naar de have fuldendt Examen, have fuldendt Videnskaben og siden kun læse Moerskabs-Lecture. Fra den exegetiske og practiske Side er han fortræffelig. Den skarp philosophiske Begrundelse ville Mange savne; men Forfatteren synes kun lidet at have havt Hensyn til den, men er nøiedes med den første, som den, der nærmest berører Christendommen. Naar han sætter Syndens Grund i det Sandseliges Overvægt allene, er jeg ikke af hans Mening. Jeg søger den først i de aandelige Kræfters Forvirring, der leder til Misbrug af det Sandselige; uden derfor at nægte, at det misbrugte Sandselige virker igien fordærvende tilbage paa Siælen, og forøger Forvirringen. Ved at søge Aarsagen blot i det Sandselige kommer man let ind i den Clausenske Theorie om Synd (er det hans egen eller Schleiermachers? —

i Maanedskrift for Literatur 2, 12), der dog seer høist betænkelig ud, og synes vel saa snart at kunne blive en Hovedpude for Synd, som den derfor udskregne Christi Forsoning. — I Henseende til Tidsaandens Tendentz til Pantheismus, paastaaer jeg ingenlunde, at den bliver mere sand eller falsk end den er, fordi færre eller flere Tænkere hylde den; det var jo at giøre Sandhed afhængig af Menneskemening derom, hvilket er langt fra min Mening. Men beklageligt er dog, naar Mænd, hvis Aandskraft saa Mange ære, udtrykke sig saaledes, at Pluraliteten af dannede Mennesker, ja af Philosopher, saa aldeles misforstaae dem, tillægge dem Meninger, de slet ikke have, (jeg adskiller mellem at have og at vedkiende sig; thi mon ikke Mange skrive dunkelt, for at de, hvis de skulle finde det fornødent, ikke have nødig publice at vedkiende sig deres egne Ords Mening?), eller deraf tage Anledning til, sub præsidio eximii viri at udbrede pantheistiske Meninger, hvortil vel med Rette kan regnes de nyere vrange Forestillinger om Synden. Thi hvad enten denne betragtes som noget „Negativt", som en Mangel og Ufuldkommenhed, en Ulyst, en Ladhed, som et Intet for Gud — eller som Dydens Begyndelsespunkt, eller som det nødvendige Giennemgangspunkt til Forløsning, saa at det Gode kun kan udvikle sig ved Hielp af det Onde: synes disse Forestillinger mig alle i deres inderste Grund at udspringe af Pantheismens Væld, ikke christelige, men meget mere farlige for Religion og Moral.

Vist nok er det meget mere „humant" (sensu opt.), at behandle falske Læresætninger anonymt. Men jeg troer, det kan ikke altid finde Sted, og mangengang kunde da vel Modstandere beskylde for, at man selv opdigtede de Kæmper, man bestred; thi det rationale Partie synes ikke at være fremmede for det gamle juridiske Fif: si fecisti, nega. — Dog

siger jeg ikke dette, som vilde jeg dermed billige, at Lindberg ved alle Leiligheder anfalder Clausen; hvilket jeg ingenlunde giør. Derfor er jeg ogsaa meget tilbøielig til at troe, at han ogsaa har faaet Cl. ind i den Lornsenske Strid for at giøre ham mistænkt, som den, der havde lignende Grundsætninger som Lornsen; og dette er, hvis det er saaledes, slet. Iøvrigt er der vist flere Grunde til at bringe Rationalismen in abstracto i nær Forbindelse med den politiske Giæring; i det mindste har deres Tendentz Lighed med hinanden. De politiske Giæringer ville indskrænke Regenterne saa meget muligt, saa de næsten skulle blive blot Tilskuere ved de Andres Handlen; — vil ikke Rationalismen det samme i Henseende til Gud og hans Virksomhed? — Folkeregieringerne faae aldrig Frihed nok — er det anderledes med Rationalismen? den autonomiske ratio taaler ingen Autoritet uden sin egen. — Men den abstracte Rationalisme kan derfor ikke med Billighed in concreto tillægges den Enkelte, hos hvilken, som De, ærede Ven, siger, Inconsequentz ofte forvirrer Tænkeren og frelser Mennesket. (§ 22). —

Fra **Ullmann** til **Mynster.**

Halle d. 10. Octbr. 1831.

Eure Hochw. geehrtes Schreiben vom 5. Septbr. d. J. empfing ich auf einer Reise in meinem schönen und geliebten Geburtslande in der Nähe von Heidelberg. Nach Halle zurückgekehrt beeile ich mich Ihre werthen Zeilen zu beantworten.

Die Mittheilung, die Sie uns aus der Hinterlaßenschaft des sel. Bischof Münter für die „Studien“ machen wollen, ist uns sehr erwünscht, und wir sagen im Voraus Ihrer Güte den besten Dank. Was ich oder ein sachkundiger Freund an dem Manuscript noch thun könnte, muß sich bei

genauerer Einsicht zeigen; vorläufig bitte ich, mir die Reliquie durch gute Gelegenheit zukommen zu lassen. Eine schöne Zugabe wäre es, wenn Sie selbst in einem Prolog über das Leben und den persönlichen und wissenschaftlichen Charakter des verehrten Verstorbenen sprechen wollten; dieß bleibe indeß ganz Ihrer Neigung anheimgestellt!*)

Ihre schöne dogmatische Abhandlung ist an den verschiedenen Orten, die ich besuchte, mit vieler Theilnahme gelesen worden und hat sehr günstige Urtheile erfahren. So hat sich z. B. Neander, mit dem ich in Heidelberg zusammentraf, mit großer Wärme darüber ausgesprochen. Erfreuen Sie uns bald wieder mit Beiträgen!

Erhalten Sie mir ferner Ihre mir sehr theure Gewogenheit, und genehmigen Sie den Ausdruck hochachtungsvoller Ergebenheit, womit ich stets verharre

Eure Hochw. gehorsamster

C. Ullmann.

Fra **Collin** til **Mynster.**

8. April 1832.

Kiære Mynster!

Ved disse Linier melder jeg Dem Overbringeren heraf, Giengangerbrevenes Forfatter, Cand. jur. Hertz**).

Anbefaling er overflødig.

Deres

Collin.

---

*) Den biographiske Skizze, som findes i de Blandede Skrifters 3die Bind, kom først frem i det nævnte Tidsskrift, og er vistnok tildeels fremkaldt ved Ullmann's Opmuntring.

**) Den i flere Aar Anonyme, som nu endelig navngav sig, ønskede maaskee at forhandle lidt mere om „Idee, Stof og Form", hvorom M. i sin Recension havde modsagt ham og han igien forsvaret sig i Riimbrevet „til Granskeren" i „Anonym Nytaarsgave" fra 1832.

Af nogle Familiebreve fra Mynster i Aarene 1831—34.

Til Frøken Sophie Münter.

Forhaabningsholm d. 5. Aug. 1831

Du kiere gode Svigerinde!

Da jeg virkelig er meget rørt over Dit lange og underholdende Brev, hvilket er mig et Beviis paa, at Du bliver mig tro under al den Vrimmel af Herrer og Damer, der svæve forbi Dit Øie, og da Fanny har et Brev at skrive til Joachim, som er paa Kraagerup, saa maa jeg paatage mig at være Nyhedsbæreren, skiøndt jeg kun har liden Tiid og ogsaa kun har Lidet at fortælle. Her giøre vi nemlig ingen Møens-Reiser, opleve ingen Eventyr, men leve i vor daglige Train, hvilken Du nok veed, er mig den kiereste.

Vil Du nu først høre Noget om Kieresterier? — —

— — — — — — — — — — — — —

Ventelig har Fanny allerede skrevet Dig, at Professor Heiberg og Jfr. Pætges har havt Bryllup i Slangerup. Derfra reiste de til Jægerspriis og da til Lyngby, hvor de have leiet sig nogle Værelser til Slutningen af denne Maaned. Siden skulle de boe paa Christianshavn, i samme Gaard som hans Moder. Hun bliver da naturligviis ved Theatret, og man kommer altsaa til at læse paa Placaten: Den Stumme, Frue Heiberg.

Ida Bombelles er virkelig en rar Kone; kun lader det sig ikke negte, at „die phlegmatische Entwickelung" har faaet megen Overvægt over „die ästhetische"*). Dog synger hun endnu fortryllende, og hendes Stemme er virkelig catalanisk.

*) Hentydning til Fru Brun's Skrift: „Ida's ästhetische Entwickelung". Efter mange Aars Fraværelse besøgte hun Danmark hiin Sommer.

Hendes gamle keedsommelige Ledsager La Brosse og Frue Brun kunne slet ikke komme ud af det med hinanden. Han siger dog, at, hvor gammel han er og hvor meget han har været omkring, har han aldrig seet et Huus som det Brun'ske.

— — — Hils hierteligst vore Venner paa Iselinge. Beed den velsignede Frue Aagaard om Brøndsteds Addresse, da jeg skulde skrive ham til, og ikke veed, hvor han er i den vide Verden. Fanny hilser kierligst, og jeg er stedse min elskværdige lille Svigerindes

hiertelig hengivne

Mynster.

Nestved d. 25. Julii 1832.

Kiereste Sophie!

Med en Patent-Pen, med skimlet Blæk, paa „Viinhuset" i Nestved, Dieblikket før Sengetiid skriver jeg Dig disse Linier, for at opfylde mit Løvte og for at underrette Dig og Andre, som bekymre sig om os, at vor Reises 3die Dag er lykkeligen bragt til Ende. Vi have, om ikke været Himlens Kieledægger, dog heller ikke været altfor haardt behandlede af Veiret. Blæst og Kulde have vi havt i Overflødighed, men næsten ingen Regn, medens vi have seet det regne rundtomkring os. Vi have ingen anden Nød, end at vi alle — især jeg — have faaet røde Næser.

I Roeskilde have vi spadseret i de nye deilige Promenader og beseet Domkirken; paa Lethraborg have vi seet de forfaldne Bygninger udenpaa, og den ikke meget betydelige Herthadal; i Ringsted have vi besøgt gamle Bügel i hans Grav; i Nestved have vi fundet en meget god Giestgivergaard, og i Formiddags have vi beseet Herlufsholm i den yderste Detail. Men Kronen af Alt er Gaunøe, hvor

vi i Eftermiddag have været, og som har henrykt os alle. Vi vare gierne blevne der flere Dage, for ret at besee alle Malerierne, alle Udsigterne, alle Anlæggene. Dette gik nu ikke an; dog kom vi ud i den deilige Lystskov, og nyttede overalt Tiden saa godt vi kunde Reedz-Thott's vare bortreiste, men vi fik dog Alting seet.

Jeg kunde melde Dig Alt meget udførligere, dersom jeg vilde afskrive Ludvigs Dagbog, som han meget flittigen fører. Men da det er sildigt, tilføier jeg blot, at vi i Morgen Kl. 8½ afreise til Kallehave, og faae da at see, hvorledes vi finde Qvarteer paa Møen.

Ida morer sig fortræffeligt, om hun endog paa vore Kiørsler engang imellem er „noget beskiæftiget med Forløberne", som Joachim siger, — naar hun nemlig synes, at de have et „vildt Physiognomie". Hun og Fanny hilse deres kiere Sophie. Hils Du Moder, Agnes og Theodor, og naar Du faaer Leilighed, saa underret Dine „Pleiefædre, Pleiemødre og Duegna'er", at vi hidtil have havt det meget godt, men dog ikke glemme vore Venner paa Forhaabningsholm. —

Til (senere Provst) **Balthasar Münter.**

Forhaabningsholm d. 20. Julii 1832.*)

Kiereste Svoger!

Jeg har nylig modtaget Deres Brev, og takker Dem ret meget derfor. — — —

Hvad vor Status betræffer, da er denne den koldeste Sommer, jeg erindrer, og De kan være glad ved at være fløien noget mod Syden. Som en Følge deraf blive Koldfebrene hos os ved at komme og komme igien. — Uagtet

*) Skrevet altsaa nogle Dage før det foregaaende.

alt dette Væsen agte vi dog paa Mandag at tiltræde en Reise paa 11 Dage, til Roeskilde, Lethraborg, Nestved, Møen, Iselinge, Vemmetofte. Deres Hall, som er et rart og tienstvilligt Menneske, har derover taget Deres Tour i Slotskirken en Sondag tidligere. I Frederiksberg Slotskirke prædiker Waage; siden agter jeg at prædike der hver anden Gang.

De „oplyste Mænd“ ere nu à l'ordre du jour. Høie Vedkommende, som forud sagde, at de skulde være færdige i 14 Dage, have stærkt forregnet sig; thi aldeles Intet gaaer igiennem uden Debat. Men det Bedste er, at der skal forekomme meget Godt og Dygtigt, og Conf. Ørsted siger, at disse Forhandlinger interessere ham meget. Efter Sigende skal Schlegel være den Værste til lange Taler; ogsaa Agent Busch skal være slem nok. Stemann holder endnu over den uanstændige Hast, at de Oplyste forsamles 5 Gange om Ugen, hvorved de — da tillige Diner'erne optage megen Tiid — neppe kunne faae Ro til at tænke sig om, og Canc. Jacobsen, som fører Protocollen, er nær ved at arbeide sig ihiel. Man haaber dog at faae Moderne indskrænkede til 4 ugentligen. — Stemann har givet 3 pompøse Diner'er, som kaldes Provindsial-Diner'er, fordi han har inviteret efter Provindser. Nu inviterer han, uden dette Hensyn, til mindre Middagsselskaber, og har 2 Soireer om Ugen, hvor ogsaa de oplyste Koner drives sammen.

Brøndsted er her, og ønsker at blive her, naar han kan faae en Ansættelse efter sit Hoved. Det træffer sig saa forunderligt, at Prof. Ramus just er død i disse Dage, saa Montcabinettet er vacant. Derom søger vel Canc. Thomsen, og det kan neppe negtes, at han jo har en Deel praktisk Øvelse og Assiduitet forud; men som Lærd og som

Mand af udmærket Hoved fortiener uden Tvivl Br. Fortrinet, og faaer det venteligen ogsaa. — — — To „Dom-Candidaten" fra Berlin have været hos mig. De havde en lang Liste fra Neander paa Personer, de skulde hilse paa deres Reise, deriblandt i Kiøbenhavn Dem og Rothe.

Hils Rothe venligst. En saadan Reise convenerer ham uden Tvivl fortræffeligt. Ogsaa venligst Hilsen til Kierulff's. Hils ogsaa P—'s; de høre dog til min Menighed, og jeg holder virkelig Noget af Sophie P.

Jeg længes nu efter at see Dem og høre, hvad De har at fortælle om Deres mange Reiser; thi ogsaa paa Hiemveien faaer De jo meget Interessant at see. Jeg haaber ogsaa at finde Dem i legemlig god Stand. De skulde foresætte Dem, fra De betræder dansk Grund, ikke mere at see paa Deres Tunge; thi Tungen er et bedrageligt Lem, og med den føre vi ikke blot Andre, men ogsaa ofte os selv i Vilderede; og det gielder i legemlig, som i aandelig Henseende, at Intet er sværere end at holde sin Tunge reen.*)

I Øvrigt haster det slet ikke med Deres Hiemkomst, før Kassen er tom. — —

Deres hengivne
Mynster.

Til Pastor V. Bang.

Kiøbenhavn d. 21. Jan. 1831.

Min kiere Broder!

Disse Linier skulle blot være et Livstegn og en Forsikkring om, at vi levende og med inderlig Kierlighed erindre

*) Det formenes, at den fortræffelige Mands grundfæstede Minde godt kan taale, at en lille Svaghed berøres, som ved den store Aabenhed, der var ham egen, dog i Forveien er bekjendt.

Dig og Din kiere Hustru, og ønske Eder alt det Gode, som vi saa hierteligen unde Eder. Hvad Nyt Hovedstaden tilbyder, og som kan interessere i Vester-Jylland, formoder jeg, Oluf og især Sophie mælder; jeg duer ikke meget dertil, da jeg glemmer det Meste af denne Slags Nyt, saa snart jeg har hørt det. Imidlertid sender jeg herved noget Nyt af Aaret, det vil sige af Literaturens Aar, nemlig en liden Afhandling, som sagtens ikke kommer til Ringkiøbings Egn, dersom jeg ikke sender den. Det er kun et lidet Bidrag til Indledningen i Dogmatiken, og det vil nu komme an paa, hvad Theologer og Philosopher ville sige dertil.

Under al den Tummel, hvori vi leve, tænke vi ofte hen til Nøromme Præstegaards fredelige Ro. Dog veed jeg meget vel, at der ogsaa kan være Ufred i den Fred. — Jeg veed af egen Erfaring, hvor ubehageligt det er at skulle være sin Menigheds Skattefogeb, og dog vare mine Menigheder bedre istand til at bære de nye Byrder, end Dine ere det. Imidlertid vilde det være Skade, om disse Ubehageligheder skulde nøde Dig til at forlade Din nybygte Præstegaard og den Stilling, hvori Du nu er tilvant, førend Du kan ombytte det med noget rigtig Godt. Maaskee der dog kan være noget Haab om, at hine Uleiligheder kunne lettes. Det synes vist, at der tænkes paa, at vi Stakler heroppe ogsaa skulle have lidt Constitution ligesom andre skikkelige Folk, og der siges, at der for det Første skal begyndes med Provindsial-Stænder eller noget Saadant. Hvorledes man vil indrette det Væsen, veed jeg rigtignok ikke; men det Gode kunde dog komme ud deraf, at de svære Communal-Afgivter kom til alvorlig Omtale; thi her synes Vedkommende ofte at indbilde sig, at de ere Smaating, der ligesaa let kunne udredes, som de kunne paabydes.

Vi leve, Gudskeelov, i Vinter frisk og vel, og vore 2 Smaapiger giøre os megen Glæde. Vi ønske ret meget, at Storken maatte bringe en saadan lille Pige til Nørromme Præstegaard. —

Hils Moder*) kierligst fra mig. Jeg burde for længe siden have besvaret det Brev, hun var saa god at tilskrive mig strax efter hendes Ankomst; men Forsømmelses-Synder i Correspondance faaer hun, som I alle, at tilgive mig.

De allervenligste Hilsener fra min kiere Fanny til Dig og Din velsignede Hustru. Gud give Eder et godt og glædeligt Aar!

Din hengivneste

Mynster.

Til Samme.

Kiøbenhavn d. 15. Marts 1833.

Kiere Broder!

Hierteligst Lykønskning til den lille Piges Ankomst! At der var bestilt en lille Pige, kan jeg vel vide, og altsaa er der ingen Tvivl om, at hun er dobbelt velkommen. — Tillige hiertelig Tak for Efterretningen og for enhver Linie, jeg har modtaget fra Din Haand.

— Det Nye i Kiøbenhavn maa Aarhuus-Avis fortælle Dig. Den berømte Sag om Ritualets Revision hviler hos Cancellie-Præsidenten, og for mig maa den gierne hvile. Jeg anseer den ikke som saa paatrængende fornøden, at jeg jo ret vel kan hielpe mig med det, vi have, og jeg frygter meget for, at, dersom jeg skulde faae med Revisionen at giøre, da vilde jeg maaskee ikke være saa ganske enig med mine Colleger i Foretagendet, og hverken giøre Venner eller

*) F. L. Bang's sidste Hustru.

Fiender det tilpas. Grundtvig, Lindberg og Consorter vedblive at giøre alt Muligt for at indtage imod et forbedret Ritual. —

27. Decbr. 1833.

Som en liden Jule- eller Nytaars-Gave ville Du venligen modtage hosfølgende tvende Bøger, som just ere udkomne*). Hvad de indeholde, siger Titelen, og hvilke Vanskeligheder der have været at overvinde ved paa denne Maade at foredrage et Indbegreb af vor Troes Lærdomme, siger Fortalen. Jeg haaber, at mine Venner ville med Overbærelse bedømme, hvad jeg har præsteret, og dersom eet eller andet Stykke ikke tilfredsstiller, da gaae til det næste, som da maaskee er lykket bedre.

Det har giort mig ondt at erfare, at Du i den senere Tiid ikke har været ganske vel. Jeg vil haabe, at Du kan begynde det nye Aar raskere, og at Du overhovedet vil finde Dig bedre, naar det kunde lykkes Dig at ombytte Vesterhavet med det siellandske Klima. I denne Anledning har jeg forleden talt med Kongen, og aflagt det gode Vidnesbyrd om Dig, som jeg med Sandhed kunde. Kongen optog det meget naadigt, og hørte ret med Opmærksomhed efter hvad jeg sagde. — Naturligviis er det ved ethvert enkelt Kald stedse uvist, hvorvidt det vil lykkes; men jeg tør dog haabe, at Dine Affairer ikke staae ilde. —

Til hans Hustru.

Kiøbenhavn d. 7. August 1834.

Hvorledes skal jeg noksom takke Dig for Dit kiere, kierlige, nydeligt skrevne Brev, der ret giorde mit eensomme Hierte godt? Dersom Du ret vidste, hvor allerkiereste Du

*) „Betragtninger over de christ. Troeslærdomme".

skriver, naar Du saaledes blot lader Din Pen, det vil sige Dit Hierte, løbe, saa vilde Du fatte Tillid til Dig selv, og snart blive en ganske fortrinlig Brevskriverinde. Men Formen er det Mindste, Hovedsagen er Din Kierlighed — —.

Hvor glæder det mig, at I have det saa vel paa Sophienholm! Saa meget jeg endog længes efter Eder, saa vilde jeg dog gierne skikke mig deri, naar det gik an, at I længere kunde recreere Eder derude. Jeg fører — som jeg i Morges sagde til Julie Malling — et høist „agtværdigt" Levnet, i det jeg ikke giør Noget, jeg har Lyst til (det er da ikke ganske sandt), men lutter Pligt-Arbeide. Forestil Dig, at jeg i Gaar har været baade hos Etatsraad Fenger og hos Brun, som især skiendte over Fyrsternes usædelige Levnet. I Aften gaaer jeg til Møsting, i Morgen, vil Gud, til Bernstorf's etc. etc.

Jeg har i Dag faaet et rart lille Brev fra Gusta Rennenkampf; hun melder mig, at den af hende og Krüdener forfærdigede Oversættelse af mine Prædikener*) virkelig er under Pressen i Hamburg, og kommer ud til Efteraaret. Til samme Tid kommer vel ogsaa den første Deel af mine „Betragtninger"**), saa at Tydskerne ret ville blive regalerede med mine Arbeider.

— Farvel, Du Kiere, mit bedste Gode i denne Verden! Hils Tante Brun og dem alle hiertelig. Kys mine søde Pigebørn ret mange Gange fra mig, og hils min lange og min korte Dreng!

---

*) Denne Oversættelse, som væsenligt skyldes den ovennævnte, i Lifland gifte Datter af Frederikke Brun, udkom under Titel: „Christlicher Hausaltar".

**) Ved Th. Schorn.

Af Breve fra H. Laub*) til O. Laub.

1825—26.

Frørup Præstegaard d. 17. Mai 1825.

Reiste Du, kiære Otto! med et beklemt Hierte fra os, maa Du troe, at vi ikke mindre ret for Alvor have savnet Dig og savne Dig endnu. Dagen efter havde alle Lindene udenfor vore Vinduer saa smukt udfoldet deres lysegrønne Blade, og Taarup-Lunden saae jeg Tiirsdagen derpaa, da jeg i Embedsforretning var i Taarup, i al sin unge Herlighed — og Du havde jo ikke engang været i den gamle Have, i min kiære mørke Gang, naar jeg undtager det Øieblik Lørdagen efter Din Ankomst. Med alt det fortryder jeg endnu ikke, at jeg ikke overtalede Dig til at blive længere — og det glæder mig, at Du kom saa betids, at Müller og Thune ikke havde begyndt deres Forelæsninger, Ørsted kun læst 1 og Sibbern 3 Timer; skiøndt jeg vel vilde ønsket, Du havde hørt den Sidste i disse 3 Timer med, især dersom han i Psychologien havde begyndt paa den specielle Indledning. Du kiender min Mening om denne

*) De, som have læst de tidligere udgivne „Breve fra og til Mynster", vide, hvor utilbøielig den ovennævnte Mand var til at bruge Pennen. Det kan derfor ikke ventes, at de faa Breve, der kunne meddeles fra ham, skulde give noget fyldestgjørende Billede af hans Værd og Betydning. Upaatvivlelig vil man dog hellere see Lidt end Intet fra hans Haand, og nogle af de Egenskaber, som betegnede ham, vil man dog finde afspeilede.

Deel af „anden Examen", om dens Vigtighed og Vanskelighed. Jeg gientager derfor mit Ønske, at Du omhyggelig vil forberede Dig til enhver Forelæsning og endnu samme Dag repetere det Foredragne. Kan det fornøie Dig, saa vil jeg gierne freqventere Sibbern's psychologiske Forelæsninger med Dig hver Dag her hiemme i mit Kammer, naar Du vil lade mig vide, hvor vidt han omtrent kommer i hver Time. Jeg er saa gierne hos Dig, Du kiære Otto! baade Dag og Nat, og siger mangen Gang til Moder (Udtrykket er just ikke det fineste, ligesaa lidet som den Ting selv, at slukke Sorgen i en Perial): at jeg drikker mig fuld i Otto. — De Breve, Du forgiæves ventede, medens Du var her, kom rigtignok, da Du var reist. Først et med Udskrift: „til Hr. Studiosus Theologiæ O. L.", som jeg strax erkiendte for Vilhelm's — dernæst et til Hr. Candidatus Philologiæ H. O. C. Laub, hvor et J i Seglet bestyrkede mig i den Formodning, at det var fra Jensen*) — endelig bragte et Brev fra vor kiære Lene Tostrup en aaben Seddel til Dig fra Conrad Fribert. Da jeg havde læst det aabne Brev, blev jeg ligesom Løven, naar den har smagt Blod. Jeg havde Intet hørt fra Dig, Intet om Dig, nylig læst Noget til Dig — jeg var hungrig, og maatte have Mere; jeg mindedes, hvad Du havde sagt om Jensens moersomme Breve, troede ikke, det kunde indeholde nogen Hemmelighed — og brød da hans og Vilhelm's. Kan Du tilgive mig det? — Dog, enten Du giør det eller ikke, Tingen er skeet, og har fornøiet os alle meget. — Jensen's svarede fuldkomment til vor Forventning, og satte os i det bedste Lune af Verden; da vi havde læst det igiennem, begyndte vi endnu engang da Capo.

---

*) Senere Præst paa Sjælland.

8. Juni 1825.

Du er en god Søn, Du, som ikke alene har glædet os med Dine moersomme Reisebeskrivelser, men ogsaa tager 3 Breve, som ere skrevne af Andre, en Bog, som ikke er til Dig og en Otting Smør, som ikke er fra mig, i mit Brevs Sted. Du maa vide, at de af mine Breve, som jeg aldrig skriver og Du aldrig faaer at læse, de, som datere sig om Dagen fra den mørke Gang og om Natten fra min Seng, ere de længste, indholdsrigeste og hierteligste — de, som det vilde glæde mig meest at skrive, og Dig at læse. — —

Har Du været hos Mynsters, Liebenbergs, Sartorphs, Holtens, Rahbeks? —

Jeg maa dog sige Dig, at Sanne Tostrup finder saa megen Liighed mellem os, at hun ofte, naar jeg taler, synes, hun veed ikke ret, om det er mig eller Dig.

(Juli 1825.)

Dersom den forskrækkelige Hede ikke har udtørret eller opbrændt lige til det sidste Stykke af Din Ædelmodighed, saa skriv endelig, min gode Otto! med første Post. — Tak for Dit sidste Brevs Nyheder, de militære og literære etc. etc. At den mærkeligste af dem alle var for mig den om Rahbek's Jubelhøitid*), veed Du allerede. Gid jeg havde været med!! Gid idetmindste Du havde været med og mødt der som min Repræsentant! Nu gaaer Du dog vel for Alvor til Bakkehuset, og lader det ikke blive ved de gode Forsætter, hvormed Veien til Helvede er bestrøet? Anden Deel af Rahbek's „Erindringer", som for længe siden er udkommen, har jeg endnu ikke faaet fra Busch. Lad mig vide Mere om denne Fest. — Hvad der i denne Tid har glædet

*) Som Student.

mig — jeg kan ikke sige Dig, hvor meget —, maa jo ogsaa glæde Dig; og derfor afskriver jeg Dig herved et Brev, som jeg fik fra Mynster forleden. Det lyder saaledes; Du skal have hvert Ord deraf, thi hvert Ord er mig dyrebart:

„Du kiere, kiere Laub! Jeg sender Dig herved en tydsk Bog og en dansk Bog. — — — —" *)

Den tydske Bog var hans „Kleine theol. Schriften", og den danske 10de Beretning fra Bibelselskabet i Danmark, hvori fandtes en Tale af ham. Paa dette Brev har jeg ikke svaret, og frygter for, at han allerede er reist. Er han det ikke, vil Du da ikke gaae hen til ham og takke ham for hans Brev og det Tilsendte, og sige, at jeg skriver, naar han er kommen tilbage fra sin lybske Reise. — Fornøi Dig nu godt i Ferierne; men glem ikke de 3 Ord: Repetitio, Meditatio, Præparatio.

30. August 1825.

— Lad mig af Hiertet takke Dig for begge Dine sidste Breve. Vil Du ret inderlig glæde mig, saa skriv ofte og brav udførligt saadanne Breve, hvori jeg, som i disse, kan see Din tiltagende Modenhed, den Aand, hvormed Du elsker og driver Dine Studier, og glæde mig over Alt, hvad der lever og rører sig i Dit Indre. I det første besvarede Du et Spørgsmaal, jeg just da vilde have giort Dig. Af tidligere Yttringer troede jeg, at Logiken var Dig mere vanskelig og mindre interessant end Psychologien; Du nævnte ikke den mellem det Øvrige, som Du i Ferien havde repeteret, og jeg frygtede derfor, at den paa den sidste Tid skulde volde Dig Anstrængelser, som jeg syntes, det var

*) Brevet fra Juli 1825, som er at læse i „Breve fra M." S. 149—50.

bedre, Du underkastede Dig tidligere. Nu seer jeg med Fornøielse, at Du allerede før Ferien har giennemlæst en Deel deraf, og nu efter Ferien taget fat paa den igien. Hvad nu Dit „Ubekiendtskab" med det Læste angaaer, og det Nye, Du ved hver en Gientagelse finder deri*), da trøster jeg Dig med Sibbern's Ord i Fortalen: „at mangen tidligere omhandlet Hovedgienstand først kan finde sin fulde, alsidige Oplysning i det følgende Detail, hvis Udvikling først kan vise, at det, der i Almindelighed var fremsat og erkiendt, nu ogsaa i det Enkelte holder Prøve og bekræftes", og beder Dig, med ham, at betænke, „at det bekiendte: repetitio est mater studiorum, ikke blot gielder med Hensyn til Hukommelsen, men og med Hensyn til Indsigten". Jeg er derfor aldeles ikke bange for, at Du til evig Tid, eller i det mindste til Examen, skulde blive ved at lære Din Logik om igien, uden nogensinde at lære den rigtig — skiøndt jeg vistnok aldrig har troet, at ½ Aar var tilstrækkeligt til at giøre Dig eller nogen Anden til Philosoph, eller engang kunde forslaae for nogen Begynder til med Fuldstændighed at indsamle de Kundskaber, som det foresatte Cursus af Philosophien fordrer, hvis jeg skal bedømme Maalet af disse efter den eneste af Lærebøgerne, jeg kiender. Men deels indskrænker jo Sibbern, efter hvad Du selv siger, Grændserne for dette Cursus betydeligt i sit mundtlige Foredrag, deels vil — med Hensyn til Examens Udfald —

*) O. L. havde bl. A. skrevet: „Jeg har ved anden Gjennemlæsning fundet saa meget Nyt deri, og seer nu næsten Alt deri fra andre Synspunkter end tilforn, saa at jeg kan antage det Hele for ubekjendt. Maaskee jeg saaledes kan blive ved at lære min Logik om igjen til evig Tid, eller i det Mindste til Examen, uden nogensinde at lære den rigtig. Jeg troer næstendeels ogsaa, at Sibbern selv ikke troer, at man kan lære det foresatte Cursus af Philosophien fuldkomment godt i et halvt Aar".

Din Skiæbne ikke være betænkeligere end alle andre „Moskoviters“ i dette og de foregaaende Aar. Jeg haaber altsaa, at Du ogsaa i disse Fag vil staae Dig som en Ulvs-Klinge; men — hvad der især er mig kiært — ogsaa haaber jeg, at Sibbern har vakt hos Dig og Du vundet saa megen Sands og Kiærlighed for disse Studier, at Du, efterat Examens Tvang er tilende, ikke vil undlade at befæste og udvide de Kundskaber, Du til den Tid har erhvervet Dig, og vedblive med Lyst at dyrke en Videnskab, der har saa stor Værd for det theologiske Studium, for Videnskab i Almindelighed og for Livet, ved Læsning og Selvstudium, ved at høre Sibbern, og muligt endog, hvad jeg meget vilde ønske Dig, ved personligt Bekiendtskab med ham.

— — — — — — — — — — — —

Af Papirets Format seer Du, jeg havde tiltænkt Dig et meget udførligt Brev; men atter i Dag forhindres jeg fra at udføre mit gode Forsæt. — — Glem ikke at meddele mig Ørsted's Theorie om Verdensmekanismen og hans Ideer om Verdens Skabelse. (Er Karlen eller Herren her stærkest i det Experimentale?)

26. Novbr. 1825.

Medens jeg sidst skrev til Dig, kiære Otto! var Moder med Sanne og Lene i Langaae og besøgte Esbensen, fra hvem hun bragte mig Collegier over Dogmatik, Moral, Apologetik og et Bind med fuldstændigt udskrevne loca probantia til Dogmatiken, hvorved nexus stedse omhyggelig var antydet. Lad mig nu vide, om jeg, hvis der endnu gaaer Skibsleilighed til Kiøbenhavn, skal sende Dig disse, og om jeg maaskee, da Du dog ikke for det første hører Forelæsninger over Dogmatiken, maatte beholde det første

og sidste af ovennævnte Hefter. Esbensen er uden Tvivl et fortræffeligt Menneske, barnlig uskyldig og fuld af Varme og Interesse for sit Kald. — I Anledning af Dit sidste Brev til mig havde jeg vel adskilligt paa Hierte at sige Dig, men ikke Tid. Kun dette: „Du vil for det første Intet sige mig om Dine theologiske Collegier, for ikke med næste Post at tilbagekalde, hvad Du med den foregaaende havde yttret". Det er godt nok — og jeg vil vist ikke friste Dig til at affige umodne Domme; men ligesom jeg, hvis jeg var i Kbhvn., gierne hver Dag vilde tale med Dig om hvad Du hver Dag havde hørt, ja endog kunde have Lyst til at gaae paa Collegier med Dig: saaledes vil det glæde mig, om Du meddeler mig ogsaa de første Indtryk af hvad Du hører, reent og uforfalsket, og efterhaanden de Tanker, som Tid, gientagen nøiere Eftertanke og udvidede Indsigter modne hos Dig — det vil vel endogsaa være nyttigt for Dig efter nogen Tids Forløb igien at læse, hvad Du har skrevet til mig. —

24. Mai 1826.

Andreas Muurmester med Tilbehør plager og driller — især mig i disse Dage i den Grad, at han ikke levner os Ro eller Sted til at skrive; men just derfor vil jeg søge Ro og Rum til at sige Eder idetmindste dette, sende Jer, Dig og Frederik — og giennem Jer alle de Andre, der saa kiærligt har tænkt paa os den 20de og 21de*) — vor Hilsen, vor Kiærlighed og vor hiertelige Tak, og vedføie en Catalog over Søndags-Posttaskens Indhold. — Jeg var i Ørbæk; Posten kom tidlig, Tasken var umaneerlig tyk og feed; jeg havde Nøglen med, men kunde ikke faae Laasen op. Alle Karlene i Præstegaarden anstrængede deres Kræfter forgiæves, den gamle Degn og den nye Jomfrue

*) Bryllupsdag og Fødselsdag i Præstegaarden.

ligeledes; de tog det med det Gode og med det Onde, brugte List og Vold — men forgiæves. Ingen Smed var at faae, som kunde tage Laasen fra. Min Længsel var inderlig og ubeskrivelig, og jeg frygtede for at prostituere mig for Langes — da jeg i min Utaalmodighed besluttede, istedenfor at bie, til jeg kom hiem og saa sende Bud til Christen Smed, strax at skiære Tasken i Stykker; men til Lykke veeg den efter en Times Forløb for Degnens og Jomfruens forenede Fingre — og nu var det Første, jeg fik fat paa, en lille Pakke med et Brev fra Mynster. „Han sender mig", skriver han, „engang igien en lille blaa eller grøn Bog, og giør det mere, for at jeg skal have de smaae blaae Bøger complette, end for at denne just kan eller skal interessere mig særdeles — tillige sender han den, for at jeg skal vide, at han tænker paa mig". Brevet er kun kort, da „Klokken allerede var slagen 12"; men indeholder dog adskillige Smaaefterrretninger, blandt andet ogsaa, at „min Dreng, han mener: min Yngling" (det er Dig, Otto!) er, „som jeg veed, bleven Mathematicus paa Ehlers's Collegium" (men om Du er flyttet derhen, og paa hvilket Nummer etc., veed jeg ikke; skal jeg spørge M. derom?). — Det gaaer mig, hvergang jeg faaer Noget — stort eller lidet — fra Mynster, næsten som Dig, da Du saae Thorvaldsens Amor*): „En besynderlig Tilfredshedsfølelse" giør mig saa usigelig godt. — Efter Mynsters Pakke kom en anden, lidet større, fra Bogbinder Busch. Det var „Efterladte Breve af Gabrielis", med Mynster's nydelige Recen-

---

*) I sit foregaaende Brev, hvor han gav en Beskrivelse af hiint Aars Kunstudstilling, havde han skrevet om „Amor med Lyren": „Da jeg første Gang saae paa ham, kunde jeg ikke bare mig for at lee høit af en besynderlig Tilfredshedsfølelse, som jeg aldrig før har følt ved noget Kunstværk".

sion. Før har Du spurgt mig: Har Du læst G.'s Breve? nu sporger jeg Dig: har Du læst Gabrielis's Breve? Gid Du kunde have Tid og Ro til denne Nydelse! og gid Du i Dine akademiske Aar maatte komme i nærmere Forhold til Sibbern! — — — Vi fik i Alt — tænk engang — 14 Breve, og gik med inderlig Tak til Gud tilsengs.

Af Breve fra O. Laub til H. Laub og Andre i Frørup-Præstegaard.

1826—34.

1826. 18. Novbr. — — Jeg fik da ikke heller denne Gang nogen Trøst angaaende Communitetet, uagtet Nyerup næsten havde lovet mig det, og bagefter, som for at trøste mig; i lang Tid underholdt mig om den Mynster'ske Familie og Dit Forhold til den. I den Anledning talte vi da ogsaa om Byens nyeste, dog snart allerede gamle Materie, at Mynster og Schjødte paa Frederiksberg ere blevne Hofprædikanter, uden derfor at fratræde deres Embeder. Dog, det veed Du vel allerede af Aviserne — men ikke at Mynster i Søndags holdt en deilig Tiltrædelsestale over de Spørgsmaal, som han gjorde sig selv: „hvad vil du? og hvorledes vil du det?"*). At den ikke meget store Slotskirke var propfuld, kan Du begribe, og det vil glæde Dig, at hans Stemme ikke ganske forsvandt i Kuppelen. — Til dette Embede var (efter Sigende) af Cancelliet iblandt Andre foreslaaet foruden de Antagne: Münter og Hohlenberg.

1827. 9. April. — En Hilsen til Dig fra Mynster, eller rettere fra hans Prædiken sidste Søndag om „Christi Rige ikke af denne Verden, men et Sandhedens Rige", som

---

*) Kirk. Leilighedstaler 1, S. 29.

Folk erklære for uforstaaelig; ja maaskee! men vistnok ikke ufølelig — for dem, som have Følelse. Hver Gang jeg tænker paa Mynster og hans Prædikener, bliver jeg saa bange for nogensinde selv at komme til at prædike; jeg føler da ret, hvilket ophøiet Kald det er, jeg har valgt mig, men tillige, hvor vanskeligt det maa være at blive duelig dertil. Men naar jeg saa kommer hen i Kirken og hører ham tale, saa føler jeg vel endnu langt mere, hvor uopnaaelig han er, men saa faaer jeg ogsaa en langt stærkere Lyst til engang at kunne virke Noget af det, han virker — og denne Lyst skal overvinde alle Vanskeligheder. Jeg faaer undertiden en stor Lyst til at betragte Mynsters Prædikener som det Mønster, jeg vil stræbe at ligne; men jeg føler snart, hvor misligt det er at efterligne en Anden, især jo mere genialsk han er, og jeg troer, at jeg nok skal vogte mig for den Daarlighed: at opsnappe Ord, hvor man dog ikke kan gribe Aanden. — Apropos — i et af Kjøbenhavns Ugeblade, „den flyvende Post", har været indrykket en Art Roman, hvor een af Mynster's Prædikener staaer omtalt som „paa een Gang en Digter og en Apostel værdig"*). —

20. Novbr. — Jeg hørte i Søndags en herlig Prædiken af Mynster over „christelig Retskaffenhed".

29. Decbr. — — Jeg har været paa „Bakkehuset"; men Rahbek var ikke hjemme; derimod har jeg talt en heel Time med Fru Rahbek. Da jeg kom derud, blev jeg meldt, fordi Fruen var syg. Jeg kom ind i Stuen; hun sad langt, langt borte i den fjerneste Krog af Sophaen, og uden at reise sig begyndte hun: „Nu, Dem kunde jeg dog ikke have kjendt; De ligner ikke Nogen af Familien. De

*) Fru Gyllembourgs Novelle: „Familien Polonius".

maa undskylde, jeg bliver siddende; jeg er saa daarlig, at jeg slet ikke gaaer fra denne Plads". Og nu begyndte hun paa Klager over sit Helbred, hvilke hun udførte saa længe, til hun ganske havde glemt, hvad hun begyndte med, og uden at bryde sig om den haandgribeligste af alle Modsigelser sprang op af Sophaen og hen til Vinduet for at vise mig i Haven udenfor Blomster i fuld Flor. Selv i Sophaen sad hun ikke som en Syg, der trænger til opmuntrende Underholdning; i Eet væk talte hun, undtagen naar hun havde fuldendt et Spørgsmaal angaaende „Tvillingerup". Jeg fortalte hende, at Hans vist kom til at ligne Dig. „Naa! det glæder mig — ja! for er det dog ikke sandt, hvad jeg siger: Deres Fader har et velsignet Ansigt, saa godt og saa fuldt af Majestæt; han seer ud som en Minister — jeg seer ham altid med Stjerne og Baand". Her malede hun paa Brystet med Fingeren, ret som om det kunde være Carl Heger. — — „De har dog vel ikke samme Mening som Oehlenschläger: at De ikke vil høre Mad. Catalani; han har givet 4 Rdlr. til en Anden for at vise, at det ikke er for Pengenes Skyld; men han kan ikke lide hende. Grunden er", føiede hun til, „at saadan en Digter som han ikke i lang Tid kan fortjene det, som hun faaer for een Aften". — „Det er jo et ægte Walter-Scott-Tørklæde, De der har om Halsen; hvor har De faaet det? Jeg vilde have et, da jeg ikke kan taale noget Tykt om min daarlige Hals, men jeg har maattet faae Prøver fra Hamborg — her skal De see. Jeg seer saa ofte Springfyre gaae med ei saadant Tørklæde om Halsen og tænker da: Du troer vel, at det er en Walter-Scott, Du der har". — Hun fortalte, at hun havde seet et Brev til Fru Brun fra en tydsk Skribentinde, som kalder Göthe „Liebling der Götter" og Bonstetten „Liebling der Gottheit". „Der ligger

Meget i det", sagde hun: „Göthe er ogsaa fuld af „Götter", og det maa han være, for saaledes at gaae ud i alle Retninger; men saa maae der ogsaa være nogle Djævle imellem. Jeg troer, de Digtere maae staae i Forbund med den Onde. Jeg vilde dog hellere være „Liebling der Gottheit" — man vil dog gjerne have Eenhed i den Regjering". Som „Liebling der Gottheit" og som En, der derfor ogsaa altid, fjern eller nær, maatte gjøre samme Indtryk, fordi hans Liv og hans Værk er eens, nævnede hun Thorvaldsen; men Baggesen og Oehlenschläger vare kun „Lieblinge der Götter"*). „Troer De ikke", sagde hun om Baggesen, „at der var mange Djævle i ham?" — En „Liebling der Gottheit" var ogsaa Du. — Hun har Noget tilfælles med sin Broder Carl (foruden det meget Andet, hvori hun ligner ham), som hos Andre end disse to Mennesker vilde gjælde for en Feil: at de gjerne rose Dens Familie, med hvem de tale. Men dem klæder det saa godt, fordi man maa være overbeviist om, at de mene det. Hun fortalte, at hun havde fundet det saa høitideligt, naar hun i fordums Dage var kommen i Dine Forældres Huus og havde seet Din Fader og den gamle Capitain og de andre Onkler med deres „herlige Ansigter" („Deres Fader ligner ganske sin Fader") og disse „majestætiske krogede Næser". — Men hvad kan det hjælpe, jeg skriver Dig disse Stumper af hendes Tale (thi det kan ikke kaldes en Samtale)? det er det Hele, og det er hende selv, som man maa høre. Jeg kan ikke sige Andet end: det er et Vidunder af en Kone! hun er en „Liebling

*) Jo mere Vægt man lægger paa Fru R.'s som oftest saa træffende Yttringer, desto mere maa man spørge sig selv: om hun dog ikke, paavirket af personlige Forhold, har været for slem mod Oehlenschläger, og gjort Forskjellen paa ham og Thorvaldsen for stor.

der Gottheit" — i det Mindste er der ingen onde „Götter" i hende, hverken Lærdoms eller Hovmods Djævel; ja, man skulde troe, at hun vidste ikke selv, hvad hun er. Da jeg sagde hende Farvel, reiste hun sig op, og jeg syntes nu igjen, at det var den sygelige, klagende Person, som havde begyndt Samtalen; og inden jeg var ude af Stuen, laae hun igjen tilbage paa Sophaen, som da jeg kom ind. — At jeg fik mange Hilsener til Fader og Moder, Tante Hanne og Jette, følger af sig selv. Da jeg kom hjem, fortalte jeg Zeuthen om hende, og han udbrød i det Ønske, at han kunde faae hende at see. Det var ogsaa Noget for Zeuthen*). —

1828. 20. Mai. — Du faaer vist, kjære Fader, idag eller en anden nær Postdag, et Brev fra en kjær Haand. Mynster har udgivet sin Tale over Liebenberg, og desuden har han til Onkel Ludvig sagt, at han vilde tage Anledning af Din Bryllupsdag til at samle gloende Kul paa Dit Hoved. — I veed, kjære Forældre! at Mynster er bleven Confessionarius, og derfor har maattet fratræde Embedet ved Trinitatis Kirke. Saa ondt som det har gjort mig at maatte savne ham i denne Kirke, saa har dog denne Adskillelse skaffet mig en af de kjæreste Timer, jeg i lang Tid har havt, ved hans Afskedsprædiken i Søndags**). Kirken var propfuld, og med Nød og neppe kom Sanne og jeg til et Sted, hvor vi kunde staae. Zeuthen sagde idag, at Alle vare gaaede derhen med de største Forventninger, men endnu havde han ikke talt med Een, som ikke havde fundet langt Mere, end han havde ventet. Om I endog faae Talen at læse, saa have I dog kun faaet det Halve; thi I have ikke

*) Om Dennes Forhold til O. L. see hans Skrift: „Mine første 25 Aar", især S. 88, 130 fg. og 136—37.

**) K. L. 1, S. 40.

seet eller hørt ham selv. Jeg har aldrig seet Mynster saa bevæget som ved denne Afsked, eller saa forklaret, som da han for sidste Gang velsignede denne Forsamling. Herom sagde Zeuthen: „det var, som om han havde seet en Aand, seet Sjælen trænge sig frem igjennem hans Øine“.

21. Junii. — Du vil undre Dig, kjære Fader! det vil sige, Du har nu — nu naar Du læser dette, allerede forundret Dig, men jeg haaber ogsaa glædet Dig, over at see, hvad her ligger inden i, og vil glæde Dig endnu mere derover, naar Du hører, at ikke Rahbek har sendt mig det, men jeg selv hentet det.*) I Onsdags fik jeg Afbud for min Time hos Haxthausens, og besluttede, for at gjøre Dig — og mig selv med — en Glæde, at see til Rahbek. Da jeg kom og bankede paa, kom han mig selv imøde i en blaa Studerefrakke, og lod til at blive glad, da jeg sagde, hvem jeg var. Han førte mig ind i sit Værelse (hans Kone undskyldte han med en nu 1½ Aar gammel Hoste) og spurgte, hvilken af Sønnerne han havde for sig. Derefter spurgte han til Dig, og sagde, det var ret heldigt, at jeg kom; thi saa slap han for at skrive til Dig, som han i lang Tid havde tænkt paa, men ikke havde kunnet beqvemme sig til endnu. Han skulde sende Dig Noget, som laae hos ham paa Pulten; nu kunde jeg tage det og sende det med en Mængde ret inderlige Hilsener til Dig. Papiret, som han leverede mig, har jeg nu givet Dig. „Det skulde Du have af to Grunde: fordi det var fra Borup's Selskab, og fordi det var om Liebenberg“. Et andet Exemplar laae ved Siden, som var bestemt til Birch i Nørreaaby; „men det vilde heller ikke gaae selv“. — Han var den hele Tid særdeles venlig, og i

*) Mindedigt af R. over M. F. Liebenberg, fremsagt i det dramatisk-literaire Selskab.

det Hele taget oprømt. Dog talede han ofte om sine 68 Aar, og om de Mange, som gik bort fra ham. „De kan troe", sagde han, „det er underligt, i faa Uger at miste først en 50 Aars, saa en 40 Aars og tilsidst en 60 Aars Bekjendt". Det var Conferentsraad Holm, Liebenberg og hans Stedmoder. Han fortalte mig, at han nu ikke kom meget til Byen (een Gang om Ugen i Theaterdirectionen), men levede meest her ude med sine Logerende. — — — — Han fortalte ellers en heel Mængde — mange Anekdoter og en Vrimmel af latinske Ordsprog (f. Ex. angaaende Dig, som han dog troede correspondeerte med mig, sagde han: „det er nok en Correspondance: si pugna est, ubi tu pulsas, ego vapulo"). — I Anledning af Formælingen til Efteraaret har Theaterdirectionen faaet Befaling til, at modtage Planer til et Pragtstykke fra Oehlenschläger, Boye og Heiberg; kun den Første har indsendt sin. Dog, hvad denne Fest angik, vilde han, som Conf. Holm sagde, „lade sig fortælle, hvordan det var gaaet til". Tilsidst sagde han: jeg kunde nu vist fortælle Dig Et og Andet, — jeg havde vist før hørt tale om, hvordan Du havde havt det derude, og kunde sige Dig, hvad jeg nu syntes. Og da jeg gik, sagde han: „han haabede, jeg havde seet, at jeg var velkommen, og at jeg snart vilde komme igjen". — Det var Rahbek!

5. Novbr. — Det Vigtigste i disse Dage, den prægtige og, som Dienvidner forsikkre, virkelig høitidelige Vielsesact, saae jeg da ikke. Du skulde tale med Betty Dorrien, der med saadan en Glæde talte igaar om Mynster. „Han har vist aldrig seet sig selv i Speilet", meente hun, „uagtet det kunde være rigtigt nok at tænke paa, hvordan man vilde bevæge sig. Det var Værdigheden selv, der strømmede ham lige ud af Sjælen i hans Handlinger". Denne Yttring

bliver saa meget mærkeligere, som hun aldrig har været blandt dem, der have forgudet Mynster, og sjelden har hørt ham. Hans „Anstand og simple Gesticulation", vilde hun, enhver Præst skulde tage til Mønster. — Da han tiltalte Prindsen, traadte han et Par Skridt frem, og talte med høitideligt Alvor om den Lykke, som forestod ham. Men til hende talte han paa en ganske anden Maade. —

1829. 4. Juni. — Igaar communicerede vi hos Mynster i Slotskirken. Esbensen har Ret, naar han holder af M.'s Skriftetaler; men de have dog vel for Meget tilfælles med hans Prædikener til, at man kan adskille dem. Det er jo rigtignok noget ganske Andet at høre en Tale holden i et Værelse til mig og nogle faa Andre af en Mand, der sidder som en Fader i vor Midte — og hvor vilde jeg ønske, at man intetsteds var nødt til at holde Skriftetaler for Alteret. Men det er dog kun i det Udvortes (og altsaa vel i det umiddelbare Indtryk), at de ere forskjellige fra hans Prædikener.

7. Septbr. — Kl. 9. gik vi i Kirke og fik en god Plads. Da Mynster kom frem paa Prædikestolen, syntes jeg strax, han saae saa høitidelig ud, mere end sædvanlig; og nu kom der ogsaa en Tale, som der er sagt Forskjelligt om — mig rørte den overordentlig meget. Du veed maaskee, at Lindberg o. Fl. i den senere Tid have igjen skrevet meget bittert, og at L. er under Tiltale for et confiskeret Skrift. Heraf tog M. Anledning til at tale om „Bevægelserne i den chr. Kirke"*) — over Eph. 4, 11—16 — om at være „Sandheden tro i Kjærlighed". Den Kjærlighed, hvormed han talte om Kjærligheden, den simple, overbevisende Kraft, som laae i

*) „Efterladte Prædikener" (udgivne 1875), S. 195.

denne Deel af Talen, kan ikke Andet end have gjort meget Indtryk ogsaa paa den lavere Deel af Menigheden, og trøstet Mange, som vel ere urolige over, hvad de see og høre. Jeg skrev, at der ere forskjellige Meninger om denne Tale, og det er netop: om den er for Menigmand eller ikke. Jeg er fuldkommen overbeviist, at den er det, og har dispu-teret derom; Zeuthen er af den modsatte Mening.

1830. 12. Jan.*) — — — Alle Mennesker ere saa kjærlige imod mig ... og Mynster, hvem jeg besøgte, trykkede mig med begge sine Hænder. Jeg sagde, jeg havde troet, det vilde glæde ham for Faders Skyld — „Ogsaa for Deres", svarede han og trykkede mig saa trofast, „og for Sannes".

21. Jan. — Endnu een Forelæsning vilde jeg gjerne høre, uagtet den egentlig er for Pastoralseminariet: af Mynster. Han har i mange Aar læst her; men jeg har talt med dem, som har kjedet sig. Det var paafaldende, at Mynster's Forelæsninger kunde være kjedsommelige; men det var dog muligt. Nu har jeg idag bragt Fader en Efter-retning, som jeg haaber, vil være ham kjær: Zeuthen, som nu er i Seminariet, siger, Mynster's Forelæsninger ere fortræffelige.

30. Jan. — Jeg hørte i Onsdags Mynsters Fore-læsning (jeg maa egentlig ikke komme der, da jeg ikke er „Seminarist") over Hukommelsen; det er rigtignok for-træffeligt.

15. Febr. — Igaar (Søndag) var jeg i Kirke og hørte Mynster prædike over „den levende, alvidende Gud", —

*) Efterat han havde taget Embedsexamen.

forrige Gang prædikede han over „den allestedsnærværende, almægtige".*) —

13. Marts. — Forleden paa Forelæsning hos M. kom han hen til mig og sagde: „Jeg syntes nok, jeg havde seet Deres Ansigt her nogle Gange; De skal være velkommen". Derefter spurgte han til Fader, og saa begyndte han at læse for — 4 Tilhørere. Disse Timer og hans Prædikener ere mine bedste Timer i denne Tid.

(Først i) Mai. — Igaar var jeg i Kirke hos Mynster, og fik en Prædiken, som stemte mig for den hele Dag. Han talede om, „hvorfor Forsynet sender Modgang — nemlig ikke for at vi skulle opnaae Lykke, men for at danne os for den hellige Aand, Dygtighedens, Sandhedens og Trøstens Aand („Salige de, som sørge; thi de skulle husvales"). — Jeg gik saa let om Hjertet fra Kirken, hvor jeg saae Swane's, der idag roste Prædikenen overordentlig. Jeg gik hen til Heger for at hilse paa ham, høre Noget om Bøger, og fornemmelig om Rahbek; og dette Sidste blev naturligviis Noget af det Første, vi talede om. Rahbek's Død var gaaet ham nær til Hjerte; men han sagde dog: det var en skjøn Død, rolig og næsten til det Sidste bevidst. Hans Sygdom var en Katharfeber, men han var egentlig død af Svækkelse (Alderdom), og maaskee ogsaa Rosen, der slog op. Heger meente, at end ikke Bispens Død havde gjort saa megen Sensation; han havde ikke været det i Danmark og navnlig for Kbhvn., som Rahbek var. — Heger havde aldrig seet et skjønnere Lig; hans Ansigt, som hans mangfoldige og ivrige Virksomhed havde pløiet, var nu saa glat og roligt. Han kunde ikke blive lagt ved sin Kones Side; men hendes Kiste

*) Vistnok benyttede til „Betragtningerne", og derfor ikke opbevarede.

bliver flyttet, og han meente, Studenterne vilde sætte ham et Monument. En af de Sidste, han havde talt med, var Mad. Andersen. Hun havde spurgt, om han kjendte hende. Han svarede: „Dersom jeg ikke kjender Dig, hvem skulde da kjende Dig?" — Prologen af Oehlenschläger gjorde ikke ret Virkning — han meente, fordi den blev fremsagt af et Fruentimmer (Mad. Werschall); Nielsen havde ikke villet, fordi han havde været stødt paa Rahbek. I Studenterforeningen, havde han hørt, skulde blive en Høitidelighed om Formiddagen. Han læste for mig et vakkert Digt i Flyvende Post af Nathan-David, og et lille paa 4 Linier af „—l—" (Ole Bang). Alt hvad der i denne Anledning og ved Fru R.'s Død er skrevet, bliver samlet af A. Boye; heri kommer ogsaa Mynster's Tale. Førend han døde, havde han begyndt med Trykningen af en Samling af Digte ved Camma's Død. — — Ved en Concert har Dr. Ryge med megen Hjertelighed declameret et Digt af Wilster over Rahbek („Bag grønklædte Bakke der ligger et Huus" osv.)

17. Aug. — Mynster har prædiket om Revolutionen i Søndags.*)

27. Septbr. — Om M. vil Du vide Mere. Ja, det er en herlig Mand; men det vidste Du jo i Forveien. Men Du vidste ikke, at han ogsaa imod mig og imod Sanne var saa herlig, og det i sin egen Stue. Det er ikke godt at fortælle Dig alle de Ord, han sagde, som Du vil høre. I Begyndelsen var han noget forlegen for Materie, men siden talte han meget med mig, medens hans Frue og lille Datter underholdt Sanne i Salen. Hvad han sagde, vil Sanne vistnok, naar hun kommer til Eder, kunne huske Meget af. Meget er det vel ikke ret at skrive om, da det undertiden

*) Efterladte Prædikener, S. 186.

angik Personer, som han ikke syntes godt om — jeg siger dette ikke, som om jeg troede, han havde betroet mig Noget, jeg ikke maatte lade komme fra mig igjen; men saadanne Ord kunde han jo nok sige til Enhver, og altsaa tillade Enhver at gjemme i sin Hukommelse, uden derfor at ville, de skulde faae en fastere Form paa Papiret. — Jeg vilde gjerne have ham til at tale om Zeuthen, men det kunde ikke lykkes mig. Gid jeg kunde komme endnu mere i Forbindelse med denne Mand, og det haaber jeg, jeg skal kunne. —

25. Octbr. — I Søndags 8 Dage var jeg henne at see en Bispevielse — den høitideligste Handling i Kirken; jeg mener den høitideligste for Kirken, thi for den Enkelte maae jo personlige Forhold gjøre andre ofte ligesaa høitidelige. Det glæder mig ret, at jeg har seet dette og maattet tænke lidt paa det Ord: „en hellig christelig Kirke". — P. E. Müller har en meget smuk Anstand; hvad der maaskee fattes i Kraft, det erstatter han ved den høieste Grad af Tækkelighed. Hans Stemme er svag, men selv uden Ord kunde en saadan Handling virke. Han holdt en kjøn Tale om Troens og Kjærlighedens hellige Aand. Øllgaard og Paludan-Müller havde et mere ægte bispeligt Udseende — hertil hører hverken legemlig eller aandelig Skjønhed, ingen afmaalt Anstand eller levende Spiritualitet, men en urokkelig Fasthed, Troens Billede; og saaledes vare disse to Mænd i deres Udseende — to ægte „Grundpiller". Øllgaard prædikede over Dagens Evangelium, om Forladelsens Forkyndelse. Det var uden al udvortes Bram, ja næsten uden al udvortes Veltalenhed (dog en herlig gjennemtrængende Stemme) en udmærket Prædiken, fuld af Varme og Aand, og saaledes ret paa sin Plads her, som en Tale af en Biskop, et Kir-

kens Overhoved, for at vise, hvad Kraft Kirken og Gudstjenesten kan lægge til Ordene, — thi skilt fra „Kirken" var dog en saadan Prædiken noget ganske Andet. Der hører i Sandhed dog Mere til at være Prædikant end at kunne tænke, skrive og tale. —

24. Novbr. — Zeuthen og jeg pyntede os, og gik til — Sibbern — jeg havde om Formiddagen hørt hans „Fundamentalphilosophie". — Sibbern kom saa venlig imod mig, og sagde, at det var Ret, jeg kom. Zeuthen presenterede mig for Fru Sibbern, som sad mellem 4 andre Damer: Fru Thorlacius (Bastholm's Søster), en Jomfru Sibbern (Sibbern's Søster), Heise's Kjæreste: Jfr. Dichmann og — jeg veed ikke. Derefter hilste jeg paa Hoxbro, en ung talentfuld Student; saa kom Heise til mig og spurgte til Frørup. Imidlertid stod Sibbern og talte med den gamle snaksomme Hornsyld, for hvem han snart forestilte mig. Han sagde, han kjendte min Fader: det var en af de Præster, han agtede høit; de vare stødte sammen i „Litterairt Selskab". Han førte nu især Ordet. — — Imidlertid kom der Smørrebrød og Thee som Aftensmad (et godt Exempel), og vi talte sammen i flere Grupper. I den Stue, hvor der blev skjænket Thee, sad Fru Sibbern og en senere Tilkommen: Student Meulengracht, og talte om Musik; jeg føiede mig til dem for at komme lidt i Snak med Fru Sibbern. Siden musicerede hun, og samlede efterhaanden det hele Selskab om Claveret; hun sang af „Den Stumme", af (Goethe og) Reichardt, Balders Død af Hartmann o. s. v. med en net, ei meget stærk og ei meget uddannet, Stemme. Fru S. har ved første Øiekast Noget, som ikke tiltrækker; men det varer ikke længe, før man mærker hendes naturlige og inderlige Godmodighed, og naar man nu hertil lægger

Sibbern's Elskværdighed, hans Blidhed, aandfulde Conversation og barnlige Munterhed (den usigelige Kjærlighed, hvormed han kaldte paa sin ældste Søn: „Kom til mig, Gabriel! jeg har jo slet ikke seet Dig"), er det umuligt andet, end at føle sig saa vel i dette Huus. Ingen skulde vist have troet, at jeg var der for første Gang. Begge bade mig saa kjærligt at komme igjen. — Den gamle Hornsyld er det nok værdt at see. Denne sjeldne Fyrighed, hvormed han taler, og uafladelig taler med Piben i Munden, har noget meget Tiltrækkende, skjøndt jeg nok vil troe, hvad Zeuthen og Andre klage over, at han bliver efterhaanden kjedsommelig. Fru Thorlacius seer nok philosophisk ud, taler ogsaa meget bestemt, men har dog det samme naturlige og livlige Præg, som hele denne Kreds. —

1. Decbr. — .... Igaar vare vi i Kirke og hørte Mynster, over Dagens Evangelium, prædike om Dommedag — en herlig Prædiken! Jeg har for nogen Tid siden disputeret med En, som sagde: Fruentimmer kunne ikke forstaae Mynster (formodentlig fordi han ikke selv kan det). Jeg svarede: naar de selv troede, de kunde, maatte man troe dem. Denne Prædiken har stadfæstet min Mening. Ihvor dybsindig den ogsaa kunde være, og hvor megen Værd den end kunde have for Studenter (han paastod, at Mynster prædikede kun for Studenter), som intet Fruentimmer kunde ahne, saa var dette dog langtfra ikke det egentlige Gehalt i den, ja ikke paa nogen Maade nødvendigt for dette ....

1831. 19 Jan. — .... Jeg har været i Pastoralseminariet fra 6—8, og hørt Mynster. Uagtet jeg kunde huske næsten Alt fra ifjor, vil jeg dog vedblive at høre ham, fordi det morer mig, og fordi det er godt at være

ret stiv i een Bog af en god Mand. Han spurgte mig, om jeg havde Noget at berette til Frørup; han skrev paa Fredag. Jeg kan nok vide, hvad han vil, — sende en Bog*), som jeg allerede har slugt, men skal fortære mange Gange endnu, paa en bedre Maade. Een Ting vil blandt Meget i denne Bog glæde Fader: den Maade, hvorpaa Twestens Dogmatik er omtalt .... Derfra gik jeg med Zeuthen og Hammerich til Sibbern, hvor Hornsyld, Heise og hans Kjæreste, Jfr. Sibbern, Sibberns Broder (Sømand), Fru Thorlacius og Hoxbro vare, og hvortil siden kom to Nye, Martensen og Bornemann, som strax indlod sig i en philosophisk Samtale med Zeuthen, derefter med Sibbern, som varede til Kl. henved 12. De begyndte med Mynsters nye Bog; men jeg hørte ikke derefter, men talte med Hoxbro. Siden kom Zeuthen til — vi fik Fru S. til at spille og synge af Reichardt og Goethe, ogsaa af „Floribella" — derefter kom hun, Hammerich og jeg i en lang Samtale om Weyse, som hun kjender personlig. Kl. omtr. 12 gik vi bort. Hornsyld bragte jeg en Hilsen fra Fader. Han spurgte: om det var sandt og jeg ikke sagde det af blot Høflighed. — Med Sibbern talte jeg ikke et Ord, og han sagde derfor ogsaa, at han næste Gang ikke vilde tale et Ord med Martensen og Bornemann. —

24. Jan. — Igaar var jeg i Kirke og hørte Mynster. Der blev sungen Ps. 18. Det er anden Gang, jeg har havt den Glæde, at Mynster har valgt samme Psalme, som jeg har givet at lære udenad i Skolen ....

26. Jan. — Fra Frederik gik jeg til Mynsters Forelæsninger. Jeg kjender dem som sagt igjen, men hører

*) „Om Begrebet af den chr. Dogmatik".

dem dog med bestandig ny Glæde. Han har nu et anstændigere Auditorium — Folk, som har disputeret og reist udenlands, og i det Hele langt Flere end ifjor, eller maaskee nogensinde før. Zeuthen er vist Skyld i, at Mange høre ham; han opmuntrer, hvem han træffer paa, dertil. .... Jeg skal endnu læse igjennem i Mynsters Bog*), hvad han iaften har læst over ....

2. April. — .... Jeg læste i Maanedsskr. f. Litt. en (anonym) Recension over Gjengangerbrevene af Mynster (en tidligere, ogsaa smuk og grundig Bedømmelse tilskrives H. C. Ørsted). Den erkjender alt det Gode ved dem, og er, paa sin Viis, skreven med ligesaa stor Lethed og Ynde .... 1ste Paaskedag var Slotskirken saa fuld, at jeg ikke kunde komme ind, — oppe paa Orgelet hørte jeg fortræffeligt.

5. Mai. — De to sidste Aftener har jeg tilbragt omtrent eens, og dog høist forskjelligt — begge to hos Professorer, men to meget forskjellige, begge to i Samtale ikke alene med dem, men ogsaa med deres Fruer, som ogsaa vare i Meget eens, vare begge ægte Professorkoner, d. e. deres Mænds Koner, og derfor ligesaa forskjellige som deres Mænd. Men desuden var der hos Sibbern om Tirsdagen en anden Forsamling, foruden Mand og Kone, af ældre og yngre Bekjendte, derimod hos Clausen om Onsdagen kun Kolthoff og jeg. — Da jeg kom til Sibberns Kl. 8½ efter en Spadseretour ud af Østerport og ind af Nørreport i et smukt Aftenveir imellem Regndagene, fandt jeg Tirsdagsselskabet forsamlet i en Stue, hvor jeg før ikke havde været, en Hjørnestue mod Volden (ved Teglgaardstræde), hvor de

*) Det nylig udgivne „Grundrids af den alm. Psychologie".

sad i det lyse Hjørne som i et Lysthuus en Sommeraften. Dette, og vel og en Spadseretour, som Zeuthen og Flere af Selskabet havde gjort til ud imod Charlottenlund, ledede ogsaa Samtalen hen paa Sommergjenstande. Heise og Fru Sibbern talede med megen Enthusiasme om et lille Værelse ved Farum, hvor de (Sibberns) havde ligget i 10 Somre, og hvor nu en Maler i Sommer skulde boe. Den Første, jeg saae, da jeg kom ind i Stuen, var gamle Hornsyld, som havde tændt sin Pibe og — syntes jeg — stod paa Steentrappen, for ogsaa at nyde Aftenluften i Haugen. Der var de to unge, ivrige Disputatorer, Martensen og Bornemann, og derfor kom ogsaa snart en stor Deel af Selskabet ind i en ivrig videnskabelig Samtale; — imidlertid talte jeg tillige med Heises Kjæreste, som ogsaa talte om Natur og Søllerød, hvor Sibberns var sidste Sommer og skal igjen iaar, og om deres Gjæstfrihed og Iver for at oplede de smukke Partier i Skovene for deres Venner. Jeg opdagede, at hun allerede har seet mig i Roeskilde, medens jeg der gik i Skole, saa det var en Art gammelt Bekjendtskab. Jeg kan meget godt lide denne forstandige Pige. Derpaa hentede Fru Sibbern os ind i den anden Stue til Thee og Lys, og Samtalen, skjøndt den især gik ud fra Disputatserne, blev dog snart almindelig og livlig. Efterat Hornsyld, Heise o. s. v. vare borte, blev vi Andre staaende og disputerede, medens Fru Sibbern gik iseng, til henimod Kl. 12. Her er Zeuthen ret i sit Es. — Onsdag Aften Kl. 8½ gik jeg til Clausen, traf ham og Kolthoff i Sofaen i hans Studerekammer i en theologisk Samtale, som blev afbrudt ... Om Malerierne paa Udstillingen havde han tildeels andre Meninger end jeg, saaledes om Eckersberg's Fiskere, hvorom han sagde, at det var ikke Ewald's. Hans Kone interesserer sig i Alt for sin Mands Interesser,

(ligesom Fru S. for sin), lige indtil „Maanedsskrift for Litteratur". Jeg fortalte, at Adskilligt i Oehlenschlägers „Levnet" havde stødt mig. Hun tog ham ivrigt og meget elskværdigt i Forsvar; ogsaa heri var hun Mandens Mund. Han talte ogsaa kjønt om Oehl., — beundrede især den aandelige Sundhed, som havde afholdt ham, der i Grunden ingen Dannelse havde faaet, fra alle Afveie: han havde ofte været barnagtig, men aldrig forkeert... Samtalen gik dog langtfra ikke som hos Sibbern; ofte maatte man tale for ikke at tie. Vel tænker jeg, at det maa gaae bedre en anden Gang; men jeg venter aldrig at blive saa ugeneert her, som hos Sibbern. Clausen er Professoren, som med Velvillie seer unge Mennesker hos sig for at danne dem; men Sibbern er Ligemanden, som glæder sig ved at tale med dem, der vil komme til ham, og hans barnlige Charakteer lader ham hvert Dieblik glemme, at han er Læreren blandt sine Disciple.

24. Octbr. (Bispeordination i Frue Kirke.) — Uagtet Ludv. Mynster*) var saa høflig altid at puffe mig længere og længere frem foran sig, kunde jeg dog kun see Lidt af Handlingen og høre endnu Mindre. Men jeg glædede mig ret over de smukke, simple og kraftige Psalmer, der blev sungne, medens de knælede. Endelig kom den lille uanseelige Rasmus Møller op paa Prædikestolen, vendte sig et Par Gange meget geskjæftig om for at lægge sin Bog til Rette, tog sine Briller paa Næsen for at lede Texten op, lagde dem ovenpaa Bogen; derpaa tørrede han Sveden af sine Kinder, lagde sine foldede Hænder paa Pulten og saae ligeud for sig. Da han begyndte (med en ikke meget klar, men reen og tydelig Stemme), var der saadan en Tummel, at vistnok

*) F. L. Mynster.

kun de Nærmeste — ogsaa jeg — kunde høre. Siden blev der roligere. Hans Text var Eph. 6, 13. o. s. v. Derover talede han, som det lod ganske ex tempore, om Sandheden, som kun er at finde i Jesu Christo, om Retfærdighed og Fred og om Aandens Sværd, som er Guds Ord. Hans Tale var paa ingen Maade glimrende — ikke alene at han hele Tiden talede i samme rolige Tone, men han fortalte sig undertiden og rettede sig, eller standsede for at søge et Ord. Men den uskyldige, barnlige Frimodighed, hvormed han hævede sig over alle disse Smaating, og den Inderlighed, hvormed hvert Ord kom fra hans Hjerte, den Fromhed og Tro og Kjærlighed, som bestandig mere og mere forklarede hans Engleansigt, maatte røre i det Inderste. Det var mig en særdeles høitidelig Dag. Ogsaa Fogtmann er vistnok en ærlig og alvorlig Mand —, og det er opløftende at tænke sig, at nu saadanne Mænd skulle sendes ud i den Kirke, hvori ogsaa jeg engang (gid snart!) skal arbeide. Hvad maa dog ikke en saadan Biskop kunne virke paa sine Præster! ....

29. Octbr. — Chr. Mynster bragte mig idag et svensk Maanedsskrift med en interessant Afhandling*) om Litteraturens Tilstand i Danmark — hvor Ørsted prises, skjøndt uden Overdrivelse, og den „fortræffelige" Mynster, P. E. Müller, Clausen o. Fl., hvoriblandt ogsaa J. Møller, vistnok vurderes meget rigtigt. Mod Grundtvig er Forf. maaskee lidt for haard, uagtet der i det Enkelte ikke er noget Falskt.

Borch's Collegium, 24. Novbr. — .... Jeg havde ventet noget Overordentligt af Mynster paa 1ste Advents-

---

*) Af P. Hjort. Udgivet paa Dansk efter hans Død („Udsigt over nyere dansk Literatur").

Søndag, og hans Ansigt og hele Væsen bestyrkede mig deri, da jeg saae ham komme ind. Hans Text var 2. Cor. 4, 1, og han prædikede om Sandhedens Tjeneste, som han især forklarede med Hensyn til Textens Ord: „Vi have aflagt det skjulte, skjændige Væsen ... og ved Sandhedens Aabenbarelse anbefale vi os for alle Menneskers Samvittighed". Jeg har ikke længe hørt ham tale med den Kraft og Inderlighed, som da han anbefalede Ærlighed i Sandhedens Tjeneste, eller da han talte imod det „skjulte Væsen", som søger Afkroge og forlader Kirkerne. Med hvilken Inderlighed talte han om disse Bygninger, som dog vare Jordens skjønneste Prydelser, enten det var prægtige Templer eller simple Landsbykirker ude paa Marken med deres Klokker! — Dog, hvad kan det nytte at opskrive nogle Ord, Du hører dog ikke ham! Alle vare henrevne. Igaar Aftes var jeg hos Clausens (Stiftsprovstens); Sønnen, Emil, havde havt sin Kjæreste der for første Gang (jeg troer, han misundte Dig at være confirmeret af Mynster — og at kunne forstaae ham): hvor var han glad ved at have været der! „Man siger om Mynster", sagde han, „at han er skjult og trækker sig tilbage inden en vis Fornemhed for ikke at sige sin Mening; og Intet er dog mindre Tilfældet". Der er noget høist Rørende i det Forhold, hvori han staaer til sin Fader og Broder, og den ædle, beskedne og dog frimodige Maade, hvorpaa han bevarer sin Selvstændighed ....

Borchs Coll. d. 3. Decbr. — I Onsdags var jeg hos Prof. Clausen, og havde det meget godt fra Kl. 8¼ til 10½. Da vi havde spiist Aftensmad og talt om Allehaande — om Comoedie: „Lille Rødhætte", som ogsaa de havde seet i Tirsdags — om Krarup's Skole og Swane's Børn — om Gummi-Elasticums Galoscher — ogsaa lidt

Theologie, om Hald og Bindesbøll o. s. v. — hentede han en stor Mappe, og viste mig mange skjønne Billeder, meest Prospecter af Bygninger, f. Ex. Stephanskirken i Wien med det forunderlige kegleformede Taarn o. m. fl., ogsaa nogle Skizzer, f. Ex. en Matrosscene efter Naturen fra Havnen ved Neapel o. s. v. Dette glædede mig meget at see, og ham, troer jeg, at vise. —

1832. 20. Febr. — Begravelsen var berammet meget tidligt — til Kl. 9. — Inde ved hans*) Kiste holdt Mynster en Tale. Jeg sagde Dig nylig, at hans Tale over Jfr. Linde var god; jeg meente egentlig, jeg syntes ikke rigtig om den; men denne var god: saa sand, saa hjertelig og saa skjøn! I en saadan Tale vil man ikke høre noget Nyt, men hvad man føler dybest, det vil man høre klart og sammenhængende udtalt; man kan ikke sige sig det selv, derfor skal en Anden gjøre det. Og det gjorde Mynster her: Aanden i Bedstefaders Kunst, og hans Aand som Kunstner, udtalte han saa klart og saa skjønt, som den, der selv var en Aand fra Kunstnernes Rige. Og hans fromme Alderdom! — men, dømmer hellere selv! Da vi kjørte ud til Kirkegaarden, sagde jeg til M.: Gid Moder havde været her! „Ordene", sagde han, „kan hun jo sagtens faae".

10. Marts. — .... Igaar Aftes læste jeg først Mynsters Artikel om Udtrædelse af Statskirken**), hvori han viser Nødvendigheden af, at der er en Statskirke, hvorfra det altsaa ikke let maa tillades Nogen at træde ud, men

---

*) Professor, kgl. Syngelærer Zinck, Fader til H. Laub's Hustru. Denne Tale findes i „Kirkelige Leilighedstaler" 2, S. 285; — umiddelbart foran findes den anden omtalte over Institutbestyrerinde Christel Linde.

**) „Dansk Ugeskrift" 1ste Bd. (Bl. Skr. 5.)

hvori der derfor ogsaa maa tilstedes nogen Frihed. Ordet Opbyggelse vidner om, at der maa være en Mangfoldighed i Eenheden, som lidt efter lidt forenes; og Lignelsen om Klinten blandt Hveden advarer mod voldsom Adskillelse. — Jeg læste ligeledes en Recension, der skal være af Mynster, af „Familien Riquebourg", et Drama (morsomt nok: omtrent det Arbeide, som Fader for over 30 Aar siden forlod*), begynder nu Mynster paa — at recensere Comoedier) ....

28. Marts. — Altsaa Grundtvig interessierer Dig saa meget, og Du vil ikke lade Nogen mærke det. Det er ganske rigtigt — en Følelse (som ikke svømmer ovenpaa) er ikke til at tale om; man skal kun tale om det, man seer klart. Det gaaer mig omtrent som Dig. Hvem kan Andet end begeistres for en Begeistret, især naar hans Helligdom er den samme som vor! Og det er her Tilfældet. Grundtvig's Tro er min Tro — om og hans Forstaaelse deraf kan være en anden. Hvad jeg i ham beundrer, og hvad jeg frygter, gaaer saaledes i Eet, at jeg kun kan sige: han er en mærkelig, en forunderlig, en henrivende Mand. Jeg kunde let henrives af ham til at følge ham i det, som jeg i rolige Timer saa ofte har lovet at forsage, og jeg kan kun sige mig selv, hvad der staaer skrevet 1. Cor. 13, 1: „Dersom jeg kunde tale i Engles Tungemaal, men havde ikke Kjærlighed, da var jeg Intet". — Dette er en lang Indledning til en kort Fortælling**). Grundtvig begynder i en svag, eensformig, søvnig Tone — men man falder ikke i Søvn. Det varer heller ikke længe, før

*) Det eneste Trykte, der haves af H. Laub, er en Række Theaterrecensioner i „Minerva". (1796—98.)

**) I Brevets første Deel var kort fortalt, at Forf. den foregaaende Søndag havde „været ude paa Christianshavn og hørt Grundtvig".

han taler i et andet Tungemaal, om end med den samme Tunge. Han fører sine Tilhørere med sig i Eet fort; de kunne ikke forudsee, hvor han vil hen, og derfor ikke heller falde i Tanker underveis. Uden Orden, men vel ikke uden Sammenhæng, uden synderligt Ophold gaaer Talen igjennem alle Regioner, det Høie og det Dybe og det Platte, igjennem Ild og Vand; men dvæler ogsaa i deilige Paradiser, med Bjergenes rene Luft og de moderlige Dales lune Vinde og Paaske-Morgen-Sol i Horizonten. — Dette er en Fortælling, og ingen Dom. —

6. April. — Heger kom for at bringe en Hilsen fra Frørup, og syntes i det Hele at være i godt Humeur. Han talte om Fader: „Naar jeg tænker paa den Prædiken, hvor den dog var fortræffelig!" Der var for Faa, meente han, i den Egn, paa hvem han kunde virke; og „det er reent umuligt at være omkring ham uden at blive forædlet".

20. Mai. — Heger klagede over Præsterne omkring Frørup, som ikke duede til Omgang for Fader, tænkte sig, hvorledes Fader vilde have prædiket, dersom han var bleven Præst her i Byen, og endte endelig med megen Vægt paa disse Ord: „for hvad er dog disse store Præster her*) — — imod Deres Fader i Aandsdannelse?" ....

16. August. — Vi, som blev tilbage**), enedes om at gaae til Forhaabningsholm, hvorfra jeg vilde gaae til Frederiksberg, for at være sammen med E. Clausen, som med sin Familie vilde komme der. Kl. 6½ gik vi derud; men inden Mynster kom til, og vi fik drukket Thee, var

*) Et Par af dem nævnedes — men „nomina sunt odiosa".
**) Efter et lille Selskab i O. H. Mynster's Familie, hvor Biskop Ollgaard var med.

Klokken saa mange, at jeg maatte opgive at komme videre. — Bispinde Münter og Frøken Sophie var der. Jeg kjendte ikke Bispinden, men hun henvendte sig til mig med de Ord: „Jeg er saa ulykkelig, jeg er sindssvag". Hun talte uophørlig, men meest om sig selv, der var saa ulykkelig, medens Andre kunde have det godt. Men saa kunde hun igjen tale meget ordentligt om, hvad de Andre bragte paa Bane. Ofte kom hendes Suk meget afstikkende ind i en oprømt Samtale; f. Ex. da hendes Datter (Sophie) talede i meget stærke Udtryk om sin Glæde ved at faae Breve fra Mynster, udbrød hun: „Ja, hvad kan det nytte?"*) — Med Mynster talte jeg overmaade lidt; jeg bragte Hilsener. Din særegne fik han af Jacobine; for Resten talte han især med Biskop Øllgaard. Christian og jeg vare omkring i den deilige Bodrofsgaards-Have. Kjender Du Udsigten over Mølledammen med Veirmøllen i Baggrunden? — Siden vare vi udenfor med S. Münter og Flere for at lære nogle Stjerner, og da besluttede jeg at sende Dig et Stjernekaart. Sophie Münter var overhovedet meget morsom, og fortalte Forskjelligt om Fru Brun, om Prædikener, hun havde hørt paa sin Faders Visitatser o. s. v. Ved Bordet blev der fortalt mange Anecdoter, især af Mynster.

5. Septbr. — Hos Sartorphs traf jeg ogsaa Heger, med hvem jeg talte efter Bordet om Mynster og Hornsyld og Grundtvig's sidste Prædiken (som var en Blanding af noget Fortræffeligt og noget — heelt Andet). Mynster arbeider kun meget langsomt paa sin store Bog, som han selv kalder den, o: hans populaire Dogmatik. Han havde rost

*) Denne Skildring finder sin dybere Forklaring i Talen: „Maria Elisabeth Münter" i M.'s „Kirk. Leilighedstaler" 2, S. 368 og i Nekrologen over Fr. Münter.

meget et Stykke, som stod i „Dansk Ugeskrift“*), og Heger meente, været partisk, fordi han maaskee kjendte Forf. Jeg fortalte ham, at jeg havde ikke fundet meget Behag deri, og at Christian, uagtet han havde læst det, efterat have hørt sin Onkels Dom, dog havde været temmelig enig med mig. „Jeg havde“, sagde han, „ret Lyst til engang at høre Dem og Christian tale sammen om saadant Noget, f. Ex. i Frørup, og saa faae Deres Fader til at tale med“. Den gode Heger! hos hvem Kjærligheden til alt Stort og Godt altid knytter sig til Kjærligheden til hans Venner!

17. Septbr. — Igaar — jeg har aldrig hørt en saadan Prædiken; den var i Sandhed mageløs. Intet har længe gjort et saa venligt, reent, roligt og dybt Indtryk paa mig. Jeg var i Forveien saa glad, jeg sang mig endnu mere glad paa en god, ærlig Psalme. Nu kom M. op paa Prædikestolen — og læste saa Dagens Evangelium: „Salige de Øine, som see det, I see!“ — Han sagde, han vilde tale om det 3die Bud, som ikke stred imod de to store, om det: „En Christen skal elske sin Herre“. Og han holdt, hvad han lovede. Læs igjennem det sidste Afsnit af den Prædiken i Aargangen: „Christus vil, at vi ganske skulle høre ham til“, og den Psalme, hvormed den ender, som vi ogsaa hørte igjen igaar, — Dette, som „han ikke ret tør tale om, fordi han ikke veed, om man vil forstaae ham“. Jeg har skrevet Dig engang, hvilket Indtryk disse Par Sider**) have gjort paa mig; og tænk Dig saa i mit Sted, at høre dette igjen, ligesaa varmt, ud af dette samme, fulde Hjerte,

*) Nr. 39. „Til Forf. af den theologiske Afhandling i Dansk Ugeskrift Nr. 30“. Dette, dengang anonyme, Stykke var af H. C. Ørsted, og er optaget i hans „Samlede og efterladte Skrifter“'s 6te Bd.

**) 2det Bd, S. 61—64. Det samme Sted er fremhævet i Martensen's Skrift: „Til Erindring om M.“ S. 17—18.

som veed, hvad Salighed det er at elske, — at elske ham, som kom til Jorden —, ogsaa naar Himlen synes lukket, elske ham „i Synd, i Nød, i Død". Han begyndte med: at Mange nu gjerne høre tale om Christus, og gjerne ville lære af ham; men det var ikke dette, han meente; han talte ikke om at elske hans Lære, men om at elske ham selv — dette personlige Forhold mellem Forløseren og den Forløste, dette „Du" og „Jeg". En saadan Kjærlighed, som hos de første Christne, den var nu næsten ganske forsvunden, og man hørte ikke saadanne Toner, som da man sang: „Jesu! Din søde Forening at smage". —

11. Octbr. — .... Mynster arbeider paa en Art Andagtsbog (jeg har maaskee allerede skrevet derom), som kommer til at bestaae af 60 Betragtninger, hvoraf 44 ere færdige; men han skriver kun, naar han har Tid tilovers. Først forleden Dag viste han Heger det Skrevne og sagde ham Gangen deri; han siger, at det er fortræffeligt og bliver en Bog af en ganske egen Art. —

26. Octbr. — (Med Zeuthen hos Sibbern.) .... Vi glædede os ved deres sædvanlige Venlighed; men jeg kan ikke sige, jeg morede mig. Naar Sibbern falder paa en Ting, bliver han ved dermed til det sidste Øieblik; saaledes fik han igaar fat paa nogle Børneeventyr, og om dem talte han, og af dem læste han, til vi gik hjem. Dog lærte jeg derved at kjende en fortræffelig Bog af lignende Indhold, som jeg laante af ham: „Hebel's Schatzkästlein des rheinischen Hausfreundes". Den bestaaer af Smaafortællinger og Anecdoter for Almuen, som efterhaanden ere komne ud i Almanaken, — i hans bekjendte kjernefulde Sprog .... — Jeg hørte igaar en fortræffelig Prædiken af Mynster om Bønnen. Jeg var ikke ret oplagt til at høre en saadan

Prædiken, jeg var saa døv og sløv; men han sagde, at selv naar man ikke var oplagt til at bede, skulde man dog bede — det kom nok; og saa trøstede jeg mig med, at selv naar jeg ikke var oplagt til at høre, skulde jeg dog høre, det kom nok bagefter. Og saaledes vil jeg blive ved at trøste mig: selv naar jeg ikke er oplagt til at arbeide, vil jeg dog arbeide — det kommer; thi det skal ikke komme fra mig. —

14. Decbr. — Grundtvigs sidste Piece „om Daabspagten" har jeg læst med sand Glæde: hvor adskiller denne rene, værdige Holdning sig fra Lindbergs Skjældsord! Alle, som jeg har talt med, have fundet det Sindige og Ærlige i denne Grundtvigs Erklæring. —

27. Decbr. — Mynster havde spurgt Christian M., om jeg ikke vilde deeltage i Concurrencen til den theol. Plads. Hvor dyrebar en saadan Mands Dom er mig, kan Du vel tænke; men Du kan vel ogsaa tænke, at jeg ikke er saa ubesindig at ville holde den for et Surrogat for det, jeg veed — og kun jeg kan vide — at jeg mangler ....

1833. 1. Jan. — .... Uagtet Zeuthen og jeg gik tidligere til Slotskirken end vi pleie, kom vi dog strax ind i en saa stor Menneskemasse, at jeg besluttede at gaae op paa Orgelet, og han at tage til Takke med Pladsen, som den var. Deroppefra hørte jeg da en smuk Prædiken: „Grib det evige Liv!", over 1. Tim. 6, 11—16. Jeg hører, især naar der er fuldt, meget godt paa Orgelet, og staaer frit og ugeneert af Mængden; alligevel holder jeg ikke af at være der uden i Nødstilfælde. Man seer Præsten saa fjernt, at den personlige Nærværelse næsten hører op at virke; desuden staaer man saa reent ude af Vrimmelen og

saa ophøiet over den, at man tillige er, saa at sige, reent ude af Menigheden; og det Gode, som Gudstjenesten skulde have forud for Læsningen af en Prædiken hjemme, den levende Følelse, som den skulde vække, af et religiøst Liv, Bevidstheden af et aandeligt Samfund, det svinder næsten bort. Og dog var det et rørende Syn, som just deroppefra greb mig med Magt: da han endte med en Opfordring til Menigheden at annamme Herrens Velsignelse i Aarets Morgen, at see denne tætte Forsamling paa eengang at reise sig ....

8. Marts. — .... Igaar hørte jeg i en god Stemning en fortræffelig Prædiken om Lidenskaber (Judas Ischariot)*).

5. April. — .... Jeg har idag været i Kirke og hørt Waage. Han ligner slet ikke Fader, som man har sagt. Men hans milde christelige Tale, og fornemmelig Maaden, hvorpaa han af Vandringen til Emaus tog Anledning til at tale om Jesus, som kommer og trøster de Sørgende, bringer dem til at udtale deres Sorg, viser dem, at det bør dem gjennem Lidelser at indgaae til Herlighed o. s. v., kunde saa godt have hjemme i Frørup Kirke. Og da han til Slutning talte om: hvorledes de kjendte ham, da han brød Brødet, hvorledes de Fromme især see ham ved Naadebordet, hørte jeg ikke Meget mere af Waage, men saae Fader pege op imod Alteret, hvor jeg første Gang knælte, og tænkte med inderligt Veemod paa en herlig Prædiken, jeg for nogle Aar siden hørte der ....

27. April. — .... Vi (Zeuthen og jeg) vare i Onsdags sammen hos Sibberns. Der vare begge Hammerich'erne,

---

*) M.'s Efterl. Prædikener, S. 71.

Hørbro og Rasmussen (fra vort Collegium). Heise kunde ikke komme, skjøndt Sibbern selv var gaaet ud til Birkerød for at invitere ham. Da vi havde drukket Thee, snakkede vi om Allehaande, fornemmelig om Kjøbenhavns gamle Udseende, og Sibbern hentede Pontoppidans Beskrivelse med Grundtegninger og Prospecter. Det var rigtignok mærkeligt at see, hvorledes den store By saae ud, da Østerport laae for Enden af Østergade, Gothersgade var en Canal og Pustervig en Vig af Stranden, Vandkunsten og Kattesundet ligeledes en Bugt, Petri Kirke Sognekirke for Landsbyen Serritslev udenfor Muren, Gammelholm med den ene Side af Nyhavn, og Slotspladsen og Børsens Grundvold to Holme mellem Staden og Amager uden anden Forbindelse end ved Færger, og det hele Kjøbenhavn indesluttet af de her betegnede Grændser. Siden kom vi tilbords ... Sibbern drak Zeuthens Skaal: at han maatte have det godt hos Schelling ....

17. Aug. Kl. 12. — I dette Øieblik for 4 Uger siden rullede vi ud af Postgaarden, og sendte med Fru Sartorph vor sidste Hilsen til Fru Mynster*); faa Øieblikke i Forveien havde vi sagt hende selv vort sidste Levvel, og seet hendes Glæde og Fred og — hendes Længsel; og nu kommer jeg tilbage fra Helliggeistes Kirke, hvor jeg har sagt det sidste Farvel til hendes Kiste — fra mig og fra Dig, og fra Fader og Moder. — Da jeg kom ned i Vognen Kl. 10, sad Heger der. Han var saa glad, at han skulde kjøre med mig, fordi han meente, at jeg sad der ogsaa i Faders Navn. Jeg fortalte ham, at Mynster vilde selv holde Tale. „Det er mig saa kjært", sagde han, „at kun een Ting kunde

*) O. H. Mynster's Enke.

være mig kjærere, og det var: om jeg selv kunde holde den Tale, som jeg veed, han vil holde". — — — — — — Talen begyndte omtrent saaledes: — —*). Han skildrede hende, som hun var. En Sjæl som hendes lærer man først ret at agte for det, den er, naar den er borte — som det simple, men faste Baand, naar det er overskaaret, og Blomsterkosten ligger adspredt. Mynster's Tale var ikke blot en Tale over hende; den var tillige hans sidste Ord over hans Broder. Jeg tænkte paa, da Brevet kom til Frørup og meldte hans Død, og jeg fulgte Fader til Ørbæk og græd, medens Fader fortalte mig, hvad han vilde have været for mig, naar jeg blev Student. Men jeg fandt ham og hans Venskab for Fader i den hele Familie, — og jeg har tabt den hele Familie i hende; jeg veed det: ikke for stedse, jeg har vundet deres Venskab for stedse, men saaledes, som alt Jordisk tabes — naar det adspredes. Paa den korte Vei fra Kirken til mig talte Heger og jeg ikke meget sammen; men han saae saa glad ud, som om han allerede var paa Veien bort fra denne Jord. — (Senere.) Da jeg kom hjem fra Foersoms Skole, og spiste ene, og tænkte paa, at jeg ikke i Aften kunde gaae om i Vestergade, da følte jeg ret, at hun nu var borte. Jeg kunde ikke bestille noget Alvorligt, jeg var ret saa nedtrykt; — veed Du, hvad der igjen har opreist mig, ret tilgavns oplivet og vederqvæget min hele Sjæl? — Tegnér's Bog**), Din Gave. Jeg har læst Halvparten af den første Tale! Hvilket Mesterværk af en Lovtale†)! hvor dybt og høit og reent og klart! Og saa Emnet: en Digters Vurdering af en Digter! og just denne Digteart! Du veed vist, hvor meget jeg altid

*) „K. L." 2, S. 303 fg.

**) „Tal vid särskilta tillfällen" (1831).

†) Over Digteren Oxenstjerna. (Ved Indtrædelsen i det svenske Akademie.)

har gjort af Naturpoesien, f. Ex. af Kleist's „Frühling". Hvor tidt har jeg ikke ved at læse saadanne Digte følt, at „ogsaa jeg er født i Arkadien!" — — Kl. henved 6 gik jeg, med Tegnér's Natur i Hjertet, ud i Guds — ud af Nørreport. Det havde just holdt op at regne, og de tykke Skyer hang endnu svære, med skarpe Omrids paa den klare Aftenhimmel. Luften var mild og reen. Jeg gik ad Stien ved Søen til Østerbro, og derfra igjennem en stor Allee af gamle Træer, som Du vist kjender, med Haver tilvenstre og en med Haver omkrandset Markegn tilhøire, som især i Aftensolen tager sig godt ud. Jeg gik videre igjennem det yderste Kalkbrænderi ud til Vandet. Her havde jeg den bedste Udsigt — til Bugten, hvorom Strandveiens Huse og Haver snoede sig saa nær, og den høie, klare svenske Kyst, Tegnér's Kyst, og Kjøbenhavn, og en Mængde Master, f. Ex. 3 paa hver af 2 stive russiske Fregatter ligefor, og hvide, skinnende Seil. Jeg gik forbi det inderste Kalkbrænderi, og det lille Huus, som Du maaskee erindrer der tilvenstre som en Ø i en lille Sivmark (med Eet forsvandt den hele Egn bag en Skov af Siv) — forbi Classen's gamle Popler, ind igjennem Kastellet, hvis nymalede, røde Vindebro stod midt i Solskinnet foran den mørkegrønne Vold, — over Kjøbenhavns Vold til mit Kammer. Naar man er træt, elsker man altid sit stille Kammer; og jeg sad her saa vel tilmode, først ved mit Theevand og siden ved mine Bøger (Olshausen kom atter frem), og var ikke længere ene.

Borch's Coll. d. 28. Septbr. — Schleiermacher, som sagt, skulde være paa Skydebanen igaar, og en heel Deel Studenter vare navnlig blevne opfordrede til at tage Deel; saaledes ogsaa jeg. Jeg havde stor Lyst til at være i

Selskab med ham; men 4 Rdlr. — det var dyrt, og jeg vidste, jeg skulde bruge mange Penge i denne Tid. Havde jeg endda kunnet sige, som Chr. Mynster sagde: „han vilde for første og sidste Gang være med ved saadan en Stads, og saa reise til sit Kald". Jeg sagde nei til Flere; tilsidst tog jeg selv imod en Subskriptionsliste og skrev derpaa mit Navn selvfjerde her fra Collegiet. — Igaar Kl. 3½ (Dr. Krarup var med, og Skolen havde Lov) gik vi derud, saae først mange, mærkværdige Mænd forsamle sig og gaae og snakke med hverandre. Endelig kom der en Kareth, hvori jeg snart saae det hvide Hoved, som hænger over Sofaen i Frørup, med Briller paa. Han blev ledsaget af Oehlenschläger og Clausen. Jeg stillede mig hen foran Døren, for strax at see den hele Person. Døren gik op; — gid jeg kunde beskrive Dig det forunderlige Indtryk, han gjorde paa mig! Jeg havde tænkt mig ham lille; men s a a lille og tynd, med disse smalle Been, der strittede heelt bag ud, naar han bukkede sig forover — nei, det er umuligt at tænke sig! Kan Du huske „Klein-Zaches, genannt Zinnober" (af Hoffmann)? jeg var ikke den Eneste, der saae ham. Han var ret skabt til at være Centrum i et Selskab; thi naar man tog Arme og Been bort, var det Øvrige et Punkt. Provst Clausen maatte bukke sig for at tale med ham, — og det maatte alle de umaadelig lange Mennesker; thi han saae ikke opad, altid lige ud — kun Øinene slog han ofte op; og havde man eengang seet d e m, saa var Klein-Zaches reent borte, og de rolige, klare Ansigtstræk udfoldede sig lidt efter lidt. Han gik omkring og talte med Adskillige, indtil Oehlenschläger førte ham op i den store, smukke Sal. Jeg kom til at sidde langt fra ham, og kunde netop skimte det hvide Hoved ved den anden Ende af Bordet imellem Oehlenschläger og Mynster. Jeg sad imellem nogle danske og tydske Can-

didater. De tydske, som havde studeret i Berlin vare meget vakkre, og tracterede mig med en „god tydsk Viin" (Rhinskviin); de danske vare Bekjendtere (f. Ex. Kolthoff). Vi spiste mange Retter og sang mange Sange. Den første af Oehlenschläger var dansk, hvorefter Mynster udbragte Skaalen: „Dem Denker, dem Prediger und auch noch dem Menschen, besonders Schleiermacher!" — Da Trompeterne taug, reiste han sig — jeg kunde ikke see, at han stod — og talte længe, med en ikke stærk, men klar og skarp Stemme. Da alle Stole kom i Bevægelse, hørte jeg ikke Meget heraf, men fik Indholdet af Andre. „Han maatte bede om Undskyldning for sin Ven, der ikke havde sagt, hvad han var, men hvad han skulde have været, og maaskee kunde være blevet" — dette var Begyndelsen. Siden blev „Kong Christian" sunget, og Schl. udbragte en Skaal, der endte omtrent saaledes: „daß diese zwei Völker fortfahren mögen von einander zu lernen und einander zu lieben". — Af Oehlenschl. blev sungen endnu en Sang paa Tydsk, hvori stod, at Schl. skulde fortælle sine gode Venner Godt om Danmark: at „der ogsaa ere Mennesker der, og ikke blot Bjørne", — at de Tydske kjendte en heel Deel til Danmark, kun ikke Kjøbenhavn; en af de sidste Linier var: „Am Rhein, am Rhein, da wachsen die Gelehrten". Schl. reiste sig op og sagde, han havde Adskilligt at indvende mod denne Sang. Det Første forstod jeg ikke ret, men det blev ledsaget af en stærk Latter fra den øverste Bordende. Jeg løb hurtigt derop, stod bagved Clausen's Stol, og hørte af ham, hvad jeg ikke havde forstaaet: „Erstens, was hat Oehlenschläger mir vorzuwerfen daß ich nicht vom Rheine bin, weil ich nicht gewachsen bin?" For det Andet: „at de Tydske ikke troe, der er Bjørne i Danmark. Dog kjende de maaskee ikke nok til Kbhvn., og han skulde nok fortælle meget Godt

derom". Jeg stod lige overfor ham, ganske tabt i Beskuelse: denne Rolighed, men dog ingenlunde Stivhed i de skjønne Træk, hvormed han saae ud omkring sig, medens hvert Ord af sig selv kom paa sin rette Plads! — Efter den danske Sang, som endte: „Viins, Venskabs, muntre Pigers Skaal" (flere Sange vare kun maadeligt valgte) sagde Schl. omtrent Følgende: „Die Philosophen verzeihen mir nicht Vieles; aber dies wollen sie mir wohl verzeihen, daß ich anstatt des Abstracten das Concreteste nenne: meine gegenwärtigen Freunde". En Skaal blev ogsaa udbragt for hans Ven: Grev Schwerin, en anseelig Mand, med Ryge's Figur, med Kors og Stjerne; han takkede meget net, men i Sammenligning med Schl. maatte man finde det geneert. Tilsidst kom vi Alle, ogsaa jeg, op og klinkede med ham. — Vi gik ned og drak Kaffe. Alle vare oprømte. Jeg forfulgte Schl. og betragtede ham fra alle Sider, især fra den Side, hvorfra Eders Portrait er taget, og glædede mig ret over, at det lignede saa godt. Her saae ogsaa Mynster mig, og kom hen og talte til mig: „Er det ikke en Mand, det er værdt at gjøre Selskab for?" — Der blev fortalt Schl., at Studenterne vilde bringe ham et „Hoch". En Deputation kom ind, tiltalte ham paa Latin og rakte ham en Sang*). Vi gik saa Alle ud i Haven, til en Plads, som var oplyst med Begfakler. Da Sangen var sungen, traadte Schl. frem og sagde især dette: „Meine lieben Freunde! laßet uns dabei bleiben, daß jeder Nahme vergehen muß, aber der

---

*) Af Martensen. Den er at læse i „Aus Schleiermacher's Leben", 2det Bind. Den slutter saaledes:

„Es lebe der herrliche Meister,
Der freundlich sich zu uns gesellt;
Es blüh' die Gemeinschaft der Geister
Von hier bis an's Ende der Welt!"

Geist bleiben ewiglich". — Vi gik op i det deilige, klare Veir. Studenterne kom ind, og Schl. gik omkring og talte med dem; vi klyngede os om ham, saa han neppe kunde bevæge sig; men Intet generede ham. „Der Wagen ist da", sagde tilsidst Oehlenschläger (hvor Oehl. var smuk!). Funch, Kolthoff o. Fl. fulgte med mig; vi vare enige i, at vi ikke vilde fortryde de Penge, vi her havde anvendt. Jeg snakkede lidt med Frederik, læste i Schl.'s Dogmatik, og gik i Seng.

30. Septbr. — Nu, troer Du vel, jeg er færdig med Schleiermacher? Vi lidt endnu. — I Løverdags Aftes var der Concert i Studenterforeningen; jeg gik derop Kl. henved 8. Lidt senere kom Kolthoff og en af Seniorerne — med Schleierm. Det gjorde mig ondt, at jeg ikke kunde blive og spise med ham; men jeg har havt saa godt af Selskabet paa Skydebanen, at jeg Intet savner. Concerten var smuk, og han hørte vore bedste Stemmer. Ved Bordet blev hans Skaal udbragt, og han takkede, som jeg har hørt fortælle, ved at sige: „Det glædede ham, at han var kommen der, først for hans egen Skyld, at han havde faaet deres Studenterliv at see, dernæst ogsaa for deres Skyld, for at han kunde sige dem, hvad han bedre kunde see end de: hvor god en saadan Forening var, hvor de ældre Studerende bestandigt endnu sluttede sig til de yngre". — Saaledes have vi i Kbhvn. hædret Schl., og en heel Mængde vilde endnu leie „Caledonia" for at ledsage ham over til Malmø (han gaaer igjen over Ystad til Stettin); men inden denne Tour gik for sig, vilde ogsaa han, endnu bedre, end han hidtil havde gjort, takke Kjøbenhavn. I Løverdags Morges læste man i Adresseavisen: „Petri Kirke — Dr. Schleiermacher". Du kan tænke, det gjaldt at passe paa. Kl. 8 kom Frederik til mig, og glædede sig ved sin Ud-

gangsdag. Jeg læste først en Prædiken af Schl. for ham, og han troer, det har hjulpet ham godt til at forstaae ham siden. Kl. lidt over 9 gik vi derhen, stod med Flere i en stærk Blæst, indtil vi kom ind; Kl. 10 begyndte Tjenesten, Kl. 11 Prædiken. Jeg kom til at staae i en fortræffelig Afstand, hvor jeg hørte hvert et Ord, og saae hver en Mineforandring. Lidt nærmere op imod Choret — men jeg vilde ikke bytte med dem — sad Mynster, Stiftsprovsten og mange Flere med Familier. — Alt dette var Indledning; og nu mærker jeg, at jeg kan ikke Mere. Thi hvorledes skulde jeg beskrive det Indtryk, han gjorde, da det er noget aldeles Aandeligt! Alt Udvortes syntes reent forsvundet for ham, da han var kommen derop, og saae ud for sig, med Sjælen samlet i det Allerinderste; og det forsvandt for os, som hørte, da denne Sjæl straalede ud iblandt os. Der var Liv og Kraft i hans monotone Stemme, hans alvorlige Ansigt og simple Gesticulation; han talte langsomt og med Eftertryk, til Slutning med megen Varme. Hans Thema var: „Hvad vi skulle gjøre for at indtage den Plads i Samfundet, som tilkommer os" — over Dagens Evangelium*). — Kl. 1 seilede han bort med Caledonia.

29. Decbr. — .... Christian M. har laant mig et Brev fra sin Onkel, hvori stod, at Scharling vel blev Professor Theol., og hvem der vel saa kom til Sorø: „Laub er vel skikket dertil; men jeg kunde ikke love at skaffe ham det, da der ere Ældre — o. s. v." — Dette skal Du læse og fortælle til nogle Enkelte ....

1834. 17. Jan. — .... Jeg har iaftes og idag læst en deilig „Betragtning" — om Skabelsen (skriver Du mig,

*) 17de Søndag efter Trinitatis.

hvor vidt Du er kommen?) — og igaar hørt en herlig Prædiken over Dagens Epistel, om ikke at være l a d e eller d o r s k e til det Gode. Det er af de Ting, man ikke kan høre tidt nok ....

31. Jan. — .... Jeg kan tænke mig, at Fader „er lykkelig" ved den Bog. Gid den ret kunde gaae ind i mig! og Alt, hvad jeg læser! ... Mynster talte i Søndags om Sæden, som voxer l a n g s o m t, men dog voxer. Ja, dersom man ikke kunde troe, at der ligger en Vintersæd — dybt under Sneen! ....

Fastelavns-Mandag, 7. Febr. — I Fredags længtes jeg efter igjen at tilbringe en Aften i Ro paa mit Kammer. Jeg stod og pakkede „Mynsters Betragtninger" sammen (jeg har nylig læst den bedste af dem alle: den 3die: „Christus hengiven for vore Overtrædelser") — Jeg blev derfor slet ikke fornøiet, da en Student Hald, som læser med Clausen's og Swane's Smaadrenge, kom til mig og skulde bede, om jeg (og Funch) vilde komme til Professorens samme Aften. — Der var ikke Selskab, kun Familie, og nogle Candidater — Kolthoff, Martensen — og Studenter. Jeg følte snart, som ofte, at man maa tvinges til at have det godt; thi jeg havde det virkelig rart. — I Clausens Bibliothek var der dækket, særdeles smagfuldt; Du veed, hvor ofte jeg har glædet mig over den fine Elegance og simple, solide Velstand, som viser sig i hele denne Familie. Ligefor Indgangen, paa Bordets ene Ende, stod, omgiven af Lys, Schleiermacher's Buste (af Rauch). Nu saae vi, hvorfor vi vare inviterede; den var samme Dag kommen fra Berlin. Den ligner overordentligt, og er vist et udmærket Arbeide. Vi kunde Alle dele den Glæde, hvormed Clausen betragtede den, da vi kjende Manden lidt mere end af Bøger og

Portraiter. Jeg fik her ret en Forestilling om, hvad Værd en god Buste kan have. Den stod umiddelbart paa Bordet, og havde derved tilfældigviis faaet omtrent Mandens Høide; og jeg kjendte ham igjen i alle de Dieblikke, hvori jeg havde seet ham, paa Skydebanen — for Bordenden, og i Vrimmelen, ligesaa tæt omringet af Beskuere og ligesaa rolig iblandt dem — og paa Prædikestolen. En Sang, som Martensen skrev til Skydebaneselskabet, havde Prof. Clausen afskrevet; — Clausen og Sibbern gjøre begge overordentlig meget af Martensen, og han fortjener vist overordentlig Opmærksomhed (han er ikke 1½ Aars Candidat). Da den var sungen, tog Prof.'en en Pokal og udbragte Schleiermacher's Skaal, hvorpaa Pokalen gik rundt. Da vi gik bort, takkede jeg ret af Hjertet Clausen, fordi han havde villet have mig med ved denne Leilighed. — *)

17. Febr. — .... igaar en Prædiken over Epistelen: „Naar jeg er svag, da er jeg stærk". Ja, siger jeg i mit inderste Hjerte, saaledes skal det være. —

21. Febr. — .... Da Du skrev sidst, havde Du just læst den Betragtning af M. om at elske Næsten. Den følgende Dag læste Du den: „En Christen skal elske sin Herre". Denne er næsten heel og holden en Prædiken, som jeg engang har hørt i Frederiksberg-Slotskirke, og hvorom jeg da skrev til Dig. —

28. Febr. — .... en udmærket Prædiken af M. om „det Ondes Magt"**) (Luc. 22, 52—62).

16. Marts. — .... Det gjorde mig ondt, hvad Heger fortalte, at Mynster havde critiseret Steffens's Tale over

*) Schl. døde faa Dage efter (12. Febr.).
**) Ikke opbevaret.

Schleiermacher strengt. Jeg havde læst den med inderlig Glæde over Schleierm. og over Steffens, og bad Heger læse den uden Fordom.

8. Mai. — .... hørte M. forklare de Ord: „Hvi staae I og stirre op imod Himmelen?" — et Spørgsmaal, som baade de Letsindige gjøre de Fromme, og Englene gjorde Apostlene*) ....

7. Juli. — .... Vi fik en herlig Prædiken om at korsfæstes med Christus, eller: om Opoffrelse og Selvfornægtelse. Det er dog noget ganske Andet at høre et levende Menneskes levende Røst, end at læse det Samme i en Bog (thi hvor ofte har jeg hørt de samme Ord af Th. a Kempis og Arndt), og i hans stærke, skjælvende Stemme høre hans faste, bevægede Hjerte ....

5. Septbr. — .... P. E. Müller, den retskafne Mand, min Lærer, hvem jeg skylder Meget, er død. Hvem skal nu være Biskop i Sjælland? — —

13. Septbr. — Jeg har nu læst min gode Johan Arndt til Ende; jeg vil vistnok tidt igjen læse i denne gode Bog. Jeg gaaer om lidt hen og hører Mynster i Slotskirken. — Er ikke Alt gaaet fortræffeligt? hvem kunde være Sjællands Biskop uden han? og hvem kunde fortsætte i Slotskirken og i Prædikener for Hovedstaden og for Studenter og Præster og hele Landet, hvad han havde begyndt, uden han selv? (hvorledes skal det gaae i Universitetsdirectionen?). — Da jeg kom hjem Onsdag Middag, laae her en Seddel, malet i synlig Hast og Henrykkelse fuld af de glædelige Efterretninger — fra Ludv. Mynster**); han meente,

*) Efterl. Prædikener, S. 145.
**) F. L. Mynster.

det var godt, om jeg kunde faae en Time tilovers endnu samme Dag for at see ud til Forhaabningsholm. Og det kunde jeg netop bedst den Dag. Jeg gik derud Kl. 6½, og var der en Times Tid — og fortrød det ikke. Jeg sagde, hvor meget Fader glædede sig til det, han endnu ikke kunde vide, var afgjort. Han trykkede mig i begge Hænder og næsten op i sin Favn, og takkede mig, forbi jeg kom derud. At han var glad ved, hvad der var skeet, var øiensynligt; men naar vi To sadde sammen, gik, som sædvanligt, Samtalen istaa, fordi han ikke altid kan finde paa Hverdags-Ting, og ikke let vil tale om bedre, naar der er Flere i Stuen. Jeg har for megen Respect for ham til at ville pjatte eller gjøre mig vigtig, og derfor er jeg saa geneert i Samtale med ham, som med Faa. Men det er det Samme; han er og bliver dog Mynster, vor Præst og vor Biskop. — Hun var glad, og ønskede, at jeg maatte være blandt de Første, han skulde ordinere.

Mandag Morgen. — Gid altid Søndagen maa være mig en saa god Forberedelse til Ugen, som den igaar var det! Hvor man dog altid kunde være lykkelig, naar man kun altid vilde tage enhver Dag, som den blev given, og til det, hvortil den blev given, og overhovedet naar man kun altid ret alvorligt vilde; altsaa skulle vi fremfor alle Ting bede om en ret alvorlig Villie. — Mynster prædikede over Epistlen om: „hvorledes vi skulle befæste Troen — nemlig ved christelig Betragtning, christelig Handling, christelig Beslutning og Bøn". Det var en rar, stille, inderlig Prædiken; og jeg gik glad fra ham.

Anden Afdeling.

1834—1854.

Fra Mynster til Geistligheden i hans Stift.

(Efter Concept.)

(1834.)

Ved at tiltræde Embedet som Biskop over Siellands Stift, hvortil jeg under 12te Septbr. er allernaadigst beskikket, og nu er indviet, anbefaler jeg mig til Deres Høiærv. og samtlige kiere Brødres Tillid og Fortrolighed. Ligesom jeg i mit Embedes første Øieblikke føler mig opmuntret og understøttet ved den Velvillie, hvormed jeg er bleven modtaget af Stiftets Geistlighed, og hvorpaa jeg har havt et mig uforglemmeligt Beviis i den kierlige Tilskrivt, som jeg modtog fra det sidst afholdte Landemode, saaledes haaber jeg ogsaa fremdeles at kunne glæde mig derved under Embedets Førelse.

Det er bevægede Tider, i hvilke det er blevet os beskikket at virke. Men vi ville takke Gud, at der i Kirken er bleven vakt et Liv, som vel ofte har taget en mindre ønskelig Retning, men som ogsaa kan bære skiønne Frugter — naar vi alle, Sandheden troe i Kierlighed, ved Lære og Levnet søge at befordre den christelige Udvikling, der er lige langt fra urolig Higen efter Omvæltninger, og fra ligegyldig Stillestaaen.

I det jeg for min egen Deel beder Gud om Lys, Kraft og Velsignelse i den mig anviste Tieneste, tilønsker jeg ogsaa Enhver af mine Brødre al Naade og Velsignelse i Embede og i Huus, og vil stedse tælle, hvad Gud heraf forunder Hver især, blandt mit eget Livs Glæder.

Fra **Biskop Fogtmann** til **Mynster.**

Aalborg d. 11. Decbr. 1834.

Deres Høiærv. modtage herved min Tak for det tilsendte Exemplar af de ved Deres Bispevielse holdte 3 Taler, hvilke jeg i egentlig Forstand har læst med stigende Interesse. Deres Prædiken*) er en ypperlig Homilie. Homilier ere nu sjeldne, hvilket neppe er at billige. Iblandt andet kunne Homilier ogsaa tjene til at forebygge, at Prædikanten prædiker over Theses, som ligge udenfor Texten og udenfor Christendommen. Jeg troer ogsaa, at Homilier fattes bedre af de Fleste, og i det Hele forstaaes af Flere og virke paa Flere, da de kunne berøre flere Puncter og ikke saa let komme til at gaae aldeles uden om adskillige Tilhøreres Tarv.

Hvad D. H.'s Ønske angaaer: at De var kommen ligesaa vidt som jeg og var inde i Bispe-Embedet, da sætter jeg derimod det Ønske, at jeg ved min Embedsbanes Ende maatte være ligesaa vel inde i Bispe-Embedet, som De er ved dets Tiltrædelse. Dette vil jeg ikke videre forklare, men blot tillade mig at bemærke, at jeg aldrig har været ret inde i Prædike-Embedet, som dog ogsaa er en Deel af Bispe-Embedet; jeg har heller ikke været ret inde i Contor-Forretninger eller i Administrations-Forretninger, af hvilke der forekomme mange i Bispe-Embedet. Men i begge disse Fag har D. H. længe været hjemme. I det Hele tør jeg sige, at der ikke siden Biskop Harboes Tid har været nogen Biskop i Sjelland, som er kommen saaledes udrustet eller bevandret paa denne vigtige Post, som D. H. — Ved denne Leilighed tillader jeg mig at nævne en Ting ved Bispe-

---

*) Kirk. Leilighedstaler 1, S. 62.

Embedet, som jeg aldrig vil kunne komme ret ind i; det er Visitats-Reiserne. Vel gaaer det ganske godt med Visitatsen selv; men jeg befinder mig altid ilde i længere Tid efter en Visitats-Reise, og det for den Uorden, hvori jeg, som ellers lever meget ordentlig, derved næsten nødvendigviis kommer. Men alt saadant vil D. H. vistnok langt bedre kunne finde Dem i.

Nu har jeg endelig faaet Stiftets samtlige Præsters Erklæringer angaaende Ritualforandringen. Af disse, 100 i Tallet, have, for at bruge runde Tal, 60 erklæret sig for Forandringer, men i mange forskjellige Grader, 20 mod Forandringer, og omtrent 20 have suspenderet deres judicium. Dersom Forholdet bliver lignende i de andre Stifter, vil der dog formodentlig blive foretaget noget med Hensyn Ritualets Revision. —

Med inderlig Hengivenhed er jeg stedse

Deres Høiærværdigheds ærbødigste

Fogtmann.

Fra Mynster til Estrup.

Kiøbenhavn d. 19. Decbr. 1834.

Høistærede Ven!

Det ene Exemplar af Sørgetalen over Prindsen af Philipsthal, hvilket jeg beder Dem venskabeligen modtage, er jeg saa fri at lade ledsage af tvende andre for Proff. Hiort og Hauch, hvilke jeg vel, for at undgaae for mange enkelte Forsendelser, tør anmode Dem om at have den Godhed at besørge dem tilstillede. — Prindsen var virkelig en meget agtværdig og elskværdig Mand, som vil savnes meget i ethvert Forhold, hvori han stod.

Ved at fremtage Deres sidste venskabelige Skrivelse har jeg det venlige Akademie liggende for mig. Disse Vignetter ere en net Opfindelse, og jeg gratulerer til den heldige Udførelse, da denne er bedre lykket end nogle, vi have af Kiøbenhavn. Hvor gierne ønskede jeg Dem ikke, at De atter boede i Nærheden deraf, men jeg veed desværre vel, at det endnu seer langvarigt ud dermed.

Gierne ønskede jeg Dem ogsaa mere Ro til videnskabelige Arbeider, og i dette Ønske indbefatter jeg ogsaa mig selv; men jeg tør ikke vente, paa denne Maade at sætte Pen til Papiir før næste Efteraar eller Vinter. I Bispe-Embedet samle sig saa mange smaa og store Forretninger af mange forskiellige Slags, at det kræver megen Tiid at komme ind deri; og jeg har endnu dertil i Vinter mit Præste-Embede. Forholdsviis koster Missionscollegiet mig meest Uleiligheder; thi — skiøndt mangeslags Hindringer volde, at man ikkun kan udrette Lidet — saa vil jeg dog gierne benytte de Data, der haves, for nogenledes at lære Tilstanden at kiende paa ethvert Sted. Af den ostindiske Mission tør man ikke love sig stort Udbytte; derimod ere nogle af de grønlandske Missionairer ret brave Mænd, som paa en retsindig og fornuftig Maade varetage deres Pligter. Dette gielder imidlertid ikke om —, hvem man nu giennem forskiellige Blade søger at bringe i Folkemunde. Opdragen i den lindbergske Skole, har han saaledes udviklet det aandelige Hovmod, at han seer Alting med onde Øine, og virker frastødende istedetfor tiltrækkende. Vel ere Nordgrønlænderne slettere end Sydgrønlænderne, men —'s Beskrivelser svare dog slet ikke til hvad man ellers veed om dem. — — —

Fra Bistop Paludan-Müller til Mynster.

Aarhuus Bispegaard d. 13. Marts 1835.

Først henvender' jeg mig til Deres Høiærv. paa egne Vegne for ret hiertelig at takke Dem for det sidste Brev og Tilsendelsen af Ordinationsacten, som jeg har læst med inderlig Glæde og sand Opbyggelse. Jeg burde vel for længe siden have takket Dem derfor; men det er virkelig intet Skrømterie, naar jeg siger, at jeg har tilbageholdt Lysten til at skrive, fordi jeg forestiller mig Deres Tid saa knapt tilmaalt til en Mangfoldighed af Forretninger, at det, saalænge den nærværende Stilling varer, er ubilligt at giøre Krav paa noget deraf til min Correspondance. — —

Her leve vi stille og roelig. Den største Deel af de Arbeider, der toge saa strængt imod mig ved min Ankomst hertil, ere nu fra Haanden og Embedet i det Hele bragt i en jevnere og behageligere Gang. Der er i denne Vinter dog blevet mig noget Otium til at see mig om i andre Regioner. Jeg paaskiønner hiertelig dette Gode. Ogsaa Tidens Bevægelser har min Tanke fulgt, ikke uden Forundring over den Svimmel, som endog har betaget Hoveder, i hvilke jeg meente, at Klarhed og besindig Anskuelse havde sit faste Hiem. Men der skal en god og stærk Natur til at modstaae Epidemiens Indvirkning, saavel i det Aandelige som i det Physiske. Jeg har immer havt et Horn i Siden paa Enthusiasterne, og saa meget mere nu, da de giøre det saa galt og upaatvivlelig skadeligt med deres Færd. Som et af Enthusiasmens godmodige Projecter kan man imidlertid betragte Oprettelsen af et Selskab til at modvirke Misbrug af Trykkefriheden. Hertil ønsker jeg Selskabet af Hiertet alt mueligt Held, men begriber ikke, hvorledes private Mænd kan tiltroe sig Kraft til at

tvinge en Licenz, som neppe Konger og Fyrster kunne faae Bugt med.

Endnu har jeg ikke faaet alle Præsters Vota her i Stiftet om Forandring i Ritualet, men dog fra den største Deel. Ved at see denne Mangfoldighed af forskiellige, ofte modsatte Meninger, er det blevet mig indlysende, at det vil blive Vanskeligheder underkastet at bringe noget almindelig tilfredsstillende Resultat ud af den uhyre Mængde af Materialier.

Med de hierteligste Ønsker for Deres Høiærv.'s Velbefindende er jeg stedse

Deres hengivneste

J. Paludan-Müller.

Nogle Uddrag af Mynster's Visitatsbøger.*)

1835.

Den 9de Junii begyndte jeg mine Reiser i Stiftet med at tage til Vemmetofte, hvor den 10de Junii Klosterets 100'aarige Jubilæum høitideligholdtes i Klosterets Kirke, hvor en meget talrig Forsamling af Godsernes og Omegnens Beboere var tilstede. Klosterets Præst Hr. Bjorn holdt en tankerig og kraftfuld Tale fra Alteret, hvorpaa jeg efter en kort Tale bekiendtgiorde — — — —; fremdeles at Hr. Bjorn havde bestemt 5000 Rdlr. til et Udstyrs-Legat for Døttre af Embedsmænd og Betiente ved Klosteret.

Festen var meget smukt anordnet, og syntes at finde almindelig Deeltagelse.

*) En Art Dagbøger, som M. førte til sit eget Brug, foruden at han paa hvert enkelt Sted yttrede sig i Stedets Bøger og Protocoller. De tidligere Aar ligge formeentligt allerede langt nok tilbage i Tiden, til at Adskilligt af disse Dagbøger vil kunne fremdrages, skjøndt det dog kun kan skee med forskjellige Hensyn.

Den 11te Junii tog jeg til Greve for at begynde mine Visitatser i

Ramsøe- og Thune-Herreder. — —

Høyelse- og Lellinge-Pastorat.

Sognepræsten, Consistorialraad Kruuse*), Præpositus honorarius, nu henved 75 Aar gammel og bøiet af Alder, men endnu livfuld, har været Præst her i 48 Aar. Han har stedse været, som en aandrig, saaledes en særdeles virksom Mand i sit Embedes hele Omfang. En Have paa omtrent 3 Tønder Land, for det Meste en Lystskov, har han med egne Hænder plantet. Han har et Bibliothek af 1200 Bind. — Den 16de Junii visiterede jeg i Høyelse-Kirke (stor og ret smuk). Kirken bærer Navn af St. Mikkels-Kirke; formodentlig maa et Kloster have været her, skiøndt ingen Efterretninger derom haves. Cons. R. Kruuse prædikede over Joh. 6, 66—69: „Jesu Lære fører til det evige Liv". Prædikenen indeholdt meget Smukt og Sandt, blev ogsaa holdt med Liv og Kraft; dog hængte den anden Deel ikke ret sammen med den første, og Phantasien sysselsattes mere end Gemyttet. Han katechiserer rask, men uden synderlig Udvikling. Ungdommen svarede meget vel, og har lært mange Psalmer.

Dagen forud var jeg i Skolerne. —

Eiby- og Dalby-Pastorat.

Præstegaarden udmærket smuk. Haven næsten pragtfuld.

Den 17de Junii visiterede jeg i Eiby-Kirke, som er temmelig smuk. Præsten Hr. Kall prædikede over Col. 1, 9—12: „En oplyst Forstand er et stort Gode for alle Mennesker". En kraftfuld og forstandig Tale, men det

*) Smlgn. M.'s „Meddelelser", S. 17—18.

christelige Element fattedes næsten ganske (fattes dog ikke i Mandens Samtaler); udmærkede Gaver, dog Ordene ofte for meget fremstødte, som hidrører derfra, at Prædikenen læses af Papiret; ellers med Frihed. Ungdommen svarede vel og ret fornuftigt.

Dalby-Skole. Kirkesanger Leerbech, Student, 54 Aar gl., er vel ingen begavet Mand, og katechiserer kun nogenledes; men han er tro og samvittighedsfuld, og Skolen er i meget god Stand.

— — Ørsted og Daastrup Pastorat.

Den 22de Junii visiterede jeg i Ørsted Kirke. Kirken er lidt mørk, ellers rummelig og smuk, meget vel vedligeholdt, nylig forsynet med en ny Klokke. Sognepræsten Orsleff, som har været her i 43 Aar, prædikede over Joh. 14, 6: „Jesus Christus har aabnet os Himlen ved sin Lære, ved sin Lidelse og Død, ved sin Opstandelse". Jevne, christelige Ord. Han katechiserer meget godt, og ham svarede Ungdommen meget vel, mig kun temmelig godt.

— Alle Præstens Embedsbøger ere holdte i fortrinlig Orden. Han holder ogsaa Bog over sine Prædikeners Themata.

Haudrup og Sollerød Pastorat.

Den 24de Junii visiterede jeg i Haudrup Kirke. Kirken er lille og noget fugtig, ellers ret smuk. Sognepræsten Storm*) prædikede over Gal. 5, 13: „Et Liv i Kierlighed skienker os den sande Frihed". En meget smuk Prædiken, saavel i Henseende til Tanker som til Sprog og Foredrag; nogen Tendents til det Blødere, derfor ogsaa lidt svagere fremsagt, end Prædicanten vel havde kunnet. Han katechiserer ret godt. Ungdommen svarede meget vel.

*) † 1875.

Embedsbøgerne i fortrinlig Orden. Ogsaa her Bog over Prædikenerne. Mange smukke Themata og træffende Inddelinger.

— Reersløv og Vindinge Pastorat.

Den 26de Junii visiterede jeg i Reersløv Kirke. Kirken er noget mørk og meget simpel, mangler Maling og især et nyt Alterklæde. Sognepræsten har havt et apoplektisk Anfald, og er sløv. Han prædikede over 2. Tim. 2, 8: — Meget tyndt og keedsommeligt, uden nogen Disposition. Han katechiserer nogenledes. Ungdommen svarede med Færdighed; men man seer, at den er vant til at opramse.

I det Hele har jeg havt megen Fornøielse af min Visitats i disse Herreder. Provsten er meget accurat og sindig; Præsterne næsten alle agtværdige Mænd, Flere af dem meget forstandige, og et Par begavede. Skolevæsenet i det Hele i god Stand. „Hedeboerne" ere et skikkeligt Folkefærd; Christendoms-Kundskab overalt temmelig færdig, og i mange Menigheder meget god Eftertanke. Mange opmærksomme, vakkre Mennesker, baade blandt Gamle og Unge. Præsterne leve i god Forstaaelse, de Fleste af dem i ret god Forfatning; ingen Præstegaard kan egentlig kaldes forfalden, og Haverne næsten alle ret smukke.

Øster-Flakkebierg Herred.

Den 9de Julii 1835 reiste jeg efter Landemodet (8 Miil) til:

Marvede og Hyllinge Pastorat.

Marvede, tilforn skrevet: Marede, af et Marie-Kloster, som tilforn skal have været her.

Den 10de Julii visiterede jeg i Marvede Kirke, som tilhører Holsteinborg. Provst Monrad prædikede over Ps.

26, 8: „Det er Pligt at elske Herrens Huus". En god Prædiken, holdt med gode Gaver. Ungdommen svarede godt, med god Eftertanke.

Spiellerup Skole. Læreren hører til „de Opvakte", og mangler altsaa ikke Selvtillid. Han katechiserer ret godt. Overste Klasses Fremgang god. — Læreren holder undertiden gudelige Forsamlinger, men hvor Alt gaaer ordentligt til.

Qvislemark og Fiurendal Pastorat.

— Den 12te Julii, 4de Sondag efter Trin., visiterede jeg i Fiurendals Kirke. Kirken er stor og anseelig, har en smuk Altertavle, som skal være malet af Carl v. Mandern, smukke vasa sacra, og et Orgel. En talrig Menighed af Gamle og Unge var tilstede. Sognepræsten Trybe*) prædikede over Dagens Epistel Rom. 8, 18—24: 1) „Den smertelige Folelse af det Tab, vi have liidt formedelst Synden. 2) Den glade Forvisning om Forløsning ved Jesum Christum". En meget god, christelig, grundig og smuk Prædiken, holdt med Liv og Kraft.

— Besøgt Institutet paa Fiurendal for, tildeels moralsk fordærvede, Børn. Forstanderen Stephansen og Kone ere meget agtværdige Folk. Børnene behandles vel, sysselsættes forstandigt, og Alt tegner til, at Forehavendet lykkes vel.

Her findes 2 Kirkebøger, som af Biskop Balle bleve anseete for de ældste i Stiftet. De begynde med 1622.

— — Tiustrup og Haldagerlille Pastorat.

Tiustrup ligger i en af de skionneste Egne i Sielland. Bonderne leve for en stor Deel, og erhverve tildeels god Velstand, ved Humle-Avl.

*) Fætter til den senere Stiftsprovst E. Trybe (dengang i Herlufmagle).

Den 16de Julii visiterede jeg i Tiustrup Kirke. Kirken er temmelig stor og lys, men kunde behøve Maling, og især en ny Altertavle, da den forrige for nogle Aar siden er falden sammen, og man nu behielper sig med et Stykke af et Epitaphium. Herom talt med Kirkeeieren. Sognepræsten har været her i 33 Aar, og er uden Tvivl agtet og elsket af Menigheden; men, skiøndt kun 67 Aar gl., er han dog allerede affældig. Han prædikede over Matth. 11, 29. 30. Rationalistisk, intet Anstødeligt, men heller intet Christeligt eller Hiertegribende; maadeligt Sprog. — Ungdommen svarede godt.

— — Karebæk.

Over Saltøgaard, hvor kun nogle Fag, nogle hvælvede Kieldere og en saakaldet Riddersal ere tilbage af det gamle Slot, og som derfor ikke har noget antikt Udseende, kom jeg hertil.

Haven her er en deilig Plet af Jorden, i sig selv smuk og ziirlig, og med den skionneste Udsigt over Stranden til det paa hiin Side liggende yndige Lands mange Afvexlinger.

Karebæk Kirke er ualmindelig stor og smuk, særdeles vel vedligeholdt; en ny Altertavle var at ønske. Ogsaa Kirkegaarden er stor og meget peent holdt. I Kirken en Gravsteen over en Høvedsmand paa „Salt" (Saltøgaard) fra Dronning Margrethe's Tiid.

Den 19de Julii, 5te Søndag efter Trin., visiterede jeg i Karebæk Kirke. Sognepræsten Brasen, hvis Fader har været Præst her og som er fød her, prædikede over Dagens Evangelium: „Paa Dit Ord, Herre! vil jeg udkaste Garnet. Disse Ord betragtede som indsluttende baade den Tillid og den Ydmyghed, det christelige Sind bør have

forenet i sig". En smuk, christelig Prædiken, holdt med Frihed og Liv. Han katechiserer meget godt. Af Ungdommen taug Mange af de Ældre; Mange af de Yngre svarede meget vel.

Karebækstorp Skole. Læreren, Seminarist fra Joenstrup, er en ret duelig og samvittighedsfuld Mand, men meget sagtfærdig, hvorfor Skolen, i hvilken Formanden skal have tyranniseret Børnene, mangler Liv og Munterhed. Fremgangen i det Hele ret god.

Smuk Spadseretour til Karebæksminde (münde). Havn, anlagt 1806.

— Dette Herred har adskillige meget brave Præster, men ogsaa nogle gamle og svage Mænd. To have Personel-Capellaner. I det Hele ere Tingene i Pastoraterne i Orden, og Skolevæsenet for det Meste i god Stand. De Præster, der have været rationalistisk sindede, have dog efterhaanden vundet Agtelse for Evangeliet, om de end ikke ere komne saaledes ind deri, at de ret prædike det. Af de mere christelig sindede Præster har jeg her Ingen fundet, der var Fanatikerne gunstig.

Menighederne ere ogsaa paa denne Egn for det Meste godmodige Mennesker. Paa den befundne Christendomskundskab er Intet at klage. Paa den vestlige Kant, mod Holsteinborg, have Conventiklerne begyndt; dog synes de ikke at giøre megen Lykke. Med Skolelærer Rasmus Sørensen og Gaardmand Rasmus Ottesen vilde det Hele vel falde sammen, da de Øvrige sielden vove at træde frem for at tale. Rasmus Ottesen skildres som en begavet Mand, men han forsømmer sin Gaard. Blandt dem, der ere ivrigst for Conventikelvæsenet, ere almindelig erkiendte slette Mennesker. Paa den østlige Kant af Herredet høres

Intet dertil, og i Herlufsholm og Nestved er der aandelig Dvale.

Fra Lille-Nestved reiste jeg den 22de Julii henved 5 Miil over Ringsted til

Bieverskov Herred.

— Lidemark og Bieverskov Pastorat.

Den 24de Julii visiterede jeg i Lidemark Kirke. Sognepræsten Petersen prædikede over Rom. 10, 13—17: „Hvor nødvendig den stadige Forkyndelse af Jesu Evangelium maa agtes". En meget vel udarbeidet Prædiken, holden med Frihed, Liv og Kraft. Den dybere christelige Anskuelse af Livet fattedes vel. Af Ungdommen svarede kun Nogle vel, Mange taug, Andre svarede maadeligt eller ganske urigtigt. Dette hidrører deels fra Skolevæsenets ringe Tilstand, især i Bieverskovs talrige Skole, deels fra Skole- og Kirkeforsømmelse i Bieverskov. Denne hidrører igien for en Deel fra strengt Hoverie. — Præsten giør sin Pligt, antager sig sit hele Embede, mulcterer strengt, er overalt en agtbar ung Mand. Menigheden blev i min Slutningstale venligen, men alvorligen advaret. — — —

Af Breve til hans Hustru.

Krummerup*), Tirsdag-Aften d. 14. Julii 1835.

Tak for Dit Brev, som jeg modtog i Gaar. Det var mig meget kiert, og meget fornøieligt. Giør dog for Alting ingen Undskyldninger; thi Du skriver altid, som jeg ønsker det; men naar jeg maa løbe fra Visitats og Skoler og Selskab og Complimenter for at lade Dig høre fra mig, saa kan jeg hverken være vittig eller paa anden Maade moersom. I Eftermiddag har jeg havt lidt Ro, da jeg er

*) Øster-Flakkebjerg Herred.

her i 2 Dage; jeg har derfor expederet en temmelig anseelig Post, og har reserveret Dig pour la bonne bouche.

Jeg forlod Dig uden Tvivl i Marvede*). Siden har jeg været i Qvislemark, og derfra visiteret i Fiurendal Kirke. — — Præsten Tryde i Qvislemark er en meget agtværdig Mand, og jeg traf der et Landsbysogn ret comme il faut.

— I Aftes ankom jeg her, hvor det var lidt sorgeligt at komme. Præsten er en skikkelig Mand, men saa hypochonder, at han undertiden er forvirret i Hovedet, og derfor har Capellan. Det Keedsommeligste paa Visitatser er den første Aften i en Præstegaard, da man ikke endnu kiender hverandre. Siden gaaer Tiden meget vel, da der er Forretninger og Selskab nok, og det undertiden gaaer ganske muntert til.

Visitationerne i Kirken vedblive at interessere mig meget, og jeg troer, det gaaer ret godt. Hver Dag at see nye Mennesker, Præstegaarde, huuslige Indretninger, Kirker og Skoler, har jo dog stedse Interesse.

I Morgen gaaer det til Tiustrup, hvor en gammel Nordmand er Præst, og man siger, at han som Nordmand har valgt en Bierg-Egn; thi Tiustrup's Beliggenhed skal have nogen Lighed med Veile's.

Jeg befinder mig ypperligt. Du, min kiereste Fanny! er vel nu paa Frederiksdal. Det gior mig ondt, at I have havt en saadan Blæst i Dag at tage ud i, men paa Sophienholm veed man jo ikke, hvad Blæst er. Jeg glæder mig ret til, at Du der vil have et Par rolige og behagelige Uger. Børnene have ganske Ret, at Du skal tage saa mange Vogne, som I behøve til Eders Fornøielse; thi

*) De første Breve fra denne Visitats fandtes ikke, heller ikke de fra den foregaaende første.

jeg har det godt, og jeg vilde saa gierne, at I ogsaa skulle have det godt.

Naar jeg siger, at jeg har det godt, saa mener jeg vist ikke, at jeg ønskede at forlænge Fraværelsen mere, end fornødent er, og jeg føler meget vel, hvor godt det vil smage, efter al den Uro at være hos Eder. Men det glæder mig at finde et af mit nuværende Embedes vigtigste Arbeider saa tilfredsstillende, og i det Hele saa behageligt.

Endersløv, Tirsdag-Morgen d. 28. Julii 1835.

Dette er det sidste Brev, Du seer fra mig, førend Du seer mig selv. Jeg glæder mig over, at nu ethvert Skridt fører mig tilbage; thi jeg begynder stærkt at længes efter mit Hiem, efter mine Bøger, efter mit Livs daglige Orden — og fornemmelig efter mine egne Børn, og fornemmeligst efter min egen Fanny. Det er nu temmelig længe siden jeg hørte fra Eder; men jeg veed vel, hvor mange Vanskeligheder et stakkels Brev har at overvinde, hvor mange Omveie det har at giøre, inden det kan naae fra Sophienholm til mig paa min Flugt. Ventelig ligger der et til mig eet af de Steder, hvor jeg endnu skal hen, og det skal da sluges med Begierlighed.

Jeg har havt det godt; men der er ikke stort at fortælle om min videre Reise, hvorvel enhver Dag bringer Nyt, men dog omtrent det Samme. Fra Lidemark kom jeg til Herfølge, et Sogn paa 2500 Mennesker, med 8 Skoler; men som ogsaa forestaaes af en Mand af uhyre Kraft, Præsten Willemoes. Det er en Stemme til at sprænge Hvælvinger, og han har ligesaa megen Godmodighed som Dygtighed til at regiere sine mange Bønder, og sine mange — jeg troer 13 eller saa omtrent — Børn. Men man seer

det ikke strax paa ham, hvad der boer i ham; den udvortes Politur mangler.*)

Jeg lever nu atter med lutter Vallø-Folk. Dog havde i Gaar min Værtinde her i Endersløv den Gienvordighed, at der næsten Ingen kom til at fortære hendes mange Retter. Der var nemlig Præmie-Uddeling til Skolelærere og Skolebørn paa Bregentved, og for at opnaae Hoffernes Grønhed maatte næsten alle Præster og andre Honoratiores derhen, saa at her næsten Ingen kom.

— Om Lidt forlader jeg Endersløv-Præstegaard, besøger 3 Skoler, og lander derefter i Haarløv. Derfra i Morgen Aften til Valløby, derfra til Vallø, derfra til Kiøge, og derfra i Dine Arme.

Naar jeg kommer paa Søndag Aften, kan jeg ikke vide. Jeg forlader Kiøge, saasnart vi have spiist til Middag; men naar dette er, maa Carl Hansen vide — thi der skal jeg logere, da Præsten endnu ingen huuslig Indretning har. Ventelig kommer jeg silde, da jeg, som bekiendt, skal kiøre 5 Miil, og 1/4 Miil, og en Lunte.

Dersom dette endnu træffer Dig paa Frederiksdal, saa maa Du endelig hilse Hohlenberg's, og forsikkre dem, at jeg „venlig har giemt deres Erindring i Reiseportefeuillen" **), som er mig af uberegnelig Nytte, og som jeg bruger hvert Dieblik. Hils ogsaa Lund's †) paa det Kierligste, Constance og Børnene.

---

*) Dommen ved de senere Visitatser var noget mindre gunstig.

**) Hentydning til et af Prof. Hohlenberg forfattet Digt, som fulgte med den nævnte Foræring.

†) Historiemaler Prof. Lund. — Fru Brun var død, men Sophienholm endnu i denne Sommer beboet af hendes Venner.

Til hans Hustru.

I Stændernes Forsamling d. 7. Octbr. 1835.

Tusinde, tusinde Tak for Dine to rare Breve, min Fanny! Det giør mig ondt, Du troer, jeg har havt nogen Ærgrelse af Betydenhed; thi det er virkelig ikke Tilfældet. Det parlamentariske Liv er ikke anderledes, end at man ryger i hverandre ved enkelte Leiligheder; men derefter er man strax gode Venner igien. Hvad „Tak-Addressen" angaaer, da gaaer det uden Tvivl paa Børsen og andensteds — thi her er Sagen indtil videre glemt — ud over Bang og især Hvidt; thi for mig finder man det efter min Stilling og min bekiendte Tænkemaade aldeles rimeligt, at jeg er kongeligsindet. Jeg lever i den bedste Forstaaelse med samtlige Deputerede, undtagen maaskee med Algreen-Ussing, som ikke har været hos mig, saa lidet som jeg hos ham. Debatter af nogen Betydenhed have vi ikke havt siden de første Dage; thi nu gaaer Tiden jævnt keedsommeligt dermed, at Ørsted foredrager de Udkast til Forandringer, som derpaa fordeles til Committeer. De fleste af disse Sager vedkomme mig aldeles ikke, og dette skriver jeg, medens Ørsted foredrager islandske Sager. Endnu er jeg ikke i nogen Committee, skiøndt jeg ofte har havt Stemmer endog til de urimeligste Ting. Egentlig er jeg her meget overflødig, og har selv i de Sager, som dog noget interessere mig, saa liden Indsigt, at jeg ved Discussionen, naar den kommer, for det Meste vil giøre bedre i at høre, end at tale.

Desuagtet har jeg meget lidt Tiid tilovers. Om Morgenen har jeg for det Meste Breve at skrive. Fra 10 til 3 er jeg i Forsamlingen. Fra 3½ til 5 spiser jeg, og modtager Visiter. Fra 5 til 7 giør jeg Visiter, hvori jeg,

uagtet al Fliid, endnu er meget tilbage. Fra $7\frac{1}{2}$ til $10\frac{1}{2}$ er den eneste Tiid, jeg har til at bestille Noget for mig selv, naar jeg ikke, som ofte er Tilfældet, faaer Besøg. Paa Søndag var jeg inviteret til Fru Rosenkrantz; men da jeg om Søndagen hellere vil besøge Fru Mynster, bliver der Intet af.

Jeg spiser da hos Domprovstens, og har det der saa godt, som jeg efter Omstændighederne kan have det. Der er Munterhed og Vittighed nok i vore Conversationer, men — i enkelte Timer kan jeg saa smerteligt længes efter min kiere Kreds i Bispegaarden, at jeg næsten behøver religiøs Resignation for at skikke mig i, at det endnu vil vare saa længe, inden jeg kan sige, at jeg er hiemme. Men det Ene trænger saaledes det Andet, at man ikke faaer Tiid til at fange Griller.

Det forstaaer sig, at I meget gierne kunne bestille Tidenden fra Stændernes Forsamling. Men I maae ikke vente meget Moersomt deri; i Særdeleshed ville de Nummere, der nu komme, kun indeholde Udnævnelser af Committeer.

— Vor Tyran ɔ: Schouw har nu givet os Lov paa Løverdag. Altsaa Fredag=Aften i Dine Arme.

Din kierligste

M.

Roeskilde, Tirsdag=Morgen d. 13. Octbr. 1835.

Salicath sagde i Gaar meget rigtigt, at det dog er meget besynderligt, at man skal staae tidlig op om Morgenen og kiøre 4 Miil, for i 5 Timer at høre om tør Fisk. Vi fik nemlig i Gaar intet Andet end et Foredrag om den islandske Handel, som kun Tre eller Fire af os forstod Noget af.

Ellers gik min Reise gesvindt og behageligt. Det var et deiligt Veir, og jeg læste underveis 3 Prædikener af Schleiermacher. Ved min Ankomst forefandt jeg et Brev fra Kongen, saaledes lydende: „Vi ville herved have Dig tilkiendegivet Vor allernaadigste Tak for Indsendelsen af den af Dig ved Aabningen af Provindsialstændernes Forsamling holdte Prædiken, hvilken Vi have fundet ligesaa skion som passende til Hensigten. Befalende Dig Gud". Det er meget rørende, at Kongen ikke har biet, til han engang saae mig, men skrevet mig det herud.

Der er Haab om, at vi fra næste Uge af kunne faae et Par Dage ugentlig fri fra Sessioner, for at Committeerne kunne faae Tiid til at arbeide. Det vilde være en deilig Sag. —

Onsdag-Morgen d. 21. Octbr. 1835.

I dette Dieblik har jeg faaet Dit kiere, nydelige Brev. Gudskeelov at I alle have det godt; dette er det, jeg fornemmeligen trænger til at vide. Naar jeg blot engang imellem kunde gaae ind til Eder, saa havde jeg det ganske vel. Dog kan jeg just ikke ganske dele Din Formening, at dette Roeskildske Væsen er bedre end Visitats; thi paa Visitats har jeg noget Ordentligt at bestille, og Noget, som jeg interesserer mig for, hvorimod det er mig temmelig ligegyldigt, hvo der skal betale en Sættedommer hans Godtgiørelse, eller om Dommerkornet skal udredes med 2 Sk. eller med 4 Sk. I ville forundres, naar I faae de næste Nummere af Stændernes Tidende, og deraf see, hvilke Ting vi maae sysselsætte os med. Men tildeels hidrører nu dette fra, at de vigtigere Sager kræve lang Undersøgelse og derfor kun længere hen kunne blive modne til Afgiørelse. Desnagtet gaaer Tiden, paa Savnet af Eder

nær, meget hurtigt og ret fornøieligt. Vi holde nu ikke Sessioner hver Dag; men vor Skolemester vil ikke give os Lov 2 Søgnedage i Træk, da han — ikke uden Grund — er bange for, at vi saa løbe bort, og lade Committeer være Committeer. Jeg kommer derfor først paa Fredag Aften.

I Gaar tilbragte jeg næsten hele Dagen, da vi ingen Session havde, med at studere det Kiøbenhavnske Fattigvæsen, i hvilket jeg nu er temmelig hiemme. Mit Amusement bestod i at besøge „Skovbo-Markedet" tæt udenfor Byen. Det bestaaer i en Samling af alle Slags Trævarer, Bøtter, Baller, Kierner, Kurve, Tøndebaand o. desl., som stilles i Rækker paa Marken, hvor en Mængde Mennesker drive omkring, kiøbe og sælge, eller, som jeg, blot gloe. Endeel Træ-Skure ere opførte, hvor Bønderne spise og drikke. Udenfor en anden af Byens Bomme var der Kiødmarked, i Dag og i Morgen Krammarked. Formedelst Markedet var der i Aftes ingen Soirée; derimod skal jeg i Morgen Middag spise hos Ørsted, som af og til giver nogle smaa Dinéer.

Nu skal jeg op i Forsamlingen, hvor Kammerherre Castenschiold nok ikke bliver fornøiet med mig, fordi jeg ikke kan understøtte et dumt Forslag, han vil komme frem med.

Seer Du Nogen af Kierulf's, da tak for et meget instructivt og venligt Brev, jeg har faaet fra ham, og beed i alt Fald Theodor sige Kierulf, at jeg paa Løverdag Eftermiddag skal komme til ham og holde en lille Conference.

Dette er Alt, hvad jeg veed at fortælle. Men jeg veed at elske Dig af ganske Hierte. Paa Fredag altsaa.

Din egneste M.

E. Skr. Regninger faaer man at skikke sig i. De 4 Læs til Haven ere vist meget nødvendige, og jeg haaber i

næste Foraar at see denne ubeqvemme Materie forvandlet til deilige duftende Blomster.

Tirsdag Morgen d. 27. Octbr. 1835.

„Biørnen" hilser sin Prindsesse. Jeg kom meget levende til at tænke paa Din genialske Idee, da jeg i Roeskilde-Kro traf Treschow, indhyllet i en Gedeskinds-Pels, som altsaa ret tydeligt viste mig, hvorledes vi, idet vi forlade Kiøbenhavn, forvandles til Dyr.

Reisen gik meget behageligt. Det var et deiligt Veir, vi førte mangehaande Passiar, og kiørte ud i 3 Timer. Herude traf vi ogsaa Alt i godt Humeur, og vi have leet meget over „Kiøbenhavnspostens" pathetiske Heftighed, og over „Fædrelandet", der ikke engang vil lade Sproget i Addressen i Fred. Tro for Alting ikke, at jeg ærgrer mig. Jeg har atter læst Addressen, og været meget vel tilfreds med den, undtagen med een Periode, som dog ikke er den om Regieringsformen, hvorover de skrige — thi den kan og vil jeg forsvare til det Yderste — men en, som kommer noget senere, og handler om „Regieringens udviklede Tanker". Denne Periode var Indledning til hvad der var sagt om Budgettet, hvilket siden gik ud; den er derfor nu en overflødig Gientagelse, og kan chikaneres; men hvad kan ikke det? — Ærgre Dig derfor ikke!

Jeg befinder mig meget vel, og har det meget behageligt i min lille varme Stue, saavel i et Par rolige Morgentimer, som i et Par dito Aftentimer. I Forsamlingen skifter det Moersomme og det Kiedelige, og saaledes gaaer Tiden.

Lad det medfølgende Brev til Contoiret blive leveret O. Müller snarest mueligt.

Jeg slutter Dig i mine Arme, i mit Hierte, i mine Længsler, i mine Bønner.

Stændersalen d. 11. Novbr. 1835.

Da jeg dog i Eftermiddag skal sende Breve paa Posthuset, og da jeg i dette Dieblik aldeles ingen anden Tilflugt har for at udholde den keedsommelige Forelæsning af Protokollen, saa vil jeg, Du kiereste Fanny! takke Dig ret meget for Dit Brev.

Jeg kan mærke, vor Herre vil lære Dig som mig Moderation og Selvbeherskelse; thi under politiske Bevægelser maa man skikke sig i at forlades selv af sine Venner, og at høre Det ophøies, som man selv erkiender for dumt og slet. Du har da i det Mindste den Trøst, at man ikke kan sige om mig, hvad der nu siges om P. Bang: at han ikke er sig selv liig, at han har skiftet Farve o. s. v. I Øvrigt har han ført sig op som en brav Mand.

Det er ellers en Lykke, at han og jeg stemme temmelig overeens i politiske Anskuelser; thi ellers holdt jeg det neppe ud med hans ene Søster, der driller mig med sin Ultra-Radicalisme. Men det er høist agtværdigt, hvorledes hun passer Huset og sin stakkels daarlige Fader.

Du veed formodentlig Mere om Algreen-Ussing end jeg; thi ventelig taler Kiøbenhavn om intet Andet. Han er i Dag i Byen i Anledning af sine Taler herude, som han har ladet trykke, og hvorpaa Censor har lagt Beslag og Cancelliet stadfæstet det. Hvad Du maaskee ikke veed, er, at Høpp har forlangt Forholdsregler i Anledning af Propositioner om Finantserne, som svare til Algr.-Ussing's. Himlen veed, hvortil alt Dette skal føre. Det Bedste er, at man giør sin Pligt og er sig selv liig; saa er man den Stærkeste, og kommer ud af Alting.

Derfor er jeg ogsaa „guter Dinge", og arbeider meget flittigt. I Aftes var jeg et Par Timer i Soiréen, hvor jeg ikke spillede Kaart, men førte en ægte Philister-Discours.

Dette har ogsaa engang imellem sit Interessante, og man skal ogsaa tale med smukke Borgerfolk, og høre deres Anskuelser; saa faaer man dog at vide, hvorledes det staaer sig med Politikken i disse Kredse.

Da jeg har meget travlt i denne Uge, saa faaer Du paa Fredag neppe nogen Billet fra mig, men derimod mig selv Fredag Aften; thi da jeg skal prædike paa Søndag, maa jeg komme, hvadenten vi faae Lov eller ikke.

Hils Børnene, og vær selv tusinde Gange hilset og velsignet.

Roeskilde, Torsdag Aften d. 26. Novbr. 1835.

Efter saa længe at have været en Prinds, maa jeg skikke mig i igien at være en Biørn. Dette kunde jeg ogsaa gierne, da Biørne-Livet for nogle Dage gierne kan passere, naar jeg blot vidste, at min Fortryllelse snart igien kunde ophøre. — —

I Morges havde jeg en af de gode rolige Morgener, som jeg ofte har her. Siden, i Forsamlingen, refererede jeg Committee-Betænkningen om Algreen-Ussings Forslag om Fattigvæsenet, og havde den Fornøielse, at Sagen gik meget glat ved den foreløbige Behandling. Det lod til, at Forsamlingen erkiendte, hvad jeg havde lagt an paa, at Ussing havde overdrevet sine Beskyldninger; men Alt var sagt saa moderat, at Ussing selv havde meget Lidet at indvende, og der forefaldt aldeles intet Ubehageligt. Den endelige Forhandling om denne Sag er først paa Tirsdag; men ved den kan der ikke passere Noget, da Intet af Betydenhed er forebragt ved den foreløbige.

I Eftermiddag har jeg havt et Besøg paa 2 Timer af Provst Birch, som virkelig vinder ved nærmere Bekiendtskab.

Constance's*) Brev har moret dem alle her i Huset, og Domprovsten erklærede, at hun er et godt Hoved, og gierne kunde have været en Dreng.

Hvor det glæder mig, at Alle tye til Dig, naar der er Noget paafærde, saa Du maa paatage Dig alleslags Bestillinger, Du kiere, trofaste Fanny!

Roeskilde, Onsdag Efterm. d. 6. Jan. 1836.

Her sidder jeg da igien i mit roeskildske Kammer, og kunde gierne være — er ogsaa virkelig undertiden melancholsk over at skulle fortære Begyndelsen af det nye Aar, som den lange Slutning af det gamle, i dette keedsommelige og for saa stor en Deel unyttige Væsen. Imidlertid trøster jeg mig saa godt jeg kan, snart med Resignation, snart med Arbeide — hvoraf jeg virkelig i denne Tiid har Overflødighed — og snart med Adspredelser. I Aftes var jeg i Soiréen. I Morgen Aften, troer jeg, skal der igien være Concert i Domkirken. Det bliver en kold Fornøielse, men man maa jo dog tage den med.

Dette er Alt, hvad jeg har at fortælle om mit Levnet, siden jeg forlod Dig. Vil Du vide, hvorledes det gaaer i Stænderne, da siger Treschow: at jeg finder dem igien, som jeg forlod dem, det er, i et uendeligt Vrævl. Bang lever endnu stedse i sangviniske Forhaabninger om, hvor rask det skal gaae. Forhandlingerne i disse Dage have ikke været mærkelige. Det viser sig vel, at de Forstandigere, efterhaanden som de faae mere Erfaring, blive conservative; men hvad hielper det? Ved enhver Afstemning er dog Pluraliteten paa Ussing's Side, og Ørsted kan ikke sætte det Mindste igiennem, selv naar han bliver saa skarp,

*) Datter af O. H. Mynster, som efter sin Moders Død var en 3—4 Aar i M.'s Huus, til hun blev gift med Pastor Bergenhammer.

som han blev i Gaar, da man meget bittert og meget uretfærdigt havde revet en af hans Forordninger ned. Det hialp ham ikke; Ussing og den malicieuse — seirede dog. I Morgen begynde vi paa en mærkværdig Sag. Kongen forelægger nemlig Stænderne Udkastet til en Forordning om nærmere Bestemmelser for Trykkefriheden. Den er i høieste Grad moderat, og da den forelægges Stænderne, er der ikke det Mindste paa den at sige. Dette erkiende ogsaa alle fornuftige Folk; men jeg tvivler ikke paa, at Ussing jo finder nok at udsætte. Paa Fredag begynde vi for Alvor paa Finantssagen. Jeg har endnu ikke læst Committeens Betænkning; men Alle finde den velskrevet, undtagen Ussing, der finder den meget for moderat. Da skal vi først høre en Skraalen.

Den ene Frøken bebreidede i Gaar sin Broder, at han var bleven saa conservativ, og da jeg sagde, at jeg var det endnu mere, svarede hun, at det kunde hun i Grunden bedre lide; thi hendes Broder var halvt det Ene og halvt det Andet. — Jeg haaber og at beholde den Roes, at man ved Forsamlingens Slutning vil finde mig som ved dens Begyndelse.

Disse keedsommelige Historier er det Eneste, jeg har at underholde Dig med. Vel forefalder der ogsaa hver Dag noget Moersomt; men det er altfor vidtløftigt at fortælle.

Roeskilde d. 9. Januar 1836.

I min Landflygtighed er et Brev fra Dig som en Regn paa tørre Lande. Naar jeg saaledes i nogle Dage Intet har hørt fra Dig, bliver jeg saa om om Hiertet, og det synes mig, som om jeg var død fra min egen Verden, eller den Verden, jeg egentlig tilhører. Men naar jeg faaer Brevet, da lever jeg op igien.

Det offentlige Liv angaaende, da talte Ørsted i Forgaars, ved at indlede Trykkefriheds-Anordningen, engang ordentlig med Kraft om Bladene, som overbyde hinanden mod Regieringen og Private. Han sagde, at Kongen altid havde været aaben for Folkets Stemme og tilgængelig for Enhver — men desuagtet søgte man i Bladene at raabe saa høit, som om Ingen hørte; at Dommen over David, hvor Retten havde fundet, at han havde fremført utilbørlige Yttringer, men desuagtet, at han efter de bestaaende Anordninger ikke kunde tilkiendes anden Straf end at betale Processens Omkostninger, viste, at der var et Hul i Lovgivningen, som maatte udfyldes o. s. v. Man hørte ham med megen Opmærksomhed, de Fleste bifaldt hans Ord i deres Hierter; men hvad blev Udfaldet? — at Ussing blev valgt i Committeen med 58 Stemmer, at altsaa kun 10 i den hele Forsamling ikke havde givet ham deres Stemme. Saa servil er man paa denne Side. Derimod er det paa den anden Side kommet saa vidt, at selv de Bedste i vigtige Sager ønske, at Ørsted ikke vil tale, fordi de erkiende, at, hvor grundigt og indlysende han endog ofte taler, da er det for Forsamlingens Pluralitet nok at vide, at Dette er Regieringens Mening, for at votere paa det Modsatte, for — som de kalde det — at bevare Forsamlingens Selvstændighed. — Et venligt Smiil af Ussing gielder her langt Mere, end Kongens Naade eller Unaade. Og naar det er saaledes hos de Bedre i Forsamlingen, hvorledes da hos de Slettere?

Jeg er i Øvrigt frisk og vel, og for det Meste i langt bedre Humeur, end man skulde tænke. Vær Du det ogsaa, min kiereste Fanny!

„I det Fierne er altid nær
De Elskte, som troe sig blive!"

At Du har indrettet Søndags-Selskaber, synes jeg just særdeles godt om, baade for at Du ikke stedse skal kukelure hjemme, og for mig selv, som gierne Søndag Aften vil mødes med vore gode Venner.

10. Januar.

— Om Lindberg's „frimodige Ord" har jeg slet Intet hørt. Hvor „frimodige" de end kunne være, saa siger det ikke stort. Jeg har fra mange Biskopper (R. Møller, Fogtmann, Faber) og andre lærde og curiose Folk modtaget mange Berømmelser og Taksigelser for min lille Bog*), som ikke er et Angreb paa Lindberg, men et høist moderat Forsvar mod hans uophørlige Angreb paa den Udgave af Katechismus, hvori Din Fader og jeg have havt Deel, og navnligen paa mig. —

Roeskilde d. 12. Jan. 1836.

— I Aftes bleve vi først færdige Kl. $9^1/_2$. Ussing indbragte en Petition fra en utallig Hob Haandværkssvende — dog, hvad der er mærkeligt nok, ingen Tømmer- og Muursvende — imod en dum Forordning, som forbyder Svendene at vandre til Lande, hvor politiske Associationer taales. Petitionen er forfattet af Lehmann, og indbragtes imod alle Former, uden at Ørsted vidste Noget deraf — men rigtignok med Tilladelse af Præsidenten, som var bleven overrasket, og maatte giøre en Undskyldning. Ørsted talede temmelig skarpt baade mod Materie og Form, men skaanede dog Schouw; og i Aftes, da vi fulgtes ad hiem, begyndte Denne at faae Øinene op, og yttrede, at det dog ikke gik an, at Regieringen kunde lade dem giøre alt hvad de vilde, og ophidse indtil den laveste Almue. Dette skulde man før have erkiendt; dog bedre seent end aldrig. Kun at man vilde vise Kraft og Consequents; thi jeg sukker,

*) „Om de danske Udg. af Luther's lille Katechismus".

ligesom —, efter Energie; kun vilde jeg vistnok have den endeel sindigere, end hun.

Treschow, som har den samme Egenskab som jeg, at blive arrig over Vrævl, begyndte i Aftes sin Tale saaledes: „Det er silde, og jeg pleier ikke at høre til dem, der ophold Forsamlingen med unødig Tale". Det gieldte Steenfeldt; men Ussing tog sig af det, og det kunde ikke skade.

Hvad min Person angaaer, da har jeg det, siden jeg fik Brev, og I alle ere vel, meget godt, og Du maa ikke troe Andet, end at jeg godt kan cujonere min Ærgrelse. — I Morgen skulle vi nok have Finantssagen fat, og jeg haaber, den bliver saa snart færdig, at jeg kan komme paa Fredag.

Hils min gode, trofaste Heger.

Roeskilde d. 14. Jan. 1836.

Hvor inderlig jeg endog længes efter at see Dig efter den lange Fraværelse, saa kan jeg dog ikke komme for Løverdag Middag. Vi ere midt i Finantssagen, og den vil først blive endt i Morgen. Men da vor Præsident nu har fundet paa, nogle Dage om Ugen at holde Session om Eftermiddagen, for at Committeerne kunne arbeide om Formiddagen, og da han i Morgen har tilsagt en saadan Eftermiddags-Session (formodentlig for at vi ikke skulle løbe for tidlig bort), og denne pleier at vare til henimod Kl. 9, saa seer Du, min kiereste Fanny! at jeg den Aften ikke kan slippe til Kiøbenhavn. Derimod har jeg isinde Løverdag Morgen Kl. 8½ at kiøre herfra.

Nu begynde først de rigtig vanskelige Sager at komme for. Jagt-Sagen var den første; men der løbe vi det i vor Petition blive ved almindelig Snak, som hverken sagde det Ene eller det Andet. I Finantserne maae vi gaae

mere ind i Tingen, og det kan ikke skade, at vi der sige endeel alvorlige, om endog lidt ubehagelige Sandheder. Dette har Committeen virkelig ogsaa giort; men ved at ville liste sig mellem alle Partier, er der kommen endeel Halvhed og Inconseqvents i dens Betænkning. I Gaar kom Ussing med en lang Tordentale, som dog ikke var værre, end jeg havde ventet den, og hvori han ligesaa meget anfaldt Committeen som Regieringen. I Dag have Tutein og Bang talt meget grundigt og godt, og alle Talende have hidtil erklæret sig mod Ussing. Om han nu har mange tause Venner, faae vi først at see ved den endelige Forhandling, som ikke kan finde Sted før i næste Uge — maaskee ikke engang da.

Bang er virkelig en meget grundig og retskaffen Mand, og naar han først kommer ind i Sagen, faaer han Courage. Jeg haaber, at dette ogsaa vil skee med Trykkefriheds-Sagen; thi endnu staaer han og vakler, og haaber dog at kunne liste sig igiennem med Ussing. Kanskee kan det hielpe, at de i Formiddags ere blevne spændte med hinanden. — Ørsted siger saare meget Godt, men det kunde være mere concentreret og kraftfuldere.

Jeg plager Dig nok med alle mine Stænder-Efterretninger; men Noget vil Du dog vel vide derom, og jeg maa skrive Dig om Det, der ligger mig paa Hierte. Jeg har heller ikke Andet at skrive om.

Paa Løverdag Kl. 1 haaber jeg at være hos Dig. — Mine Fattige faae at høre til mig paa Mandag Morgen; thi jeg haaber at kunne blive til opad Formiddagen.

Roeskilde, Tirsdag Middag d. 19. Jan. 1836.

Skiøndt jeg just ikke vil udtrykke mig saa energisk, som Prof. Bang i Aftes: „jeg var tilfreds, at F— havde

Roeskilde og Stændernes Forsamling, at man kunde være hiemme hos sin Kone, og skrive paa sin Romer-Ret", saa udtrykke disse kraftige Ord dog ogsaa Noget af min Mening — ikke fordi jeg just har det saa ondt, men fordi jeg kunde have det meget bedre; thi Bispegaarden er dog meget bedre end Domprovsteboligen, og mine sædvanlige Arbeider end disse juridiske og politiske Tracasserier.

I Gaar Eftermiddags havde vi igien en lang Session, hvori der kun blev udrettet Lidet. Vore Forhandlinger tage sig meget bedre ud i Bladet end i Virkeligheden; thi Bladet fortæller ikke, hvor meget Vaas vi maae døie, og hvor svært det ofte falder at sætte det Fornuftige igiennem.

Forestil Dig, hvor beskeden Ussing er bleven. I en Betænkning, jeg havde skrevet om Realskolerne, ønskede han en liden Passus tilføiet. Han vendte sig derfor til Bang med Anmodning at bede mig tilføie den, „da det saae saa kritisk ud, om han vilde sige det i Forsamlingen". Naturligviis tilføiede jeg strax det Forlangte.

Vi have først Session i Eftermiddag, saa jeg i Formiddag sidder rolig i min Stue, og skriver Breve og andre Ting. Vidste jeg kun, at I havde det som jeg, det er passabelt, saa underkastede jeg mig gierne Nødvendigheden. Nu stunder det da ogsaa mere og mere til Enden.

Roeskilde, Torsdag Aften d. 21. Jan. 1836.

Du kiere, gode Fanny!

Du kan troe, at jeg ret hiertelig beklager Dig for de mange Byrygter o. s. v., der sætte Dig i Agitation. Jeg dadler Dig ikke derfor, thi noget Ubehageligt er der stedse deri, og mig selv afficerer det ogsaa lidt i det første Dieblik; men, Gudskeelov, det varer ikke længe, og det giør mig dog meest ondt for Din Skyld. Hvad den sidste Hi-

storie betræffer, da — for at Du skal vide, hvad jeg har sagt til Haandværkssvendene*), hvis der bliver mere Tale derom — gientager jeg det her. Jeg sagde, at dersom de vare christelige Mennesker, skulde de ikke just ved Kirketiden gaae omkring i Byen og forstyrre Folk i at bruge Søndag-Morgen til Det, hvortil den er bestemt; at de ikke skulde lade dem henrive af Sværmere; og tilsidst sagde jeg til Den af dem, der førte Ordet: „Det Retteste var, at De nu, som en ydmyg og troende Christen, gik hen og hørte Guds Ord, og takkede Gud, at han ikke har sat Dem til at regiere Kirken; saa De er fri for de mange svære Tanker, som De kan troe, det er vanskeligt nok at komme ud af." Derpaa sagde han trodsig: „Saa anbefale vi Dem til Guds Naade." Og dermed gik de.

Du kiere Fanny! jeg veed jo meget vel, at der er ikke saa Faa, som i denne Tiid have travlt med mig, og giøre sig en Glæde af at fordreie det Sande og opspinde allehaande Løgn om mig. Men deels har jeg ikke ventet det anderledes. Jeg har saa længe staaet imellem to heftigt stridende Partier, som begge have villet hverve mig, og været forbittrede over, at de ikke have kunnet faae mig til at vige til nogen af Siderne, men at jeg tværtimod, ikke uden Kraft, har vidnet mod dem begge. At de vilde benytte enhver Leilighed, vidste jeg jo vel. Men jeg er ogsaa vant til det. De have udraabt mig i danske og tydske Blade, ligefra 1806 af, da jeg havde skrevet mod Biskop Boisen, og v. Gehren sagde i „Hallische Literatur-Zeitung": „Es gereicht dem Herrn Bischof zur Ehre, diesem Verfaßer misfallen zu haben" — og til Rudelbach og Lindberg. Dersom Du mener, at der ikke før har været sagt Løgn og

*) See det Følgende.

Sludder om mig, saa husk alene paa, hvorledes man fortalte, at jeg var P. Bang imod, da han skulde være Professor, og det paa en saa krænkende Maade, at det gik mig lidt nær. Meget Sligt har jeg havt at døie fra Universitetsdirectionen; men det blev ikke saa bekiendt, og jeg talte ikke derom — saa havde det ingen Magt. Da jeg i disse urolige Tider blev Biskop, og sandelig ikke havde isinde at bære Kappen paa begge Skuldre, maatte det jo blive værre. Og da vi dertil kom ind i en Tiid, som denne, kunde det jo ikke gaae mig bedre end andre skikkelige Folk. Jeg vil ikke sige det stolte Ord: „Es liebt die Welt das Glänzende zu schwärtzen"*), men hellere det ydmyge Ord, at min Herre og Mester har sagt: „Disciplen er ikke over hans Mester; have de hadet mig, ville de og hade Eder". Jeg har mangen Gang, naar alle Mennesker vare saa tilfredse med mig, frygtet for, at jeg dog maatte være for svag og lempe mig for meget efter Alle, og jeg tænkte ofte med en vis Uro paa Christi Ord: „Vee Eder, naar alle Mennesker tale vel om Eder". Vi maae alle lære, ikke at sætte for megen Priis paa Verden; og dertil forledes vi let, naar Verden sætter for megen Priis paa os.

Der foreſtaaer mig om en 8 Dages Tiid en meget alvorligere Striid. Lindberg ankom i Gaar til Roeskilde med den berømte Petition om Sognebaandets Løsning, underskreven af alle hans Haandværkssvende og Dagleiere; kun 7 Præster i Siælland, 2 i Lolland og 4 i Fyen have villet underskrive. Lindberg gaaer i Dag omkring og bearbeider de Deputerede. Jeg frygter just ikke for, at Sagen skal gaae igiennem; men der ere dog ikke Faa, som ere den noget gunstige, som miene, at man bør nedsætte en

*) Hans Ven Laub havde anvendt dette Schiller'ske Ord paa ham.

Committee o. s. v. I denne Sag maa jeg tale — jeg skal giøre det med al Rolighed og Sagtmodighed; men hvad jeg bør og vil sige, vil ikke behage Lindbergianerne, og heller ikke Clausen og hans Venner. Derom kan der derfor gierne blive Noget at læse i Bladene. Siden vil det blive endnu værre, naar vi engang i Tiden komme til Ritualsagen, hvor det er umueligt at giøre noget af Partierne det tilpas.

Men, kiereste Fanny! i alt Saadant maa man skikke sig, og see til at komme med Gud og en god Samvittighed derigiennem. Jeg bebreider Dig, som sagt, ingenlunde, at det afficerer Dig noget; men lad det ikke gaae Dig for nær til Hierte! Meningen af den gode Fru Molbech's Ord var: tal ikke om det, saa har det ingen Magt. Dette vil jeg just heller ikke ganske sige; men det er dog ikke godt at tale for meget derom; og især — tillad mig at tilføie det — klynk ikke derover, naar vi ellers ere glade og have glemt Livets Gienvordigheder. Lad os skionne paa og takke Gud for alt det Gode, vi have, holde af dem, som ere det værd, og give de Øvrige en god Dag.

Det var en lang Prædiken. Ellers har jeg kun at fortælle, at vi i Dag ere komne saa temmelig vel giennem Finantssagen. Ussing's Proposition (hvorved Kongen skulde giøres umyndig) var den værste, og den maatte han tage tilbage. Han giorde dette i en lang, krampeagtig Tale, hvorom Scavenius ikke ilde sagde, at det var „det sidste Dødsspræt". Dog frygter jeg for, at vort Andragende faaer vel mange Næb og Kløer; thi Tutein skal skrive det. For Resten gaaer det temmelig godt. Maaskee giøre vi saa mange Reformer, at Folk vil blive kede af det, og at de neppe kunne sættes i Værk; thi det er meget lettere at

sidde her i en varm Stue og gjøre deilige Projecter, end siden at faae dem til at passe til den virkelige Verden.

Jeg har forsaavidt levet rolig i denne Uge, at jeg kun har været i Tirsdags i Soireen, hvor jeg havde et af mine jevnlige Partier med Ørsted, Bille Brahe og Salicath. Vi have heller ikke behøvet Selskaber, da vi, med Undtagelse af i Dag, hver Dag have havt Eftermiddags-Sessioner, som tildeels have varet til Kl. 9½.

Hvidt, som har extravagante Ideer, vilde i Dag, at vi paa Kongens Fødselsdag skulde holde Gudstjeneste i Domkirken, og at jeg skulde prædike; men jeg sagde: mange Tak.

Vi avancere ellers temmelig godt, og jeg er dog nær ved at troe, at vi blive færdige i Februar.

Farvel, Du kiere, kiere Gienstand for mine Tanker og Længsler! Jeg elsker Dig af mit inderste Hierte, og beder Dig troe, at jeg for min Deel ingen Nød har, hvad enten Verden er mig med eller imod.

Roeskilde d. 27. Jan. 1836.

Her er jeg da igien i mit stille Kammer efter alle de sørgelige Begivenheder. Jeg kan jo ikke undgaae, idelig med Bedrøvelse at tænke paa, at jeg ingen Heger*) har mere; men saa tænker jeg igien, at jeg har Dig, og vore kiere Børn, og saa meget andet Godt i Verden, og at Heger er vel faren; saa trøster jeg mig igien. Lykkeligviis er ogsaa mit Liv her langt fra at være saa roligt, som det seer ud, saa jeg stedse har nok at tage vare, og derved nødes til at komme ud af de Tanker, der ikke due.

*) See hans Tale over Carl Heger i „Kirk. Leilighedstaler" 2det Bind — maaskee den skjønneste af hans Gravtaler.

Til Exempel: efter en ganske fornøielig Reise med Præsten Salicath, som er en fornuftig og underholdende Mand, kom jeg her i Gaar henimod Kl. 3, var i Forsamlingen til Kl. 8½, saa i Soireen. Derfra kom jeg Kl. 12½, og læste derpaa lidt i „Guldmageren", som laae her til mig. I Dag har jeg for Bang læst Correctur paa en meget lang Stænder-Tidende, har skrevet til Mamsel Wahrenburg*), og skriver nu til Dig. Desuden ligger for mig et Regnskab for de Moralskfordærvede, som jeg skal giennemgaae, og en Afhandling af Kalkar, som jeg skal læse i Manuscript. — Det Bedste, jeg har at melde, er en Efterretning fra Holsteen: at man venter, at Kongen sætter Stænderne en Termin til den 20de Februar. Man formoder, at Høpp har skrevet til Kongen derom, og at vi da kunde faae samme Termin. Da jeg i Aftes fortalte Treschow dette, sagde han: saa ville vi synge Hallelujah; og jeg svarede: ja, paa et Te Deum skal det ikke fattes. —

Roeskilde, Fredag Efterm. d. 12. Febr. 1836.

— Jeg kommer i Morgen, men denne Gang kun paa en Sviptour. Jeg kan nemlig ikke slippe herfra før Kl. 2 eller 3, og kommer derfor ikke til Kiøbenhavn før 6 eller 7, maaskee sildigere; og paa Mandag maae vi vist reise tidligt. Alle Sager ere nu til Afgiørelse, og derfor maa man endelig være tilstede ved Voteringen, at det ikke skal skorte paa Stemmer paa den fornuftige Side, ɔ: paa den, jeg holder mig til. I næste Uge ville vi vel faae det Meste færdigt; dog vil der sikkert endnu hengaae i det Mindste en 8 Dages Tiid til de endelige Betænkninger, og Tilladelsen til en liden Prolongation skal allerede være hos Ørsted.

*) En gammel Dame, som havde været hans Hustrus Lærerinde.

Hvad Stændersagerne angaaer, da fik vi vel i Sagen mellem Jorddrot og Fæster Majoriteten paa vor Side; men den var kun liden, og Sagen blev dog temmelig forqvaklet. Det Bedste ved det er, at de Fornuftigere have lært, at Stændernes Beslutninger ikke ere Orakler, og at det ikke hielper dem at holde sig til Demagogerne.

Nu skal jeg over og høre paa Hoveriesagen, og har derfor ikke Tiid til Mere.

Lev vel, min kiereste Fanny! Hvor glæder jeg mig til, snart atter at skulle boe hos Dig.

Stændersalen d. 16. Febr. 1836.

Hvor Meget Du endog kan have imod, at jeg skriver Dig til her fra Salen, saa faaer Du dog at skikke Dig deri, dersom Du vil have Brev i Dag; thi Du har ingen Forestilling om, hvor forjaget en stakkels Stænderherre er i disse travle Dage.

Jeg kom i Gaar herud i 3 Timer, og de medtagne Fastelavnsboller smagte os fortræffeligt i Roeskilde-Kro. Derpaa maatte jeg strax op i Forsamlingen, hvor der fandt meget levende Debatter Sted om den saakaldte Offentlighed, eller om Forsamlingerne skulde holdes for aabne Døre. Haagen havde skrevet Committee-Betænkningen, og den var sat paa Skruer, og man havde søgt at liste sig mellem begge de stridende Partier. Det lykkedes som sædvanligt, at man lagde sig ud med Alle. Hvidt angreb Haagen med stor Bitterhed. Jeg talede ogsaa udførlig i Sagen, og skiøndt jeg var imod, at man for nærværende Tiid ombyggede vort Palais for at kunne modtage Tilhørere, troer jeg dog, at jeg giorde det paa en Maade, saa Ingen kunde mistænke mig for at være illiberal. Ogsaa behandlede Ussing mig meget artigt i sin Replique; derimod lod han

det gaae meget ud over Committeen, og i Særdeleshed over Haagen. Denne yttrede sig meget krænket. Birch, som ogsaa er Medlem af Committeen, lukkede ikke Munden op.

I Gaar Eftermiddags maatte jeg først skrive til Protokollen, hvad jeg havde sagt om Formiddagen. Derpaa hørte jeg paa Toldsagen til Kl. 9¾. Saa tradskede jeg i det herværende forfærdelige Søl til Selskab hos Hvidt, hvor ogsaa mine specielle Venner Knutzon og Ussing vare; den Sidste hører virkelig paa en Maade dertil, thi han behandler mig stedse særdeles artigt. Til min Fornøielse traf jeg ogsaa Haagen der; thi jeg frygtede, at der var blevet alvorligt Brouillerie.

Nu sidder jeg her, og lader som om jeg hører paa Brævlet om Hoverie, hvorom alt det Fornuftige, der kan siges, længesiden er sagt. I Eftermiddag Toldsager; i Aften Soirée. I Morgen Aften skal jeg til Münster's. Saaledes gaae Dage og Nætter. Schouw nærer de sangviniske Forhaabninger, at vi kun skulde behøve nogle Dage af næste Uge; men det er, som sagt, lutter Sangvinitet. Jeg for min Deel har sagt til Ørsted, at jeg vil have Taalmodighed til den 29de, men heller ikke et Øieblik længere. Han meente, at længere Taalmodighed ikke heller vil behøves, og jeg troer det ogsaa, især da de Deputerede fra Provindserne absolut ville reise.

— Undskyld den slette Skrivt; jeg har en meget slet Pen og skriver i den meest generte Stilling. Mit Hierte derimod er ugeneert, og det elsker Dig og alle mine Kiere med sine inderste Kræfter.

Roeskilde, Torsdag Form. d. 25. Febr. 1836.

— Du har ingen Forestilling om, hvorledes Alle nu hige efter Hiemmet. Her er heller ikke længere godt at

være; ikke blot have vi nu i den sidste Maaned havt 2 Sessioner daglig, saa man næsten har maattet tilbringe hele Dagen i Salen, men der har ogsaa, som det var at forudsee, mere og mere udviklet sig Partier, som stedse staae skarpere mod hinanden. Hvad mig selv angaaer, da have ved de Afskedsvisiter, jeg i disse Dage modtager, Folk af alle Klasser været saa venlige imod mig, at jeg er overbeviist om, at jeg har staaet mig meget godt med den største Deel af Forsamlingen. Men hvad der kaldtes den gode Tone i Forsamlingen, begynder mere og mere at forsvinde, saa det er godt vi skilles ad. Du veed, jeg har stedse sagt, at vi havde skudt alle vigtige Sager ud, blot udnævnt Committeer, vrævlet lidt, og derpaa spillet vor Lhombre i største Fidelitet. Men omsider maatte jo Afgiørelsen komme; og naar man skulde til at stemme i saadanne Sager, som om Forholdet mellem Jorddrot og Fæster, Hoverie, Finantser, Offentlighed, Trykkefrihed, da skiltes Mange ikke saa gode Venner, som de kom; der blev næsten aabenlyst hvervet Stemmer, og den Forbittrelse, der ofte ikke turde lade sig høre offentlig, hvidskede i Krogene. Det Beklageligste er, at vor Præsident har ladet sig saaledes henrive af sin Radicalisme, at han i de sidste Dage ved Afstemninger med den meest paafaldende Partiskhed og Egensindighed har begunstiget det Ussing'ske Partie. Dette har blandt de Bedre vakt almindelig Misfornøielse; — det blev i Aftes sagt almindeligt i Soiréen, at han i de sidste Dage havde tabt mangfoldige Stemmer ved det næste Præsidentvalg.

I Morgen Middag skulle vi være færdige, om vi saa skulle sidde hele Natten. Paa Loverdag kommer jeg, dog ikke tidlig; thi her er endeel at afgiøre forinden. Saa er jeg igien rigtig

Din M.

Af Visitatsbogerne.

1836.

Den 25de Mai reiste jeg til Frederiksborg, hvor jeg den 26de indviede den lærde Skoles, efter Byens Brand for 2 Aar siden nyopførte, skiønne Bygning. Indvielsen skeede, for en meget talrig Forsamling, ved en dansk Tale, som vil blive trykt*). En Cantate af Krossing og Berggreen blev opført.

Lunge-Kronborg-Herred.

— Tikiøb, Hornbæk og Hellebæk.

Sognepræsten Fangel — tilforn resid. Capellan paa Stedet, hvor han er fød, da Faderen ogsaa var resid. Capellan og siden Sognepræst her — er, skiøndt kun midaldrende, meget svag; han har derfor Personel-Capellan, hvis Forhold mod sig han roser som en Søns mod sin Fader. — — Sognepræsten er en meget agtværdig, god og samvittighedsfuld Mand, som i sin Ungdom har giort gode Studier**).

Den 29de Mai visiterede jeg i Tikiøb Kirke, som er stor og smuk. Pers.-Capellanen prædikede over Rom. 11, 33 fg. Ret godt, men kun lidet grundigt og (i dybere Forstand) christeligt; gode Gaver og et smukt Sprog. Ungdommen svarede meget vel, baade med Færdighed og Eftertanke. Sognepr. katechiserer godt.

— Sognepræsten roser sine Menigheder meget for Religiøsitet og god Tænkemaade. Nogen Stolthed mener han at finde herskende, saa at man kan virke meget paa

*) See „Bland. Skr.", 3die Bind.

**) Smlgn. Comm. Paludan's Livserindringer, meddeelte i Frederiksborg Skoles Program 1874.

dem ved Æresfølelsen; hvorfor han har kunnet tilveiebringe store Collecter, saaledes nylig til Opførelsen af den residerende Capellans Bolig et Sammenskud af 600 Rdlr.

Helsingøer.

Den 31te Mai visiterede jeg i St. Olai Kirke. Kirken er stor, ualmindelig høi, og smuk, skiøndt noget forbygget med Pulpiturer. — Sognepræsten Boye prædikede over 1. Kor. 3, 16—17: „Den Christne er indviet til at være et Guds Tempel". En meget smuk, christelig Prædiken, poetisk, uden at være affecteret. Giennemtænkt Orden syntes jeg undertiden at savne. Hans Stemme er klar, sonor og kraftfuld; Foredraget noget monotont, som tildeels hidrører fra, at han læser sin Prædiken, hvilket han ellers giør med Anstand. Han har giort meget Indtryk i Byen, hans Kirke er altid fuld, og alle Stole bortleiede. —

— — Birkerød.

Den 6te Junii visiterede jeg i Birkerød Kirke. Kirken er meget mørk, med Spor af fordums Pragt, saasom malede Ruder, Forgyldning m. M., men altfor bepakket. I Forbindelse med Kirken er et temmelig stort Capel, som kaldes den katholske Kirke. I Kirken findes nogle ret gode Portraiter af Oldenburgske Konger, ogsaa Henrik Gerner's Lænker. Erkebiskop Svane skal ofte have holdt Ordinationer her, naar han opholdt sig paa en nærliggende Gaard. — Professor Heise prædikede over 1. Joh. 4, 13—21: „Kierlighed til Gud og til Næsten i deres giensidige Forhold til hinanden". En forstandig Prædiken — vel noget abstract; men den høiere Dannelse har stedse noget Populairt, som den trivielle Dannelse ikke har. En temmelig stor Forsamling af Menigheden var tilstede, og en talrig Ungdom. Med denne underholdt jeg mig med megen For=

nøielse, da den syntes opvakt, var agtpaagivende og i det Hele svarede meget godt. — Præstens Foredrag var vel bundet til Papiret, men dog temmelig let, og med en klar, behagelig Stemme.

Liunge—Kronborg Herred er meget udstrakt, og lader sig ikke charakterisere, især fordi det ingen fremstikkende Charakteer har. Asminderød og Grønholt Sogne indbefatte de fleste „Kulsviere". Med de andre Sognes Indvaanere ere Præsterne ret vel tilfredse. Stor Folkemængde, mange smaa Parcellister, for det Meste fattige, og disses Børn ere da ogsaa meget forsømmelige i deres Skolegang. Over Kirkegangen klages just ikke, dog er det religiøse Liv ikke synderlig vakt; kun i Helsingoer er det begyndt at vaagne ved den engelske Kirkes Indvirkning, men har nu efter Boye's Ankomst taget en glædeligere Retning. I Asminderød og Tikiøb Pastorater er Skolevæsenet i meget god Tilstand; i det øvrige Herred ret godt; kun i —, hvor ellers den voxne Ungdoms Kundskab er særdeles god, kommer det efterhaanden i Forfald, og man er altfor overbærende med Skoleforsømmelse.

Sokkelunds Herred.

Lyngby.

Den 7de Junii visiterede jeg i Lyngby Kirke. Kirken, som tilhører Kongen, er meget smuk, lys og vel vedligeholdt; har Orgel. Prinds Christian og Gemalinde bivaanede hele Gudstienesten. Sognepræsten Ipsen prædikede over Joh. 6, 59—69: „Jesus Christus har det evige Livs Ord". En meget smuk Prædiken, holdt med Frihed og Liv. Ungdommen svarede udmærket vel, og tilfredsstillede mig i enhver Henseende.

Taarbæk Skole. Læreren N. H. Skioldagger er en meget brav og duelig Mand, lidt pietistisk. Han katechiserer meget godt. Gymnastik, fuldstændig, meget godt. — Læreren har af Legations-Secretair Brown 50 Rdlr. aarlig for at holde Søndagsskole, hvilket bestaaer i, at det N. T. læses; intet Upassende forefalder derved.

(1844. Den 26de Junii visiterede jeg 2den Gang i Lyngby Kirke. Spr. Ipsen prædikede over Eph. 1, 3: „Om den aandelige Velsignelse". Begyndelsen var ret god, i en jævn Tone, men det Hele dog ufyldestgiørende. — Forsamlingen ligesaa talrig som sidst, og Ungdommen ligesaa udmærket baade i Henseende til Kundskab, Færdighed, Liv og Eftertanke. Bedre har jeg ingensteds fundet det.)

— — Taarnby (Amager).

Den gamle Consistorialraad Bruun er 82 Aar, og kan Intet udrette; dog vil han endnu føre Kirkebogen. Personel-Capellanen er en dygtig og brav Mand, som bestyrer det vidtløftige Pastorat med megen Omhu og Orden. Conventiklerne ere nu ophørte her i Sognet; — Nogle ere dog temmelig stive i Troen, f. Ex. to unge, i deres Christendom vel funderede Piger, der, kort efter Capellanens Ankomst, besøgte ham for at prøve ham. — Den 14de Junii visiterede jeg i Taarnby Kirke. Pers.-Capellanen prædikede over 2. Kor. 8, 9: „Ved Jesus Kristus ere vi blevne rige paa Lys, Kraft og Fred". En ret god og smuk Prædiken, holdt med Liv og Kraft, lidt for hurtigt.

Store Magleby.

Den 16de Junii visiterede jeg i St. Magleby Kirke. — Den særdeles talrige Ungdom svarede med god Kundskab og Eftertanke. Sognepr. Timm prædikede over 1. Joh. 3, 23: „Troen er Kierlighedens Moder; Troen føder — nærer — leder Kierligheden". Varmt og livfuldt, men det Hele for broget; de mange, tildeels søgte, Billeder og For-

tællinger sammenholdes ikke ved Tænksomhedens Baand, ordnes ikke af en ægte Smag. Mere Klarhed og Simpelhed vilde skaffe Talen mere Indgang, eller dog mere Frugt. I Øvrigt er Timm meget yndet i Menigheden.

— Om Herredet i Almindelighed er Intet at sige, uden at Almuen i de fleste Sogne er lidet villig til at søge Kirken; i nogle Sogne er Kirkegangen slet. Bønderne ere i det Hele ret skikkelige Folk, men meget Skrabsammen samler sig ogsaa i disse Sogne. I Lyngby Sogn, hvor man trænger til bedre Politie, ulmer noget Conventikelvæsen, tildeels endnu fra Rønne's Tiid; men det er dog ubetydeligt.

Vester Flakkebierg-Herred.

1836, den 7de Julii reiste jeg fra Landemodet til Holsteinborg, hvor jeg tilbragte en Dag med at besee den deilige Have og Omegn. Dog saae jeg ogsaa nogle Skolers Gymnastik. —

Til Kirkegaard ved Holsteinborg er indhegnet en meget smuk Plads, eller et lidet Skovstykke. Nogle, for det Meste kun lidet passende, Bibelsprog ere anbragte som Indskrivter paa Træerne; dog træffer det heldigt, at paa en Eeg, under hvis Skygge den nys afdøde Grev Holstein ligger, læses: „Dette er en reen og uskromtet Gudsdyrkelse, at besøge Enker og Faderløse i deres Trængsel, og at bevare sig ubesmittet af Verden" — hvilket vel kan gielde som en Gravskrivt over ham.

De gudelige Forsamlinger have nu for det Meste trukket sig til Hyllested Sogn, hvor Rasmus Ottesen nu har kiøbt sig en Gaard. Vel holder Skolelærer Rasmus Sørensen ogsaa undertiden Forsamlinger, dog sieldent, og kun Faa deeltage deri. I Hyllested holder ogsaa Præsten

Forsamlinger i Kirken Søndag Eftermiddag, og de Opvakte her deles for nærværende Tiid i „Præste-Christne" ɔ: de, som søge de sidstnævnte Forsamlinger og i det Hele holde sig til Præsterne, fra hvilke derimod de saakaldte „Degne-Christne" trække sig tilbage, og for Øieblikket meget ivrigt fordømme Præsterne — og — for deres Forhold i Sagen mod den Kone, der angav at have dræbt sit Barn. Naturligviis kun et Paaskud for at kunne falde over Præsterne i Almindelighed.

Den 9de Julii besøgte jeg Skolerne.

— Venslov Skole. Læreren er den bekiendte Rasmus Sørensen, 37 Aar gl., Seminarist fra Vesterborg. Han er en meget duelig og flittig Skolelærer, og katechiserer levende og godt, med mindre Skraal, end jeg havde ventet; ogsaa forekom slet intet Polemisk i hans Katechisation. Fremgangen er meget god.

Den 10de Julii, 6te Søndag efter Trin., visiterede jeg i Holsteinborg-Kirke. En talrig Ungdom, som svarede meget vel, med god Kundskab og Eftertanke. Sognepr. Lic. theol. Holm prædikede over Dagens Evangelium: „Den evangeliske Retfærdighed; a) dens Kilder, b) dens Frugter". Foredraget levende og kraftfuldt; Indholdet rigtig, men ikke tilstrækkelig giennemarbeidet Dogmatik.

Orslov og Bierre.

Den 11te Julii visiterede jeg i Orslov Kirke. Sognepræsten Westengaard prædikede over Matth. 11, 28—30: „Hvor begierlig en Christen bør være efter at modtage Guds Ord". En smuk Prædiken, christelig og varm; Foredraget frit og godt. Han katechiserer meget godt. En i Forhold til Folkemængden meget talrig Ungdom var tilstede, som i det Hele svarede godt. De kiendte mere til

det Nye Testam., end blot til de Steder, som ere anførte i Lærebogen.

Embedsbøgerne ere ikke meget ordentligt førte.

Præsten er en duelig og i Omgang vakker og sagtmodig Mand; men ved en bitter Skrivemaade paadrager han sig mange Uvenner, har ogsaa nylig derfor af Cancelliet erholdt en fortient Irettesættelse.

(1844. Den 8de Julii visiterede jeg anden Gang i Ørsløv Kirke. Sognepr. Westengaard holdt en meget god, alvorlig Prædiken. Baade af Ældre og Yngre var der en særdeles talrig Forsamling, og af Ungdommen svarede Mange endog ganske fortrinligt, og med god Kundskab til mange Bibelsteder udenfor Lærebogen.)

Tiærebŋ.

Den 12te Julii visiterede jeg i Tiærebŋ Kirke. — Sognepræsten prædikede over Joh. 17, 3. Langt og daarligt; gamle, visne Blomster, løst sammenføiede, og Foredraget saa affecteret, at man kun kunde forstaae Lidet af Prædikenen. Katechisationen havde heller intet Sundt og Naturligt. —

Embedsbøgerne i pedantisk Orden. Man giør dem ikke brugbarere ved at indføre enhver Qvark.

— Agersø og Omø.

Folkemængde: 500. — Agersø er med Egholm og Helleholm henved en Miil lang. Byen har 24 Gaarde og 24 Huse, hvoraf de fleste tilhøre Selveiere, de andre en liden Herregaard. Indvaanerne staae sig i Almindelighed ret vel, Fattigvæsenet har meget Faa at forsørge; de ere i det Hele gode og ordentlige Mennesker, Drukkenskab er sielden, Tyverie ukiendt.

Her paa Øen har ingen Bispe-Visitats været siden 1817.

Den 15de Julii visiterede jeg i Agersø-Kirke. — Sognepræsten prædikede over Rom. 1, 16: „Hvorledes ene Reli-

gionen kan give os Kraft til troligen at opfylde vore Pligter". Løs moralsk Tale, uden Forbindelse med Texten; men nogle Steder, der kom med Alvor af en retskaffen Tænkemaade. Foredraget ret godt, men med en slem eensformig Gesticulation. Ellers en brav ung Mand. En meget talrig Forsamling; Ungdommen svarede med god Kundskab og ualmindelig god Eftertanke.

Om Eftermiddagen indviede jeg i Nærværelse af en meget stor Forsamling et nyt Stykke Jord, der er lagt til Kirkegaarden.

— Omø Skole. Læreren skal behandle Børnene temmelig strengt, hvorfor der intet Liv er i dem. Fremgangen er kun temmelig god.

Overfarten fra Agersø til Skielskøer heldig, i omtrent 1½ Time.

— — — Hove og Flakkebierg.

Den 21de Julii visiterede jeg i Høve Kirke. — Sognepræsten prædikede over Joh. 6, 66—69. Ret levende, men ikke meget grundigt, og Jeg'et spillede, som sædvanligt i denne Skole, en stor Rolle i Prædikenen. Ogsaa ophøiedes Christi Fortieneste, som sædvanligt, ved at dynge Synder op hos den troende Christen. — Kirkegangen god; Ungdommen svarede godt.

Hyllested.

Den 22de Julii visiterede jeg i Hyllested Kirke. — Kirken har en fortrinlig Altertavle, der forestiller Nedtagelsen af Korset. — Sognepr. prædikede over Es. 59, 19—21: „Beviset for Christendommens Sandhed", nemlig det indre. Prædikenen lovede „at udlægge Texten, som sædvanligt, simpelt og klart"; men den bekymrede sig hverken om Text eller Thema, og handlede derimod meest om Daabs-

pagten og Troesbekiendelsen. Det Hele var af det nu brugelige uklare Skraal, og Menigheden, skiøndt den synes gierne at høre ham, kan neppe have profiteret synderligt af en Prædiken som denne, uden nogle uforbøiede prophetiske Udtryk. Foredraget vistnok frit og levende, men jagende, søbende, bævende. Prædikenen varede over 1 Time, og var extemporeret. Kirken var fuld af Mennesker; dog savnedes Rasmus Ottesen, der var ude at hente Lægter. Præsterne i disse Sogne slutte deres Prædikener med Tiltaler til og Forbønner for mig, der gierne kunde kaldes uforskammede, — men de vide ikke, hvad de giøre.

— Gimlinge.

Den 24de, 8de Søndag efter Trinitatis, visiterede jeg i Gimlinge Kirke. Sognepræsten, Lic. theol. Clausen, prædikede over Dagens Evangelium, uden egentligt Thema, men over den sande og falske Lærdom. Den første Deel var ret smuk, den anden temmelig i denne Skoles Smag, og Evangeliets Indhold, som overalt generer denne Skole, mestendeels forbigaaet. Foredraget frit, med ret gode Gaver. Han katechiserede meget godt.

Sognepræsten katechiserer flittigt, og holder, efter Menighedens Begiering, jævnligen gudelige Forsamlinger udenfor Kirken. Kirkegangen god og i Tiltagende. —

Ad en smuk Vei, forbi Gyldenholm, til

Sørbymagle og Kirkerup.

Den 25de Julii visiterede jeg i Sørbymagle Kirke. Sognepræsten Thorkilsen prædikede over Præd. B. 12, 1: „Tanken paa Gud: hvori den skal bestaae, naar begynde, hvad Frugt bære“. Prædikenen indeholdt meget Godt, Foredraget ogsaa frit og levende, men med for meget Skraal

og for mange udvortes Ophævelser; og det gielder ogsaa her, at Guds Rige ikke kommer med udvortes Gebærder. Han katechiserede godt. Af Ældre vare kun omtrent 10 eller 12 tilstede. Ungdommen svarede ikke med megen Færdighed, dog i det Hele temmelig vel, og viste Agtsomhed og Følelse.

(1844. En talrig Forsamling — Tilstanden meget forbedret sig.)

I Skielskøer og de nærmest liggende Pastorater synes den sædvanlige aandelige Søvn at finde Sted; om nogle af de sidst omtalte Sogne kunde det siges, at de ligge pa Grændserne af Hedenskabet. I de Sogne, der høre til Holsteinborg eller ligge nærmest derved, synes de religiose Bevægelser, vel ogsaa Herskabets Exempel og Bestræbelser, at have havt nogen gavnlig Indflydelse paa Menighederne, i det Kirkegangen er bleven flittigere og mere alvorlig Eftertanke vakt. De Udskeielser, Conventikel-Væsenet frembragte synes allerede næsten ophørte; Menighederne have nu kun liden Interesse derfor, og holde sig mere til Præsterne. Derimod har den nære Forbindelse mellem saa mange eensidige og af Partie-Aand henrevne Geistlige ikke havt gunstig Indflydelse paa disse. De have vel Iver for deres Embede, men uden rigtig Indsigt og Forstand; deres Forfængelighed og Hovmod næres; deres Prædikener have mestendeels en polemisk Retning, de extemporisere temmelig stærkt i Tillid til Aanden, og arbeide mere paa, ved Skrigen og udvortes Ophævelser at vinde Almuens Opmærksomhed, end ved Hiertelighed at trænge ind til Følelse og Villie.

Det behageligste Indtryk efterlader Agersø Menighed, hvis isolerede Beliggenhed afholder mange Laster, og synes at fremme et kierligere og gudeligere Samliv.

Til hans Hustru.

Holsteinborg, Fredag Morgen d. 8. Julii 1836.

Her har Du mig igien, min kiereste Fanny! da jeg vil benytte den liden Tiid, hvori jeg har Ro, for at have nogle Linier at sende Dig, naar Posten gaaer i Morgen.

Jeg forlod Roeskilde i Gaar Morges Kl. 9½; Veiret var meget smukt, Befordringen hurtig, og da jeg nu har faaet Øvelse i den Konst at læse i Vognen, saa gik Tiden meget godt. I Ringsted indtog jeg et déjeuner dinatoire, som just ikke duede stort; thi da Dagvognen havde spiist Alting indtil den sidste Grøn-Art, saa var det kun lige, at jeg blev mæt. Derpaa kiørte jeg videre, og da vi, med en Postillon, som ikke kiendte Veien, holdt stille en Miils Vei herfra for at betænke os, om vi skulde tilhøire eller tilvenstre, saa kom just Præsten i Qvislemark, Tryde, gaaende, en Mand, som jeg meget godt lider; ham fik jeg da op i Vognen, og havde saaledes den bedste Veiledelse. Jeg var her allerede før Kl. 7.

Middag.

Hvor god Tiid jeg end skulde have i Dag, fik jeg dog ikke skrevet Mere i Morges end disse Par Linier; thi da jeg var kommen saa langt, sendte Grevinden mig de tydske Aviser, og derpaa sendte hun Bud, at hun længtes efter mig, saa jeg maatte gaae ned. Jeg vil derfor skrive i Stumper og Stykker, som jeg bedst kan.

Først maa jeg beskrive min huuslige Indretning. Jeg har 3 store Værelser, og jeg ligger i Dronning Anna Sophia's Brudeseng. Jeg haaber, Du er saa stærk i den danske Historie, at Du veed, at denne Anna Sophia var Frederik den 4des anden Dronning, og var en fød Revent-

low. Bemeldte Seng er ellers en uhyre Bygning, med store grønne Damaskes Omhæng, og en Mængde Zirater efter de Tiders Leilighed. Ameublementet i Værelset er, som man pleier at finde det i slige Grevesæder, en Blanding af Gammelt og Nyt. — Slottet med dets tre Spiir kiender Du; det er stort og imponerende, men meget forfaldent; dog ere de daglige Værelser meget smukke og hyggelige, og prydede med deilige Malerier. Men Have og Omegn ere ubeskrivelig deilige. Jeg har maaskee seet Haver, hvorpaa der er anvendt mere Bekostning og som ere omhyggeligere holdte, men neppe nogen, for hvilken Naturen har giort saa Meget, og Konsten har benyttet Naturen meget vel. Udsigterne over Stranden hen til den deilige Lyst-Ø, og da til Glænø, og saa langs hen med Kysten, ere virkelig fortryllende, og man kunde undertiden synes, at man befandt sig paa de Saliges Øer. Ogsaa de store Alleer ere skiønne, hvorvel de ikke holdes i fortrinlig Stand.

Jeg har nu spadseret et Par Timers Tiid omkring med Licentiat Holm, og har derved rigtignok faaet en heel Deel theologisk Passiar, som vel ikke altid er saa moersom, men hvorved jeg dog lærer at kiende den kirkelige Tilstand herude. Saaledes har jeg hørt, at de „Opvakte" her dele sig i „Præste-Christne" ɔ: de, som besøge Præsten —'s gudelige Forsamlinger i Kirken Søndag-Aften, og „Degne-Christne" ɔ: de, som holde sig til Rasmus Sørensen og Rasmus Ottesen. Dog skal Antallet i det Hele kun være lidet.

Damerne her ere: — —. De ere meget godlidende, men, som mig synes, uden rigtig Varme; og saaledes synes ogsaa Sorgen at være. Man er ikke uden Bedrøvelse, men Alt gaaer dog vel meget som om Ingenting var

passeret*). Man taler Endeel om „Herren"; men ogsaa deri synes der ikke at være megen Folelse. I Ovrigt kan jeg ikke sige, at de ere intolerante, og jeg kan ret godt sige min Mening om Et og Andet.

Loverdag Efterm.

Nu skal Brevet afsted, og jeg kan alene tilfoie, at jeg her bliver overmaade venligt behandlet, at jeg kommer meget godt ud af det med Holm, hvis Kone ikke lader til at høre synderligt til de „Opvakte", og at jeg i Formiddags har været i 4 Skoler, deriblandt hos Rasmus Sørensen, og at der slet Intet var iveien; han er en meget duelig Skolelærer, og ved hans Katechisation indlod han sig slet ikke i polemiske Materier. I Morgen Formiddag visiterer jeg i Kirken her paa Holsteinborg, derefter er der stort Selskab hos Holms, og saa kiører jeg videre til Westengaard i Orslov.

Nu lev vel! Kunde jeg blot træffe Dig et eller andet Sted, saa havde jeg det meget godt. Jeg glæder mig til Posten, som man har lovet at sende mig til Orslov paa Mandag Morgen.

Hils mine kiere Børn og alle gode Venner.

Tiærebу, Mandag Aften d. 11. Julii Kl. 11.

Formedelst Posternes urimelige Gang maa jeg allerede i Aften skrive Dig dette, skiøndt Du først faaer det Torsdag eller Fredag.

Tak for Dit Brev, som jeg allerede fik i Sondags Middags, da Grevinden havde sendt tidligere Bud efter Posten. — — Paa Holsteinborg havde jeg det fremdeles

*) Der udtaler sig i disse Yttringer en saa charakteristisk Forskjellighed mellem M. og den religiose Retning, fra hvilken han adskilte sig, at de ikke synes at burde tilbageholdes, skjøndt deres Meddelelse, fra een Side betragtet, kan synes udelicat.

meget godt, men ønskede just dog heller ikke at have blevet der længere, skiøndt Grevinden den sidste Aften forelæste os nogle smukke aandelige Digte af en tydsk Forfatter, og hun læser deiligt. Min Visitats i Holsteinborg gik meget vel af. Da jeg giorde en Undskyldning for, at det havde varet vel længe, sagde Grevinden, at hvert Minut, det havde ophørt tidligere, havde været for tidligt. Hun takkede mig meget rørt for en liden Gravtale over Greven, hvormed jeg endte; og da først saae jeg hende ret bedrøvet.

I Aftes tog jeg til Ørsløv, hvor Huset ikke var meget „comfortabelt", og jeg tænkte, jeg ikke skulde have Andet at melde Dig derfra, end at jeg har havt en gyselig blød Seng. Men see! saa fik jeg i Kirken en god Prædiken, og en god Ungdom; og jeg forsikkrer Dig, at mangen Gang, naar jeg saaledes gaaer og taler i Kirkerne, kan jeg synes, at det er det bedste af alle Embeder at være Bisp. Derefter var der stort Selskab i Præstegaarden. — Nu er jeg her, i Tiæreby, hos et Par aldrende Folk uden Børn, men hvor Huset er meget peent. I Morgen gaaer jeg til Magleby, og paa Overmorgen — som Constance siger — til Agersø, hvor der kun er ½ Miil over, og ikke, som man sagde i Kiøbenhavn, 2 Miil. Derfra kommer jeg tilbage paa Løverdag, men Du maa for Alting ikke forurolige Dig, dersom Du intet Brev faaer paa Mandag; thi, som sagt, Posterne gaae meget urimeligt i denne Egn. —

Nu Godnat, min kiere gode Kone! Jeg skal elske Dig baade paa Siælland og paa alle mindre Øer.

Agersø d. 14. Julii 1836.

Af Overskriften seer Du, at jeg lykkelig er kommen herover; men da jeg endnu kun har været her faa Timer, saa vil jeg giemme denne Ø med samt Seiladsen hertil til siden, og først foretage Et og Andet.

(Senere.) For det Første takkes Du meget for Dit Brev. —

Dernæst maa jeg recapitulere noget Gammelt. — — Her paa Egnen have allevegne været store Selskaber af Præster og Andre. I Gaar i Magleby, hos Præsten Harboe, var der, foruden de Øvrige, en Mængde Mennesker fra —. Jeg var egentlig lidt stødt paa dem, fordi der ikke havde været Een af dem i Kirke, og jeg indlod mig ikke synderligt med Andre end med Fru —, som var min Borddame. Med hende fornyede jeg ganske det gamle Bekiendtskab; hun giorde ogsaa en Undskyldning for, at de paa Grund af Veiret — som ellers ikke var saa daarligt — ikke havde været i Kirke, hvilket giorde hende ondt, da hun havde hørt, „det skulde have været saa nydeligt". Hun yttrede megen Lyst til at see Bispegaarden engang igien, og jeg sagde naturligviis, det skulde være os meget kiert.

I Middags Kl. 1½ afseilede jeg med Provst Monrad hertil. Da Vinden ikke var ret gunstig, maatte vi lavere, og tilbragte saaledes lidt over en Time med Seiladsen; men jeg havde slet Intet derimod, da den var meget behagelig. Søen var levende, uden at giøre os nogen Uleilighed, og jeg sad meget godt og betragtede den Kyst, vi forlode, og den, vi kom til. Præsten her er gift med en Datter af Fru L., og jeg traf saavel hende, som hendes 2 Døttre, hvilke jeg har confirmeret, her. Med dem har jeg i Eftermiddag spadseret omkring, og seet baade Sielland, Langeland og Fyen. Præstegaarden er maadelig, men ellers har jeg det godt her.

Du skal ikke være bange for, at Præsterne paa denne Egn „ærgre mig"; jeg har seet dem næsten alle, og de ere meget forekommende.

Nu Godnat, my sweet heart,

Sleep dwell upon thine eyes, peace in thy breast!

Skielskøer, Løverdag Form. Kl. 11.

Lykkelig arriveret i dette Dieblik. Men da jeg ingen Tiid har, maa Du bie til næste Gang for at høre Mere om Agersø's Mærkværdigheder.*)

Haarsløv, Fredag Aften d. 22. Julii 1836, Kl. 11½.

Hvor lidt Tiid jeg endog har i Aften, faaer jeg dog endnu mindre i Morgen, og derfor vil jeg nu i al Styrt**) sige Dig, hvor glad jeg er over, at det i Dag har været lidt bedre Veir; thi skiøndt jeg ogsaa for min egen Skyld ikke elsker Regn, Blæst og Kulde, saa har jeg dog i disse Dage været langt mere besværet deraf, fordi jeg uafladelig tænker paa Eders Landophold, og saa gierne vilde, at I skulde have det lidt godt.

Siden sidst har jeg fuldendt Visitatsen i Hove, og i Aftes tog jeg til Hyllested. Der har man meget forbedret den gamle forfaldne Præstegaard, og Alt var høist comfortabelt. I Øvrigt er jeg noget keed af de Præster, jeg træffer i disse Dage. I Omgangen gaaer det meget godt; men jeg gider ikke see paa, at f. Ex. — læser meget andægtig fra Bords, naar vi have drukket Thee, og at — ledsager mig med sin Velsignelse, som om han var en gammel ærværdig Mand. Heller ikke gider jeg gierne høre paa det Tøi, de komme med i Kirkerne. Der er dog intet rigtigt Hiertelag i den Slags Mennesker. Imidlertid troer jeg, at jeg har giort mine Sager hidtil ret godt i Kirkerne, og at jeg har paa en temmelig god Maade sagt mangen Sandhed, som de og Menighederne have godt af at høre.

*) Det Brev af 17. Juli 1836, hvori Beretningen herom fulgte, er optaget i „Breve fra J. P. Mynster", S. 174.

**) Gammelt Bakkehuus-Udtryk.

— For Resten gaaer Tiden godt, og jeg er frisk og vel. I Morgen Aften skal jeg til Clausen i Gimlinge, og paa Søndag til Thorkilsen, som jeg alt har seet nogle Gange og som jeg godt kan lide.

Slagelse, Tirsdag Morgen d. 26. Julii 1836.

„Jag är än förrätare. sötaste vän!“ sagde den gamle Bournonville. Jeg er en lumpen Slyngel, siger jeg — thi jeg har virkelig i al den Virvar, hvori jeg lever, ikke tænkt paa den 21de*), før jeg fik Dit Brev. Jeg veed heller ikke, hvorfor Du, der veed, at jeg ikke er stærk i Dags og Datums Ihukommelse, ikke forud giver mig et lidet Vink; thi jeg vilde dog saa gierne, at vore Tanker skulde mødes paa den Dag. Nu har jeg tænkt desto mere derpaa, og i disse mine Tanker omfavnet min kiereste Fanny, der saa trofast og god har fulgtes med mig i disse 21 Aar.

Du seer af Overskriften, at jeg har fuldendt min Reise i det „hellige Land“, og dermed tillige Visitatsen af 13 Pastorater.

Da jeg havde forladt —, kom jeg til den stakkels Emil Clausen i Gimlinge. Jeg talede om Aftenen en tre Timers Tiid alene med ham, om hans sørgelige Skiebne**) og om religiøse Materier. Det er virkelig Skade, at et saa elskværdigt Menneske er kommet ind i alt det Væsen, hvorfor ogsaa hans Prædiken, skiøndt han har ret gode Gaver, ikke duede stort. Derefter var jeg i Gaar hos Thorkilsen, som er en flink og opvakt Mand, men som ogsaa er noget befængt af sine Omgivelser, og skraaler slemt op

*) M.'s Bryllupsdag (21. Juli 1815).

**) I det lille Skrift: „Emil Th. Clausen's Minde“, er der givet et interessant „biographisk Omrids“ ved L. N. Boisen. — Cl. havde for ikke længe siden mistet sin Hustru.

paa Prædikestolen. Der endte jeg med 2 Taler, som jeg troer vare ret heldige. Præsterne have troligen fulgt mig, og jeg har hver Dag havt en 3, 4, 5 af dem i Kirken, som ofte vare komne langveis fra. Uagtet jeg baade i alvorlige Samtaler, og i Spøg, og i Talerne i Kirken har sagt min Mening — saa at det endog var rygtedes her i Slagelse, hvad jeg i Søndags havde sagt i Gimlinge over den Text: „Ikke Enhver, som siger til mig: Herre! Herre! skal indgaae i Himmerige“ — og uagtet mine Paategninger i Visitatsbøgerne vare paa flere Steder saaledes indrettede, at de vel kunde see, jeg ikke havde været ganske tilfreds, saa har jeg dog levet med dem i den bedste Tone, og de kappedes ved Afskeden om at sige mig noget Forbindtligt og Taknemmeligt. Gudskeelov, at vi ere komne saa vidt, og at det er gaaet saa godt!

Da jeg i Aftes kiørte hertil, befandt jeg mig pludselig i vor gode Familie — nemlig ved Antvorskov, mellem Charlottendal, Augustendal, Idasgaard o. s. v. Det havde ordentlig noget Veemodigt, at drage giennem disse Ruiner af det gamle Slot og disse Levninger af de mange Penge, gamle Brun her har kastet bort paa Planer, som ere blevne ganske til Intet. Imidlertid kom jeg derved paa en fortræffelig Chaussée og giennem en prægtig Jernport ind i Slagelse.

Tirsdag Aften.

Klokken er 12, saa jeg alene kan melde Dig, at jeg i Formiddags har beseet alle denne Byes Mærkværdigheder, Kirker, Hospitaler, Skoler, Fattighuse m. v., at vi i Eftermiddag have vandret mellem Antvorskovs Ruiner, og ellers kiørt en meget smuk Tour i Skoven. Vi vare ogsaa paa „Ætherbierget“, hvorfra vi saae al Verden og dens Herligheder.

Jeg glæder mig ved, at der kun er 8 Dage til at vi skulle sees; thi Du maa troe, at naar jeg har Tiid, længes jeg inderligst.

Din M.

Af Visitatsbøgerne.

1837.

Faxø-Herred.

— — Spiellerup og Smerup.

Min gamle Præstegaard fandt jeg nu i de bedste Hænder. Det meget Uryd, hvormed min Eftermand havde fyldt den, er nu bortskaffet, mange væsentlige Forbedringer giorte, og det Øvrige kommer nok med Tiden. De to smukke Haver ere særdeles skiønt vedligeholdte.

Smerup Kirke, der i min Tiid var forsømt, mørk og fugtig, er nu forvandlet til en meget smuk Kirke, simpel, lys og smagfuld.

Den 20de Mai visiterede jeg i Spiellerup Kirke. Kirken er nu i særdeles god Stand og Kirkegaarden reen og net. Sognepræsten prædikede over 1. Joh. 4, 16—21 —. En meget god og giennemtænkt Prædiken; Foredraget frit og smagfuldt. (En Bonde sagde mig, at det var „en Stadspræst"). Kirken var aldeles fuld af Mennesker, og Ungdommen svarede meget vel, hvilket saa meget mere fortiener at paaskiønnes, som Præsten hidtil kun liden Hielp har havt af sine Skolelærere.*) — —

Tybierg Herred.

Vester-Egede og Øster-Egede.

Den 28de Mai, 1. Sønd. efter Trin., visiterede jeg i Vester-Egede Kirke. Sognepræsten prædikede over Dagens

*) Smlgn. „Breve fra Mynster", S. 176—77.

Epistel: „At vi skulle velsigne hverandre i Kierlighed“, hvorved Betydningen af „Herrens Velsignelse“ blev udviklet. En smuk Prædiken, skreven med Smag og Begeistring, men ikke populair; Foredraget meget frit og livfuldt, maaskee med for megen Kraft til den lille Kirke. Han katechiserer ogsaa meget godt, skiøndt han maaskee forlader Lærebogen vel meget. En stor Forsamling var tilstede, og den vakkre Ungdom svarede meget vel.

— Herlufmagle og Tybierg.

Den 31te Mai visiterede jeg i Herlufmagle Kirke. — Provst Tryde prædikede over 2. Thess. 1, 11—12: „Den Opbyggelse i Tro, Haab og Kierlighed, der er at finde i en christelig Menigheds Samfund“. En Prædiken, der meget hævede sig over det Almindelige; dersom Tankegangen maaskee ikke var ganske klar, saa var det Hele dog meget godt, og mange særdeles skiønne Steder. Stemmen kraftig, men Foredraget ikke aldeles behageligt. Ungdommen var talrig, men den svarede ikke til min Forventning. Dette hidrører vel fra Pastoratets daarlige Skoler, og dette atter fra de daarlige Lærere, hvormed Skolerne i —'s Tiid ere blevne belemrede. Men uden Tvivl maatte der lade sig giore Mere for at ophielpe Underviisningen.

Fensmark og Riislov.

Den for 1½ Aar siden tiltraadte Sognepræst er en særdeles brav ung Mand, som med største Omhu antager sig sin Menighed og ret med Kierlighed har sluttet sig til den. Han skildrer den som i det Hele, især i Hovedsognet, bestaaende af gode, ædruelige Mennesker. Det er allerede i høi Grad lykket ham at ophielpe det forfaldne Kirke- og Skolevæsen.

Den 2den Junii visiterede jeg i Fensmark Kirke. Præsten prædikede over Hebr. 10, 24, 25. Dispositionen var ikke meget logisk, og det sidste Moment for lidet udført; ellers var Prædikenen simpel, men meget god; Foredraget ogsaa jævnt, men frit og behageligt. Den livlige, opvakte Ungdom svarede fortræffeligt, saa at Visitationen var en sand Glæde. — —

Ringsted Herred.

— Haraldsted og Allindemagle.

Den 8de Julii visiterede jeg i Haraldsted Kirke. Kirken, som tilhører Skioldnæsholm, er meget anseelig og vel vedligeholdt. Den har mange Prydelser, Sølv-Lysestager, en Kalk, som skal være fra det 11te Aarhundrede o. s. v. En Oberst Luther er begravet her, som skal være nedstammet fra Martin Luther. — Sognepræsten prædikede over Joh. 4, 14; „At Jesus selv er Kilden, som opvælder til et evigt Liv". Pynteligt, uden ret Sandhed, Fylde og Dybde. Foredraget frit, men ogsaa pynteligt, og derfor uden ret Kraft. Derimod katechiserede han meget godt.

Alsted Herred.

Gyrstinge og Flinterup.

Den 9de Julii, 7de Søndag efter Trin., visiterede jeg i Gyrstinge Kirke. — Sognepræsten Thisted prædikede over Dagens Evangelium: „Betydningen af Christi Undergierninger". Adskilligt ret smukt, men uden rigtig Orden eller Klarhed, og Sproget var dog kun det moderne Poesie-Sprog, altsaa upopulairt og uden Fynd. Extravagancer eller Effectjagerie bemærkedes ellers ikke synderligt, uden lidt i Slutningen. Stemmen er i det svære Legeme bleven svag, og Foredraget dødt. —

Steenmagle og Steenlille.

Den 11te Julii visiterede jeg i Steenmagle Kirke, den Kirke, hvori jeg for 46 Aar siden første Gang betraadte en Prædikestoel.*) — Sognepræsten Bendtsen prædikede over Joh. 12, 49—50: „En frugtbringende Christendoms-Kundskab udfordres for os alle". En simpel, men meget fornuftig og god Prædiken; sunde Tanker i et reent Sprog. Foredraget frit, kraftfuldt, baade med Alvor og Hiertelighed.

Munkebiergby og Bramme.

Den 12te Julii visiterede jeg i Munkebiergby Kirke. Sognepræsten prædikede over Joh. 8, 31—33: „Hvorledes kan Sandheden siges at have frigiort os?" Meget kort og tyndt. Der hørtes Noget, i rationalistisk Stiil, om Sandheden, Intet om, hvorledes den frigiør. Foredraget frit, snarere stærkt end kraftigt, men iiskoldt.

— — Sorø.

Den 16de Julii visiterede jeg i Sorø Kirke. — Sognepræsten prædikede over Dagens Evangelium. Temmelig tyndt; Foredraget noget svagt og utydeligt, og noget usikkert. Ungdommen svarede kun maadeligt; Mange kunde ikke besvare de simpleste Spørgsmaal. — Præsten har været her i 35 Aar, er nu over 75 Aar.

(1845. Den 29de Julii visiterede jeg 2den Gang i Sorø Kirke. — Sognepræsten kan nu i sin høie Alder Intet udføre. Personel-Capellan paa eget Ansvar Hansen**) prædikede „Om vore Besøgelses-Tider". Godt, og tildeels meget smukt; Foredraget frit og levende, men Stemmen ikke fyldig nok for den store Kirke. Blandt Ungdommen fremtraadte ogsaa endeel af honoratiores, og svarede særdeles vel. Det er sieldent, at en Kiøbsted-Ungdom ved Visitationen viser sig fra en saa fordeelagtig Side.)

---

*) Smlgn. M.'s „Meddelelser", S. 45.

**) Tidligt afdød Søn af Conf.-raad H., Heiberg's Lærer.

Liunge og Broby.

Den 18de Julii visiterede jeg i Liunge Kirke. — Sognepræsten Lic. theol. Ferd. Fenger prædikede over Rom. 8, 12—18: „Den sønlige Udkaarelse i Christo borttager Frygten, skienker et livsaligt Haab". En ret smuk, christelig Prædiken; Tonen lidt for skiendende, og Formaningen blot henvendt til Tilhørerne, uden at Prædicanten tog sig selv med. Foredraget frit og levende, men noget plebejisk, og indblandet med mange slæbende E'er. Katechisationen temmelig skraalende, og Indholdet ikke heldigt. Ellers en meget brav Mand, som med stor Fliid røgter sit Embede, og har draget Menigheden til Kirken. Kirken var ogsaa nu propfuld af Mennesker, og Ungdommen svarede særdeles godt. (Fenger skal dog gaae ind i andre Sogne, aflægge Besøg o. s. v.)*)

(1845. Den 29de Julii visiterede jeg 2den Gang i Liunge Kirke. — Spr. F. Fenger prædikede over 2. Tim. 4, 5: „Hvad det vil sige, at giøre en Evangelist's Gierning". En god, levende og kraftfuld Prædiken, dog noget mere i Lovens Tone, end i Evangeliets; Foredraget frit og levende, men noget smagløst. Katechisationen meget god. En meget talrig Forsamling, og Ungdommen svarede meget godt.)

Smørum Herred.

Sengeløse.

Den 4de August visiterede jeg i Sengeløse Kirke. Sognepræsten prædikede over Joh. 6, 67—69. Prædikenen meget god og christelig; Foredraget frit, kraftigt og levende, men Friheden vel hurtig, Kraften vel legemlig, Livet vel uroligt. Han katechiserer godt, men atter med vel megen legemlig Kraft. I Øvrigt en saare dygtig og nidkier Mand.

---

*) Smlgn. Brevet fra Fenger til Mynster i Mau's Mindeskrift over F., Side 221 fg. — M. omtalte mundtligt denne Mand med meer end almindelig Velvillie.

Fra Biskop Fogtmann til Mynster.

Aalborg d. 8. August 1837.

— Jeg veed af et Brev fra Hjort, at Deres Hoiærv. har været i Sorøe, og der holdt Visitats til stor Glæde for ham og for Menigheden i Sorøe. Det synes ikke, at der hersker den bedste Forstaaelse mellem Waage*) og Hjort; dog haaber jeg, at Waages Blidhed vil forebygge al bitter Strid, og at hans Forstand vil lære ham at vise mod Hjort den Agtelse og Velvillie, som Hjorts virkelig gode Villie fortjener, endogsaa naar han udtrykker sig for stærkt og strider for heftig. Det vil dog, med al Waages Godmodighed og Boielighed, falde haardt for ham, at føie sig efter alle de Fordringer, som gjøres til ham paa hans nuværende vanskelige Post.

Pastor Gad fra Kjøbenhavn var her i Byen i 8 Dage, medens jeg var paa Visitats; dog kom jeg hjem en Dag, førend han reiste, og jeg fik dog noget talt med ham. — Pastor Gad er bleven til en dygtig Mand, som veed at skjelne mellem Personer og Ting, som Faa vide. Han talte nu meget moderat om Ritual, om Trykkefrihedsselskabet o. s. v., og han er vistnok en agtværdig Formand for det sidstnævnte Selskab. Han fortalte ogsaa, hvad jeg ikke havde tænkt muelig, at Stænderforsamlingen skulde indkaldes til 1ste Octbr. Denne Efterretning glædede mig ogsaa; thi det vilde ikke have gaaet godt, dersom Forsamlingen ikke var bleven indkaldt omtrent til den Tid. Imidlertid kan Sammenkaldelsen selv være betænkelig nok. Det er i mange Tilfælde uundgaaeligt for mig at tænke paa

*) I et tidligere Brev havde han skrevet: „Min Ven og forrige Collega paa Herlufsholm Waage har meldt mig, hvorledes han er bleven overtalt til at være Director i Soroe".

Livius's Ord: nec vitia nostra, nec remedia pati possumus. Det er ingen god Tilstand; men en saadan Tilstand er næsten altid Forbud for en Forandring til det Bedre.

Hvad Deres Hoiærv. har yttret om en Constitutions Betænkelighed, er uden al Tvivl aldeles rigtigt. Men det er dog at beklage, at det er saa, og jeg maa atter sige: nec vitia nostra, nec remedia pati possumus.

Her i Stiftet havde Conventikelvæsenet begyndt at yttre sig paa Den Mors; men det er nu faldet bort af sig selv. Og nu har Sectvæsenet ikke meget at betyde her i Stiftet. I Ribe Stift er det derimod temmelig slemt dermed paa flere Steder; især hersker der en forunderlig Fanatisme mod Balles Lærebog. Balles Lærebog er dog en god Bog; men den kunde blive meget bedre ved liden Forandring*). Det er omtrent med denne som med Ritualet. Nogen Forandring burde dog nok foretages. Jeg troer ikke, at man meget skulde ændse Partiaandens Yttringer. Det Vigtigste i kirkelig Henseende er dog, at der sørges allevegne for gode Præster; thi det er vist, at den kirkelige Tilstand er næsten god allevegne, hvor der findes gode Præster. Men hvorledes seer det ud med Præsterne paa mange Steder, og selv i Kjøbenhavn? —

Fra Mynster til hans Hustru.

Liunge, Fredag Morgen d. 18. Mai 1838.

Min kiereste Fanny!

Det er vel kun faa Dage, siden jeg forlod Dig; dog forekommer det mig at være en skrækkelig lang Tiid. Heller ikke har jeg endnu hørt Noget fra Dig; men dette, veed

*) Udgaves i 1853 med saadan „liden Forandring" af Forf.'s Sønnesøn.

jeg vel, er ikke Din Skyld; thi som det stedse i Nærheden af Kiøbenhavn er vanskeligst at faae Noget med Posten, saaledes har man her indrettet sig saa godt, at man først om Løverdagen faaer de Breve, der affendes med Posten om Tirsdagen.

Jeg reiste fra Kiøbenhavn i ret behagelig Sindsstemning, og syntes, det smagte meget godt, efter saa megen Tumult at sidde rolig i sin Vogn og kiøre ud til ganske andre Scener. Fra Høitideligheden paa Vallø, hvor Alt gik meget godt, reiste jeg i Tirsdags giennem halsbrækkende Veie til Roeskilde, hvor jeg som sædvanligt blev meget venligt modtagen hos Münster's. Saa kom jeg til Hiørlunde, hvorom der ikke er Mere at sige. Nu har jeg været her i Liunge i 2 Nætter hos Præsten Daue, som er en vakker Mand og har en godlidende Familie. I Kirkerne har jeg havt det godt, og har hver Dag havt en 5, 6 Præster ved Gudstienesten, hvilket jeg gierne seer. Ogsaa befinder jeg mig aldeles vel uagtet den Hundekulde; men vi lægge i Kakkelovnen, og saaledes, haaber jeg, giør Du ogsaa, naar Du fryser. Ogsaa hielper Kulden til at udholde de bløde Senge, som jeg ellers vilde drukne i.

Om lidt drager jeg til Frederiksborg; dog skal jeg paa Veien først i 3 Skoler. Der skal jeg slutte dette Brev, og sende Dig det med Posten eller en anden Leilighed, thi herfra kan det ikke nytte at sende Noget. Disse faa historiske Linier har jeg imidlertid skrevet her, da jeg i Frederiksborg kun faaer meget liden Tiid, saasom jeg i Morgen der skal indsætte Rector. Jeg vilde ønske, jeg var vel derfra; thi jeg veed ikke, hvorledes jeg skal faae min Tale lært, og jeg er desuden bange, at den ikke duer stort.

Frederiksborg, Løverdag Aften Kl. 9½.

Da jeg i Gaar Eftermiddags ankom her, forefandt jeg Dit første Brev, og nu, da jeg kommer hiem fra et gevaltigt Rector-Diner, træffer jeg Præsten Smith, som bringer mig det andet. Du kan altsaa begribe, at jeg er ovenpaa, siden jeg har saa nye Efterretninger fra Dig, og Alt er fornøieligt; thi hvad Illuminationen angaaer, da tænker jeg, Du har den overstaaet om et Par Timer, og hvad den Frue-Committee betræffer, som Du skal see hos Dig, da vil Du vel ikke forlange, at jeg skulde tage mig den synderlig nær.

Jeg sidder nu her hos Sollings, hvor jeg har det meget godt og ugeneert, og har sagt Alle Godnat for i Ro at kunne skrive i mine Journaler og Lister. Men forinden maa jeg dog skrive et Par Ord til Dig, hvilke Brøndsted tager med sig i Morgen tidlig (siger han — men det bliver vel sildigt nok).

I Gaar og i Morges har jeg visiteret dette Pastorats mangfoldige Skoler, og Kl. 2 indsatte jeg Rector Flemmer. Jeg er virkelig glad ved at have dette overstaaet; thi jeg var bange for, hvorledes det vilde gaae med en temmelig vanskelig Tale*), hvoraf jeg havde maattet skrive Slutningen paa Reisen, og som jeg under alle disse Forstyrrelser kun havde memoreret slet. Men jeg troer dog, det gik godt; i det mindste vil Brøndsted, som har lovet at besøge Dig, neppe sige det anderledes. Der var en stor Deel Mennesker, deriblandt fra Kiøbenhavn. Min Tale blev lidt afbrudt derved, at en Discipel fik ondt og faldt næsegruus om; men da der ingen videre Ulykke skeede, recolligerede vi os snart. Til Middagsbordet kom vi Kl. 5, og derfra Kl. henimod 8, og mange Skaaler bleve udbragte,

*) See „Bland. Skr." 3. Bd.

hvoriblandt da Din Ven — jeg mener mig selv — blev meget venligt erindret, ligesom Flemmer ved Indsættelsen svarede i en meget hiertelig lille Tale. — Dersom det nu vil gaae skikkeligt i Morgen i Slotskirken, saa har jeg havt et meget behageligt Ophold i denne By.

Men nu maa jeg tage fat paa mine Ting, og derfor siger jeg min kiere, kiere Kone, og mine kiere, kiere Børn det ømmeste Godnat.

Refsnæs, Tirsdag Aften d. 29. Mai 1838.

Medens Du sidder i den nordøstlige Kant af Siellånd, og, som jeg haaber, har det godt, omringet af Naturens Yndigheder, med alle Livets Comfortabiliteter, i godt og muntert Selskab, sidder jeg her paa Landets nordvestligste Pynt, omringet af nogne Bakker, slette Veie — saa jeg maatte lade min Vogn staae, hvor jeg kom fra — i en daarlig Præstegaard, hvor jeg netop har saa megen Plads paa et lille Bord, at jeg kan lægge Papiret for mig, ganske eensom, saa jeg ikke hører en Lyd omkring mig. Men derfor har jeg det dog godt, tænker med Glæde paa Dig og alle mine Kiere, og, hvor interessant endog Visitatsen er mig, glæder jeg mig dog over, at Tiden rykker frem, saa jeg om en 8 Dages Tiid kan være i mit gode Hiem.

I Kallundborg havde jeg det godt hos en elskværdig Præstefamilie, uagtet jeg ogsaa maatte bivaane endeel Scener fra Ravnekrog — saasom da jeg i Gaar blev kaldet bort fra en Skole hen paa Torvet, for at see Kallundborgs hele militaire Styrke — omtrent 50 Personer i Tallet — med en tyk Capitain i Spidsen marschere op med flyvende Faner og klingende Spil for at celebrere den 28de Mai, og maatte, til en forfærdelig Kanonade af nogle Noglebøsser, raabe med de Andre: „Længe leve Fædrelandet! Hurra!“ Jeg

var ogsaa inviteret til Festiviteten i Aftes, men kunde da til Lykke ikke komme.

I Gaar tog jeg til Rakløv, hvor der er en ret god Præstegaard og ret god Velstand, ogsaa et Par ret vakkre Døttre; men Præsten, der prises som en agtværdig Mand, er meget keedsommelig med Ængsteligheder og indbildte Sygeligheder*). — Nu er jeg hos en Præst, som jeg allerede fra en latinsk Skole har havt at skaffe med, og hvis Kone er saa sygelig, at hun i de 6 Aar, de have været her, ikke har været ude af Byen. Dog har hun, hvor daarlig hun endog seer ud, et ganske behageligt Væsen. I Morgen skal jeg til Præsten i Tømmerup, som jeg har viet.

Tak for Dine to sidste rare Breve, af hvilke jeg fik det første i Udesundby. Du kan trøste Olivia med, at jeg ingenlunde gik istaa i min Tale i Frederiksborg, og Brøndsted vilde saamænd ikke have kunnet mærke, at jeg ikke havde memoreret den strengt nok, naar jeg ikke selv havde sagt ham det.

Paa de 9½ Miil, jeg kiørte fra Fersløv til Kallundborg, læste jeg de 2 første Dele af „Nabofamilierne"**), som ere meget vel skrevne og interesserede mig meget; og de vare mig desto kierere, fordi der forekommer en meget rar Fanny deri.

Tømmerup, Onsdag Aften Kl. 11.

Det var da et fugtigt Hul, den Refsnæs-Præstegaard; jeg har ikke let kiendt Magen. Men Du skal ikke være bange for Sengeklæderne; thi der var næsten ingen i Sengen,

*) I Visitatsbogen hedder det: „Han fører sit Embede ordentligt, dog ved Hielp af sin Søn; ellers tænker han kun paa sin, formeente eller virkelige, Sygelighed".

**) Af Fr. Bremer.

saa jeg laae som paa et Bræt. Nu er det forbi, og jeg har i Eftermiddag kiørt henved 2 Miil i et deiligt Veir. — Her har jeg det godt, og har truffet Peder Hiort fra Sorø. Men jeg har travlt, og maa slutte. —

Af Visitatsbøgerne.

1838.

Liunge-Frederiksborg Herred.

Den 19de Mai visiterede jeg i Hillerød Borgerskole. — Den ordinerede Katechet har en god Villie, men er endnu en uøvet Lærer. Fremgangen er vel efter Omstændighederne ret god, men Religionsunderviisningen temmelig simpel; i Historien, den danske, holder han sig mere til den gamle, end til den nyere; i Geographien havde vi nogle Brokker af den physiske, men kun Lidet om Lande og Stæder. Lidt, meget lidt, Tydsk; lidt Naturhistorie. — Kirkesanger E. er en særdeles duelig Lærer og en meget drivtig Mand. Alle hans Underviisningsgienstande gik meget godt, Sang og Gymnastik udmærket. Men Skolen kan ikke ret hæve sig, deels formedelst megen Skoleforsømmelse, hvorimod Skolecommissionen nok er temmelig ligegyldig, deels fordi Fattig- og Borgerskolen ere forenede. Man har vel tænkt paa at adskille dem, men mangler endnu Evne. *)

Den 20de Mai, 5te Søndag efter Paaske, visiterede jeg i Frederiksborg Slotskirke. Den gamle Slotspræst er saa svag, at han næsten ganske maa overlade Embedets Forelse til sin Søn og Personel-Capellan. Denne prædikede ret godt, og med Frihed og Liv. En meget talrig For-

*) 1847: Katecheten (ny) og E. „Begge fortrinlige Lærere“.

samling fyldte den skiønne Kirke, og jeg havde den Glæde at see et smukt Antal unge Mennesker af de anseetere Familier, over hvis Savn her mine Formænd have klaget. Ungdommen af Almuen svarede meget godt, og viste Følelse ved, hvad der blev sagt; de Fornemmere stode, som sædvanligt, tilbage for Hine, men de Fleste svarede dog ret godt.

— — I dette Herred har jeg i det Hele fundet mig vel. Præster som Neergaard, Kopp og Dane ere et glædeligt Møde. Skolevæsenet er meget godt. Menighederne synes i det Hele temmelig receptive, og Kirkegangen i noget Tiltagende.

Artz Herred.

— * *

Den —te Mai visiterede jeg i * * Kirke. Sognepræsten prædikede over Ps. 27, 4. Prædikenen var bedre end Themaet; simpelt og ret godt, indtil Slutningen, hvor han sammenlignede mig med Solen, og ellers var tactløs. Han katechiserede om Englene, forkeert og forvirret.

Tømmerup.

Menigheden skal være særdeles skikkelige Mennesker, og fra gammel Tiid af bekiendt som flittige Kirkegængere, hvorfor den engang i Egnen skal have ført Navn af den hellige Menighed, i god Betydning. Denne gode Stemning vedligeholder sig endnu. Præsten roser særdeles Sognefogeden Niels Jensen som en brav og christelig Mand, og tillige vindskibelig Bonde. Conventikelvæsen o. desl. findes her aldeles ikke.

Den 31te Mai visiterede jeg i Tømmerup Kirke. Sognepræsten prædikede over Ps. 85, 11. Ret peent skrevet, men temmelig søgt; simplere og naturligere havde været bedre. Han katechiserer levende, men ogsaa her noget aparte og med nogen Pretension. Atter her var Kirken aldeles

opfyldt af Mennesker, der syntes meget opmærksomme. Ungdommen svarede med god Kundskab og Lyst, og med temmelig god Eftertanke.

Uby.

Den 1ste Junii visiterede jeg i Uby Kirke. Den er, efter en Inscription paa Kirken, bygget 1170 af Esbern Snare, og prægtig, stor, bred, lys, med høie Hvælvinger, som hvile paa en Rad høie Piller, der gaae midt ned gjennem Kirken; den tilhører Lerchenborg, og er vel vedligeholdt. En anseelig og smuk udskaaren Altertavle fra 1677. Spr. Cons.-Raad Dame er 83 Aar gl., Jubellærer, nu høist affældig, men har nok været en virksom Mand. Personel-Capellanen prædikede over 1. Mos. B. 1, 26—27: „Menneskets naturlige Værdighed blandt de levende Skabninger paa Jorden maa indgive ham Agtelse for sig selv og sin Næste". Gode Gaver og et smukt Sprog, men ikke eet egentligt christeligt Ord, altsaa dog tyndt og koldt. Han katechiserer godt. Den talrige Ungdom svarede med Færdighed og Iver, lidt vel skraalende og pathetisk. — Ministerialbøgerne meget ordentlige. Det synes overalt, at Capellanen passer Embedet meget godt; han er yndet her, og omgaaes den Gamle meget vel.

Store- og Lille-Fuglede.

Den 2den Junii visiterede jeg i Store-Fuglede Kirke. — Cons.-Raad Struer prædikede over 2. Petr. 3, 18: „De Midler, Gud har skienket og anviist os, hvorved vi kunne forfremmes og bestyrkes i hans Naade ved Christum". Gammeldags ɔ: rigtige, men tørre Ord; et kraftigt, men smagløst Foredrag. Han er en retsindig, i sit Embede nidkier Mand, men hænger ved det Gamle. Han holder meget flittigt Katechisation, og katechiserer simpelt og godt.

Fra Mynster til Biskop Faber.

Kiøbenhavn d. 20. Junii 1838.

At jeg ikke før har ydet Deres Hoiærv. min Tak for den allerede i Marts Maaned tilsendte, meget kierkomne Gave, har fornemmelig havt sin Grund i, at jeg just paa den Tiid havde i Efterslægtsselskabet holdt den lille Tale, som jeg først nu kan oversende, men hvorom jeg ikke havde ventet, at Trykningen skulde medtage et Fierdingaar. I det jeg nu beder bemeldte lille Tale ikke forsmaaet, takker jeg tillige ret hierteligt for den modtagne, langt betydeligere Gave. Dersom Svaninge-Kirkes Eier meget rigeligen har udstyret sin Kirke, saa har igien Biskoppen saare rigeligen smykket det Monument, han har sat ham derfor, og det Hele er et Lyspunct i disse Dages ellers ikke saa meget glædelige Kirkehistorie. Indvielsen har været meget smuk og høitidelig, og jeg tillader mig kun een Objection, nemlig at det ikke forekommer mig ganske rigtigt, at der holdes en Prædiken, dersom endog i Form af en Intimation, før Indvielsen; thi det forekommer mig, som om Guds Ord ikke skulde forkyndes fra Prædikestolen, førend den med den øvrige Kirke var indviet. Dog, herom vil nærmere blive at forhandle, naar Udkastet til det nye Ritual er færdigt. — Det seer ikke meget ud til, at jeg skulde faae nogen Kirke at indvie, uden det skulde være Kronborgs Capel, som under Krigen af de Militaire er med den fuldkomneste Vandalisme ødelagt, og som rigtignok skal igien istandsættes, men meget langsomt.

Af Ritualet har jeg, foruden Alterbogen, de 3 første Capitler færdige, paa den sidste Revision nær, som imidlertid vil udfordre endeel Tiid og Fliid, da jeg har meddeelt Udkastet til nogle kyndige Mænd her i Stiftet, hvis

Bemærkninger jeg da skal afbenytte. Men nu har jeg i flere Maaneder ikke været istand til at foretage det Mindste ved dette Arbeide. Jeg havde haabet, i det Mindste at faae et Capitel bearbeidet i Mellemtiden mellem min første og anden Visitatsreise; men jeg seer, at det ikke gaaer, og jeg maa da fortrøste mig til Efteraaret, dersom blot Stænderforsamlingen ikke kommer for tidligt. Jeg er ganske enig i, at det var bedst, om Udkastet blev trykt, hvilket ikke vilde foraarsage betydelige Omkostninger, da Texterne her ikke behøvede heelt at aftrykkes, og heller ikke Lidelseshistorien, da denne vil forblive som den findes i de nyeste Udgaver af Psalmebogen, hvortil jeg selv for endeel Aar siden har bearbeidet den. Jeg skal ogsaa indstille Sagen; men jeg er uvis, om ikke Cancelliet vil have Betænkeligheder.

D. H. vil maaskee forundres over, i Alterbogen at finde Skrivemaaden „den Hellig Aand"; men deels er „Hellige Aand" ikke beqvem i Collecter, som skulle synges, da derved fremstaaer en Hiatus, deels og fornemmelig vilde jeg ikke, at denne Ubetydelighed, hvorpaa nu Zeloterne have behaget at kaste sig og hvormed de have fundet Indgang hos Adskillige, der dog ellers have bedre Forstand, skulde volde den nye Alterbog nogen Anfegtelse. Der vil blive nok alligevel. Blandt Andet venter jeg hver Dag at see vore Sværmere begynde med Nadverens Sacrament, da de hidtil kun have holdt sig til Daabens. Jeg erfarer, at nogle baade jydske og siellandske Præster forhandle om en Forestilling, de vilde sende Kongen af Preussen til Bedste for de saakaldte Lutheranere; men til Lykke synes de selv ikke at kunne blive ret enige. —

Med Smerte har jeg erfaret det tunge Tab, D. H. har liidt i Deres huuslige Kreds. Jeg tilføier intet Vi-

dere derom, end Forsikkringen om min oprigtigste Deeltagelse.

Stedse med sand Høiagtelse

Deres ærbødigst hengivne

Mynster.

Til Dr. theol. (dengang Seminarieforstander) **Brammer.**

Kiøbenhavn d. 21. Junii 1838.

Det er ikke meget berømmeligt, at jeg saa længe har opsat at takke Deres Høiærv. for den dog meget kierkomne Gave af Deres Didaktik; men som min Stilling i Almindelighed giør, at jeg just ikke staaer megen Fare for at forfalde til Lediggang, saaledes har jeg i de senere Maaneder havt særdeles meget at tage vare. Nu bevidner jeg Dem min Tak for Bogen, baade som Gave og som Bog; De har deri nedlagt Frugter af en Eftertanke og Erfaring, som vil komme Flere til Gavn, end dem, for hvilke De nærmest har arbeidet. Skulde jeg giøre nogen Indvending, da var det den, at der forekommer mig at være vel mange Distinctioner og Definitioner, som, især da de ere knyttede til fremmede Navne, maaskee mere ville hindre end gavne Mængden af Læsere ved at tilegne sig Bogens Indhold. Hvorvel det hedder: qui bene distinguit, bene docet, saa have dog mange Distinctioner med Nødvendighed noget Vilkaarligt, i det Grændserne ikke saa nøie lade sig bestemme, og dersom da Læseren opfatter dem, skeer det mere ved Hukommelsen, end ved Anskuelsen. Dog, D. H. vil selv bedst ved at bruge Bogen med Deres Lærlinger kunne komme til Vished, om min Indvending er grundet, eller ikke.

Det kan paa ingen Maade kaldes Giengield, naar jeg tillader mig her at vedlægge en liden Tale*), af pædagogisk

*) „Arbeidsomheds Priis" (Bl. Skr. 3).

Foranledning, men just ikke af meget pædagogisk Indhold; men man giver af Det, man har.

D. H. har under 5te Marts tilskrevet mig angaaende det nye Ritual. Hvad Deres første Bemærkning, som gielder Perikopesamlingen, angaaer, da har jeg selv stedse anseet det som en af de væsentligste Fordele, der skulde opnaaes ved Forandringen, at vi erholdt flere Prædiketexter. Imidlertid troer jeg, at disse Texter, hverken i Antal eller i Omfang, bør være større, end at man tør haabe, at de efterhaanden ville indprente sig i Tilhørernes Sind; ligesom og, at der bør finde en bestemt Orden Sted, saa at de alvorligere og eftertænksommere Tilhørere forud kunne giennemlæse den Text, hvorover der skal prædikes, hvilket vil være desto gavnligere, jo mere Prædicanten holder sig til Texten. Til den Ende har jeg i den nye Alterbog — som er færdig paa den sidste Revision nær — foreslaaet tre Aargange af Texter, nemlig: de gamle Evangelier, med ganske liden Forandring (thi disse ere Almuen saa nøie bekiendte, at jeg allerede af den Grund ikke vilde tilraade betydeligere Forandringer); dernæst Epistlerne, med flere Forandringer, og endelig en Række af nye Texter, hvor Evangelier og Epistler temmelig skifte med hinanden. Ogsaa i Henseende til de to første Aargange er det min Mening, at man skulde alternere med Evangelier og Epistler, da det ikke synes rigtigt, at Evangelierne et Aar igiennem vare henlagte i vore Kirker. Skiøndt der nu vel kunne gives adskillige Steder i det N. T., som man endnu kunde ønske optagne i Textrækken, men som ikke have kunnet finde Plads, saa tvivler jeg dog om, at der lod sig uddrage endnu en Aargang af Texter, som i Henseende til Indhold og Omfang var ret passende til dette Brug. Ogsaa vilde, da Texterne bør aftrykkes til at følge med Psalmebogen, Samlingen

blive for vidtløftig og for kostbar. Med disse 3 Aargange troer jeg, at vi opfylde Herrens Bud om at „lære Menneskene Alt, hvad Han har befalet os" — nemlig, om ikke i Henseende til Bogstaven, saa dog til Indholdet.

Med „Kirkedisciplinen" er det, især i disse Tider, en meget vanskelig Sag, og det er derfor meget vel, at jeg kun skal giore Forslag til et nyt Kirke-Ritual, ikke til en ny Kirke-Lovgivning, for hvilken der er nedsat en egen Commission, som da heller ikke har kunnet komme ud af det, men er gaaet istaae, og just ved Kirkedisciplinen. Det Vanskeligste ved Disciplinen er, at dersom det endog endnu kunde gaae an, at Præsten indkaldte Almuesfolk for sig, — og selv dette kunde paa mange Steder, under den Stemning, man nu arbeider paa at fremkalde hos Almuen, og ved den megen Tale, som vor Kirkes Forstyrrere nu føre om Sognebaandets Løsning, volde Uleilighed nok, — saa vilde dog fornemme Folk paa ingen Maade underkaste sig dette geistlige Formynderskab; og det vilde ikke være tilbørligt, at her nogen Persons-Anseelse fandt Sted. Jeg troer, at det er raadeligere, for nærværende Tiid at lade disse Spørgsmaal in suspenso; thi ved at røre ved dem kunde man nu vist ikke vente at erholde et ønskeligt Resultat. Saaledes tvivler jeg meget om, at den „Sabbaths-Ordnung", som nu er under Forhandling ved Provindsialstænderne i Slesvig, vil blive fyldestgiørende. Man seer allerede, at Stænderne have ved Valget af Committeen til denne Sags Behandling forbigaaet den Ene af de geistlige Deputerede, forbi hans Principer meentes at være for strenge.

Det er mig kiert at have havt denne Leilighed til at gienkalde mig i Deres Høiærv.'s Erindring, og at bevidne den Høiagtelse, hvormed jeg stedse er

Deres ærbødigst hengivne Mynster.

Af Visitatsbøgerne.

1838.

Stevns Herred.

— — Storehedinge og Høyerup.

Den 8de Julii, 4de Søndag efter Trin, visiterede jeg i Storehedinge Kirke. — Provst Birch prædikede ret godt og smukt; Foredraget, vel bundet til Papiret, men dog temmelig levende og kraftigt. Ungdommen, især de senest Confirmerede, viste udmærket god Kundskab og Eftertanke. Derimod savnedes de anseetere Familiers Børn, af hvilke kun fandtes een, nylig confirmeret, Pige.

Lillehedinge og Havnløv.

Den 10de Julii visiterede jeg i Lillehedinge Kirke. Kirken, som tilhører Vemmetofte, er for ikke længe siden sat i Stand; den er lille og simpel, men meget kiøn; Kirkegaarden smuk, med en meget skiøn Ringmuur og anseelige Portaler. Spr. Leth prædikede over 1. Kor. 3, 11. Vel udarbeidet, med orthodox Grundighed, men ogsaa med nogen orthodox Strenghed. Foredraget, skiøndt Stemmen ikke er behagelig og noget drævende, dog frit og kraftigt. Han katechiserede fortræffeligt over Joh. 3, 16. Ungdommen svarede, vel ikke med udmærket Færdighed, men sundt og godt, og syntes at vise, at den er vant til en grundig Katechisation. — —

Møenbo-Herred.

— Kieldby.

Den 17de Julii visiterede jeg i Kieldby Kirke. Den tilhører 4 Lodseiere, er temmelig stor og bred, simpel, men i særdeles god Stand. Altertavlen udskaaren og stor, men

uden Konstværd. En meget gammel Liigsteen fra 14de Aarh., over Henning Moltke. Paa Kirkegaarden C. A. Lunds Grav med et ret smukt Kors: „Sov, gode Digter! sødelig Til Dommedag i Ro". — Den meget brave Spr. Andresen prædikede over Phil. 3, 12—14. En særdeles god Prædiken, simpel, men vel giennemtænkt, og meget klart, sundt, christeligt og forstandigt; ogsaa Foredraget jævnt, men klart. Jeg kunde ønske en Postil til Forelæsning i Landsbykirker af denne Mand. — Ungdommen viste vel god Kundskab, men ogsaa endeel Træghed og Mangel paa Eftertanke, hvorover ogsaa Præsten klager. Dette hidrører vel og for en stor Deel fra de maadelige Skoler.

— Borre.

Borre (gammelt: Borrhe) har for 300 Aar siden været en Kiøbsted.

Den 19de Julii visiterede jeg i Borre Kirke. Den 75 Aar gamle Sognepræst er aldeles affældig. Hans Personel-Capellan er en meget skikkelig ung Mand, som skal have havt god Indflydelse paa Skolevæsenet, og har vundet megen Yndest i Menigheden og i Egnen. Endeel Bønder leverede mig et Andragende om, at han i Tiden maatte blive deres Sognepræst, „da baade hans Levnet og Lærdom er os overmaade velbehagelig". — En særdeles talrig Forsamling var tilstede; overalt skal Kirkegangen her være meget god, ligesom og Menigheden roses.

Magleby.

Den 21de Julii visiterede jeg i Magleby Kirke. — Spr. Freuchen prædikede over 1. Pet. 1, 22 — 2, 1: „Hvad Ordet kan og skal virke hos os: Sandhed, Reenhed, Kierlighed". En ualmindelig god Prædiken, foredraget med særdeles gode Gaver, med Frihed, Kraft og Smag. Kirken

kunde neppe rumme Mængden af Tilhørere, og Ungdommen svarede godt, med mere Liv og Munterhed, end jeg endnu har truffet her paa Øen. Det var i det Hele en glædelig Visitats. —

Fra Dr. G. H. Waage til Mynster.

Soroe d. 18. August 1838.

Jeg takker Deres Hoiærv. for Deres saa venlige Skrivelse. Den Deeltagelse, De har forundt mig i Deres saa vigtige og — det tør jeg med Sikkerhed sige — saa vel lykkede Arbeide, har glædet mig meget under min herværende af saa mange Smaaligheder sammensatte Embedsførelse, der i og for sig kun saare sjelden giver Anledning til mere oploftende Tanker, og ikke hidtil har levnet mig, vel heller ikke endnu en Tidlang vil levne mig Tid til noget ordentligt selvstændigt Arbeide. Dobbelt maa det naturligviis glæde mig, naar jeg tør troe, at mine ubetydelige Bidrag ikke forekomme Dem aldeles uden Værdie*), og at den Langsomhed, som jeg desto værre, tildeels med, tildeels uden Skyld har ladet komme mig til Last, ikke vil afskrække Dem fra ogsaa at benytte min Tjeneste paa samme Maade ved den øvrige Deel af Værket — skjøndt jeg maa tilstaae, at jeg ikke er meget bevandret i det gamle Ritual (som jeg dog er saa heldig at eie et Exemplar af), og endnu mindre har nogen klar Forestilling om, hvorledes et Ritual i vore Dage bør see ud.

Der forestaaer mig nu noget ganske Glædeligt, men ogsaa meget Vanskeligt, nemlig Modtagelsen af henved 40

---

*) „Jeg havde megen Nytte, især af Waage's Meddelelser" — skriver M. i sit „Levnet" S. 258. — „Denne tidligt og sørgeligt tabte Ven forenede med en elskelig Charakteer og et ægte christeligt Sind et logisk Hoved, og lod ikke let nogen Inconseqvents passere".

nye Elever og Disciple ved Udløbet af Ferien. Mit bedste Haab er, at Gud vel ikke har villet lade mig tage ud af min gamle Stilling, for at lade det gaae mig altfor uheldigt i den nye; hidtil har jeg Grund til at være taknemmelig.

Min venligste Hilsen til Deres kjære Frue og øvrige Familie. Dersom jeg, som jeg haaber, kan være saa heldig at gjøre en liden Reise til Kjøbenhavn i Begyndelsen af October Maaned, glæder jeg mig til at have den Ære at hilse paa Deres Høiærv. i Roeskilde.

Med inderlig Hengivenhed

Deres ærbødigste

G. H. Waage.

Fra Mynster til hans Hustru.

Roeskilde, Onsdag Aften d. 3. Octbr. 1838.

Skiøndt jeg jo vistnok var meget hellere hos Eder, saa lever jeg dog virkelig meget godt, og haaber, at Du giør ligesaa. Jeg har ikke saa faa rolige Timer, hvori jeg kan sidde ved mit Bord og arbeide, og den øvrige Tiid gaaer hen i et Virvar, der slet ikke er ubehageligt.

Min Historie er kortelig denne: Efterat jeg i Forgaars havde forladt Dig, kiørte jeg herud i 3 Timer, og læste den første Halvdeel af Veien, medens det var lyst, i en god og fornøielig Bog. Aftenen snakkede jeg bort inde hos Domprovstens. I Gaar Formiddags var der Forsamling. Først forekom der en Sag om Soldaternes Skoe, som jeg ikke bekymrede mig om. Derpaa kom Joderne. Jeg talte i den Mening, jeg sagde Dig, og da mine Yttringer i Grunden vare tolerante, saa havde jeg ingen Anfegtelser deraf. Ussing talede vel imod mig, men uden at sige mig

noget Ubehageligt; derimod var han grov imod Treschow, som ogsaa havde talt imod en Committees Nedsættelse, og dette er af Forsamlingen blevet ham meget ilde optaget. Veed Du saa, hvad Resultatet var? Der blev udnævnt en Committee, og i den kom — i følgende Orden — jeg, Treschow og Ussing. Kan man tænke sig en løierligere Sammensætning? I en Committee, som skal undersøge Sagen, sætter man 2 Mænd, der have erklæret sig imod videre Undersøgelse, og en 3die, som er af ganske modsat Mening med Pluraliteten.

Jeg er nu i 3 Committeer, nemlig i den nysnævnte, i Petitions-Committeen, og i en angaaende Skolelæreres Lønning. Hvor tilfældigt ellers Sligt er, kan Du see deraf, at Prof. Bang hidtil kun er kommen i een Committee — uden Tvivl fordi han har været fraværende, og man ikke har seet ham.

I Formiddags var der ingen Forsamling, og jeg giorde derfor — forestil Dig! — 16 Visiter. Rigtignok traf jeg de Fleste ikke hiemme, saa jeg brugte en stor Mængde Visitkaart. I Eftermiddag har jeg havt Petitions-Committeen hos mig, hvor jeg blev valgt til Formand.

I Dag er den store Nyhed i Roeskilde den: at Thorvaldsen kommer i Morgen. De Stænder-Deputerede give ham en Diner i „Prindsen", og om Aftenen er der Soiree hos Ørsted. Du kan begribe, at Salicath har forskrækkelig travlt; O. Bang har sendt en Vise, som er ret kiøn og munter, og hedder: „Rom og Roeskilde".

Saaledes gaaer Tiden, og om et Par Dage kommer jeg til Dig. —

Roeskilde, Tirsdag Middag d. 9. Octbr. 1838.

— I Gaar forelagde da Ussing Lindbergs Sag, og der blev spillet Lindberg det Puds, at ligesom næsten Alle

voterede for en Committee, saaledes blev der i Øvrigt ikke sagt det Mindste om Sagen, vore Grunde ikke fremførte, saa han altsaa ikke kan løbe omkring og modarbeide dem. Committeen kom til at bestaae, foruden af mig, af Birch, Treschow, Bang og Tillisch. Du seer, at det er fornuftige Folk, men derfor kan jeg i Committeen faae en svær Stand nok; thi ikke blot Treschow, men ogsaa Bang ere dog noget stemte for Sagen. Hidtil har jeg dog kunnet overbevise Enhver, med hvem jeg er kommen til at tale udførlig om den.

Lindberg er her nu 3die Gang, og Nogle af de 9 Præster, som ogsaa have indgivet et lignende Andragende. Blandt Disse ere dog ikke Emil Clausen, Holm og Thorkilsen*); dem har jeg altsaa dog faaet omstemte. For Resten er det de Sædvanlige fra Holsteinborg-Egnen, og blandt dem Provst M., som har slaaet sig til Partiet. Lindberg har i Dag besøgt mig; han var saa mild som en Toskilling, og blev kun kort, da han kun leverede mig et Nummer af hans Kirketidende, hvori der staaer Noget af Grundtvig.

Jeg har isinde paa Fredag Kl. 1 at tage herfra, og vil altsaa formodentlig være hos Dig mellem 4 og 5. Men jeg beder ret meget, at Du tager paa Komedie og seer det nye Stykke. Mine Hiemkomster blive dog efterhaanden noget ganske Sædvanligt, og da jeg dog, naar jeg kommer hiem, vil have Meget at læse, vil jeg meget vel kunne undvære Dig et Par Timer. Dersom Du ikke gaaer hen, saa tag Dig i Agt, at jeg ikke en anden Gang først kommer om Løverdagen.

---

*) Til den Sidstnævnte havde M. skrevet det Brev (med flere), som blev optaget i „Efterl. Breve til M." S. 183—84 med Overskrift: „Til en Præst i hans Stift". — „Sagen": den om Sognebaandet.

Roeskilde, Torsdag Form. d. 18. Octbr. 1838.

For mig gaaer Tiden meget godt. Der vedbliver at være meget fredeligt i Forsamlingen — thi at Ussing driller Steenfeldt, er ingen Gienvordighed, men en Moerskab. Rigtignok seer det temmelig galt ud med Sagen om Sognebaandets Løsning; thi det tegner næsten til, at der blive ligesaa mange Vota, som Medlemmer. Imidlertid ere Tillisch og jeg næsten enige, Provst Birch veed ikke hvad han vil, og Treschow og Bang ere igien indbyrdes uenige. Men alt dette er kun Meningsforskiellighed, og Du maa ikke troe, at der forefalder det mindste Ubehagelige derved; thi vi ere de bedste Venner.

Saaledes — med Forsamlingsmøder, med Committee-Møder, med at arbeide i mit vakkre stille Kammer, gaaer Tiden, saa jeg ikke veed, hvor den bliver af.

d. 13. Novbr. 1838.

— I Aften har jeg i 2 Timer havt Sognebaands-Committee hos mig. Det gik i Begyndelsen noget stormende til, da Treschow, som ellers kan være saa rolig, stedse bliver lidenskabelig, naar han kommer ind i de Materier. Men efterhaanden blev det roligere, og de 4 af os bleve ganske enige, i det jeg gav efter i et mindre væsenligt Punkt, men forbeholdt mig dog at fremsætte min Mening i Forsamlingen. I Grunden giør Det, som gik igiennem, det vanskeligere at søge en anden Præst end Det, jeg havde foreslaaet; hvorfor jeg anseer mit Forslag for det rimeligste, skiøndt jeg ikke anseer det for saa vigtigt, at jeg desangaaende vilde afgive noget dissenterende Votum. Treschow blev ogsaa tilsidst enig i det Øvrige; kun fastholdt han sin Mening, at ikke blot, som vi Andre tildeels indrømme, Confirmationen og Communionen, men ogsaa Barnedaaben

burde være fri, uagtet han baade tilstod, at det var noget dumt Tøi, hvorfor man endelig vilde have denne Frihed, og erklærede, at han vel vidste, at han vilde falde igiennem dermed i Forsamlingen. Den kiøbenhavnske Geistligheds Andragende giorde, som jeg formodede, aldeles intet Indtryk. I Øvrigt skiltes vi alle ad som meget gode Venner.

Roeskilde, Tirsdag Aften d. 27. Novbr. 1838.

Skiøndt det først var i Morges jeg forlod Dig, vil jeg dog nu skrive et Par Ord, da jeg i Morgen har hele Dagen besat. —

Jeg kom herud i strygende Fart, i 3 Timer, og „Et Løvte" holdt saa accurat ud til Læsning underveis, at jeg læste det Sidste, medens Kudsken betalte Bompenge i den sidste Bom tæt udenfor Roeskilde. Begyndelsen er interessant, Stilen i det Hele god, Compositionen maadelig og fuld af Usandsynligheder, Slutningen, eller egentlig Det, der gaaer foran for Slutningen, fælt; desuagtet er der dog en alvorlig Tendents i denne Novelle, som kan giøre den til en ganske gavnlig Læsning under disse Tiders Frivoliteter, og tiene til at røre lidt op i Samvittighederne ved alle de nu brugelige „Hospitalsforlovelser" og andre af samme Slags.

Her i Huset fandt jeg Alt i ret god Stand, spiste Frokost, og gik saa over i Forsamlingen. Der havde Schouw holdt en Formaningstale om, at man, da vi kun havde saa kort Tiid tilbage, skulde beflitte sig paa at forkorte Discussionerne (ikke vrævle saa meget), og Tutein havde brugt det fortræffelige Udtryk: at „Forsamlingen stod Fare for at drukne i sin egen Veltalenhed". Men hvad hialp det? Uagtet alle Formaninger vrævlede man dog saaledes om Jagtsagen, at vi først bleve færdige seent, og saa-

ledes vil det vel for det Meste gaae herefter. Jeg kom da silde ind i min Stue, hvor jeg egentlig skulde have skrevet en Tale over gamle Gad, men var ikke ret opslagt; saa læste jeg i en Bog, som Hertz har bragt mig fra Stiftsbibliotheket, og nu har jeg skrevet dette.

I Morgen tidlig maa jeg da for Alvor tænke paa min Tale; Kl. 11 skal jeg til Begravelse. —

Roeskilde, Tirsdag Morgen d. 4. Decbr. 1838.

— Jeg kom herud i daarligt Veir, men med rask Kiørsel, og i meget godt Selskab. Selskabet bestod nemlig i „Livet en Drøm", som er et deiligt Stykke, og deiligt oversat. Jeg gad vide, hvem denne poetiske og forstandige Oversætter er; thi jeg kan ikke ret troe, hvad man siger her, at det skulde være çi-devant Elise Beyer*) — med mindre Molbech siden har bearbeidet Oversættelsen, hvilket vel kunde være, da den er meget correct, og baade Grammatik og Orthographie ere meget fornuftige. —

Torsdag Aften d. 6. Decbr. 1838.

— Jeg kommer i Morgen (Fredag) Aften; men da vi først skal have Sognebaandets famøse Sag, hvori ventelig den hele Verden vil tale i alle muelige forskiellige Retninger, og da jeg er Referent, og siden skal have opskrevet, hvad jeg har sagt, saa kan jeg neppe komme afsted betimeligt. Du maa derfor ikke blive bange, dersom jeg kommer sildigt; thi det kan meget let hænde, at jeg bliver opholdt, og ikke kan blive færdig med at nedskrive min Snak.

Her er ikke passeret Noget af Mærkelighed. I Tirsdags Aftes var jeg hos Prof. Bloch's, hvor jeg havde det

*) Som bekjendt, var det hendes Cousine: S. Beyer, som oversatte dette og flere af Calderon's Stuespil, før hun vendte sig til Shakspeare.

godt, men hvorfra vi først kom hiem Kl. 12½, hvilket ellers er en Sieldenhed her i Roeskilde, da vi ere meget ordentlige Folk. I Aftes sad jeg roligt hiemme og skrev. Om en Times Tiid skal jeg til Soiree paa Palaiet. Men først skal jeg læse i en Tragoedie i den græske Smag, som er indsendt til Selskabet for de skiønne Videnskaber, og som jeg skulde see at kunne faae ind med mig.

Derfor faaer Du ikke mere denne Gang; men i Morgen Aften faaer Du mig selv, og om 14 Dage er dette Væsen forbi.

Roeskilde, Torsdag Form. d. 13. Decbr. 1838.

Medens Ørsted og Bang disputere Alt hvad de kunne om Tyvs-Lovgivningen, hvorved det vel gaaer meget humant til, men Ørsted dog i Grunden ærgrer sig over, at han ikke har kunnet giøre de lærde Herrer det tilpas, vil jeg fortælle Dig lidt om, hvorledes det gik med Sognebaandets Løsning.

Det er virkelig forunderligt, og Ingen veed at forklare, hvorledes det er tilgaaet, at Stemningen paa eengang blev saa ganske anderledes. Da Sagen kom ind, syntes det at gaae her, som i Kiøbenhavn, at med Eet Alle bleve stemte for, at Sognebaandet ufortøvet skulde løses. Du veed, hvilke Gienvordigheder jeg havde i Committeen for at bringe det til et nogenledes taaleligt Resultat, og at jeg maatte udelade Meget, som jeg vilde have sagt, og forbeholde mig under Forhandlingerne at fremføre det mundtlig i mit eget Navn. Men da Committee-Betænkningen var trykt og omdeelt, dreiede Vinden sig, og ved den foreløbige Forhandling viste det sig, at der aldeles ikke var Tanke om, at Sognebaandet skulde løses, men at det endog var meget tvivlsomt, hvorvidt man vilde giøre det

Mindste i Sagen. Ved den endelige Forhandling forlode mine Colleger i Committeen, hvad de saa ivrigt havde forfegtet, og gik over til et Amendement, som Tillisch havde stillet, og som i Grunden aldeles Intet betydede, nemlig at man skulde andrage paa, „at Kongen, efter at have hørt Geistligheden, vilde tage under Overveielse, hvorvidt der var Anledning til nogen Foranstaltning i denne Henseende". Jeg tog den pli, hverken at opgive eller forfegte, men jeg erklærede, at, dersom Menighederne virkelig ønskede en større Sognefrihed, da burde denne tilstaaes under de foreslagne eller lignende Bestemmelser; men hvorvidt Menighederne virkelig følte Trang til en saadan Frihed, derom tilkom det Forsamlingen at udtale sig. I Forsamlingens Beslutning vilde jeg erkiende og ære en Røst fra Menighederne, og derefter maatte det komme under Overveielse, hvilke Foranstaltninger der kunde være at træffe. Men da det var Menighederne, der her skulde udtale sig, saa udbad jeg mig Tilladelse til at træde tilbage, og, efter min særegne Stilling, ikke at afgive Stemme i denne Sag. — Bang angreb Geistligheden temmelig stærkt, og jeg maatte sige Noget til dens Forsvar. Tutein talede for Sognebaandets Løsning, men hans Tale duede ikke stort og giorde ingen Lykke. Adskillige talede imod Løsningen, deriblandt især C. Neergaard. Ussing talede meget moderat, og skadede sin Sag ved at fortælle, at Lindberg var i Byen og vilde være tilfreds med Det, Committeen vedtog. Alle, baade han og Treschow og Bang, forvarede sig imod den Mistanke, at de skulde dele Mening med Lindberg. — Da det kom til Afstemning, vare der 35 Stemmer for, at der ingen Petition skulde indgives i denne Sag; de øvrige 28 Stemmer vare for Tillisch's Amendement, som i Grunden gik ud paa ingen Ting.

Saaledes kom vi dengang ud af det. Men nu har jeg isinde, naar disse Nummere af Stændertidenden ere udkomne, at tilskrive de øvrige Biskopper: om ikke vi nu skulde indgaae med en Forestilling om, at noget større Frihed, under visse Betingelser, kunde tilstaaes i Henseende til Confirmation og Communion.

Om Aftenen vare Sara og Jakobine*) i Selskab med Lindberg; han klagede over, at „Biskoppen ved den sidste Forhandling havde skiftet Couleur". Dette var dog ingenlunde Tilfældet; thi tværtimod vilde jeg have talet meget stærkere mod Lindberg og hans Væsen, dersom Forsamlingen selv ikke allerede havde viist sig tilstrækkelig stemt imod ham.

Nu maae baade Du og jeg være beredte paa, at ikke blot Lindberg og Consorter, men ogsaa det Clausen'ske og Gad'ske Partie anfalder mig. Men denne Gang har jeg ikke isinde at tie; jeg har flere Actstykker, som jeg har forelagt Committeen, og som det ikke skulde være mig ukiert at faae Anledning til at lade trykke.

Saa Meget derom. Du maa undskylde, at min Pen er daarlig og mit Foredrag tørt; thi det er svært at skrive, naar man idelig hører alle muelige Tyverier surre om Ørene paa sig.

Tak for Dit sidste Brev, hvilket jeg anseer som en Tilgivt, da jeg havde faaet Brev Dagen i Forveien. Saa meget jeg end tænker paa den velsignede Lovise Hegermann's Død, og saa gierne jeg vilde være de stakkels Forældre til Trøst, kan jeg dog ikke, nu jeg har saa mange andre Ting at tænke paa, komme til at skrive dem til; men paa Sondag skal jeg besøge dem. — Paa Løverdag Eftermiddag kommer jeg.

---

*) Steddatter og Datter af O. H. Mynster.

Stændersalen, Onsdag Form. d. 19. Decbr. 1838.

Her sidder jeg da igien, og skriver til Dig, medens de Andre kede sig ved at gabe paa Bang, der perorerer om Tyverie. Tienesten gaaer meget strengt paa; vi samles tidligt, skilles sildigt, og have mangen Gang endnu en Samling om Eftermiddagen. Men, Gudskeelov! nu er det da snart forbi.

Jeg kom herud i Gaar Kl. 1. Veien var daarlig; men Tiden gik meget vel med at læse i det sidste Bind af Molbech's danske Historie, som er meget godt skrevet.

Jeg har hørt Debatter om Statens Finantser, hvori der forekom meget baade Godt og Ondt. Det er underligt at see paa, hvor fortørnede selv de Fornuftigste, som Bang og Tutein, blive, naar de ikke kunne faae deres Mening til at gaae igiennem i Forsamlingen, og høre, hvorledes de tale om, ikke at ville komme igien, fordi, sige de, det ikke nytter at prædike for døve Øren. De tænke ikke paa, hvorledes det gaaer Ørsted hver Dag, og hvorledes det ofte næsten er nok, at Ørsted med Varme erklærer sig for Noget, for at faae det til at falde igiennem, da man saa anseer det for Regieringens Villie, og den maa man jo ikke underkaste sig. Imidlertid have selv Debatterne om Finantserne været uden Sammenligning moderatere, end forrige Gang.

I Gaar Eftermiddags og Aftes sad jeg ret hyggeligt i min Stue, læste grønlandske Missionsberetninger og skrev Breve. Naar jeg saa engang imellem reiser mig, og til en Forandring gaaer lidt udenfor mit rolige Huus, saa har jeg Roeskilde-Domkirke for mig, istedetfor at jeg i Gaar Morges havde Frue-Kirke.

— Vi blive ikke færdige før paa Mandag, og maae endda lade nogle private Sager ligge. Jeg maa nødvendig

være i Kiøbenhavn ikke for seent Mandag Aften, for Tirsdag Morgen at være skikket til at kunne tage fat paa min Prædiken. —

Roeskilde, Løverdag Morgen d. 22. Decbr. 1838.

Hvor det dog er godt at have en dygtig Hustru! Du har besørget Alt saa fortræffeligt, at jeg har kunnet sidde i min gode Ro, og lade det komme flyvende til mig, saa jeg blot har den Fornøielse at aflevere det. Din Pude er deilig. Alt det Øvrige er ganske som det ønskedes; det er ogsaa kommet aldeles uforderævet herud, naar undtages, at der paa et Par Stolesæder er kommen en Stribe af Maatterne — formodentlig hvor Vognen har trykket — men som uden Tvivl let vil kunne tages af. Men det tør jeg ikke lade Peter eller mig selv giøre, men vil overlade Fruentimmerne at besørge. Sybordet er nydeligt. Naar vi nu have spiist Frokost, inviterer jeg Damerne ind til mig og giver dem deres Presenter, og gaaer saa op til Domprovsten med Din Pude. Om Modtagelsen skal jeg siden tilføie et Par Ord.

Nu vil jeg fortælle Dig, at vi i Gaar havde en meget behagelig Dag. Sagen om Tallotteriet var for, og Forsamlingen besluttede, som den eneste Maade til at faae det ophævet, at tilbyde Kongen at lægge en Skat paa os allesammen, som kunde svare til Indtægten af Lotteriet. Denne Beslutning blev næsten tagen eenstemmig, og den er saa grandios og ærefuld, at Forsamlingen ikke paa en skiønnere Maade kunde slutte sine Forhandlinger. Et af Medlemmerne sagde mig, at den Dag i Gaar, og den, hvori vi afsluttede Sognebaands-Sagen, vare de skiønneste, vi have havt. Og da jeg videre sagde til ham: at jeg endnu ikke begreb, hvorledes det havde vendt sig saaledes

med Sognebaandet, sagde han, at det først havde været min Committee-Betænkning, og siden min og Ørsteds Taler, der havde bevirket det. Dette er nu ikke ganske sandt; thi blandt Andre havde Carl Neergaard, som er en fortræffelig Mand, en stor Andeel, saavel heri, som fornemmelig i Lotterie-Sagen.

Derefter havde vi en meget behagelig Middag. Ørsted befandt sig ret vel, og var i meget godt Humeur; vi Andre ligesaa, og Stemningen var saa god og cordial som muligt. Vi bleve sammen i meget behagelig Passiar til Kl. 10.

Paa Mandag bliver jeg her, indtil Ørsted har sagt det betydningsfulde Ord: „Forsamlingen er hævet". — Derpaa spiser jeg her, og kiører ind. Jeg kan ikke ret beregne, naar dette vil blive, men formodentlig ikke før Kl. 4 og ikke efter 5, saa jeg kommer til Dig, Du Kiere! og til mine Børn, de kiere, og til mit Hiem, det kiere, mellem Kl. 7 og 9. Nærmere kan jeg ikke sige Dig det.

Stændersalen, Kl. 12.

Jeg har nu afleveret mine Sager, og jeg kunde ikke skiønne Andet, end at de vare meget velkomne. Jeg troer, at begge Frøkenerne vare meget tilfredse med deres Presenter. Din Pude giorde overordentlig Lykke. Damerne beundrede Arbeidet og Skatteringen, og da Provsten yttrede, at den kun skulde bruges til Stads, jeg derimod paastod, at Du havde giort den til hans egen Ryg, sagde Døttrene, at han skulde have den, men at der skulde syes et Overtræk derover. Det, virkelig deilige, Speil behagede ogsaa særdeles, ligeledes Gardinerne, og Gardinstængerne overraskede meget som en hidtil ukiendt Luxus. Kort, jeg haaber, at jeg har giort mine Folk en Fornøielse for alt

det Gode, de have giort mig. Men egentlig tilkommer Takken derfor Dig, og jeg sagde ogsaa Damerne, da de beundrede Arrangementet, at det er godt at have en Kone, der duer til Noget.

Det er en bedrøvelig Historie med Adam Müller. Imidlertid hørte jeg i Gaar af Thorvaldsen, at det var meget bedre med ham. Han roste ham overmaade meget, og sagde, at han havde meget mere Talent, end mange af Professorerne, og fandt den nye Concurrence mellem Müller og Eddelien meget urimelig, da det ved slige Leiligheder næsten aldrig lod sig retfærdigen bestemme, hvem Fortrinnet tilkommer. Jeg sagde Thorvaldsen, at Ingen bedre end han vilde kunne betage Müller hans Griller, og han svarede, at han vilde besøge ham, saasnart det sandtes tienligt.

I Aften skal jeg til Münster's, i Morgen Aften i Roeskilde Byes Soiree, og paa Mandag Aften til Dig. Saa ere mine Udlændigheds-Dage endte for den Gang.

Af et Brev fra **Biskop Fogtmann.**

Aalborg d. 22. Novbr. 1838.

— Jeg for min Deel maa antage, at en større Sogne-frihed vilde være mere til Gavn end til Skade. Da Brugen af en saadan Frihed vilde medføre baade Bekostning og Uleilighed, vilde den neppe blive meget brugt eller mis-brugt. Derimod vilde den blive brugt, hvor dens Brug var en virkelig Samvittighedssag. For mange Præster vilde det være en gavnlig Spore eller Tømme efter Om-stændighederne, naar de vidste, at man ikke var uopløselig bunden til deres Kirke; og mange Lægfolk vilde hellere holde sig til deres egen Præst og Kirke, naar de vidste, at det ikke var dem formeent i de fleste Tilfælde at søge til andre.

Af et Brev fra **Biskop Faber.**

Odense d. 2. Januar 1839.

— Jeg kan ikke andet end være fuldkommen enig med Deres Høiærv. i, at det vil være anstændigt og smukt, at Geistligheden selv gjør et Skridt, og selv andrager paa Tilstedelse af Friheder, der ellers seent eller snart ville fravristes; og derfor bør man jo ogsaa helst fremskynde Sagen, at den kan udgaae fra Geistligheden som et aldeles frivilligt Forslag. Men — da vor Tiid opfordrer til Forsigtighed paa alle Sider, saa vil jeg ikke fordølge, at et saadant Skridt ogsaa kan blive udsat for stor Miskjendelse. Mange Geistlige ville maaskee finde det heel besynderligt, at der frivilligen andrages paa en Løsning, hvor Folket gjennem Stænderne har udtalt sig derimod. Stænderne ville maaskee føle sig fornærmede og blive stemte imod Geistligheden ved anden Leilighed. Nogle ville i en partiel Løsning see Begyndelsen til den totale etc. — Dog er jeg aldeles enig med D. H. i, at det var skjønt, rigtigt, ja klogt, om Noget her udgik fra selve Geistligheden.

Her kan efter min Formening kun blive Spørgsmaal om Confirmation og Altergang. Da nu en klar Anskuelse bedst naaes, naar man opstiller i et Udkast de Lovbestemmelser, som en Løsning af de forrige Baand retteligen burde medføre, saa har jeg gjort et Forsøg herpaa i indlagte motiverede Udkast om Confirmationen. Skulde dette finde Deres Bifald i det Væsentlige, er jeg aldeles beredvillig til at sende et lignende Udkast angaaende Altergangen, hvilket kan være kortere, og efter min Formening langtfra frembyder saa store Vanskeligheder som Confirmationen. —

Fra Biskop Paludan-Müller til Mynster.

Aarhuus d. 22. Januar 1839.

Deres Høiærv. maae være forvisset om, at det vakte en ikke liden Glæde hos mig, da Posten bragte mig Deres Brev af 11te dennes*), og jeg strax gienkiendte Deres Haand paa Udskriften. At jeg ikke oftere fremkalder mig selv lignende Glæde ved at skrive flittigere, dertil har De meget rigtig angivet Aarsagen: at Enhver føler, hvor vanskeligt det er at komme over Noget, som ikke Dieblikkets Nødvendighed driver til; og jeg tør derfor haabe, at min sieldne Correspondance ikke hos Dem svækker nogen af de gode og kierlige Tanker og Følelser for mig, som jeg oprigtig henregner blandt mit Livs store Goder.

Ved at læse Forhandlingerne i Stændertidenden om Sognebaandets Løsning var det mig heel mærkeligt at see, hvorlunde Lindberg vilde skaffe sit Forslag venlig Modtagelse, — for ikke at sige indsmugle det, — ved at skyde det ind under Ordet: Frihed, — dette Trylle-Ord, hvorom Goethe ret træffende siger etsteds, at man aldrig hører mere tale derom, end naar et Partie vil undertrykke det andet, og det ikke gaaer ud paa videre end, at Magt og Indflydelse skal gaae over fra en Haand til en anden. Men det er glædeligt at bemærke, hvorledes Projectet under Debatterne strandede paa den sunde Sands og naturlige Sandheds-Følelse. Naar en af de Deputerede — Bang — paaberaaber den „naturlige Ret" til Fordeel for Andragendet, maae han vel mene det abstracte Retsbegreb, — som dog i den virkelige Verden kun existerer i og med den positive Ret; — men selv dette: at det abstracte Retsbegreb skulde

*) See „Breve fra Mynster", S. 184.

kræve Sognebaandets Løsning, vilde han have Vanskelighed ved at bevise, dersom han ikke først kunde bevise, at en fuldkommen kirkelig Frihed maatte tænkes som den almene Villie i Christenheden i Følge Christi Kirkes sande Væsen. Men Beviset derfor vil mangle; og Bangs Tale om den naturlige Ret bliver saaledes — efter min Formening —, ligesom Lindbergs om Friheden, kun et blændende Ord uden afgiørende Kraft. Det synes mig klart, at det bestaaende Sognebaand ikke bør løses efter Theorier, og at man ikke alene maatte høre Geistlighedens Stemme, men og kiende Menighedernes Tanker og Ønsker om Sagen, førend der fra Stændernes Side petitioneredes om Forandring i Lovgivningen. Jeg troer med Sikkerhed at kunne antage, at alle Landets Geistlige paa dem nær, som høre til det Lindbergske Partie, — og disse ere dog i Sammenligning kun faa, — vilde votere imod Sagen, og ligesaa, at der i ingen af Landets Menigheder er vakt noget Ønske om Sognebaandets Løsning undtagen maaskee der, hvor Præster, som høre til Partiet, have fremkaldt det, og selv i saadanne Menigheder er Ønsket neppe Alles, men kun Nogles eller Enkeltes. De høist skadelige, sørgelige og forvirrende Følger af Sognebaandets Løsning synes mig ret godt berørte og belyste i Stændersalen, og jeg tiltræder gandske alle de Betænkeligheder, som ere yttrede derimod. Forandring i en almindelig Lov tør man desuden antage ikke at burde giøres, med mindre der viser sig en almindelig Trang dertil; men dette er formeentlig ikke Tilfældet i denne Sag.

Efter disse mine Anskuelser af Sagen i det Hele vil det lettelig bemærkes, at jeg, — ifald Omstændighederne alligevel skulde giøre det aldeles nødvendigt at indrømme nogen Forandring i det Bestaaende, som dog ikke er mig

tilfulde indlysende, — maae være tilbøielig til at tiltræde Majoritetens Mening i Committeen, at Forandringen alene bør indskrænkes til at lette Adgangen for enkelte Personer til at erhverve Bevilling til at communicere hos anden Præst og til at lade deres Børn confirmere udensogns. Disse Bevillinger vilde vel neppe blive søgte meget hyppigen her i Jylland, om ikke af anden Aarsag, saa dog formedelst locale Vanskeligheder. —

Fra Mynster til Biskop Faber.

Kiøbenhavn d. 15. Marts 1839.

De har, min høiærv. Ven! formodentlig allerede i længere Tiid ventet Svar paa Deres ærede og venskabelige Skrivelse af 2den Jan. Aarsagen til det lange Ophold er den, at Svarene fra de øvrige Biskopper, hvilke jeg desangaaende havde tilskrevet, tildeels udebleve længe, og at jeg fra En endnu intet Svar har modtaget. Som man kunde vente, ere Meningerne temmelig forskiellige, i det Nogle ville, at man skal gaae videre, Andre, at man ikke engang skulde gaae saa vidt. Hvad det Sidste angaaer, da vilde der fra Stændernes Side ingen Indvending være at befrygte mod en Indstilling som den af mig foreslagne; tværtimod er jeg af de Dygtigste, og deriblandt af dem, der meest have modsat sig Sognebaandets Løsning, saasom af den udmærkede Proprietair C. Neergaard, just bleven opfordret til at giøre en saadan Indstilling. Jeg har ogsaa foreløbigen talt derom saavel med Kongen som i Cancelliet, og jeg troer ikke, at der vilde være nogen Hindring, naar Sagen kom i den behørige Form. Derimod vilde det sikkert være til Skade, dersom den fremkom som et høitideligt Andragende fra samtlige Biskopper; man vilde da troe, at

vi vilde imponere, istedetfor at Forslaget, naar det kommer fra en Enkelt, uden Tvivl vil møde Velvillie, og man dog ikke vilde forsømme at indhente samtlige Biskoppers Betænkning. Men om et saadant fælles Andragende kan der saameget mindre være Tale, som Biskopperne ikke ere enige.

Tildeels af denne Grund har jeg nu indskrænket mig til, i det Capitel af Ritualet, som handler om Confirmationen, at anbringe de Forslag i denne Henseende, som jeg anseer fornødne. Deres Høiærv. vil maaskee forundre Dem over, hvorledes dette kan komme i Ritualet; men skiøndt dette ikke kan eller skal være en Kirkelov, har jeg dog anseet det tienligt at anbringe Et og Andet, hvor jeg formeente nye Bestemmelser ønskelige. Hvad Frihed i Henseende til Altergang angaaer, da er denne af mindre Vigtighed, og jeg har derfor indskrænket mig til, i de Bemærkninger, hvormed jeg har ledsaget Ritualet, at andrage paa, at Gebyhrerne for deslige Bevillinger maatte blive nedsatte. — Jeg vil ikke ganske negte Rigtigheden af hvad der er blevet bemærket, at man just i nærværende Øieblik maa være meget vaersom ved enhver Eftergivenhed mod det Partie, der saa gierne vil løse alle Baand for selv at komme til at herske.

Jeg tilstaaer, at jeg er i Tvivl, om en ny Anordning om Confirmationen er fornøden, og jeg udbeder mig Tilladelse til at fremsætte nogle Bemærkninger ved D. H.'s Forslag. Først synes de to Slags Udskrivninger mig mere hinderlige end gavnlige. — — Fremdeles formener jeg, at man ikke for de enkelte samvittighedsløse Præsters Skyld bør krænke hele Standens Æresfølelse ved at sætte dem under en saadan Control, at Provsten skulde kunne før Confirmationen overhøre de af dem antagne Confirmander, og saaledes maaskee afvise Nogle, som de havde antaget.

Daværende Amtsprovst Mönster begyndte hermed; men han vakte ogsaa en saadan Indignation, at Præsterne indgik med en Besværing derover, og Provsten fandt intet Medhold i Cancelliet. — Endelig vilde jeg nødig forøge Antallet af den Mængde Indberetninger, som det allerede paaligger Præsterne at afgive. Jeg vilde meget ønske, at der kunde foretages en Revision af Bestemmelserne om disse mangfoldige, og tildeels ganske overflødige, Indberetninger, hvorved maaskee vel en og anden ny kunde komme til istedetfor flere gamle, som gik ud. Men for nærværende Tiid ere Vedkommende altfor store Yndere af Schemata og Beretninger, til at jeg ikke skulde befrygte, ved et Andragende desangaaende at giøre mere Skade end Gavn.

Mit Forslag til et nyt Ritual og en ny Alterbog er nu indsendt. Jeg har principaliter andraget paa, at det maatte trykkes, og saaledes underkastes almindelig Bedømmelse; men dette vil neppe skee, da man befrygter, at der da vilde blive en Larm, som vilde vanskeliggiøre Indførelsen. Derimod vil det formodentlig finde Bifald, hvad jeg subsidialiter har indstillet, at Forslagene sendes til Biskopperne og det theologiske Facultet, men med Anmodning, at Bemærkningerne maatte indsendes inden 6 Maaneder. — Jeg er mig bevidst at have giort mit Bedste, men har ogsaa daglig havt Leilighed til at erfare, hvor vanskeligt dette Arbeide er.

Det glæder mig meget fra mange Sider at erfare, at de seneste Angreb paa D. H. saa ganske ere faldne ud til Deres Fordeel, saa at Deres Fiender i Grunden have viist Dem en Tieneste, i det de have vakt en almindeligere og mere levende Paaskiønnelse af Deres Fortienester. At Stiftets Gouverneur deler denne Paaskiønnelse, kan jeg forsikkre. — Hvad mig angaaer, da skikker jeg mig taalmodig i, om

Mag. Lindberg opfylder, hvad han skal have lovet, „at, siden Sagen om Sognebaandets Løsning ikke gik igiennem, saa skal Biskop M. aldrig faae Ro". Gudskeelov, at jeg kiender den Ro, som hverken Lindberg eller Grundtvig eller alle de Andre, som ville mig ilde, kunne forstyrre.

Jeg anbefaler mig til Deres Høiærv.'s vedvarende Venskab med oprigtigste Høiagtelse og hiertelig Hengivenhed.

Mynster.

Til hans ældste Søn

ved hans Bortreise til Udlandet*)

den 12. Mai 1839.

Paa dette Blad fem Navne hen vi sætte
Her i Dit Hiem;
Erindringen vil milde Krandse flette
Om hvert af dem.
De skulle sige Dig, Du kiere Vandrer!
Der er et Sted,
Hvor ingen Frastand, ingen Tiid forandrer
Den ømme Trofasthed.
De Navne kalde ad Dig alle Steder,
Hvor Du end kom;
De sige Dig: Fra Verdens Herligheder
Vend snart dog om!
De sige Dig: Glæd Dig i fierne Lande,
Men kom ihu,
Din Vugge stod ved Danmarks Strande;
Der savnes Du.

*) I en lille Tegnebog, med hans Forældres og Søskendes Navne.

De tvende første Navne skal Dig sige
Velsignende,
At fromme Bønner daglig for Dig stige
Til den Almægtige.
Thi over alle Veie, vi betræde,
Der er en Gud,
Og over alle Idrætter hernede
Et helligt Bud.

Til hans Hustru.

Vallekilde d. 26. Mai 1839, Søndag Aften Kl. 10³/₄.

Min kiereste Fanny!

Vallekilde kaldes „det velsignede" (det hedder nemlig her i Egnen: det brede Bregninge, det fede Føllesløv, det velsignede Vallekilde), og for mig var det velsignet, fordi jeg her forefandt Dit rare Brev, efter hvilket jeg inderlig længtes. — Joachims Brev har det glædet mig meget at læse; dersom det ikke er saa vittigt som hans Ledsagers, saa er det dog langt og indeholder hvad man vil vide. Det glæder mig, at de fornøie dem, at de have været som hiemme hos Steffens's, og at de saaledes allerede begynde at faae Greb paa at reise. Jeg haaber, at Du besørger Correspondancen med ham ordentligt, og at Du hilser min kiere Dreng saa hierteligt som muligt, samt bemærker for ham, at det, saalænge jeg er paa Visitats, neppe vil være mig muligt at skrive, da jeg næsten ikke har et Øieblik til fri Raadighed. — —

Egeberg d. 31. Mai 1839.

Fra det vakkre Vallekilde kom jeg til Faareveile, hvor der ogsaa er en smuk Egn og en god Præstegaard. Præsten Götzsche er en fornuftig og brav Mand, og i Formiddags

var der propfuldt i Kirken. En Bonde her i Egnen takkede mig meget for mine trykte Prædikener, som han havde kiøbt og læste flittigt i.

I Onsdags havde jeg det fortræffeligt paa Adelersborg. Det er en gammel Bygning med Vinduer saa dybe som smaa Kamre, men dog ret vakkre Værelser. Haven er ny anlagt og deilig. Om Eftermiddagen vare vi paa Veirhøi, som Du vel veed er det høieste Punct i det nordlige Sielland, og hvor vi i det deiligste Veir nød Udsigten til Samsø, Jylland og — sagde man — Roeskilde. Den gamle Geheimeraadinde er saa svag, at vi kun saae hende lidt før Bordet; men de 2 yngre Fruer ere godlidende Væsener, og fornemmelig behager den unge Baron mig. I Selskabet vare Kammerherre Adeler's fra Travendal. Fruen erkyndigede sig med megen Interesse og Kierlighed om Ida, som hun havde seet i Holsteen, og da jeg sagde hende, at det just var hendes Fødselsdag, drak vi paa hendes Velgaaende. Dette ville Du sige den hiertelig kiere Pige som min Gratulation.

Om Aftenen kiørte de mig bort med 4, jeg troer Halvblods-Heste, i susende Galop. Men havde jeg tilbragt den Dag i Herlighed, saa maatte jeg bøde for det, da jeg kom til ** Præstegaard, der er det Uhyggeligste, man kan tænke sig. Jeg har aldrig ligget i et saadant Roderi, som her i Mandens Stue, der var bleven mig til Deel. Præsten — er en riig Mand, og læser endeel, men bekymrer sig hverken om Embede, Huus eller Have.*) Hans Kone er

*) I Visitatsbogen hedder det: „Sognepræsten er asthmatisk, hypochonder. Han passerer for kundskabsriig, har ogsaa en betydelig Bogsamling, men for det Meste af hvad man kalder Lecture, kun lidet Theologisk; Alt uden Plan eller Hentydning paa Studium. Bøgerne staae og ligge i den vildeste Uorden. — Capellanen prædikede. —"

syg af Gigt, og har nylig ligget i Kiøbenhavn under Bang's Cuur, hvem hun ikke noksom kunde prise. — Peter maatte ligge i Borgestuen, som tillige er Forstue, i en Slagbænk, medens fra Kl. 3 om Morgenen Karle og Piger travede derigiennem.

Derfra kom jeg i Gaar til Grevinge, hvor der er meget smukt og comfortabelt. Præsten L. Bang er jo af min Familie. — I Eftermiddag traf jeg i en Skole en Confirmand, gift med Skolelæreren, hvem jeg har kaldet til dette gode Embede, uden at vide Noget om hans Kone.

Nu sidder jeg her i en af de brillanteste Præstegaarde i Stiftet. Haven skal ogsaa være deilig, men jeg har endnu ikke været ude i den.

Og dermed Godnat! Fortsættelsen følger fra Nykiøbing.

Nykiøbing, Søndag Aften Kl. 11.

Det lille, men derfor ikke mindre kierkomne, Brev forefandt jeg i Middags, da jeg kom fra Kirke. — Det synes, som om de Reisende bære sig ganske vel ad, og fornøie sig godt. Du stakkels Moder er vel nær ved at have for megen Correspondance i denne Tiid; thi jeg er vis paa, at Du passer Din Søn ligesaa godt med Breve, som Din Mand.

Her i Nykiøbing ankom jeg i Gaar Eftermiddags. Byen er bleven ret kiøn siden de mange Ildebrande. Jeg boer i to nydelige smaa Værelser. Ellers ankom jeg her temmelig forkiølet, og havde nær maattet opslaae en Placat om „megen Hæshed". Imidlertid kom jeg dog igiennem, og haaber, da jeg i Morgen ikke skal i nogen Kirke, at gienvinde min Stemme.

— Saa gierne jeg vilde, vil det dog neppe blive mig muligt at staae Fadder i Valløby. Jeg har saa meget

Arbeide for den korte Tiid, jeg er hiemme, at jeg ikke tør eller bør paatage mig Noget, hvorved jeg vilde tilsætte 2 Dage.

* * d. 4. Juni 1839, Tirsdag Aften Kl. 11.

Et Par Linier i Aften og et Par Linier i Morgen Aften skulle udgiøre et lille Brev, som skal naae Dig Løverdag Morgen, og sige Dig, min kiere, kiere Kone, hvor meget jeg længes efter Dig, og hvor meget jeg glæder mig over at være paa Retouren. Jeg vover imidlertid endnu ikke med Sikkerhed at tælle Dagene; thi vel haaber jeg Mandag Aften at være hos Dig; men det kan jo desværre ogsaa hændes, at Søreisen lægger Hindringer iveien. Provst Discher har engang maattet blive 3 Dage paa Seierø for Modvind, skiøndt Sligt dog ikke pleier at indtræffe paa denne Aarstid.

Jeg forlod Dig sidst i Nykiøbing, hvor jeg vel, uagtet min Hæshed, maa have giort det ganske godt, siden nogle Damer og Herrer derfra ville komme her i Kirken i Morgen. Derfra kom jeg i Aftes ud paa Odden, til den berømte Hr. Consistorialassessor og Dr. Theologiæ Østergaard. Jeg havde det rigtignok der lidt bedre, end i **; men det var ogsaa kun lidt. Der var i Huset kun tre Couverts, som da ogsaa strakte til for Selskabet, ɔ: Præsten, Kirkesangeren og mig. Peter maatte skære for, da Præsten ingen Huusholderske har, og selv ikke kan det. Jeg vidste ikke, at Peter besad dette Talent, men han giorde det meget net.

Paa Odden's Kirkegaard saae jeg Monumentet over dem, der faldt paa Linieskibet Prinds Christian, deriblandt Sophie Bang's Broder, men hvis Navn er galt skrevet (Dallrup). Monumentet er nær ved at falde sammen, men skal nu fornyes. Willemoes's Grav ligger særskilt, men er kun betegnet ved et klodset Trægitter.

I Nat laae jeg under en Dyne, som vel veiede nogle Centner; men det var maaskee ret godt for min Forkiølelse. Jeg har i Dag været meget mindre hæs, og nu sidder jeg i en meget hyggelig Stue, og befinder mig meget vel. Min Værtinde er endnu den forrige Præsts Enke, en rar gammel Kone. Den nuværende Præst er —, og det er mig meget kiert at erfare, at Bønderne ere meget fornøiede med ham. Om hans Indtrædelsesprædiken sagde de rigtig-nok, at den var paa Tydsk, da de ikke kunde forstaae ham; men siden har han lært at tale i Kirken, og de ere nu meget vel tilfredse baade med hans Prædikener, og med, at han gaaer omkring og besøger dem. Han er ogsaa godt fornøiet med Menigheden. Overalt mærker jeg, paa det nær, at han snakker grumme meget, ikke Andet, end at han er en ganske vakker Mand. Hans Embedssager har han i overmaade god Orden.

Viig, Onsdag Aften.

Hvad Præsten — angaaer, da troer jeg, det maa være sandt, hvad Nogle sige: at hveranden Dag er hans onde Dag; thi i Dag var han forunderlig, han snakkede utaale-ligt, prædikede daarligt og katechiserede forkeert.

Nu er jeg her hos Præsten —'s. Ret godlidende Folk med mange Børn. Præstegaarden er maadelig, men jeg har det ganske maneerligt.

I Morgen kommer jeg til Føllesløv. — — Bliv nu for Alting ikke bange, dersom jeg ikke kommer paa Mandag; thi Du veed, hvor mange Forhindringer der kunne være, og det er mig umueligt at lade Dig vide, om jeg sidder fast paa Seierø. — —

Sæby d. 15. Juli 1839. *)

Jeg forestiller mig Dig nu, i dette deilige Soelskin og i den kølende Blæst, paa Veien til Frederikssund, og vil bruge det Qvarteer, jeg nu har frit, til at skrive et Par Linier, som vel først om nogle Dage ville kunne naae Dig, men som da skulle finde Dig i den Fredensborg'ske Fred og Ro, som jeg tænker Du trænger til efter al den Omflakken.

— Om mig selv er der kun Lidet at fortælle. Jeg har havt det, som sædvanligt paa Visitats, de fleste Steder meget godt, et Par Steder temmelig uhyggeligt. Den gamle foragtede, men trofaste Ven, den graae Chenille fra Spiellerup, har giort mig stor Tieneste i to Præstegaarde, hvor det var umueligt at faae et Sengeteppe, og hvor den meget vel fungerede som saadant.

Her i Sæby — eller Søby — er et meget ordentligt Huus, og, som Du veed, den deiligste Egn; men jeg faaer kun Tiid til at see ganske Lidet af de 4 store og 3 smaa Herregaardes Herlighed, som ere i dette ene Sogn. Her er en Kirke som i en Kiøbsted, med en Mængde smukke Stole for alle disse mange Herskaber. Af bemeldte Herskaber har jeg hidtil kun seet faa — dog vare de i Kirken — men i Gaar var her en Forpagter Svendsen, som bad om, at hans Kone i Dag maatte hilse paa mig, da jeg har confirmeret hende.

* * *, Aften Kl. 11.

Siden i Morges har jeg først kiørt ad meget deilige Veie til et Par Skoler; derefter har jeg havt en behagelig Middag i Selskab med Proprietair Busck paa Sæbygaard, en Broder til Præsten, en livlig og vakker Mand, med den

*) Fra dette Aars anden Visitatsreise.

omtalte Confirmandinde Md. Svendsen og hendes Mand, og Flere. I Eftermiddag har jeg atter været i et Par Skoler, og er nu ankommen her, hvor Alt er som i et Dukkeskab, og Haven er fyldt med alle sieldne Blomster og Træ-Arter. Man kan ogsaa fra Haven see Tiis-Sø, hvilket glæder mig; thi det vil være med et Slags Veemod, at jeg siger den deilige Sø Farvel.

Jeg skriver dette ved tre Voxlys i en høi Armstage; men jeg tilstaaer, at jeg nok saa gierne havde et Tællelys i en Plade.

Forhaabentligen have I nu fuldendt Eders lange Reise, og ere i Eders gode Ro i Fredensborg. — Hvis jeg endog skriver forinden, saa vil dog intet andet Brev kunne naae Dig før paa Søndag den 21de, og derfor vil jeg nu sige Dig den inderligste Tak for de 24 Aar, og ledsage min Tak med den varmeste Forbøn for os alle.

Helsinge, Torsdag Morgen d. 18. Juli 1839.

— Jeg sluttede sidst i ***. Der var meget nydeligt, en Elegants, som næsten var besværlig, og som ogsaa til dagligt Brug skal findes lige saadan i dette Huus. Md. — er ellers endnu en meget net Kone og ret livlig. —

Paa Veien derfra besøgte jeg Aagaard, en gammel maadelig Rede, hvor man længe har snakket om at opføre en ny Bygning. — — —

I Kirken havde jeg i Gaar en uhyre Mængde Mennesker, uagtet det var Hverdag, og i Høhøsten — ogsaa mange Honoratiores. Præsternes Koner og Døttre komme her ogsaa jævnligen i de tilgrændsende Kirker, og i Gaar vare 7 Præster tilstede ved Gudstienesten.

— Nu forlader jeg om Lidt Løve-Herred, og slutter da dette Brev i Slagelse-Herred.

Korsøer, Løverdag Aften Kl. 11½.

— Hvorledes jeg har det her i Korsøer, har jeg nu ikke Tiid til at beskrive. Jeg tilføier derfor kun, at jeg paa Mandag skal spise paa Taarnholm hos Falsen's.

Boeslunde d. 22. Juli 1839, Mandag Aften Kl. 11½.

I al Korthed:

I Gaar Morges, da jeg kom i Korsøer Kirke, fandt jeg der — gamle Laub, hans Kone, Otto Laub, Jfr. Haae*). De kiere Mennesker vare virkelig komne herover for at hilse paa mig**). Laub er vel bleven ældre af Udseende, men ingenlunde svagere; hans Kone, synes mig, seer ud, som da jeg saae hende sidst for 15 Aar siden. Arengoth Haae er en meget vakker Pige. Da Provst Olrik var saa skikkelig at invitere dem allesammen, blev vi hos hverandre til Kl. 7, da jeg skulde i Skolen. I Morges har jeg fulgt dem til Dampskibet. De sende Dig venligst Hilsen, og Laub især vilde saa gierne, at det skulde blive Tirsdag, saa han kunde komme og spise hos Dig. Det var en sand Glæde!

I Korsøer havde jeg det ogsaa i Övrigt godt, skiøndt jeg ikke meget elsker Opholdet i de smaa Kiøbsteder. Der er meget peent hos Provstens; men de gaae ogsaa og rode den halve Nat, ligesom vor gamle Bolette.

I Morges besøgte jeg Etatsraad Rambusch. Du veed vel, at hans tredie Kone er min Confirmand. Hun tog meget kierligt imod mig, og jeg besaae deres virkelig deilige Have. — Ogsaa i Provstens Huus er der en Confirmand, en Jfr. W., og desforuden Katecheten Hertel, som

*) Forlovet med en af Laub's yngre Sønner.
**) Det havde oftere været bebudet gjennem Hilsener.

før var paa Bemmetofte, og er en brav ung Mand. I Middags havde jeg det meget behageligt hos Falsen's. —

„Mange Hilsener til min Patronesse, forrige Frøken Phanøe". Du seer, at Provst Beyer har besøgt mig. Men han er bleven meget affældig, og tvivler selv om at opleve den 100de Fødselsdag.

Fra Slagelse skal jeg skrive Dig et Par Ord til Kiøbenhavn. Nu kan jeg begynde at tælle Dagene til, at jeg kan see Dig igien.

Af Visitatsbøgerne.

Slagelse Herred.

Korsøer og Taarnborg.

Den 21de Julii 1839 visiterede jeg i Korsøer Kirke. — Provst Olrik prædikede over Dagens Epistel (8de Søndag efter Trin.): „Hvorledes den sønlige Udkaarelses Aand eller det barnlige Sindelag mod Gud, som bør findes hos enhver sand Christen, yttrer sig i hans hele Forhold og Levnet". Vel udarbeidet, foredraget med Liv og Kraft, men for vidtløftigt, og ikke de rette Hiertetoner. Ungdommen svarede særdeles vel, hvilket sielden pleier at skee i Kiøbstedmenigheder. Alt ved det meget besværlige Embede i særdeles god Orden. — — Borgerskolen har sin egen Gaard (den forrige latinske Skole) med godt Skolelocale. Den ordinerede Katechet Hertel er særdeles duelig, underviser med Bestemthed, Liv og Godmodighed.

— — Slagelse og Heininge.

Den 28de Julii, 9de Sønd. e. Trin., visiterede jeg i St. Mikkels Kirke. Spr.'en prædikede over Dagens Evangelium. Meget smukt og godt; Foredraget frit, men noget affecteret og meget for svagt. Han katechiserede overmaade godt.

Den store, smukke og vel vedligeholdte Kirke var ganske opfyldt af Mennesker af alle Stænder. Ungdommen, hvoriblandt Mange af de anseeligere Indbyggeres Børn, svarede særdeles vel. Alt var meget stille og høitideligt i Kirken.

Borgerskolen. — En Plan er indgiven om at adskille Borgerskolen fra Fattigskolen, hvilken sidste da kunde faae Locale i Latinskolens forrige Bygning. Uagtet Foreningen — som bevirker, at kun faa af de anseeligere Borgeres Børn benytte Skolen, men hellere behielpe sig med nogle maadelige Institutter — er dog Skolens Tilstand saadan, at den fortiener at kaldes udmærket god. Skolen er inddeelt i 3 Classer for hvert Kiøn; desuden en Realclasse, som dog kun tæller 2 Elever, og kun udmærker sig ved lidt maadeligt Tydsk og Geometrie. Men en fortrinlig Indretning er en Extra-Classe, i hvilken forsømte, tungnemme, uvillige Børn hensættes, hvilke dog i 4 Timer hver Formiddag erholde god Underviisning, skiøndt mere indskrænket. Denne Classe har nu 18 Børn. Hele Skolen har 235 Børn. — Ord. Katechet Leuning er en udmærket Lærer, som examinerer med sielden Kraft, Omløb, Raskhed og Fasthed. (De andre Lærere „meget duelige".)

Den 31te Julii indsatte jeg Mag. Elberling som Rector for den lærde Skole*).

(1849. Slagelse.

Den 23de Septbr., 16. Sønd. e. Trin., visiterede jeg 2den Gang i St. Mikkels Kirke. Sognepr. Dr. Rudelbach prædikede over Dagens Evangelium: „Hvorpaa grunder sig vor fulde Forvisning om Sandheden af den christelige Bekiendelse: „Jeg troer paa Kiødets Opstandelse og det evige Liv?" Ikke just gemytligt, temmelig tørt dogmatisk, og megen Vægt lagt paa „Kiødet", Foredraget ikke smagfuldt; men dog en levende og kraftfuld Prædiken af en begavet og tænksom Mand.)

---

*) See „Bland. Skr.", 3die Bd., S. 36.: Talen „om det classiske Studium".

Af nogle Breve til hans ældste Søn
fra Sommeren og Efteraaret 1839.

d. 18de Junii.

Du min kiere, kiere Joachim!

Da jeg nu er i Byen, har jeg paataget mig i Dag at være Brevskriveren, thi Du skal dog ogsaa engang høre Noget directe fra mig; det vil dog blive sieldent, thi den meste Tiid vil jeg være fraværende. Derfor vil jeg ikke tænke mindre paa Dig, tværtimod — det er en Skam at tale om, at man kan længes, og at den lange Frastand indvirker paa Imaginationen; thi i Fior, da Du var i Jylland, var Du jo ogsaa borte, men det var ikke saaledes. Imidlertid skikke vi os godt i Savnet, da vi haabe, at Din Reise er Dig interessant og fornøielig; men Du kan vel forestille Dig, at naar Moder har udregnet, at der kan komme Brev fra Dig, og hun da seer et Postbud komme, saa farer hun ned ad Trappen, og møder da rigtignok Postbudet med — et Pengebrev i Haanden. Saaledes havde hun i Gaar, da det var Mandag, udregnet, at der maatte komme Brev fra Wien; men der kom en lang Næse.

Det Første, jeg har at fortælle Dig, er fra Hiemmet, og det er Gudskeelov, at vi alle have det godt. — — — Jeg selv har bereist Odsherred, har besøgt Consistorial-Assessor Dr. Østergaard, om hvem Du vel har hørt, at han for nogle Aar siden søgte om at faae Titel af Professor, fordi han levede saa eensomt og havde Intet at fornøie sig med. Det er en gammel Pebersvend, som ikke engang har en Huusholderske, men kun en Bondepige, der laver Maden, og der fandtes i hans Huus, efter Peters Sigende, kun 3 Couverts. Saa har jeg ogsaa været paa

Seierø, som for Resten er en keedsommelig lille Ø; men i Præstegaarden var der meget „comfortabelt". Søreiserne gik meget heldigt, undtagen at vi paa Hiemveien havde en dygtig Tordenregn; men jeg lod imidlertid Paraplulen holde over mig af en rar lille norsk Pige, som er bleven confirmeret med Betty, og dengang gik under Navnet: „Schmidt ved Døren".

Af Nyt er her i Øvrigt ikke Meget i Byen, og da det Nye just ikke altid er Godt, saa er det jo en Lykke. Kongen har i Foraaret just ikke været saa ganske brav; dog var han de sidste Dage før hans Afreise vel, og han er lykkelig kommen over til Holsteen, uagtet man paa Toldboden fandt det et meget betænkeligt Varsel, at, da man paa hans Dampskib vilde heise Kongeflaget, vilde det ikke gaae op, fordi en Tridse var i Uorden.

Du har nok hørt Nyhederne fra den literariske Republik, og deriblandt om et Skrivt om Sognebaandets Løsning af en ung Hr. Birchedahl, Katechet i Ringkiøbing. — En langt interessantere Kamp har jeg med Heiberg og Martensen om Hegelske Principer; men denne føres med alt muligt Galanterie fra Modstandernes Side, og, dersom jeg havde Tiid, kunde jeg nok have Lyst til at føre Striden videre. Imidlertid har jeg i Gaar havt en lang philosophisk Samtale med Martensen; naturligviis ere vi uagtet denne Striid de bedste Venner, og han er da heller ikke en nær saa streng Hegelianer, som Heiberg.

— Din Moder sidder og skriver et Brev til Constance. Du veed nok, med hvilken Hiertets Fylde Du hilses af hende og af

Din trofaste

Fader.

(Septbr. — Octbr.)

— Vi have modtaget Dit Brev fra Genf; — endvidere er et Brev fra Dig ankommet til Otto Schmidt-Phiseldek; men da han uheldigviis er i Wolfenbüttel, og ikke kommer hjem før om 8 eller 10 Dage, saa har Din Moder vel havt det i Hænder, men staaet for det omtrent som Ræven for Tranens Flaske. Dersom Du saae, hvilken Fest der er i Huset, naar der ankommer et Brev fra Dig, da vilde Dette smigre Mere end Din Forfængelighed. Jeg vil ogsaa give Dig det Vidnesbyrd, at Du skriver gode Breve, da Du i en ordentlig og reen Stiil klart og anskueligt fremsætter, hvad der er foregaaet med Dig, og hvad Dine Venner ønske at vide om Dig. Din Ledsagers sidste Brev var meget lidt objectivt, og man fik deraf ikke synderligt at vide om Eder, uden at I ere nogle dovne Lømler, som ikke gad tage ud til Ferney; thi vel er det „ikke synderligt interessant at see den Seng, hvori Voltaire har sovet" — derimod vel, at see et Sted, som hele Verden taler om.

— Marmier har udgivet en Bog om den nordiske Literatur, som skal vrimle af Feiltagelser (f. Ex. „Svend Treskiæg") og være meget flau. Han og Gaimard havde i sin Tiid i Revue des deux mondes ladet indrykke en Beretning om deres Modtagelse i Trondhjem: hvorledes hele Byen havde været illumineret og de tusinde Lanterner havde straalet i al Pragt, samt hvorledes de havde besøgt Kathedralskolen, og hvilke Mangler de der havde fundet. Denne Beretning er kommen til Trondhjem, og Rector Bugge — en meget udmærket Mand — har nu ladet indrykke en Besvarelse i „Allgemeine Zeitung", hvori han melder, at der aldeles ingen Illumination havde fundet Sted eller kunnet finde Sted, da de ankom til Trondhjem St. Hans Aften, paa hvilken Aarstid der i Tr. som bekiendt er Dag

hele Natten og følgelig en Illumination utænkelig; fremdeles at de gode Herrer aldrig have sat deres Fod i Kathedralskolen.

Vi skulle have et lidet Selskab til Ære for en Professor Schrøder fra Upsala, som har foræret mig en smuk Lithographie, der afbilder 3 af de svenske Bispopper, nemlig den nylig afdøde fortræffelige Erkebiskop Wallin, Tegnér og Franzén.

Om mine, temmelig lange, Reiser og om Tiissøens Yndigheder kan det ikke hielpe at fortælle Dig, som svømmer i det langt Yndigere. Den 23de reiser jeg igien paa Visitats, dog kun paa 10 Dage; men jeg kommer derved til at være borte paa Moders Fødselsdag, hvortil hun har givet Permission.

Paa Theatret er den meest omtalte Nyhed et Stykke af Overskou: „En Bryllupsdags Fataliteter", som vel er ubetydeligt og har nogle Flauheder, men dog er meget moersomt, hvorfor ogsaa de Hyssere, der naturligviis første Gang indfandt sig, anden Gang forstummede. Deri spille Fru Heiberg og Phister saa mesterligt, at jeg mener, Du vil glæde Dig derved selv med de Dine, Du bringer med fra Paris.

In re literaria har Stiftsprovst Trydе i „Tidsskrivt for Literatur" skrevet et Stykke, hvori han paa den venskabeligste Maade tager sig af mig mod nogle Angreb af Grundtvig og Birchedahl; men sagtens vil dette have til Følge, at Grundtvig skriver en Bog imod mig. — Hauch har skrevet en Roman i 2 Dele: „En polsk Familie". Jeg har læst halvanden Deel; det første Halve af første Deel behagede mig meget, det Øvrige mindre; men der findes nogle nydelige smaa Sange deri. —

Fra Waage til Mynster.

Sorøe d. 6. Febr. 1840.

Det var med en stor Glæde, at jeg af Adjunkt Paludan-Müller, som med et Par af Eleverne havde været tilstede ved Bisættelsen i Domkirken, erfarede, at Deres Høiærv. dog selv havde udført Handlingen der, skjøndt De syntes endnu at være noget svag. Gud være lovet, at Deres Kræfter ikke svigtede, og at De ikke fik noget alvorligt Tilbagefald derefter, som ogsaa kunde have været at befrygte. Deres hjertelig skjønne Taler*) havde vi allerede glædet os ved at læse, da jeg modtog det Exemplar, De var saa god at sende mig. Hjertelig Tak derfor! — Det har været fortalt herude, at der var kommet en Kgl. Ordre, en formodet Følge af Grundtvigske Insinuationer: at Ritualsagen skulde lægges hen; af D. H.'s kjære Brev seer jeg nu, at dette nu vel ikke kan forholde sig saaledes, om endog Omstændighederne nødvendigviis ville medføre, at Forhandlingerne ikke ville kunne blive i Vinter. Grundtvigs „Frisprog" har jeg, som H. i et Brev til mig ganske rigtig udtrykker sig, pligtmæssig læst og tilbørlig ærgret mig over; jeg veed, at der er kommen en alvorlig Anmeldelse deraf, men jeg har endnu ikke seet den. Jeg havde virkelig tænkt paa, at ville skrive Noget imod ham og de Øvrige; men det er gaaet dermed, som med andre Tanker — de ere blevne ved Tanken, og naar D. H. selv skriver, saa er det saa meget desto bedre. I mit nærværende forunderlige, med saameget Smaavrøvl gjennemvævede Embede vil vist aldrig Noget lykkes mig af egen Drift, og jeg kun komme til at udrette, hvad der bestemt opgives mig og med en

*) Sørgetaler ved Frederik den Sjettes Bisættelse d. 15. og 16. Jan.

bestemt Tidsfrist. Der er derfor heller ingen Tid, paa hvilken jeg fremfor andre særdeles ønsker de Sager, der skulle sættes i Circulation, mig tilsendte, da jeg, naar jeg undtager de egentlige Examenstider, hvori jeg ikke vel kan befatte mig med noget Andet, til enhver Tid omtrent har lige god Leilighed; og det vil være mig en stor Fornøielse at faae et saadant Arbeide, som jeg ret pligtmæssig skal beskjæftige mig med. Noget af det Kjæreste, og jeg tør næsten sige det eneste ret Kjære, jeg har havt at gjøre her, var at gjennemgaae D. H.'s Udkast til Ritualet. — Wilster's Sygdom og Død er gaaet mig meget nær, og jeg har i alle Henseender tabt meget i ham. Han var mig, som i det Hele en kjær Omgangsven, i mange Tilfælde en sand Trøst, som jeg ikke saa let finder i nogen Anden. Det er en Fornøielse, at hans „Euripides" nu dog kommer, og jeg tænker, at den ikke vil finde saa ubetydelig Afsætning; i Sorøe er der nu subscriberet paa omtrent 50 Expl., da endeel Elever og Disciple, som var saa smukt, uden Opfordring fra nogen Lærer have subscriberet derpaa. Hans Enke bærer hans Tab med dyb Bedrøvelse, men med sand from Taalmodighed; maa jeg bringe D. H. hendes Tak for Deres Andeel i Selskabets*) Liberalitet ved Honoreringen af de 3 sidste Tragoedier; den rørte og glædede hende inderligt. Jeg har faaet Ansøgningerne om hans Post til Betænkning. Naar Langes svage Syn ikke gjorde hans Ansættelse her betænkelig, vilde han vel være den Nærmeste; nu forekommer Bojesen mig at være den, man meest maatte ønske.

Jeg vil nu ret af Hjertet ønske, at De snart maa være kommen fuldkomment til Deres Kræfter igjen, og ønske det Skrift, De har for, megen Velsignelse.

---

*) „for de skjønne Videnskaber".

Fra Sibbern til Mynster.

Kbhvn., Torsdagmorgen d. 5. Marts 1840.

Jeg læste Deres „Oplysninger"*) strax i Gaar Aftes, ligesom jeg kom hjem og modtog Bogen. Jeg kan sige, at jeg læste dem med sand Tilfredsstillelse, og glædede mig over, at De saa vel har overstaaet dette ingenlunde behagelige eller animerende Arbeide, og nu i Dag kan jeg ikke lade være at gratulere Dem dertil. Det er langt fra, at De har udtrykt Dem for haardt —; De har ikke nær sagt Alt, hvad De kunde have sagt, og det er meget godt. Enhver vil see, at De med Rette har kunnet ende med at sige, at De høist ugjerne tog Deel i Stridigheder af denne Art; og dog har De sagt Alt, hvad De maatte sige, med Nøiagtighed, og ikke ladet Noget uoplyst, som maatte oplyses.

Deres

Sibbern.

Fra Hauch til Mynster.

Sorøe d. 22. Marts 1840

Jeg har allerede flere Gange følt mig fristet til at skrive Deres Høiærv. til for at takke Dem for de skiønne Taler og større og mindre Skrifter, De har viist mig den Ære at tilsende mig, og som jeg altid har giennemlæst med stor Beundring for den dybe Forstandighed og Klarhed

*) Bl. Skr. 1, S. 359—418. — Det tør vel kaldes en Uretfærdighed, naar det omtalte Skrift oftere fra grundtvigiansk Side er blevet kaldet en „haanlig Afviisning" („Mynster svarede kun med en haanlig Afviisning"). Enhver, som vil læse det, vil see, at det heeltigjennem møder Angrebet med Grunde (man være enig med dem eller ikke), og saaledes ikke kan siges at have „afviist" det.

i Tanken og for den Reenhed i Formen, hvorom de alle vidne; jeg har imidlertid stedse holdt mig tilbage, da jeg ikke ønskede ved unødvendige Skrivelser at berøve D. H. noget af den Tid, som De saa vel veed at anvende. I Dag har jeg imidlertid givet efter for mit Ønske, da jeg denne Gang ogsaa er Dem Tak skyldig for en Belæring, hvortil jeg, som en i Theologien ubevandret Mand, i høi Grad trængte i denne Tid, da saamange Stemmer hæve sig, der vel med det Slags Veltalenhed, som de Franske give Navn af „verve", kunne bedøve og henrive Læseren, men der aldrig have kunnet eller villet belyse de Gienstande, hvorom Striden dreier sig, med Klarhed, Grundighed og med sand Indsigt. Denne Klarhed, Grundighed og Indsigt har jeg i fuldt Maal fundet i Deres „Oplysninger angaaende Udkastet til en Alterbog" o. s. v., ved Siden af hvilke jeg havde Grundtvigs „Frisprog" liggende for mig; og jeg maatte rigtignok forbauses over den Uklarhed, som De saa grundigt og indlysende overbeviser Vedkommende om. Hiin Paastand om en ved Tradition fra Apostlernes Tider forplantet Daabsformular, der har samme Gyldighed som den hellige Skrift selv, havde jeg ikke troet det muligt, at man kunde opstille i en protestantisk Kirke, — end mindre havde jeg troet det muligt, naar man dog vil gaae for en Tilhænger af den gamle ægte lutherske Lære; og dog er dette skeet, og dog bliver Bygmesteren af dette Luftcastel netop derfor canoniseret, som om han havde bygget et nyt Taarn til Kirkens Bygning, som en anden Luther, der har fundet det Ord, der skienker Menigheden Fred og Frelse. Hvor sande ere ikke D. H.'s Ord: at vi saaledes ere paa den lige Vei til Pavedømmet. — Der er vist Mange, der ligesom jeg, uagtet de ikke ere Lærere i Kirken, ret inderlig maae takke Dem for den Kraft og Klarhed, hvormed De

har bestridt den falske Lære, der vil tage Plads ved Bibelens Side, ja maaskee over den; og uagtet denne Tak for Øieblikket kommer fra en Mand, der ikke kan rose sig af nogen theologisk Lærdom, saa haaber jeg dog, at Deres Høiærv. ei vil tage det ilde op, at jeg hermed frembærer den efter min fuldeste Overbeviisning. Min Kone hilser Dem paa det ærbødigste og venligste.

Med sand Høiagtelse

Deres ærbødigst hengivne

J. C. Hauch.

Fra Mynster til hans Hustru.

Ferslöv d. 29. Mai 1840.

Min egen kiere Fanny!

Jeg kan ikke negte, at jeg blev meget desappointeret, da jeg i Onsdags intet Brev modtog fra Dig. — I Haab nu, at det staaer vel til i mit kiere Hiem, vil jeg fortælle Dig, hvad der er passeret siden i Mandags Morges, da jeg sendte Dig nogle Linier fra Gierløv.

Om Morgenen gik jeg en lille kiøn Tour, hvor jeg ret glædede mig ved den landlige Foraars-Ro efter Vinterens Sygdom, Sorg, Arbeide og politiske Vrøvl. Siden havde jeg en lang keedsommelig Skole-Tour, og da jeg kom tilbage til Jægerspriis, var Veiret saa afskyeligt, at jeg næsten Intet fik seet uden Slottet udenpaa.

Derfra kom jeg til Holtens i Skulleløv. Det er vakkre Folk, og han en god Prædicant. Om Natten var det vel en forfærdelig Storm; men jeg vidste, at Huset nok kunde staae.

Tirsdag Aften til Storch's i Skiby. —

Onsdag Aften til Kyndby. — Jeg blev inviteret til Thee om Eftermiddagen paa Svanholm, hvor jeg tilbragte

et Par meget behagelige Timer, og spadserede omkring i den store deilige Have, som er en desto større Forskiønnelse af Stedet, da Egnen ellers intet Smukt har.

Her til Fersløv ankom jeg i Aftes Kl. 9. Præstegaarden er bleven meget forbedret, siden jeg var her sidst, og nogle nye Værelser ere indrettede, hvoraf jeg beboer 2 meget nette. De gode Mennesker giøre mig det saa behageligt som mueligt. *)

Du seer, at jeg, paa Storm og Kulde nær, har havt det meget godt. Jeg befinder mig vel, og Visitatserne gaae heldigt, hvilket naturligviis bidrager Meget til mit Velbefindende. I Morgen skal jeg først i en Skole, saa spise Frokost paa Eegholm, og derfra til Ourø. Skulde Vinden blive saa contrær, at det blev umueligt at komme over — hvilket dog neppe er tænkeligt, da der kun er lidt mere end en halv Fierdingvei over, og man roer, — saa maa jeg blive her, opgive Ourø for denne Gang, og paa Søndag kiøre 6 Miil omkring til Udby.

Udby d. 31. Mai 1840, Søndag Aften.

Jeg kom da til Ourø. Det var i Gaar Formiddags en saadan Storm og Modvind, at der ikke var at tænke paa at komme over; men henad Aften stillede det af, og vi roede uden mindste Besværlighed i en stor Baad med 9 Mand derover. Det er en ret vakker Ø; jeg havde det ret godt i Præstegaarden — undtagen at Rotterne i Nat promenerede vel meget over mit Hoved —, der var, som sædvanligt her i Herredet, en Mængde Mennesker i Kirken, og Alt gik meget godt. I Eftermiddag seilede vi fra Øen under det danske Flag, som Færgemanden havde laant af Præsten; det var en temmelig stærk Søgang, men ikke

*) M.'s Halvbroder, V. Bang, var Præst her.

stærkere, end at det just for mig var behageligt, og efter en tre Qvarteers Tiid landede vi lykkeligt, det vil sige, stege ude i Stranden i Vognen, som var kiørt ud til os.

Men det Bedste var, at just som jeg skulde afsted, ankom Posten til Ourø og bragte mig Dit første Brev, og da jeg her kom ind i Præstegaarden, laae Dit Brev fra i Gaar paa Bordet. Du kan tænke, hvilken Glæde det var mig, da jeg, formedelst den uheldige Addresse over Frederiksborg, aldeles Intet havde hørt om eller fra Eder siden min Afreise. Gudskeelov, at der fra mit kiere Hiem ingen værre Malheur var at berette, end om de 4 Ruder.

— Visitatserne ere hidtil gaaede meget heldigt. En Bondekone formanede sin Datter, at hun især skulde læse paa det 4de Capitel i Lærebogen; thi „han er reent bandsat til at spørge efter det Capitel". Men Datteren sagde siden, at „det var en deilig Mand at læse for". Det er passeret, at Bønder fra et Sogn, hvor jeg havde været, ere kiørte til Nabosognet og have taget deres Ungdom med, og de Unge ere i det fremmede Sogn traadte frem, fordi de endnu engang vilde „læse" for mig.

Det politiske Uvæsen giver jeg neppe tænke paa; dog — „das überlebt man auch"; der komme vel roligere Tider igien.

Kundby d. 3. Juni 1840, Onsdag Aften.

Herfra er Postgangen meget rask. Dit Brev fra i Gaar fik jeg her ved min Ankomst, og allerede i Morgen afgaaer Posten for at bringe Dig dette paa Fredag Morgen. —

Fra Udby, hvorfra jeg sidst skrev, kom jeg i Forgaars til Balsløvs i Hørby. Der traf jeg Balthasar Bang's, og de vare alle saa venlige, Veiret var saa yndigt, og Haven havde en saa smuk Udsigt over Fiorden til Holbek, at jeg

der havde det særdeles godt. Bangs hilse Dig meget. De elske Alle Sophie Olussen.

I Gaar Eftermiddags kom jeg til —'s i Hagested, hvor der er en splinterny Præstegaard — den forrige brændte for 4 Aar siden — og Mahogni-Ameublement med rødt Damask, Arvegods efter en riig Pleiefader. Der var mig næsten for nyt og peent; ellers gode Folk.

De 3 Præster, jeg hidtil har været hos i dette Herred, boe paa en Landtunge langs Holbeks Fiord, som kaldes Tudsenæs. De danne en egen Omgangskreds, saa jeg nu er ligesom kommen i et nyt Herred.

Fra Tryde har jeg havt et Brev, hvori han skriver, at Kongen har været upasselig af Ærgrelse, endog en Dag holdt Sengen, men nu er bedre. Han skriver ogsaa, at Stemningen nu er meget bedre i Kiøbenhavn, og at selv de „Liberale" komme til deres Synders Erkiendelse, saa han er forvisset om, at Tonen ved Kroningen vil være god.

Fra **Mynster** til **Kolderup-Rosenvinge.**

d. 30. Septbr. 1840.

Først ret megen Tak for den behagelige Dag forleden hos Dem.

Dernæst følge efter Aftale endeel Betænkninger om Ritualet, nemlig fra Ribe, Viborg og Als-Ærø Stifter; item et Commissionen tilstillet lidet Skrivt fra Kalkar. Mere har jeg for Øieblikket ikke hiemme, undtagen dem fra Fyens Stift, med hvilke jeg selv er sysselsat. Facultetets Betænkning er hos Waage.

Endelig forespørges: om Commissionen kunde bestemmes til at begynde sine Møder Mandagen d. 26. October? Fra Prof. Clausens Side er Intet til Hinder. Biskop T. Müller

og Waage ønske snart at erfare Bestemmelsen, og især den Førstnævnte maa meget ønske at kunne være hjemme, inden den strenge Vinter kan formodes.

Deres hierteligst hengivne

Mynster.

P. S. Nær havde jeg glemt at bemærke, at jeg tillader mig at vedlægge en liden latinsk Tale eller Afhandling, hvori jeg har vovet mig noget ind paa Kirkerettens Gebeet.*)

Fra Waage til Mynster.

Sorøe d. 19. Octbr. 1840.

Hjertelig Tak, Deres Høiærv.! for de modtagne Taler. De for Rothe, Hjort og Hauch bestemte Exemplarer bleve strax expederede til deres Bestemmelsessteder, og vistnok modtagne med samme Glæde som det Exemplar, De var saa god at skjænke mig — skjøndt vel hos mig ganske eiendommelige Følelser maatte opstaae. Jeg kommer nemlig ved slig Anledning dobbelt levende til at tænke paa min gamle Stilling i den kjære Frue-Kirke, som rigtignok med alle de Ængstelser, som Fredag og Løverdag ikke sjelden førte med sig, var langt lykkeligere, friere og mere tilfredsstillende end den nærværende. Det var iblandt Andet deilige Timer, de, hvori jeg var tilstede ved D. Høiærv.'s Ordinationshandlinger, og jeg er vis paa, at ligesom Mange have glædet sig ved at være tilstede derved, saaledes ville disse Taler være en kjær Acquisition baade for dem, der have været det, og for dem, der ikke have kunnet være tilstede ved deres Holdelse. — Jeg tænker nu meget paa mit forestaaende Ophold i Kjøbenhavn. At jeg ikke uden en Art Betænkelighed kan forestille mig at være saa længe borte herfra,

*) Bl. Skr. 6, S. 492.

hvor saa let Noget kan hændes, er naturligt; men jeg haaber, at denne Uro nok skal sætte sig, naar jeg først er borte, og jeg længes derfor ordentlig efter Løverdag, da jeg har betænkt, om Gud vil, at reise, og jeg glæder mig ret til, i en Tid at skulle beskjæftige mig med Sager af en mere aandelig Natur end de, der nu mere borttage end udfylde min Tid. Jeg glæder mig ogsaa meget til at kunne have min Kone en ikke saa ganske kort Tid i Kjøbenhavn under den kjære Bangs Tilsyn, som baade hun og jeg have saa stor Tillid til; og endelig naturligviis glæder jeg mig til, atter noget at kunne leve med gamle Venner, hvis Savn har været mig dobbelt tungt efter Wilsters Død. Min hjerteligste Hilsen til Fru Bispinden.

Deres Hoiærv.'s inderlig hengivne

G. H. Waage.

Fra Prof. Clausen til Mynster.

Kjøbenhavn d. 10. Januar 1841.

Idet jeg herved har den Ære at tilstille Deres høivelbaarne Høiærværdighed mit Separat-Votum tilligemed det liturgiske Skrift, for hvis Laan jeg aflægger min forbindtligste Taksigelse, maa det være mig tilladt, ved et Ord at forekomme D. H.'s Forundring over den Udførlighed, hvortil jeg under Udarbeidelsen har fundet mig foranlediget. Deels maatte jeg erkjende, at her, hvor Meningsforskjelligheden ikke saameget angaaer enkelte Punkter som en almindelig Anskuelse af de paagjældende Forhold, en Tilbagegaaen til de høiere liggende Grunde ikke kunde savnes; og deels maatte jeg sige mig selv, at ikkun ved en udført Motivering den Præsumtion kan tænkes overvindelig, som et Minoritets-Votum maa være beredt paa at møde, hvorved den Enkelte adskiller sig alene fra en overvægtig Majoritet.

I en Sag, hvor jeg af ganske Sjel har deelt ikke alene Interessen imod de servile Anti-Reformere, men ogsaa Interessen for et liturgisk Forbedringsværk efter det foreliggende Udkast med Commissionens øvrige Medlemmer, er det ikke uden Selvovervindelse, at jeg har bestemt mig til det her foretagne Skridt. Imidlertid holder jeg mig forvisset om, at Deres Høiærv. vil lade Reenheden af den Interesse vederfares Ret, hvoraf dette Skridt alene er fremgaaet. I en Række af Aar har jeg arbeidet for de kirkelige Anskuelser, der her ligge til Grund; de ere sammenvoxne med min hele Betragtning af den evangeliske Kirkes Væsen og Velvære, og jeg har ikke kunnet miskjende Forpligtelsen til, ikke at lade mig afholde ved ydre Hensyn fra at forsøge at skaffe disse Anskuelser Indgang ved et liturgisk Ultimatum i det afgjørende Tidspunkt. Jeg har derfor ogsaa bestemt mig til at lade nærværende Votum udgaae i Trykken i Fortsættelse af Fakultets-Betænkningen, med hvilken det staaer i den nærmeste Forbindelse.

Om jeg end tør ansee det overflødigt, finder jeg dog Opfordring til at tilføie, at en Forskjellighed i Aands-Retning, som den, der udtaler sig i dette Votum, intet kan forandre i min Paaskjønnelse af, hvad Kirken og vi Alle skylde Deres Høiærv., Deres Indsigt og Deres Personlighed i denne vigtige Sag.

Ærbødigst og høiagtelsesfuldt

H. N. Clausen. *)

Fra Mynster til hans Hustru.

Everdrup d. 15. Mai 1841.

Skiøndt det kun er 12 Timer siden jeg forlod Dig, sidder jeg dog allerede her — i en lille ganske rolig Have-

*) Jvfr. Forf.'s Skrift: „Under hvilken Form maa den reviderede Liturgie ønskes indført o. s. v.?"

stue, 10 Mile borte — og skriver disse Linier, for at de kunne afgaae, naar Posten behager.

Ved Reisen var intet Mærkeligt, uden at jeg spiste Frokost hos Provst Mellerup i Greve. Han er en meget venlig Vert, og jeg tog det Løvte af ham, at han maatte spise hos os, naar han kommer ind i Terminen. De øvrige $6^1/_2$ Miil lukkede jeg ikke Munden op; der var heller ingen Reisende paa Veien, og jeg læste uforstyrret i „Gamle Minder". Den lader sig godt læse, skiøndt den ikke er betydelig, og indeholder endeel Passiar, især i det Komiske. Jeg kan hidtil bedst lide Elisabeth; Norden synes at være en temmelig troløs og egoistisk Person; men jeg er da endnu ikke ved Enden. — I Eftermiddag kom jeg igiennem smukke grønne Skove; men det var koldt og graat, og der var endnu slet intet Liv paa Landeveien, saa jeg følte mig ret eensom. Men saa tænkte jeg paa Dig og alle vore Kiere, og saa tænkte jeg, at

I det Fierne er altid nær
De Elskte, som troe sig blive —

saa syntes mig ogsaa, at jeg havde Eder ganske nær, uagtet jeg kiørte bort fra Eder. Det hialp, og jeg læste videre i min Bog.

Nu er jeg hos en Præst Brøchner, Broder til den navnkundige Manuducteur. —

Udby d. 26. Mai 1841, Onsdag Aften.

— I Mehren havde jeg det ret godt, men i Langebæk — hvor jeg var i 2 Dage — fortræffeligt. Kallehauge er maaskee det yndigste Sogn i hele Siellland; hvor man vender sig, er der deiligt, og dertil havde vi det deiligste Veir. Præstegaarden er særdeles god; ved Haven er der en Lund, hvorigiennem Langebæk — som er en stor Mølle-Aa —

risler og tildeels falder i Kaskader. Tre større og mindre Herregaarde ligge tæt eller dog nær ved Præstegaarden; der boe 3 unge vakkre Familier, som leve i den bedste Harmonie. Konerne ere tildeels endog smukke. Blandt dem er en Fru Theil, en Datter af en Krigsassessor Wilstrup, hvem jeg har confirmeret, og som tog meget kierlig imod mig. Hun sagde mig, at hun levede meget lykkelig, havde en god Mand, 3 vakkre Børn, elskede Landet og slet ikke savnede Kiøbenhavn. Det skal i alle Henseender være en „excellent" Kone. — Præsten Nielsen er ogsaa en excellent Mand, og prædiker meget godt.

Derfra kom jeg i Aftes til Øster-Egitsborg. Præsten Søtoft er, som Du veed, et mislykket Genie; men hans Kone er godlidende, og der var godt Selskab — saa jeg havde det ret godt, undtagen under Søtoft's uendelige og keedsommelige Prædiken*).

Egnens nyeste Nyhed er, at Thorvaldsen i Aftes Kl. 7 afgik med det kgl. Dampskib under Sang og Bekrandsning af alle Præstøes Indvaanere, saa at endog alle Boutiker i Præstø skulle have været lukkede.

Jeg glæder mig ved at tænke, at maaskee endnu et lille Brev fra Dig er underveis, og vel træffer mig med det Første.

Torsdag Middag.

Som jeg tænkte, saa skeede det; da jeg kom fra Kirken, laae Dit kiere Brev paa mit Bord. Tak, megen Tak for det; jeg forlanger Brevene slet ikke bedre. Det var kierligt som Dit Hierte, og interessant, som Kiøbenhavn; det vil sige, det indeholdt adskillige fortvillige Efterretninger, som Du kun kan sende mig, men jeg ikke Dig.

*) „Nogle christelige Ord, nogle moderne Anskuelser" — siges der i Visitatsbogen om den.

Hils Fru Hohlenberg ret hiertelig fra mig. Du kan fortælle hende, at naar Thorvaldsen om Aftenen sad og spillede Lotterie med Baronessen, saa faldt hun i Søvn; Taanden paa Lyset voxede til en forfærdelig Høide — men Th. sad ufortrøden, og trak Nummerne, og flyttede selv Brikkerne baade for hende og sig selv.

Kiør endelig brav omkring i det deilige Veir; thi jeg tager det meget ilde op, dersom I ikke bruge mange Penge til Kiørsler under min Fraværelse. — —

St. Clemens Præstegaard, d. 19. Juli 1841, Mandag Aften.

Naar Du modtager dette Brev, vil Du tillige modtage et andet, hvoraf Du vil see, at det ikke er min Skyld, at Du ei før har hørt fra mig. Jeg skrev strax efter min Ankomst i Fredags, da man sagde, at et Skib skulde afgaae om Løverdagen; men det blev udsat til Mandag. — — Vi sidde nu saaledes adskilte ved det vide Hav, uden at kunne høre Noget fra hinanden; thi jeg vil heller Intet kunne høre fra mit kiere Hiem, før Paquetten kommer, tidligst paa Fredag. Dog, den Tiid gaaer ogsaa.

I Rønne havde jeg det virkelig godt. Provst Steenberg, Amtmand Krabbe og Rector Bohr med Flere ere vakkre Mænd, og der hersker en behagelig Tone i Byen. — Den ene Dag var jeg hos Rector Bohr, som, da jeg besøgte den latinske Skole, modtog mig med en latinsk Tale og en Velkomstsang, som jeg vedlægger.

Rønne er en temmelig stor By, men har ingen anseelige Huse, slet Brolægning, i flere Gader og paa Torvet aldeles ingen, og intet Smukt uden nogle ret nette Haver og Stranden.

Overalt har jeg, med Undtagelse af et Par curieuse Kirker, endnu intet Mærkeligt seet paa Bornholm. Alt er

endnu i en Begyndelse til Cultur; Veiene slette, Skovene smaa, lave og forhuggede, og man sporer overalt, at Bornholmerne ikke ere vante til at blive regierede. De sende deres Børn i Skolen, naar det behager dem; Ungdommen kommer til Visitats, hvis det behager den — men de Fleste behager det at blive borte. Saaledes havde jeg i Dag i et Sogn paa over 800 Mennesker kun 23 Unge, der stode frem paa Kirkegulvet. Men de Ældre ere for det Meste flittige Kirkegængere, og det er godt at mærke, at Bornholmerne ere et opvakt Folk.

I Gaar Aftes kom jeg til Nyker (ↄ: Nykirke Sogn). Der var det fattigt. I Aftes havde vi et stærkt Tordenveir og Storm; det regnede ned i min Seng, men jeg sov dog ret godt. I Eftermiddag ankom jeg her hos en gammel Præst, og her er Alting gammelt. Men skiøndt det saaledes er gammelt og fattigt omkring mig, og skiøndt det er blæsende, koldt og fælt Veir, maa Du dog ikke troe Andet, end at jeg er fornøiet. Uagtet det lidet Antal Unge i Dag havde jeg dog megen Fornøielse af min Visitats.

Paa Fredag har jeg en Hviledag, og skulde besee Hammershuus og Bornholms øvrige fornemste Herligheder. Jeg befinder mig meget vel i Øvrigt, og slutter min elskede Kone og mine elskede Børn i mit Hierte og i min Bøn.

Øster Larsker d. 24. Juli 1841.

— Jeg vil nu fortælle Dig lidt om min videre Reise. Fra Clemensker's gamle Rønne og gamle udlevede Præst kom jeg til Mag. Adler i Hasle. Der var, som Du vel kan tænke, kiøbenhavnsk. Men hvad der rørte mig mere, var, at Adler, uagtet al hans Hegelskhed, har ret gode Gaver til at prædike og tager sig af sit Embede, og at hans Kone, som er en god En, finder sig saa yderst lykkelig

i Hasle, uagtet hun dog er en kiøbenhavnsk Dame. I Menigheden troer jeg ogsaa, at man holder af dem.

Fra Hasle kom jeg til Olsker (ɔ: St. Ols Kirke). Der var ogsaa meget ordentligt. Præsten er en ret fornuftig og dygtig Mand, og hans Kone kiøn og godlidende. Men skiøndt jeg forsaavidt havde det godt, saae det dog i Torsdags Aftes meget mørkt ud. Det havde øsregnet det Meste af Dagen, ligesom de foregaaende Dage, og dette er saa meget desto besværligere paa Bornholm, som Brolægning, Veie og Gangstier ere meget maadelige, og man paa Kirkegaarden vader i Græs til midt paa Benene. Det saae ud til samme Veir næste Dag, og dette var den eneste Dag, jeg havde til at besee det Mærkeligste her paa Øen; i saadant Veir var det blevet umueligt, og — jeg havde endnu Intet hørt fra Dig. Men denne Dag blev dog en ret glædelig Dag. Da vi skulde kiøre, klarede det op, og i det yndigste Veir besaae vi Klipperne, Hammershuus's Ruiner, Levningerne af Corfits og Eleonore Ulfeld's Fængsel, Fyrtaarnet m. M., hvilket Alt er saare interessant, men hvorom Du nu ingen Beskrivelse maa forlange. Da jeg kom hiem om Middagen, var der et Bud fra Provsten med — Dit Brev, og saaledes var min Glæde fuldkommen. Med aldeles let Sind kiørte jeg da om Eftermiddagen hen til andre høist mærkelige Puncter, nemlig „Helligdommen", som er en Fieldkyst, om hvilken man ikke let kan giøre sig en Forestilling, naar man ikke har seet den; og Vandfaldet i „Dynddalen", hvorom Adler forud havde sagt mig, at det var ligesaa smukt som mange Vandfald i Schweiz, hvorhen de Reisende drage i store Skarer. Det var ogsaa virkelig saa grandiost, som man kan forlange, og jeg fortrød ikke, at jeg, for at komme derhen, maatte klattre maaskee den besværligste Vei, jeg nogensinde er gaaet.

Ovenpaa saa meget Godt kierede jeg mig kun lidt om, at jeg kom til en udlevet Præst i Ro, der bestandig ligger i Sengen, og i en Præstegaard, fuld af Rotter, men hvor jeg dog havde det ret taaleligt. Værtinden der var en af de bornholmske Fruer, som gaae i Bondeklæder.

I Aften er jeg kommen her, hvor jeg for denne Gang siger Dig Godnat.

Øster Mariæ, Søndag Aften.

— I Gaar kiørte jeg atter ad en halsbrækkende, men deilig Vei, over en Aa, som styrter sig ned i en vild Field-Egn. I Dag har jeg atter seet et Vandfald, som vel ikke var saa storartet som det i Forgaars, men dog meget smukt. — Her er jeg ankommen i Aften hos en gammel Præst —.

I Morgen Aften skal jeg tilføie et Par Linier fra Svaneke, hvor jeg skal boe hos Byfogden; thi der er ingen Præst, da Borgen, som er kaldet dertil, endnu er paa Christiansø, Præste-Enken er reist, og Præstegaarden under Bygning. — — —

Ny Lars d. 1. August 1841, Søndag.

Den Nye Lars, som staaer øverst paa denne Side, er enten en „Ny Laurentius" eller en „Nicolaus"; thi den bornholmske Udtale er temmelig barbarisk.

— I Morgen afgaaer jeg her fra Landet. Planen er denne: Kl. 8 henter Provsten mig for at bringe mig til „Almindingen", der passerer for den smukkeste Egn paa Bornholm. Der skal jeg tilbringe Formiddagen. Om Eftermiddagen: til Christiansø, hvor jeg da bliver paa Tirsdag. Paa Onsdag vilde jeg da med Commandantens Kutter gaae til Cimbrishamn, blive der om Natten, og derpaa i en egen leiet Vogn kiøre til Lund. I Lund vilde jeg til-

bringe Fredagen, og da om Løverdagen, enten over Malmø eller over Helsingborg og Helsingøer, see at kunne naae Kiøbenhavn og Dig. Men Du seer nok, at alt dette er høist usikkert; thi Modvind eller Vindstille kan giøre, at Søreiserne maae udsættes.

Min Visitats paa denne Ø er nu til Ende; men, uagtet Alt er gaaet godt, negter jeg dog ikke, at jeg er glad ved at være færdig, og at jeg anseer det for behageligere at have bereist Bornholm, end at bereise det. Dertil kan vel det afskyelige Veir, vi for det Meste have havt, have bidraget; men der ere ogsaa andre Aarsager. Bornholm er ikke blot et interessant, men et smukt Land; men Agerdyrkning, Veie og næsten alt Andet er meget tilbage. Bornholmerne ere et opvakt, klogt Folkefærd, men neppe meget gemytlige, og den Orden, som en Regiering indfører i et Land, savnes hos disse temmelig uregierlige Mennesker. I de fleste Præstegaarde er der fattigt, og der udkræves en uendelig Tiid til at spise, til at faae en Vogn forspændt o. s. v. Kirkerne ere vel propfulde, men saavel af den voxne Ungdom som af Skolebørnene komme ikke Flere, end der have Lyst, ofte neppe en Trediedeel af dem, der skulde komme. En Avis har jeg ikke seet herovre. —

Uagtet alt dette er dog Tiden gaaet ret godt, og Afvexlingerne have noget Interessant. I Gaar var jeg hos den 86 Aar gamle, ikke meget værdige Præst —*). Hans Kone er 82 Aar, og har i de sidste 30 Aar næsten ikke kunnet komme ud af Stuen for Gigt. I den Deel af Huset, hvor jeg var, var der ikke en Laas; men Dørene trykkes i og trækkes op ved et Seglgarn, eller lukkes med en Krog.

*) I Visitatsbogen hedder det: „Ved Tillysningen om Visitatsen skal han have tilføiet, at „Fæhovederne og Dosmerpanderne kunde blive borte“.“

At Vinduerne hverken kunne lukkes op eller i, forstaaer sig, og jeg maatte sidde med Hatten paa for at udholde Trækken. Men derfra kom jeg her, og fandt det bedste Qvarteer, jeg har havt siden Rønne. — I Aften seer det ogsaa ud til godt Veir, saa jeg kan haabe en behagelig Tour baade til Almindingen og Christiansø. Søluften giør mig veltilmode, og uagtet alle Uleiligheder paa Paquetten var jeg dog i meget godt Humeur.

Dersom Veiret vil blive taaleligt, kan min svenske Reise blive ret interessant. Dog ønskede jeg ogsaa her nok at have reist. — —

Til (daværende Overauditeur) O. Müller.

Roeskilde d. 10. Julii 1842.

Kiere Müller!

Hermed sender jeg Dem Manuscriptet til min Landemodes-Tale, som jeg ønsker trykt bag i Acten. Men da jeg har 2 andre Taler under Pressen, og gierne vilde forsende dem alle tre under Eet til mine gode Venner, saa ønskede jeg den gierne snarest muligt.

Megen Tak for Meddelelsen af Deres Skrivt*). Ørsted har faaet sit Exemplar; Hvidt er her ikke i Dag, men skal faae sit i Morgen. Jeg har hidtil kun læst de første Blade, og De vil ikke vente, at jeg skulde være enig i Principerne. Jeg tilstaaer, at det forekommer mig, som om De selv heller ikke er enig dermed; thi naar man f. Ex. erkiender, at Mængden ikke er skikket til at udøve de vigtigste politiske Functioner, saa er der jo ingen „Lighed". Men Sligt vilde her være for vidtløftigt at afhandle.

*) „Om Valgret og Valgbarhed, med særdeles Hensyn til de danske Provindsialstænder".

Hvad vi have foretaget i Stænderforsamlingen, vil Tidenden berette. Den vil imidlertid kun give et ufuldkomment Billede af, hvorledes der er blevet vaaset i Anledning af Lehmanns Anfald paa Castenschiold, og i Anledning af en Disput om, hvad Steenfeldt i et Foredrag har sagt eller ikke sagt. Det forekommer mig, som om disse Forsøg i den ædle Konst at vrøvle overgaae hvad der tilforn er blevet præsteret her; dog ere vi gamle Deputerede temmelig vante til Sligt, men de Nye ere meget forundrede.

Deres

Mynster.

Roeskilde d. 14. Julii 1842.

— Om Valgret og Valgbarhed kunde være Meget at sige; men jeg maa tilstaae, at jeg for min Deel endnu ingenlunde er paa det Rene hermed. Kun maa jeg paatvivle, at Valgene bleve sikkrere og bedre, fordi Vælgernes Antal blev større, hvad enten Valgretten blev benyttet af en Mængde, som ligesaa let eller endnu lettere vilde være til Priis for Enhver, der vilde løbe afsted med den, eller den — hvad snarere vilde være Tilfældet — blev desto mere ubenyttet, med jo Flere den skulde deles. Jeg vil i denne Henseende kun bemærke, at vore Fæstebønder ere i en ganske anden og mere uafhængig Stilling end de engelske Forpagtere, efterdi Hine ikke — som vore liberale Herremænd saa gierne vilde — kunne drives fra Hiem og Gaard; og at det noksom har viist sig, at Fæstebøndernes Valg ingenlunde staaer under Herremændenes Indflydelse, hvor maadeligt det endog ofte er gaaet til dermed.

I Øvrigt maa jeg erindre, at constitutionelt ingenlunde er synonymt med demokratisk. Demokratiet er

en Regieringsform, som til Nød i rolige Tider kan gaae an i et lille Canton eller en enkelt Stad, og vil dog der hindre enhver kraftig Regieringsbeslutning. I større Stater fører Demokratiet med sig en Bevægelighed, som giør, at man aldrig veed, hvorledes man har det, et Demagog-Herredømme, som modarbeider enhver virkelig Fortieneste, og tilsidst ender med et Tyrannie, hvilket rigtignok ikke har længere Varighed end alt det Øvrige — indtil Folket er saa opslidt, at det synker i en aandelig Død, eller bliver til Priis for en Erobrer. Endnu maa jeg erindre, at vi, der ansee de moralske Garantier for de eneste paalidelige, som derfor ikke ønske, at Tiid og Kraft, som skulde anvendes paa værdigere Formaal, anvendes paa at søge Former, medens Det, der udgiør et Folks sande Held og Hæder, i det mindste ligesaa godt kan skride frem under de Former, som blandt Andet have den Fordeel, at de ere bestaaende, og ikke først skulle søges, og kuldkastes for atter at søges: vi fortiene ikke at kaldes „Stilleſtandsmennesker"; thi det kunde vel være, at vi ligesaa ivrigt søgte Fremskridt — kun langt væsentligere. Mindst fortiene vi at skildres, som det er skeet paa en af de første Sider af Deres Skrivt (jeg har laant det ud, og kan derfor ikke citere Ordene nøiagtigt), som om vi vare nedsunkne i en aandelig Død, og hadede enhver Livsbevægelse. Heller ikke veed jeg, hvorfra De har den Erfaring, at, naar Mennesker have det godt, attraae de ingen Forandring; thi Erfaringen siger vel snarere, at der er Intet, Folk mindre kunne taale, end gode Dage. Dersom Higen efter Forandringer fremdeles var noget saa Priseligt, da maatte man jo vogte sig for at skaffe Folkene en Tilstand, hvori de kunde føle sig tilfredse, for at de ikke skulde synke i den aandelige Død.

Herude er intet Nyt, men paa Mandag vil Ussing's Finants-Petition komme til Indledning. Vore Radicale vinde ikke meget Terrain, hverken ved deres Fremfærd her eller ved deres Artikler i „Fædrelandet". B. Christensen har villet, at Bang og Ussing skulde udelukkes fra alle Comiteer, men dette har dog Lehmann ikke villet indrømme. Derimod arbeide de ivrigt for at skaffe Vei-Hansen og Sidenius ind i Comiteer.

— Lev vel og hils!

Deres

Mynster.

Fra Kolderup-Rosenvinge til Mynster.

Lyngby d. 21. Juli 1842.

Jeg har fra Reitzel modtaget Deres Tale over Brøndsted og Prædikenen ved Stændernes Aabning, og jeg har havt saa megen Glæde af at læse dem og forelæse dem for min Familie, at det vilde være meget utaknemligt af mig, om jeg ikke, var det kun og i nogle faa Linier, bragte Dem, kjæreste Biskop, min hjerteligste Tak. Maatte nu kun Stændertalen ret bære Frugter! men De kan altid sige med Goethe: „Ich habe meinen Pfeil abgeschoßen; er hat wohl irgendwo getroffen!" — Da Stemann har spaaet Directionen, at den skal leve evigt, er den ret for Alvor betænkt paa at befæste sin Sundhed: Selmer (for at jeg skal begynde nedenfra) er reist til Pyrmont paa Nørrebro, jeg til Kissingen i Lyngby, Hansen foretager imorgen en Sundhedsrejse til Sorø, og, naar han kommer hjem, rejser Engelstoft til Augustenborg. Hvorledes nu disse Cure ville bekomme Directionens øvrige Medlemmer, maa jeg lade uafgjort; men min Brøndcuur synes til Dato at

bekomme mig temmelig godt — dersom jeg ikke i Længden skulde blive altfor udvandet! Jeg staaer op Kl. 5, drikker en forsmædelig Hoben Vand, driver meget omkring i Mark og Skov, til Fods, til Hest og til Vogns, faster og morer mig saa godt jeg kan; kort, jeg agerer Brøndgjæst, saavidt som det lader sig gjøre i Lyngby og Directionsdagene i Kjøbenhavn ville tillade. Med det første agte vi at hjemsøge Roeskilde, dersom ellers de „Herren Staaten" have Tid til at modtage Besøg af Dagdrivere. — — — — — Da De neppe studerer „Neue Zeitung", og det dog maaskee kunde more Dem at see, hvorledes en af dens Berliner-correspondenter forstaaer at philosophere, vedlægger jeg en Lap af samme fortræffelige Avis; jeg tager somme Tider smaa Dosis af den, ligesom af —, naar jeg ikke har engelsk Salt ved Haanden. — Mange Hilsener til Deres Frue og til den øvrige Familie fra mig og Mine.

Deres hengivneste

Kolderup-Rosenvinge.

Fra Mynster til Kolderup-Rosenvinge.

Roeskilde d. 25. Julii 1842.

Næst bedste Tak for det i Gaar modtagne, særdeles kierkomne og fornøielige Brev, sendes Dem herved, min kiere Ven! en latinsk Tale*), som gierne kunde forbleven utrykt, og som ogsaa var bleven saa, dersom ikke Stifts-provsten endelig vilde havt, at den skulde ledsage Lande-modes-Acten. Den træder saaledes frem uden al Pretension, og har heller ikke Aarsag til at giøre nogen, da den intet Nyt indeholder, og det Gamle kun ufuldkomment fremsat.

*) „De notione ecclesiæ" (Bl. Skr., 6. Bind).

Jeg haaber, at De fremdeles befinder Dem vel i Kissingen. Min Familie finder det meget behageligt i Roeskilde, og jeg saamænd ogsaa, da det tegner til at gaae ganske maneerligt i Stænderforsamlingen. Lehmann klemmes skikkelig imellem Skiolde, og det menes, at hans Mangel paa Grundighed i Kundskaber og Tænkning endog er nær ved at blive ham selv mærkelig. B. Christensen giør ingen Lykke, hverken som „Publicist“ eller Menneske.

Af Andragender i denne Retning have vi hidtil ingen mærkværdige, undtagen den gamle keedsommelige om Trykkefriheden, hvorved dog Clausen holdt en ganske mærkelig Tale, som gav Lehmann Anledning til at bemærke, at det ikke var om Indskrænkninger i Trykkefriheden, der androges. Clausen's Tale bidrog uden Tvivl Meget til, at der blev saa stor Majoritet for en Comitee. Comiteen skal først vælges i Dag, og jeg vil haabe, at jeg ikke, som sidst, kommer i den. Ussing rørte sig aldeles ikke i denne Sag.

De bedste Hilsener fra os Alle til Dem og alle Deres. Tak for det tilsendte opbyggelige Fragment af „Neue Zeitung“. Da vi her ikke see „Deutsche Jahrbücher“, kunde man let gaae tilbage, dersom man ikke undertiden læste slige Artikler.

Deres hengivneste

Mynster.

Ørsted befinder sig vel. Vi vare i Gaar Middags hos ham, og kiørte om Eftermiddagen i Omnibus — hvoraf Roeskilde har tre! — til Boserup Skov.

Fra Kolderup-Rosenvinge til Mynster.

Lyngby d. 28. Juli 1842.

Kjæreste Biskop!

Jeg havde ikke troet, at jeg saa snart atter skulde takke Dem for et nyt Skrift. Det havde virkelig været stor Skade, om det ikke var blevet trykt, ikke blot fordi Folk her kunne overbevise sig om, at man kan skrive smukt og tydeligt Latin uden Phraser, men især fordi Gjenstanden vistnok er af stor Vigtighed. I det Mindste har jeg havt godt af denne Tale, da jeg netop i Vinter har læst flere Angreb af Katholiker paa det protestantiske Begreb om en „usynlig Kirke", hvilke gaae ud paa, at det netop er dette formeentlig vilkaarlige Begreb, der skal være Aarsag i, at Protestanterne ikke have nogen virkelig Kirke og at de med Uret overføre Skriftens Prædicater om Kirken paa den kun i Indbildningen existerende Kirke; og jeg tilstaaer, at jeg har været temmelig tilbøjelig til at betragte den usynlige Kirke som en idealsk. Jeg har forresten en langt højere Tak at bringe Dem end min egen, dog ikke for denne Tale, men for Deres Prædiken ved Stændernes Aabning. Jeg var nemlig igaar hos Dronningen, som paalagde mig at takke Dem for denne Prædiken, som hun havde læst med stor Fornøjelse; hun vilde selv have tilskrevet Dem, dersom ikke Upasselighed havde hindret hende. — Mit Ophold i Kissingen er bleven noget forstyrret ved Efterretningen om de to unge Boje'rs Død*); — det vil sikkert ogsaa gjøre Ørsted meget ondt for Fritz B., som var et sjeldent dygtigt og elskværdigt Menneske, naar man kjendte ham nøjere. —

---

*) Ved en ulykkelig Seiltour. Den yngre Broder var ogsaa en ualmindeligt dygtig Student.

Nær havde jeg glemt at takke for Stænder-Efterretningerne; de vare mig saa meget kjærkomnere, som Stændertidenderne uagtet al deres Hurtighed dog ikke kunne løbe omkaps med et Brev.

Deres hengivneste
Kolderup-Rosenvinge.

Fra **Mynster** til Dr. **Brammer.**

Kiøbenhavn d. 11. Octbr. 1842.

Det er først nu, at jeg kan meddele D. H. officiel Underretning om Deres Kaldelse her til Stiftet, skiøndt den allerede er næsten en Maaned gammel. Jeg behøver ikke at sige Dem, hvor meget denne Udnævnelse glæder mig, og hvor meget jeg ønsker og haaber, at De maa finde Dem tilfreds i den nye Stilling. Som det altid er mit Ønske og min Bøn at erholde værdige Mænd i Stiftet, saaledes er i Særdeleshed, hvor De nu kommer hen, Trangen temmelig stor. Den nu afdøde Sognepræst var efterhaanden bleven sløv, og levede nok mere for de materielle end for de aandelige Interesser. Derved ere uden Tvivl de Fleste i Menigheden blevne ligegyldige med Hensyn til det kirkelige Væsen; Adskillige have derimod søgt deres Opbyggelse i andre Kirker og Conventikler. Der ere under Vacancen indkomne flere Ansøgninger om Tilladelse til at søge fremmed Præst, hvorpaa der imidlertid er givet den Beskeed, at dersom Vedkommende, efterat en ny Sognepræst var beskikket, fornyede deres Ansøgning, vilde den komme i nærmere Betragtning. Jeg haaber, at disse Ansøgninger nu ikke ville blive fornyede.

— — Guds Velsignelse ledsage al Deres Idræt!

Stedse af Hiertet Deres ærbødigst hengivne
Mynster.

Til J. H. Paulli.

Herfølge d. 29. Julii 1843.

— Hvad Magister Adler*) angaaer, da er det virkelig en meget vanskelig Sag. Ved for hurtigt at foretage Noget imod ham, kunde man let giøre den partielle Forvirring total, og skiøndt dette dog ventelig bliver Enden, saa er det dog bedre, at det kommer af sig selv, end at man skulde høre Bebreidelser for, og maaskee selv bebreide sig, at man ved en for hurtig Indgriben havde fremskyndet det sørgelige Resultat. Provsten har lovet at underrette mig om, hvorledes det videre gaaer med ham derovre, og da faaer man at see, hvad der er at giøre derved. I alt Fald vilde jeg først tale med hans Fader, for at giøre Løsningen af Knuden saa mild som muligt. —

Skiørpinge d. 17. Julii 1844.

— Meddelelsen om Martensen har frapperet mig, men ingenlunde ubehageligt. Vil De hilse ham ret hierteligt og sige ham, at egentlig kan man ligesaa lidet raade i denne Slags Sager, som i Ægteskabs-Sager, da det her just kommer an paa det Individuelleste i Mennesket; og dersom jeg kunde tale med ham, vilde min Samtale kun gaae ud paa at føre ham ind i det præstelige Liv paa Landet, for at han ret kunde prøve sig selv, men ikke paa at tilraade, og endnu mindre paa at fraraade. Det vilde vel giøre mig ondt, om han skulde tabes for Universitetet; men det vilde igien glæde mig, om han kunde vindes for Kirken, og det kunde vel være, at han i disse Tider kunde finde sig fuldt saa tilfreds ved at kunne virke i Kirken og ved Skrivter, som ved Forelæsninger. —

*) Han havde nylig udgivet det Skrift, hvis Fortale vakte saa megen Opsigt.

Til P. Bergenhammer.

Kiøbenhavn d. 29. August 1843.

Kiereste Hr. Sognepræst!

De vil nu af Aviserne have seet Stadfæstelsen paa min Efterretning*), og jeg haaber nu, at Constances Sind er kommet til Rolighed. Den lange Henstand beroer derpaa, at Cancelliet aldrig communicerer en Udnævnelse, før Kaldsbrevet er underskrevet, og at dette naturligviis varer en Tiid, naar Kaldsbrevet skal til Fohr og tilbage igien. Naar Aviserne ellers strax bekiendtgiore en Udnævnelse, da erholde de Efterretningen fra Cabinets-Contoiret; men herved maa der være Vanskelighed, saalænge Cabinetssecretairen er fraværende. Ogsaa savne vi — Fribert; thi han var mere om sig for at erholde Nyheder. — I Øvrigt kan Constance aldeles berolige sin Samvittighed**); thi naar en Udnævnelse er, som det hedder i Konstsproget, kommen ned fra Kongen, er den ingen Hemmelighed mere, og naar man har Sagen fra en saa paalidelig Kilde som Ørsted, kan man gierne sige den til hvem det skal være.

Om De skal tilskrive Kongen et Taksigelses-Brev, er et tvivlsomt Spørgsmaal. Paa den ene Side kan jo Kongen ikke være tient med at modtage Skrivelser fra Alle, hvilke han udnævner; men paa den anden Side ere her ganske særdeles Omstændigheder, da det alene er Kongens Naade og Deres Menigheds Yndest, De har at takke for Udnævnelsen. Dersom De altsaa vil tilskrive Kongen et saa smukt Brev, som det, De har tilskrevet mig, saa troer jeg, det

*) At han, som før var Katechet i Maribo, nu var udnævnt til Sognepræst der. Byens Borgere havde, ved Kongens Besøg, udtalt Ønsket herom. († 1875).

**) Fordi hun havde sagt det til Adskillige.

vil være ham behageligt, saa meget mere som De vel ikke faaer Leilighed til i Efteraaret personlig at giøre ham Deres Opvartning.

— Vi alle hilse hierteligst, og glæde os daglig over, hvad der er skeet.

Stedse Deres hengivneste

Mynster.

Til hans Hustru.

Mai 1843.

— Jeg har paa disse mine Reiser mange Tilfredsstillelser og Fornøielser, og naar jeg om Aftenen kommer ind i min Stue, og saa tænker paa mine Kiere derhiemme, saa er jeg et meget lykkeligt Menneske, og føler, hvor meget jeg har at takke Gud for. — Fra Fodby kom jeg til Vallensved, hvor jeg i Buchholtz*), som kun er 29 Aar gl., men seer ud, som om han var 39, lærte en fortrinlig Prædicant at kiende, mindre i det følelsesfulde, end i det alvorlige og dog gribende Genre. Han nyder almindelig Agtelse her i Egnen. —

Høve, Julii 1844.

— Jeg siger i Kirkerne, i mine Taler og Katechisationer min Mening uforbeholdent, og da de ikke kunne negte, at jeg fører christelig Tale, og da Menighederne høre til med megen Andagt, saa maae de skikke sig deri. Udenfor Kirken undgaae vi paa begge Sider Stridsspørgsmaalene. — — I * * hørte jeg en Prædiken af —, hvis Begyndelse viste, at han kunde være bleven en god Prædicant, skiøndt hans Stemme og Gebærder have noget

*) † 1874.

Plebejisk. Men saa kom han til sit egentlige Thema: „Den snevre Port, det er Daaben“; og saa blev det reent galt, baade i Henseende til det, han vilde sige, og det, han virkelig sagde; thi det var ganske forvirret Tale og idelige Gjentagelser, da de godt Folk, som vente paa Aanden, naturligviis ikke forberede sig. —

— (Uden Aarstal.)

— Nu en Hemmelighed, som jeg har Lov til at betroe Dig, men ikke nogen Anden. — er bleven forlovet med en theol. Candidat —, Laudabilist. Dette er nu meget godt; men dog var Faderen meget beklemt, da han i Morges fortalte mig det. Han kiender slet ikke —; men der er skrevet ham til, at han er et skikkeligt Menneske, men at han hører til „de Hellige“. Datteren har allerede tidligere havt Anlæg hertil, og oftere været meget melancholsk; og nu frygter han for, at det skal gaae ham med hans Børn, som det gik — med hans: at de ville fordømme ham ned i Helvede. Jeg trøstede ham, saa godt jeg kunde; jeg forestillede ham, at „Hellighed“ dog ikke er den værste Feil, Ens Børn kunne forfalde til; at Hellighed har mange Gradationer, og at de mildere Grader endda kunne være ret elskværdige; at det ikke er sieldent, at unge Mennesker i deres Gærings-Periode komme ind i dette Væsen, men at det siden taber sig; og at, naar Pigen har Hang hertil, saa kunde man befrygte, at det vilde taget en meget farligere Retning, dersom hun var bleven ugift, end naar hun kommer i en huuslig Stilling, hvor dog Meget vil afdrage hende fra Grublerier. — Jeg sagde ham ogsaa, at det ofte gik bedre, naar der i Familien eller paa andre Maader vare nogle Vanskeligheder; thi det styrker undertiden Kierligheden, at der er

Noget at overvinde, medens den ofte svækkes, naar Alt gaaer saa let.

— — Mine Tanker ere idelig paa Nørregade, hos den eensomme Joachim og hos de, formodentlig ikke meget eensomme, gifte Børn. — Jeg er forvisset om, at Sorgen vil gavne Joachim til større Modenhed og Fasthed, end han ellers vilde have opnaaet, og at Gud rigelig vil erstatte ham, hvad han har tabt.

Til Bisſkop Brammer.

Kiøbenhavn d. 17. Mai 1844.

De ville, kiere Hr. Biskop! modtage min hiertelige Lykønskning til den heldigen overstandne huuslige Begivenhed. De har nu just det dobbelte Antal Børn imod mig — derved jo vistnok ogsaa det dobbelte Antal at sørge for; men jeg glemmer aldrig, da jeg første Gang af en gammel Bonde hørte det Ord: „Vi vide ikke, om det er os, der føde Børnene, eller Børnene, der føde os"; thi Manden kunde belægge sine Ord med sit eget, mig velbekiendte, Exempel. Han anførte, at hans Nabo havde en ligesaa god Jordlod som han, var en ordentlig og ædruelig Mand, havde ingen Børn havt, og var i knappe Kaar; hvorimod han selv havde havt, troer jeg, 12 Børn, og var en meget velhavende Mand. Det er ogsaa et smukt Ord: at „vor Herre ikke skaber en Mund, uden at han jo og skaber Føde dertil". — Naar Deres Høiærv., som dog forhaabentlig snart vil skee, faaer Deres Tiender arrangerede med Finantserne, vil De jo vel og for Dem og Deres have det, hvormed vi Alle skulle — og De sikkert vil — lade os nøie.

Da jeg paa Mandag reiser paa Visitats, og i Morgen skal berede mig til at prædike paa Søndag, saa maa jeg i Dag benytte et Par Dieblikke til at skrive disse Linier.

Jeg er ganske enig med D. H. i, hvad De siger om Clausen, Eirikssøn og Madvig. Den Sidstnævntes lille Foredrag*) har virkelig trøstet mig over meget umodent Raisonnement, som ellers i disse Tider allevegnefra kommer os imøde. Clausen**) er eensidig — —; saaledes har, til Exempel, Cancelliet ikke mindste Brøde i Ritualsagen, men har giort alt Sit til at fremme den. Hvor plausibelt endog et kirkeligt Overbestyrelses-Collegium seer ud, da er jeg dog vis paa, at dersom dette Collegium kom istand, vilde Geistligheden om kort Tiid sukke efter den gamle Tingenes Orden. Hvor skulde man faae en Præsident fra til dette Collegium? —

Biskop Paludan-Müller har i disse Dage været her i Byen. Saa kiert det var mig engang igien at see ham, saa fandt vi ham dog Alle ældet og svag.

Tiden tillader mig ikke at tilføie Mere, end en venlig Hilsen fra Paulli, hvis Søn udmærker sig ved Størrelse og Dygtighed — endnu da kun legemlig. I vort Huus leve vi Gudskeelov vel; men nu kommer den Tiid, at Børnene flyve fra os. Min ældste Søn søger nu det residerende Capellanie ved Frelsers Kirke paa Christianshavn. Det er et meget lille Embede, og jeg anseer ham qvalificeret dertil; men det er meget uvist, om han naaer det.

En anden Gang haaber jeg at kunne skrive udførligere. Nu kun et hierteligt Levvel!

---

*) „Om Skandinavismens Forhold til den almindelige Cultur".
**) Hans Skrift: „Om Bestyrelsen af Kirke og Skole i Danmark".

Til hans yngste Søn
ved hans Afreise til Udlandet
d. 7. Octbr. 1844.

Fra Østersøens Bred til Napels Strande
Skal dette Blad Dig følge paa Din Vei,
Og tale til Dig i de fierne Lande,
Og sige Dig: at Du forglemmes ei,
At aldrig nogen Morgensol sig hæver
Og ingen Nat sit Mørke breder ud,
Da Tanken jo med Omhed Dig omsvæver,
Og Bønnen jo befaler Dig til Gud.

Hvert Navn, som nu Dig vinker i det Fierne,
Og minde skal engang om hvad Du fandt,
Om hvert et Sted, hvor Du har dvælet gierne,
Om hvert et Menneske, Dig til sig bandt.
Lad hvert af dem i Mindet klart Dig funkle,
Som lyse Stierner i den gyldne Rad;
Men alle dem lad aldrig dog fordunkle
De Navne, som vi skrev paa dette Blad!

Du Stort og Skiønt vil finde i det Fierne
Og Fryd og Venskab, hvor Du kommer frem,
Men dog lad Kierlighedens milde Stierne
Dig lede glad tilbage til Dit Hiem.
Derfra skal Livets Fader naadig høre
Velsignelsen, som lyder i vort Savn;
Derhen skal Livets Fader naadig føre
Dig fro igien tilbage i vor Favn. *)

*) Smlgn. „Breve fra M.", S. 197—99.

Til hans Hustru.

Vemmetofte d. 10. Juni 1845.

— Postillonen kiørte saa rask, at han maatte bede mig ikke at sætte Klokkeslettet paa Sedlen, da han var kommen tidligere, end han turde. Vi kiørte nemlig de 5¼ Miil i 4 Timer, og jeg maatte opholde mig 2 Timer i Kiøge, for ikke at komme bag paa Præstefolkene i Carise. Men jeg havde det meget godt; thi baade der og i Vognen læste jeg i Jacobi's „Woldemar", som jeg ikke har læst siden min Ungdom, og som interesserede mig meget. Siden kiørte vi den deilige Vei over Billesborg og Vallø, og i Carise hilsede jeg min gamle Egn. Der har jeg i Dag truffet Freuchen, West, Plum og en Mængde andre Præster. Kirken var propfuld af Mennesker, Alt gik godt, og i Capellet besøgte jeg min gamle Greve og Grevinde.

I Eftermiddag er jeg kiørt igiennem det gamle Spiellerup. Det er nu meget forandret, da mange Gaarde ere udflyttede; men Præstegaard og Have kiendte jeg godt igien. Ogsaa paa Vemmetofte er endeel Forandring, flere nye Bygninger — hvoriblandt et Apothek —, men Klosteret er endnu ganske det gamle, og hos Biørn staaer enhver Ting ganske paa den gamle Plads. Især rørte mig et gammelt Bord, hvor jeg saa mangen Gang har siddet og ført lystige og spydige Discurser med Mad. Biørn. Men Biørn er ikke mere quick til at raabe: Maren!*) — han er meget aflægs, og kan næsten ikke røre sig.

I Morgen Middag skal jeg spise paa Klosteret. Jeg var i Aften oppe for at giøre Priorinden min Visite, men

*) Sigter til et Besøg, som M. aflagde sin gamle Nabopræst paa den tidligere omtalte Møensreise 1832 med sin Familie. Bjørn, som allerede dengang var Enkemand, løb under Maaltidet i sin Iver som Vært idelig til Kjøkkendøren, og raabte: Maren! efter Pigen.

hun var upasselig. Hun er fyldt 91 Aar, Frk. Eppinger fylder snart 92, og Frk. Løvenørn er i det 90de.

Kongsted d. 3. Juli 1845.

— Jeg kom først til Roeskilde Kl. 7. Der passiarede jeg da med Provsterne til over 10. I Gaar holdt vi Landemode. Freuchen prædikede, temmelig jevnt, og, da Prædikenen var imod de nu herskende politiske Principer, forargede den Flere; men jeg tog mig af den, fordi han i sidste Deel havde giennemgaaet, at man ikke kan tiene to Herrer, nemlig Christus og Politiken.

Plan til „Tidsblade for den danske Kirke". (1845).

„Tidsblade — Blade, kastede i Tidens brusende Strøm, som et Dieblik dukke op, maaskee fæste paa sig en nysgierrig Tilskuers Blik, og derefter adspredes og forsvinde: hvad skulle de udrette?" — Sandsynligviis ikke Meget, og saameget mindre, som det ikke kunde være Forfatterens Agt ligesom at blive staaende ved Flodens Bred, og stedse udkaste nye Blade, indtil Overfladen for et Dieblik var dækket. Tvertimod kunde det kun være enkelte Besøg, han vilde aflægge, hvorefter han strax vilde drage sig tilbage til Egne, hvor han hellere dvæler. Han maa udtrykkelig erklære, at han med denne Begyndelse ingen Forpligtelse paatager sig; han lover ikke at træde frem, naar man forlanger eller venter det, men kun, naar han kan og vil, naar hans Tiid ikke er optagen af andre Arbeider, og naar det lyster ham atter at anstille et høist misligt Forsøg. Han veed altfor vel, at just ved de Spørgsmaal, der meest sysselsætte Tiden, er de Flestes Mening bestemt, længe for de have hørt Grunde for eller imod, — at de langtfra skimte den „Farve", Svaret

bærer; og ligesaa vel som han veed, at denne Farve er dem det Afgiørende i Sagen, ligesaa lidet har han kunnet være uvidende om, at den Farve, han bærer, ikke er yndet.

Den Forestilling, at disse Blade kun ville være til liden Nytte, har været een af de Grunde, der hidtil have afholdt Forfatteren fra at bringe Tiden det Offer, hvortil han ofte nok har følt sig opfordret. En anden og vigtigere var den, at han frygtede for at give en forargelig Striid ny Næring, at opflamme Ilden, naar den ellers af sig selv vilde døe ud. Erfaringen har lært, at man i denne Henseende ikke har at frygte for at stifte nogen Skade. En af de Gienstande, der nærmest tilbød sig, var Baptistsagen. I sig selv synes de baptistiske Bevægelser i den senere Tiid at være blevne stillere; det kunde ansees som muligt, at Baptisterne havde vundet de Fleste af dem, der kunde vindes, at Mange af disse igien vilde vende tilbage, og at Forlokkelsen i det Store vilde strande paa Folkets sunde Sands. Det har imidlertid viist sig, at der udenfor Baptisternes Kreds findes de, der drage Omsorg for, at denne Sag ikke skal uddøe, der hellere forfegte Baptisternes formeente Ret, end Kirkens virkelige, og synes at haabe, at idelige Gientagelser skulle tiene istedenfor Beviser. Under denne Tingenes Stilling kan der Intet være at befrygte, om end disse Blade skulde fremkalde ti Gange saa mange fra den modsatte Side.

Hvad denne Gang leveres, er en Svarskrivelse til Kiøbenhavns geistlige Convent*). Over Conventets Skrivelse har jeg ikke Raadighed, men Svaret vil ogsaa uden den være forstaaeligt. Adskillige Puncter har jeg nu søgt nøiere at oplyse i de tilføiede Anmærkninger.

---

*) See „Meddelelser", S. 275 fg., „Theol. Tidsskr." 10. Bd.

Fremdeles findes her en Tale ved den nylig holdte Bispevielse*). Skiøndt det ikke er Hensigten at giøre disse Blade til et Repertorium for Prædikener og kirkelige Leilighedstaler, vil dog undertiden en Tale eller en enkelt Prædiken blive optagen deri, naar sammes Indhold synes at svare til disse Blades Bestemmelse.

De udgives nemlig „for den danske Kirke". Og i det jeg sender dem ud, forestiller jeg mig, at Strømmen maaskee bærer dem hen til en eller anden alvorlig og velvillig Læser, som, i det han seer Overskriven og overveier de følgende Blades Indhold, vil sige sig selv: Det er dog en skiøn Sag med den christne Kirke i vort Land, formedelst hvilken vort hele Folk dog hidtil, „sammenføiet ved alle Forbindelsens Led, hænger fast ved Ham, som er Hovedet"**). Lad endog Forbindelsen paa nogle Steder være løs og svag — saalænge den ikke er sønderrevet, kan den dog igien befæstes, og ny Livskraft fra Hovedet giennemstrømme Legemet. En saadan Læser vilde jeg da spørge: om han ikke kan tænke sig, at en Mand, for hvem Christi Evangelium er den dyrebareste Rigdom, og hvis Livs alvorligste Stræben det var og er at giøre Andre rige med sig, en Mand, hvis Embede det er at drage om i Landets Menigheder, som vel der undertiden har fundet en sørgelig Ligegyldighed, men langt oftere seet Unge og Gamle med Glæde at samle sig om ham, som i Menighedernes Kreds har tilbragt saa mange kiere og skiønne Timer, som har forvisset sig om, at den evangeliske Lære finder Gienklang i Folkets Inderste, lever i dets Bevidsthed — at han kan forfegte den danske Kirkes Ret af ingen anden Bevæggrund, end den, at han elsker sit Folk, ogsaa dets Almue, og ikke kan ønske

*) See „Kirk. Leilighedstaler", 1ste Bd., S. 401 fg.

**) Eph. 4.

at see den given til Priis for Enhver, der vil udbrede hvilkesomhelst Lærdomme, see en Slægt at opvoxe, som er ganske løsreven fra Kirken, og denne opløst i Secter og Partier. — *)

Fra **Mynster** til Dr. **Kalkar.**

Kiøbenhavn d. 6. Febr. 1846.

Med megen Tak følger herved Schuur's Bog**) tilbage. Det er en Mand, som har varm Interesse for det geistlige Embede; men han har, ligesom Harms, en vis Jagt efter Paradoxer, og, for at sige noget Piquant, giver han ofte Sætninger, som kun i en vis Indskrænkning ere sande, en Almindelighed, som de ikke kunne taale.

Tillige følge Bunsen's og Ullmann's Skrivter om „Kirkens Fremtid". Det sidste behager mig meest; thi jeg venter i det Hele kun Lidet af Concilier eller Synoder — men Gud forbyde, at Kirken skulde blive undergiven en Synode, som havde lovgivende Magt, og hvor Bestemmelserne vilde blive tagne efter de øieblikkelige Impulser, som henreve Pluraliteten. Bunsen's Project om Kirkens tilkommende Organisation er ret et Project paa Papiret. Overalt veed jeg ikke, hvad det kan nytte at organisere et Kirke-Regimente, naar det skal staae Enhver, der vil, frit at unddrage sig det ved at oprette en ny Kirke efter sit eget Hoved.

Deres hengivne

Mynster.

---

*) Planen om disse Blade — til hvis 1ste Nr. det ovenstaaende Fragment skulde danne Indledning — kom ikke til Udførelse.

**) „Briefe an einen jungen Geistlichen". 1844.

Fra Dr. Kalkar til Mynster.

Gladsaxe d. 14. Febr. 1846.

Jeg takker Dem ret af Hjertet, kjereste Hr. Biskop! for den Nydelse, De har skjenket mig ved Laanet af de hermed tilbagefølgende tvende Bøger. Det er vel sandt, at Bunsen har altfor gyldne Forventninger, og har bragt det, som forstyrrer og forplumrer alle Forfatninger: Synd og Egenraadighed, for lidet i Anslag; ikke destomindre har hans Bog dog tiltalt mig ved den Tro og den Tillid, han har til Menneskene, og især ved den christelige Alvor, hvormed han behandler Sagen. Hos Ullmann mærker man strax Theologen og det skjønne Gemyt, som stedse røber sig i alle hans Skrifter. Hvordan end Kirken vil gestalte sin tilkommende Forfatning og Organisation, saa er det uimodsigeligt, som D. H. bemærker, at der er store Farer at befrygte, naar man vil gjøre dens Fremme og Vel afhængig af „Pluralitet". Men det forekommer mig dog, at der lader sig tænke en saadan repræsentativ Forfatning, i hvilken det for Kirkens Udvikling saa nødvendige Liv blev vedligeholdt og dog tilstrækkelige Garantier havdes mod en Handlen efter øieblikkelige Stemninger. Og for nærmest at vende Blikket til os her i Danmark, kunde det ikke tænkes, at der i Landemoderne kunde ligge et Element til et friere og bevægeligere Liv skjult, hvilket skulde fremkaldes og næres? Thi at der ikke kommer Noget ud af hovedløse Conventer, hvor Alle lige godt tale med, derfor synes man ikke at behøve at hente Beviser længere borte end fra Hovedstaden, hvor ogsaa, uagtet de mange hæderlige Mænd, der ere, „nicht Alles geistlich ist, was schwarz ist". Jeg kan ikke samtykke i den evindelige Klage over Cancelliets ukirkelige Styrelse, og, efter hvad jeg har havt Anledning

til at erfare, agtes der dog ogsaa der paa hvad der kan fremme „en god Orden i Kirken". Men ikke desto mindre maatte man dog inderlig ønske, at der var mere mundtlig Forhandling om geistlige Sager, end der nu finder Sted; og denne Grundtanke i Bunsen's Bog forekommer mig vel værd, at et ret practisk Blik fattede skarpt i Øie. Ullmann har viist Ret, naar han siger, at man vel ikke skal kaste Den, som skal lære at svømme, ud paa Dybet, men dog lade ham komme i Vandet.

Tilgiv denne Expectoration, min høiagtede Ven! Den danske Kirke vil aldrig glemme, hvad den har havt og hvad den har i Dem. Gud vil give Dem sin bedste Velsignelse derfor; han bevare Dem endnu længe for os!

Deres Høiærv.'s ærbødigst hengivne

Kalkar. *)

Fra Mynster til Gustav-Adolf's-Foreningens Formand. **)

d. 13. August 1847.

Ew. Hochwürden

verehrtes Schreiben und das an mich gesetzte Vertrauen erfordert eine offene, unvorbehaltene Antwort.

---

*) Et følgende Brev fra M. — fra 9de Marts 1846 — fortsætter ikke den ovenstaaende Forhandling, men indeholder følgende Yttring: „Af den nye Samling Ordinations-Taler, som jeg tillader mig at vedlægge ganske frisk fra Pressen, vil De blandt Andet see, hvor aldeles jeg er enig med Dem i Henseende til „Kirketugten". Mange af de Pharisæere, som meest skrige paa den, fortiente fuldt saa vel at udelukkes, som de, mod hvilke de ivre".

**) Denne (Dr. Großmann i Leipzig) havde tilskrevet M. et Brev af 22de Juli, hvor han, med Erkjendelse af den Interesse, der tidligere fra M.'s Side var viist Foreningen, opfordrede ham til at give yderligere Beviser, og yttrede det Ønske, at der ogsaa i Danmark maatte danne sig en Gustav-Adolf-Forening, der kunde slutte sig til den større i Tydskland. Svaret er meddeelt efter M.'s Concept.

Ich habe schon früher gemeldet, daß die Vorsteher des hiesigen Prediger-Convents den Betrieb der Sache des Gustav-Adolph-Vereins übernommen haben; es sind auch von ihnen mehrere darauf bezügliche Schritte vorgenommen.

Mittlerweile sind aber Ereigniße eingetreten, welche den Fortgang der Sache gehindert haben. Erstlich darf ich nicht verhehlen, daß die unbillige und ungerechte Behandlung, welche uns Dänen jetzt von so vielen Deutschen widerfährt, und wovon auch auf der vorjährigen Hauptversammlung Aeußerungen vorgekommen sind, einige Mißstimmung hervorgebracht haben. Die Hauptsache aber ist, daß die betrübenden Vorgänge in und nach dieser Hauptversammlung das Vertrauen an die Sache gebrochen haben; und wir dürfen uns nicht wundern, wenn man uns antwortet, daß man, wie die Sachen bisher stehen, nicht weiß, was man an dem Verein hat oder haben werde. Wirklich kann es ja leicht dahin kommen, daß wer der evangelischen Kirche vom Herzen zugethan ist, sich davon loszusagen genöthigt seyn werde.

Bis die Richtung sich entschieden haben werde, darf ich daher von hier aus keine rechte Betheiligung an der Sache versprechen, darf aber versichern, daß sehr Viele mit mir das Schöne und Edle der Stiftung völlig erkennen, und mit mir den Herrn bitten, daß er auch hier den Sturm stillen und Alles zum Besten lenken werde.

Indem ich bedaure, nichts Befriedigenderes melden zu können, verharre ich immer mit vorzüglicher Hochachtung

Eure Hochwürden gehorsamster

Mynster.

Til Biskop Brammer.

Kiøbenhavn d. 6. Decbr. 1847.

— — Bevidnelsen af min Tak*) skulde være indtruffen tidligere; men jeg vilde ledsage den med hosfølgende nye Prædiken-Samling, hvormed det er gaaet som sædvanligt, at den i Trykkeriet er bleven opholdt længere, end mig var lovet. Nogle af disse Prædikener burde vel have været mere udarbeidede, end de ere; men derom maa Fortalen aflægge Regnskab. Maatte de nu, som de ere, kunne indtage en nogenledes værdig Plads blandt vore Opbyggelsesskrivter!

En stor Deel af min Fødselsdag maatte jeg tilbringe med at skrive en Erklæring i Anledning af Magnus Eirikssons Indlæg i hans bekiendte Sag, som Generalfiskalen havde tilsendt mig. —

I vort Huus befinde Gudskeelov Alle sig vel. I Gaar viste vi os ret som en geistlig Familie; vor Svigersøn prædikede i Slotskirken og i Gemakket, vor ældste Søn prædikede til Høimesse i Holmens Kirke og havde om Aftenen i samme Kirke en Brudevielse, og vor yngste Søn prædikede, som Medlem af Pastoralseminariet, til Aftensang i Vartou.

Den „danske Kirketidende" vil vel nu bringe os en Række af polemiske Artikler, efterat Mag. Zeuthen's alvorlige, skiøndt vel bittre og i en og anden Paastand ikke ganske begrundede, Attaque er bleven offentliggiort. Det kan imidlertid være ret godt, at Grundtvigianerne ikke beholde Kamppladsen alene; de vilde ellers indbilde sig at være Seierherrer, med hvor lette Vaaben de end fegte. —

*) For et Brev til hans Fødselsdag.

Til Ingemann.

Kiøbenhavn d. 9. Decbr. 1847.

Si monumentum quæris, circumspice — med andre Ord: Behag i den medfølgende Bog*) at opslaae den sidste Side, og De vil da der finde to Linier**), der ofte have giort et saa velgiørende Indtryk paa mig, at jeg med hierteligst Tak for dem og for saa meget Andet tillader mig at oversende den hele lille Bog, og for den at udbede venlig Modtagelse.

Stedse af Hiertet

Deres ærbødigst hengivne

Mynster.

Til Kolderup-Rosenvinge.

d. 21. Decbr. 1847.

Hermed efter Løvte Bunsens „Ignatius". Hvad der egentlig kan interessere Dem, er det 6te „Sendschreiben", hvoraf De vil see, at Bunsen virkelig er en Schleiermacherianer, og med en Iver — som uden Tvivl maa gielde Eichhorn, og som er meget heftigere, end den, hvormed han angriber den nye Tübingske Skole — protesterer mod Symbolerne. Bunsen har stedse havt den pietistiske Retning, og mellem Pietismen og Orthodoxien er der i sig selv et grundigt Fiendskab, om de endog undertiden i fælles Nød kunne indgaae en entente cordiale. Deraf lader sig ogsaa den Bitterhed forklare, som, især i Tilskriften til Lachmann foran

*) Prædikener, holdte i Kirkeaaret 1846—47.

**) „I Verden er ei Nød saa stor,
Guds Naade er dog større".

den anden Bog*), ret har givet sig Luft. Pietisterne ere stedse „et præstelig Folk", og kunne paa ingen Maade taale, at man vil ansee dem som Dilettanter i Theologien.

Til Middag sees vi.

Deres

Mynster.

Fra Hauch til Mynster.

Kiel d. 27. Decbr. 1847.

Blot med to Ord maa det være mig tilladt at takke Dem for de tilsendte Prædikener. Det er langt fra, at min Christendom er fortydsket; thi jeg er aldrig saa ofte vendt tilbage til Læsningen af Deres „Betragtninger", som her i Kiel, og (hvilket jeg dog ikke ubetinget kan sige om Harms's Taler) der er ikke et Ord deri, der ikke har været mig enten til Trøst eller Advarsel, og som jeg ikke med Haab og Tro vil underskrive. Ja, er mit indvortes Menneske gaaet noget frem i de senere Aar, saa kan jeg vel sige, at denne Bog meget har bidraget dertil. Ogsaa flere af de sidste Taler har jeg alt læst med stor Opbyggelse. Men jeg læser aldrig meer end een ad Gangen, og læser den hellere to Gange. — Kierkegaards opbyggelige Taler har jeg ligeledes med stor Interesse læst; de vilde være endnu fortræffeligere, hvis der ikke var saa meget dialectisk Spindelvæv deri, og hvis de havde den ædle Simplicitet som Deres. Fra min Kone har jeg ogsaa de største Taksigelser at bringe Dem, saavel for disse Taler som for de tidligere.

Med den største Ærbødighed og den sandeste Hengivenhed

Deres

J. C. Hauch.

*) „Briefe des Ign. von Antiochien". — Den første: „Ign. und seine Zeit. 7 Sendschreiben an Neander". — Smlgn. S. 202.

Fra Mynster til Ingemann.

Kiøbenhavn d. 1. Marts 1848.

De ville, kiere Hr. Etatsraad! først modtage min forbindtligste Tak for Meddelelsen af Deres Nye Eventyr. De bleve først mine Døttre til Deel, som tilskreve dem den Virkning, at man, naar man havde læst i dem, ikke turde gaae i Seng om Aftenen. Jeg selv har i den senere Tiid just ikke været i Stemning til at læse dem; imidlertid har jeg læst et Par, og især ved „Linnedsamlersken" havde jeg rigtignok en Fornemmelse, som om Haarene vilde reise sig paa mit Hoved — men det var kun en Illusion, thi der vare ingen Haar, som kunde reise sig.

Dernæst modtager De hermed Sørgetalerne over Kongen. Det er en bedrøvelig Tilskikkelse, at jeg har skullet fungere ved to Kongers Jordefærd, hvilket ikke før er truffet nogen Biskop. Men da det var min Lod, har jeg stræbt at fyldestgiøre min Pligt, saa godt jeg formaaede, og det har for mig selv været velgiørende at stirre paa det Forbigangne, hvor en bestemt Skikkelse var for mine Øine, da jeg derved blev afdraget fra at see ud i Fremtiden, hvor jeg Intet kan blive vaer uden Taage. —

Til Biskop Brammer.

Kiøbenhavn d. 18. April 1849.

Kiere Hr. Biskop!

Jeg veed det vel, i hvor stor Gield jeg er til Dem for Breve; men min kiere Paulli har nok allerede meldt Dem, baade at jeg erkiender min Skyld, og at jeg beder Dem at forlade mig den, og — at jeg for nærværende Tiid ikke har megen Villie til at forbedre mig. Man nødes

i denne Tiid saa meget til at tænke paa det Sørgelige og Onde, at man, naar man sætter sig til sit Skriverbord, ikke har Lyst til at dvæle i disse Tanker. Heller ikke veed jeg Noget at melde derom, som ikke er almindelig bekiendt. Man taler stedse om en Vaabenhvile; men om det er sandt, og om det er ønskeligt, veed jeg ikke. Vistnok ønskede jeg gierne at vide Jylland sikkret; men maaskee kan dette ogsaa ellers opnaaes, da Tydskerne synes mere at drage sig mod Syd, end mod Nord. Gud være med Dem og os Alle!

Mit Program har D. H. vel modtaget. Bispevielsen var ellers ikke meget glædelig, da de sørgelige Efterretninger fra Eckernförde vare indtrufne 2 Dage forud. —

Nu, vi, som ville blive Herren troe, ville ogsaa holde sammen, og forlade os paa, at Den, der er i os, er stø..e end Den, der er i Verden.

Modtag nu med sædvanlig Velvillie denne lille Samling af Prædikener, som herved følger, og bevar mig i venskabelig Erindring, ligesom jeg stedse ihukommer Dem med Høiagtelse og Hengivenhed.

Deres

Mynster.

Fra S. Kierkegaard til Mynster.

d. 30. Octbr. (1848).

Høiærværdige Hr. Biskop!

Vistnok er der for Den, som giver Gaven — hvor kjærkommen end denne er for Modtageren, og hvor meget end han føler sig tilskyndet til at takke — i det at give eller at have givet ingen Forpligtelse indeholdt til at ville gjøre det Næste, der jo er een ny Velvillie mere af Giveren eller den samme endnu engang: at ville modtage Mod-

tagerens Tak. Saa beder jeg da om Tilladelse til at maatte takke, eller, da jeg jo ikke kan høre Deres Svar, jeg beder om Tilgivelse, at jeg til Tak for den modtagne Gave næsten lønner Dem med Utak, forsaavidt dette lille Brev uleiliger ved at spilde Dem et Dieblikks Tid.

I dyb Ærefrygt

S. Kierkegaard.

(1849.)

Høiærværdige Hr. Biskop!

I Henseende til at modtage en Gave fra Dem haaber jeg aldrig at skulle blive ældre; men tillige haaber jeg, at De ikke tager mig den ilde op, den Ungdommelighed, næsten den Barnlighed, med hvilken jeg takker atter og atter. Vidtløftig, som Taknemlighed elsker det, tør jeg ikke være, det vil sige, ikke her; thi i mit stille Sind, hvor „Erindringen" heelt gjemmer alt det Enkelte, som „Hukommelsen" Tid efter anden stykkeviis har overleveret den: der er jo, hos den taknemlige Erindring og den trofaste Hukommelse, Vidtløftighed paa sit rette Sted. Her derimod den størst mulige Korthed, hvorfor jeg ogsaa beder Dem, øieblikkeligt at lade det være glemt, om jeg dog skulde have været for vidtløftig.

I dyb Ærefrygt

S. Kierkegaard. *)

---

*) Begge Breve ere uden Aarstal; men de vare af M. henlagte mellem „Breve fra 1847—50", og i 1848 havde han i October udgivet en Prædiken ved Rigsdagens Aabning, i 1849 sit Program om Hukommelsen.

Fra Mynster til Biskop Brammer.

Kjøbenhavn d. 4. Decbr. 1850.

Høiærværdige, kiere Ven!

Da jeg haaber inden næste Pakkeposts Afgang at have to nye Skrivter at sende Dem, saa griber jeg nu en Time, der ikke har andre bestemte Fordringer, for at ledsage Sendelsen med nogle Linier.

D. H. har visselig aldeles Ret i, at det ofte er meget vanskeligt i sin Samvittighed at skielne, hvad der virkeligen er Guds Kald til os, fra løse Drivter, der tilskynde os til Handlinger, som maaskee kunne stifte mere Skade end Gavn. Dette har jeg levende følt med Hensyn til disse 2de Skrivter*). Mindre dog ved at beslutte mig til at udgive det mindre; thi, skiøndt det maaskee er det, der vil være udsat for fleest Angreb, og hvorved jeg maaskee ikke vil finde Alle, med hvilke jeg ellers glæder mig ved at have Aands Enighed, enige med mig, saa kunde jeg ikke tvivle om, at jeg havde baade Ret og Pligt til at yttre mig i Sagen, da jeg havde Adskilligt at bringe under Overveielse, som ikke af Andre var betænkt eller sagt. Derimod havde jeg megen Striid i mit Indre, om jeg skulde holde den Prædiken, som er den sidste i hosfølgende Samling**). Mit Hierte drev mig bestandig til ogsaa i Menigheden at udtale mig om de Spørgsmaal, der udenfor Kirken vare Gienstand for saa megen Omhandling; men jeg kunde jo ikke negte, at det er en Controvers-Prædiken, og jeg ynder ellers ikke, at man paa Prædikestolen altfor directe tager Hensyn til bestemte Yttringer, der andensteds ere fremkomne.

*) „Grundlovens Bestemmelser med Hensyn til de kirkelige Forhold i Danmark" (i Bland. Skr. 2), og Prædikener holdte i 1850.

**) „Tro og Bekiendelse". (En af de sidste i Samlingen 1846—52.)

Jeg udarbeidede derfor Prædikenen en 14 Dages Tiid, før den skulde holdes, og da den havde ligget i 8 Dage, tog jeg den atter for. Ved Giennemlæsningen troede jeg i min Samvittighed at høre et Ja, og saa bestemte jeg mig til i Guds Navn at lade staae til. Det lykkedes mig at holde den med særdeles Liv og Kraft, og den frembragte derfor et Indtryk, som den ikke saaledes vil kunne giøre ved Læsningen. Ikke blot blev jeg bestormet med Anmodninger om at lade den Prædiken trykke; men der blev ogsaa en Bevægelse mellem mange retsindige Borgere her i Staden, som syntes, at de ogsaa burde afgive en Bekiendelse. Et Møde var allerede berammet for at indgive en Petition til Rigsdagen om, at der ikke maatte tages Hensyn til Spandet's Forslag. Sagen strandede imidlertid, fordi endeel, og tildeels anseete, Mænd tillige vilde have en Petition imod Indkomstskatten, ja endog mod Grundloven. Saa blev man bange, og trøstede sig med, at Forslaget dog vilde blive forkastet ved 2den Behandling.

Hvad Indtryk mine Yttringer ville giøre paa vor Cultusminister, hvem jeg kun sielden seer, veed jeg ikke. Han er en velvillig Mand, og en god, skiøndt noget vidtløftig, Taler. Han har det Gode, som man i disse Tider maa sætte Priis paa, at han ikke er tilbøielig til at beklippe Præstekaldene, og man maa holde paa ham, fordi man ikke veed, hvem man vilde faae i hans Sted. Men han er fuld af løse liberale Planer, hvilke han helst vil sætte igiennem uden Indvendinger, og er derfor ikke synderlig villig til forud at forlange Betænkninger i vigtige Sager. Ogsaa udtaler han sig meget for tidlig om sine Hensigter, og bringer sig derved siden selv i Forlegenhed.

Igaar havde jeg Anledning til at blive vreed paa ham. — —

Dette er imidlertid kun Smaating. Langt vigtigere er, hvad Ministeren ved Rigsdagen har antydet om, at ville skille Skolen fra Kirken, og Religionsunderviisningen fra Skolen. – Det brænder ofte i mig, at udtale mig ogsaa om denne Sag; men da den først skal forelægges den næste Rigsdag, har jeg tænkt paa, ved næste Landemode, hvor jeg i det mindste skal indsætte 3 Provster, maaskee at holde en Tale de emancipatione, sic dicta, scholarum, hvilken jeg da i udvidet Skikkelse vilde udgive paa Dansk*). Men dette skal nu først modnes.

Hvad det Private angaaer, da har D. H. maaskee hørt, at vor yngste Datter har ført et militairt Element ind i vor geistlige Familie. Hun er nemlig bleven forlovet med en Capitain af Ingenieurcorpset, Arnholtz. — Han er en brav og dygtig Mand, og der er al Grund til de bedste Forhaabninger.

Da D. H. neppe hører Mere fra mig i det gamle Aar, vil jeg her tilføie de bedste Ønsker for Dem, Deres kiere Frue og alle Deres i det nye Aar.

Stedse Deres oprigtig hengivne

Mynster.

Til (Prof.) Martensen.

Torsdag-Aften**) (sidst i 1850 eller først i 1851).

I dette Dieblik slutter jeg Læsningen af den „Aabne Skrivelse", og kan ikke opsætte at bevidne Dem, høistærede Ven! min hierteligste Taksigelse for dette fortræffelige Ar-

*) Forf. fik kun bearbeidet en Deel af denne, ved Landemodet holdte, Tale paa Dansk.

**) Brevet er uden Aarstal. Men den omtalte „aabne Skrivelse til den danske Rigsdag fra Geistlige i Kiøbenhavn og Medlemmer af det theol. Facultet", som er at læse i „Nyt theol. Tidsskrift" for 1852 (S. 261—270), er dateret 6te Decbr. 1850.

beide. Det er heelt igiennem saa grundigt og saa klart, at det Intet lader tilbage at ønske. Særdeles glæder det mig, at ogsaa Folkeskolen er omtalt; thi den er virkelig i stor Fare, og det synes endog, at Ministeren er tilbøielig til at forelægge et Lovforslag om en Folkeskole uden Religion — formodentlig af Høflighed mod Secterne, at de ikke skulle have Noget at sige paa Skolen.

Iblandt det Meget, jeg misunder — det vil sige, ret hiertelig under — Dem at have sagt, er ogsaa det Udtryk om det borgerlige Ægteskab: at det er „en gudforladt Overeenskomst".

Endnu veed jeg ikke, om Folkethinget har tilladt Oplæsningen, eller ikke, men formoder det Sidste.

Deres hengivneste

Mynster.

Til Biskop Brammer.

Kiøbenhavn d. 11. Marts 1851.

For et Par Timer siden modtog jeg Deres kiere Skrivelse af 9de d. M., og naar jeg nu allerede — imod Sædvane — sætter mig til at besvare det, da er det, fordi disse Linier skulle ledsage et lidet Skrivt om de kirkelige Anliggender, som jeg haaber i Slutningen af denne Uge at kunne tilstille D. H.*) De vil finde, at jeg i dette Skrivt har taget Bladet fra Munden, hvorfor jeg ogsaa maa vente endeel heftige Anfald; men jeg haaber at staae omgiordet med Sandhed, og jeg skal stræbe fremdeles at tage Retfærdigheds Pantser og Troens Skiold. Maatte Skrivtet kun fortiene Deres og Kirkens øvrige Venners

*) „Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i Danmark".

Bifald, saa skikker jeg mig gierne i, at Kirkens Fiender ogsaa ere mine.

— Ogsaa med Embedernes Besættelse har jeg kun liden Anledning til at være tilfreds. Mit Stift fyldes efterhaanden med maadelige Præster, endog der, hvor jeg havde giort opmærksom paa, at der særdeles behøvedes en god Prædicant. Sædvanligen følges blot Ancienneteten, saa at man ikke kan faae duelige og flinke Mænd frem. —

Et stort Tab have vi liidt i disse Dage ved H. C. Ørsted's temmelig uformodentlige Død. Saa uenige vi end vare om mange vigtige Ting, skattede jeg dog aldeles hans videnskabelige Fortienester og hans mange elskværdige personlige Egenskaber. Af min ældste Omgangskreds har jeg saaledes omtrent i eet Aar mistet Oehlenschläger, Rosenvinge og Denne. Men det er en Følge af at blive gammel, at man maa overleve saa Mange, som man nødig vilde overleve.

Fra **Mynster** til **en Ubekjendt.***)

(1851.)

Min Herre!

Den Tillid, De har viist mig, vilde jeg helst strax være kommen imøde, men er for Tiden saa overlæsset med Arbeide, at jeg ikke før har kunnet naae til dette Svar. Ogsaa nu maa jeg lade det beroe ved nogle faa Linier.

---

*) En Ubekjendt havde tilskrevet M. et Brev, hvori han indtrængende begjerede skriftlig Oplysning om nogle af de Punkter i Christendommen, der meest syntes ham til Anstød for „Fornuften". Han nævnede som saadanne Læren om Treenigheden, om Skabelsen af Intet, om Syndefaldet og Friheden ved Siden af Guds Forudvidenhed. — Skrivelsen var affattet paa Tydsk, ligesom ogsaa M.'s Svar, hvilket vi dog, efter hans Concept, have villet gjengive i Oversættelse.

Først maa jeg i Almindelighed bemærke, at det ikke er paa Fornuftslutningernes Stige, vi naae op til Troen, men ved ret at føle vort Indres Trang, derefter lægge os de christelige Lærdomme paa Hierte, og prove i egen Erfaring, om de ei besidde Kraft til at skienke os Det, hvortil vi trænge.

De guddommelige Tings Ubegribelighed maa ikke giore os usikkre; thi ere de menneskelige, sandselige Ting da saa begribelige? Hvo har ret begrebet Stiernehimmelens eller Dyreverdenens Uendelighed? — Meget kunne vi vel ogsaa bringe Forstaaelsen og Begrebet noget nærmere, naar vi ret ville det. Naar vi f. Ex. tvivle om Treenigheden, hvorledes Tre kunne være Een, saa lad os tænke paa Rummets saakaldte 3 Dimensioner: Længde, Brede og Dybde. Disse Tre ere stedse paa een Gang, ogsaa i den mindste Deel af Rummet; de falde aldrig sammen, og dog er Rummet kun eet.

Hvad Syndefaldet angaaer, da staaer det fast, at Synden er i Verden — vel og, at den ikke kan være kommen fra Gud, ikke være anordnet af ham. Altsaa maa den hidrøre fra Mennesket; der maa have fundet et Frafald Sted fra Gud og fra den guddommelige Orden. Og da den evige Kierlighed ikke vilde lade Menneskene blive i Syndens Elendighed, maatte Guds Forelse med Menneskene blive en anden, end den var bleven, naar de ikke vare affaldne fra ham. Guds Uforanderlighed maae vi ikke tænke os paa den Maade, at hans Raadslutninger ikke skulde blive betingede og modificerede af Det, som fremkommer i Verden ved den Menneskene tilstedte Frihed. Verdensløbet gaaer sin frie Gang; men Gud griber ind for at redde og hielpe. Det Guddommelige giver sig hen, for at Menneskene skulle vorde deelagtige deri.

Hvad jeg her kun saa kort har kunnet antyde, har jeg stræbt at udføre videre i mine „Betragtninger over de christelige Troeslærdomme", til hvilke jeg derfor maa henvise. Ogsaa i mine Prædikener søger jeg at udvikle det Samme. Da imidlertid i min nuværende Stilling og Alder saa mange andre Arbeider og Bekymringer hvile paa mig, maa jeg overlade Præsterne, hvad man kalder: den specielle Sielesorg.

Deres

M.

Til Biskop Brammer.

Kiøbenhavn d. 8. August 1852.

Idet jeg hermed sender Fortsættelsen af mine „blandede Skrivter", beder jeg Dem tillige modtage min hiertelige Lykønskning. — —

Grevinde-Literaturen finder jeg ingen Lyst til at omtale, saa meget mindre, som selv det Bedste deraf dog er langt fra at være godt. Saaledes har den intrepide Forfatter*), der er saa „uforfærdet", at han paa det Omhyggeligste skiuler sit Navn, dog sagt mange Dumheder — f. Ex. i det han ikke vil erkiende en Vielse til venstre Haand, uagtet der ingensteds staaer, at den skal skee til høire, og en stakkels Invalid, der havde mistet den høire Arm, da ikke kunde faae en Kone. Jeg haaber nu, at denne daarlige Literatur vil blive afløst af en anden, der sagtens kan blive daarlig nok, nemlig Valgliteraturen.

Det kan maaskee være ret godt, at Valgene ere faldne ud, som de ere; thi herved tør man dog haabe, at Folk

*) Intrepidus: „Et Par Ord til Jyderne".

ville faae Øinene op til at erkiende, hvad det er for en Valglov, man har givet os. Det kan være meget rigtigt, at der er en almindelig Stemmeret, fordi enhver myndig Mand bør vækkes til Deeltagelse i det politiske Liv; men da burde der visseligen ved Classe-Inddelinger eller paa anden Maade være sørget for, at den blev, hvad man nu kalder: „en Sandhed". Thi hvad nytter det, at man siger til Kiøbstederne: Det forstaaer sig, at I have fuldkommen Ret til at stemme; men det forstaaer sig ogsaa, at I ligesaa gierne kunne lade være; thi det nytter Eder dog Intet, Bondevennerne skulle nok komme anmarscherende med saa mange Bønder, at Eders Stemmer skulle blive opslugte af disses — eller at man siger til Godseierne, der dog stedse ere en vigtig Stand: I kunne frit stemme paa hinanden indbyrdes, men der skal nok blive sørget for, at ikke Een af Eder skal faae Plads. — En bedre Valglov er uden Tvivl vor største politiske Fornødenhed.

— For 8 Dage siden kom jeg hiem fra en Visitats paa Bornholm. Det var en temmelig anstrengende Tour, da jeg havde Kirketieneste 14 Dage i Træk; imidlertid gik det dog an. Bornholm er gaaet meget frem, siden jeg var der sidst; dog ere der braadne Kar nok tilbage. Bornholmerne ansee sig for et eget Folk; de dele Embedsmændene i „de Fødte" og „de Forte" (Tilførte, som ere komne andenstedsfra), og efter Slaget ved Idsted sagde de: „Kiøbenhavnerne have dog virkelig vundet en Seier over de Tydske". Det synes, som om de dele Danmark i 2 Dele: Bornholm og Kiøbenhavn. Dampskibsfarten vil hielpe Noget, men mere maaskee, at de nu uden Tvivl blive den almindelige Udskrivning underkastede, istedenfor at de hidtil have havt deres egen Milits.

Ved Idstedslaget erindrer jeg, at en tydsk Professor i Historien — jeg troer Wurm — nylig i Arndt's Tidsskrivt har fortalt, at det intet Under var, at de Danske seirede, da de vare saa langt talrigere, „og der vrimlede af Russer, som Sand i Havet".

Vor nuværende Minister har jeg endnu ikke lært nøiere at kiende; men han synes at være en fornuftig og retsindig Mand, og der synes over ham ikke at være den „Vanghed", som man sagde der var over Bang, men større Selvstændighed. I Øvrigt tales der om, at Justitsminister Scheel vilde trække sig tilbage, og at Simony da tillige skulde overtage Justitsministeriet. Jeg veed ikke, om det er sandt; men det er vel giørligt, da sidstnævnte Ministerium kun er af lidet Omfang, og det var curieust, om saaledes Justits og Cultus atter bleve forenede, da det just var over denne Forening i Cancelliet, at Flere raabte saa stærkt.

Kiøbenhavn d. 9. Octbr. 1852.

Med næste Post modtager De et nyt Hefte af mine blandede Skrivter. Det indeholder ikke Meget, som jo de Fleste nylig have læst. Derimod følger dermed mit Contrafei, hvormed det gaaer, som for det Meste med Portraiter, at der ere meget forskiellige Meninger derom, men som dog maa have endeel Liighed, da det er udført nøiagtigt efter en Daguerrotyp. Jeg har i Øvrigt forregnet mig med denne Samling; thi den bliver 3 Bind istedenfor 2. Men da min Forlægger Intet har derimod, saa haaber jeg, at mine Læsere heller ikke ville have det.

Med Glæde seer jeg, at D. H. tænker paa at udgive en ny Samling Prædikener, og at vi der kunne vente den Prædiken, De holdt ved Kongens Nærværelse. Maatte kun dette gode Forsæt snart blive opfyldt! Jeg har nu igien

en Samling af Prædikener under Pressen, nemlig af dem fra de sidste Aar. Det bliver efterhaanden for Meget; men de finde dog endnu Læsere, og da de for en stor Deel just tage Hensyn paa den nærværende Tiid, kunne de maaskee i Stilhed virke noget Godt. Deri vil ogsaa findes min sidste Rigsdagsprædiken; den blev hørt med megen Opmærksomhed, men jeg tvivler ikke om, at den hos de Fleste er gaaet ind af det ene Øre og ud af det andet.

Det er en daarlig Rigsdag, der nu er samlet, og jeg vil haabe, det er, som man siger, at ikke mange betydelige Sager ville blive den forelagte. Men sagtens kommer den selv med endeel umodne Petitioner og Interpellationer. Man siger, at den kun skal blive samlet til Juul; men det siger man da hvert Aar, og allerede har man spildt en Uge med lutter Form-Sager. Arvesagen faae vi da vel afgiort, og det skal glæde mig, om vi kunne faae den i Rigtighed, medens der endnu er nogen Ro i Europa; thi hvo veed, hvorledes det seer ud om nogle Maaneder?

Det er beklageligt, at der ere komne saa mange Skolelærere i Rigsdagen, hvilket ikke vil være til Ære eller Fordeel for denne Stand, der dog tæller saa mange agtværdige Medlemmer. Maatte dog Enhver blive ved Det, han har lært og duer til! Hvorledes det imidlertid vil gaae med Skolerne, veed jeg ikke; thi Hielpelærere ere jo næsten ikke til at opdrive.

Det vilde sikkert være gavnligt, om D. H. vilde atter tage fat paa Deres polemiske Pen. Skrivtet om Birkedal var vel ingenlunde efter det Parties Hoved; men det er dog endnu kun et Partie, og der ere dog Mange, som gierne ønske, at der bliver talt i en anden Retning. Om man endog ikke altid seer nogen øieblikkelig Virkning deraf,

saa kan dog ofte et forstandigt Ord i rette Tiid være som en Suurdei, der efterhaanden syrer en større Masse.

Guds Velsignelse med Deres Høiærv., Deres Familie og Deres Bestræbelser!

Deres hiertelig hengivne

Mynster.

Til Ingemann.

Kiøbenhavn d. 9. Decbr. 1852.

Deres Brev, min høistærede Ven! har virkelig glædet mig. Det forholder sig virkelig saa, som jeg i Fortalen til de blandede Skrivter har sagt, at jeg ofte har været nærved at fortryde det Løvte, jeg i en Hast havde givet min Forlægger om at udgive en saadan Samling; thi ved at giennemgaae de enkelte Artikler, frygtede jeg meget for, at de laae langt udenfor den nærværende Tiids Smag og Interesse. Desto kierere har det været mig, at denne Samling har fundet en saa velvillig Modtagelse, og at jeg blandt de Vidnesbyrd herom, jeg har modtaget, sætter Deres meget høit, vil De vel troe paa mit Ord.

De vil om faa Dage, foruden en Samling af Prædikener fra de 2 sidste Aar, modtage Slutningsheftet af det 2det Bind af de Blandede Skrivter. Dette Hefte er blevet temmelig tyndt, da jeg opdagede, at der dog maatte tilføies et 3die Bind, og at det 2det Bind derfor ikke maatte blive uforholdsmæssigt stort. I dette 3die Bind ville nu først findes Skoletaler, dernæst Nekrologer, men derpaa — blandede Digte. Ja, jeg har været ubesindig nok til at love det, uagtet disse rimede Ting ere fra en Mand, der ikke er Digter, og fra en Tiid, da man klimprede paa ganske andre Strænge, end de, der siden have ladet sig

høre. Jeg har ogsaa tænkt paa at bryde mit Løvte, og qvæle disse Smaaunger, inden de flagre ud i Verden; men det forekom mig, at de saae saa bønligt paa mig, at jeg ikke kunde nænne det; og maaskee kan deres Qviddren dog tiltale En og Anden, der, ligesom jeg selv, endnu kan komme ind i en anden Stemning end den nu sædvanlige.

Ret megen Tak for det tilsendte Værk*). Det skal blive læst, ikke blot i Fruerstuen, men ogsaa i Herrens Værelse, hvor der læses til en anden Tiid end i Fruens, nemlig sildigt, naar hun er gaaet i Seng — men hvor man ogsaa kan trænge til at rykkes ud af de sædvanlige Omgivelser, der ikke altid falde i det Poetiske.

Min Kone takker for Deres Hilsen, og hvis Deres Frue endnu erindrer mig, uagtet det er saa længe siden jeg stod for hendes Øine, saa tør jeg vel bede en Hilsen hende overbragt.

Jeg haaber, at der i Sorø er fredeligere end her, hvor man har Kiv og Striid, til hvilken Side man endog vender sig. Endog dersom jeg vilde sige, at nu skal der i Aften være Fred inden disse mine fire Vægge, saa ligger der lige for mine Øine en Portefeuille, fuld af Klammerie.

Stedse Deres hengivne

Mynster.

Et Blad fra en af de sidste Uger i Mynster's Liv.**)

d. 9. Januar 1854.

Hvorvel den Begivenhed i mit Liv, at jeg maatte vie vor nuværende Konge til Grevinde Danner, ikke trænger til Retfærdiggiørelse, og hos de Fleste neppe heller behøver

*) „Landsbybørnene".

**) Var indlagt i, og pagineret sammen med, „Meddelelser om mit Levnet", hvis Slutning det saaledes paa en Maade kunde siges at danne.

den, foranledige dog, saavel de senere Forhold i dette Ægteskab, som en anden Tildragelse i den kongelige Familie, mig til at nedskrive disse Linier.

Dersom jeg havde anseet det for urigtigt at forrette denne Vielse, skulde Intet have formaaet mig dertil; og det vilde have været mig et meget ringe Offer, at opgive min Stilling som Confessionarius, dersom dette i denne Anledning var blevet fornødent. Men det var og er min fulde Overbeviisning, at dette kun vilde have været en Rodomontade, som maaskee i Øieblikket, da dette Ægteskab ingenlunde var populairt, kunde have forskaffet mig endeel Lovpriisning, men som ikke kunde bestaae for Samvittighedens Dom.

At denne Forbindelse var Kongen uværdig og var upolitisk, derom vare vel Alle enige, og de alvorligste Forestillinger vare i denne Henseende Kongen giorte. Men da disse Forestillinger vare frugtesløse, vedkom denne Deel af Sagen ikke mit Embede; og at der forsaavidt ingen lovlig Hindring var for Ægteskabet, derom tiente ogsaa dette mig til Beviis, at Arveprindsen var tilstede ved Vielsen.

Det skulde altsaa have været Grunde, hentede fra Sædelighed og Christendom, der skulde have motiveret min Vægring ved at forrette Vielsen. Men saadanne Grunde vare ikke tilstede. Kongens første Ægteskab var saa aldeles ophævet, at denne Gemalinde for længe siden var indtraadt i et nyt Ægteskab —. Kongens anden Gemalinde havde forladt ham, og alle Forsøg paa at formaae hende til at vende tilbage havde været forgieves, saa at Ophævelsen af dette Ægteskab var aldeles retmæssig. Kongen var saaledes aldeles fri, og da Kongelovens Bestemmelser med Hensyn til Prindsers og Prindsessers Giftermaal her ikke kunde finde Anvendelse, stod det til ham at ægte hvem

han vilde. Hvor upassende man end kan finde det, hvor meget man end kan fraraade det, naar en Privatmand vil ægte en ikke vel berygtet Person, kan man dog, naar han vedbliver sit Forsæt, ikke formene ham det, og ingen Præst er berettiget til at negte Vielsen. Denne Frihed tilkom ogsaa Kongen som Privatmand, og kun som Saadan havde jeg for mit Embedes Vedkommende at betragte ham. Hertil kom, at den Forbindelse, hvori Kongen levede med den Person, hvem han nu begierede at ægte, var høist anstødelig. I private Forhold søger man stedse at forvandle saadanne Forbindelser til lovlige Ægteskaber; og dette var her saa meget ønskeligere, som mangfoldige Personer, baade Herrer og Damer, efter deres Stilling ikke kunde undgaae at komme til Hoffet, og høiligen maatte ønske at finde Den, hvem de vare nødte til at see og at tale med, som Kongens Gemalinde, og ikke i et andet, ingenlunde hæderligt Forhold.

Naar saadanne Ægteskaber ikke kunne undgaaes, haaber man, at den Paagjeldende vil hæve sig, og ved sit paafølgende Liv stræbe at bringe det tidligere i Forglemmelse. Dette Haab turde man ogsaa dengang, med Hensyn til den Paagjeldendes Alder og den Forstand, hvoraf hun er i Besiddelse, nære, og paa Mindelser herom fattedes det ikke i Talen ved Vielsen.

Af Familiebreve fra Mynster's sidste Aar.

Smaastykker (1849—53).*)

18. August 1849.

Hvad der i disse Dage tildrager sig hele Kiøbenhavns og Siellands Interesse, er det store Marked i Rosenborg

*) Disse ere næsten alle skrevne til Udg. af disse Blade.

Have til Bedste for Jyderne, hvorom Du vel har læst. Det er virkelig noget Grandiost. Der har været en saadan Rigdom af alle muelige Gaver, fra Guldsmykker til Clarinetter og Violiner, fra Bøger til en Griis — som G. igaar kiøbte for 14 Rdlr. (hvad mon han vil med den?) — at der var over 20000 Nummere, og næsten Alt er solgt. — Tilstrømningen er saadan, at der igaar maae have været c. 30000 Mennesker. Indtægten af Entrée-Billetter var den første Dag 7000, den anden 9000 Rdlr. Alt er paa det Smukkeste arrangeret af Bournonville, Theatermaler Christensen, Bing o. Fl.; men der er en gyselig Trængsel, og Luften formedelst Mennesker og Cigarer ikke behagelig. — Moder er der næsten hele Dagen, da hun forestaaer en Boutik, og som sædvanligt vækker Beundring ved sine praktiske Gaver og sin Orden.

Uagtet Krigen gaaer Literaturen frem med saa stærke Skridt, at det næsten er umueligt at holde Skridt med den. — Lic. Gad i Aarhuus har ligesom Richelieu udgivet en Religions-Lærebog, men som heller ikke huer mig synderligt. Indholdet er nok meest taget af Martensen's tidligere Forelæsninger, og den er meget for svær for Skolerne. — Af Steen Bille's Reise om Jorden er den 1ste Deel udkommen. Jeg har endnu ikke havt Tiid at læse den, men Moder, Betty og Olivia studere den med største Interesse. Derimod har jeg læst Wegener's Bog om Hertugen af Augustenborg, der indeholder Hertugens Brevvexling, som er falden i vore Hænder, og klarligen viser, hvor længe og med hvor mange Machinationer Forræderiet har været anlagt. —

11. Novbr. 1850.

— — Om H. C. Ørsteds Jubilæum har Du vel seet nok i Aviserne, hvilke dog ikke tilbørligen have fremhævet

Madvig's Tale, hvormed han overrakte ham Diplomet som Geheimeconferentsraad; den var i sit Slags næsten ligesaa nydelig, som Heiberg's Sang. Ogsaa O. Bang's Digt var smukt.

Hvad Politikken angaaer, da ere vi her i den tykkeste Uvidenhed, efterdi vi i 4 Dage ingen Post have faaet. — Til vor Armee sendes endeel smaa Jern-Ovne over, for at de stakkels Soldater kunne have Noget at varme sig ved.

9. Decbr. 1850.

Jeg sender Dig herved en Samling af Prædikener, som ikke er saa lille, og et andet Skrivt, som er meget lille. — Fremdeles følger Thrige's Geographie. Olivia fandt den med megen Møie; thi da Dine Bøger „ere ordnede efter Fagene", stod den mellem Jünger's „Komisches Theater" og en Oversættelse af Shakespeare.

Til Katholicismens nyeste Historie i Kiøbenhavn hører, at man nu har sendt os en ny katholsk Præst, der skal være ualmindelig begavet, og allerede henrykker de katholske Damer, hvis Henrykkelse vel snart vil gaae over til adskillige protestantiske.

18. Febr. 1851.

Jeg har længe havt saa mange Tanker og Arbeider i mit Hoved, fornemmelig angaaende de borgerlige Ægteskaber m. m., at jeg ikke har kunnet komme til at skrive. —

Af Festligheder have vi da havt nok i denne Tiid, og det er virkelig ret oplivende at see den med Flag og Krandse og andre Decorationer smykkede By, og tænke paa, at den „Gudsdom", til hvilken Schleswig-Holsteinerne appellerede, saa ganske er falden ud til vor Fordeel. Men, skiøndt vi ikke mere have Kriig, seer det dog endnu langt ud med den endelige Fred.

Derfor tale vi dog ogsaa om andre Ting. Om „Clara Raphael" er nu Dommen temmelig eenstemmig. Conferentsraad —, i hvis Huus Forfatterinden kommer, og som mener ogsaa at see sin Familie skildret i Brevene, fortalte mig forleden, at hun er en undseelig lille Pige, som bliver rød i Hovedet, naar man taler til hende — hun trænger altsaa til at emanciperes. Derimod er man meget uenig om de „Fem Breve fra en ung Hustru til Cl. R." Den lille Bog blev mig sendt „fra Brevskriver—"; det Sidste var utydeligt, for at man ikke skulde see, om der stod „en" eller „inden". Mig synes, at disse Breve ere ret allerkiereste, og baade Refrain'et om hendes Mand og hendes Dreng og den gamle Skriver tiltale mig meget. Men der ere Mange, som ere disse Breve imod; jeg veed ikke, hvorfor. Blandt Modstanderne er ogsaa Heiberg, som er Clara Raphael's ufortrødne Ridder.

Heiberg's Eensidighed viste sig ogsaa forleden i et Selskab, hvor han og — faldt paa at angribe Shakespeare. Derover blev især Hauch rasende. — Jeg for min Deel siger med Lessing: „Paa enhver af hans Skiønheder staaer et Præg, som siger: Jeg er Shakespeare's; og vee den fremmede Skiønhed, som vover at stille sig ved dens Side!"

I Dag er det Collin's Embeds-Jubilæum. I den Anledning have vi ladet forfærdige et Portrait af ham, som bliver ophængt i Thorvaldsens Museum, hvoraf han har saa stor Fortieneste. Iblandt Underskriverne af Brevet til ham er ogsaa Fru Heiberg.

24. Junii 1851.

Ad vocem Monrad maa jeg bemærke, at, naar Nogle have troet, at han skulde have ladet det mangle paa Opmærksomhed mod mig, da forholder det sig ingenlunde saa.

Han hørte mig om alle Sager, baade store og smaa, ogsaa udenfor mit Stift, og var i alle Henseender meget forekommende. —

16. Novbr. 1851.

— Det lille Skrivt om Kierkegaard*), som tillægges Gude, indeholder meget Godt, hvorfor ogsaa Kierkegaard lader til at tage sig det — som da enhver Modsigelse — temmelig nær.

Febr. 1852.

Hvad Ubehageligt der kan være, er det trøstende at tage som Poenitentse. Det er ogsaa meget godt at tvinge sig selv til at synes fornøiet; thi baade er det behageligere for Omgivelserne, og man bliver det derved mangen Gang virkelig.

29. Marts 1852.

Jeg maa i denne Tiid næsten daglig høre 2 Forelæsninger, nemlig ved den theologiske Concurrence. Hagen har et godt og levende Foredrag, og, dersom han endog ikke ganske fyldestgiør, viser han sig dog som et godt Hoved, og kan uden Tvivl blive ret brav.

I det sidste Hefte af „Theol. Tidsskrivt" findes en lille Afhandling af mig: „Brylluppet i Kana", som tildeels slaaer ind i den Ørsted'ske Striid. Ligeledes udgiver jeg, paa en Opfordring af den Gyldendalske Boghandling, en Samling af mine „blandede Skrivter". Den vil nok udgiøre 2 Bind, og det første Hefte vil udkomme med det Første. Men det er lutter gamle Sager, og jeg veed ikke, om de ville behage Nutiden. Jeg selv har endeel at ud-

---

*) „Om Mag. S. Kierkegaard's Forfattervirksomhed. Iagttagelser af en Landsbypræst".

sætte paa dem — just ikke paa Materien, thi deri har min Anskuelse ikke forandret sig, men vel ikke sielden paa Fremstillingen; thi den har rettet sig efter, hvad man dengang talede om, og lod sig nu ikke forandre. —

9. Novbr. 1852.

Jeg skal sende Dig Schenkel's „Gespräche über Katholicismus und Protestantismus". Joachim er meget indtagen af den, og bad mig meget sende Dig den. Den er ogsaa virkelig klart skreven, og lader sig let læse — skiøndt Forf. just ikke er en Mester i den svære Konst at skrive Dialoger — og indeholder meget Sundt og Godt.

9. Novbr. 1853.

Jeg har denne Gang kunnet begynde det nye Aar ret med Glæde, fordi alle mine Nærmeste ere i god Stand. Fødselsdags-Aftenen tilbragte vi i temmelig stort Selskab hos Paulli's. — Der var ogsaa Fru Heiberg, der var saa elskværdig som nogensinde, og forærede mig en Rose, som hun med Omhu havde pleiet i fri Land, og som var saa høflig at springe ud just igaar.

— In republica literaria have vi havt adskilligt Nyt. R. Nielsen's „Skiebne og Forsyn" har Du maaskee seet. — Moralen er: at der ingen Troesvidenskab kan gives; thi „Videnskab kan ikke være religiøs". Det er ganske sandt, at man ikke paa samme Tiid kan skrive paa en Dogmatik og holde en Bedetime; men derfor behøver man dog ikke at kaste Religiøsiteten bort, fordi man videnskabeligt vil betragte sin Religion. Man har vel irreligiøse Dogmatiker, ligesom man har irreligiøse Prædikener; men dette beviser Intet. —

Til Pastor C. O. Schmidt-Phiseldek.*)

Kiøbenhavn d. 20. Jan. 1851.

Kiere Ven!

Dit sidste Brev har jeg og Dine øvrige Venner her læst med megen Interesse og Glæde. Din Skildring af Stemningen derovre er meget tilfredsstillende, og det Samme skal Plum, efter hvad jeg hører, have yttret om Stemningen i hans Egn; kun klager han over Kirkegangen, hvilken, efter Sigende, skal være slet i hele det tydske Slesvig. Plum vender nu vel tilbage til Foraaret; derimod kan jeg næsten sige, jeg haaber, at Du fæster Rod i det Slesvigske; thi vel ønskede jeg Dig hellere en passende Ansættelse her i Landet, men det er saa saare tvivlsomt, om og naar den vil kunne opnaaes. At Du vil have Glæde og Velsignelse i Din nye Virkekreds, tør jeg med Tillid vente; ogsaa har det været mig meget kiert at høre, at Du der nyder almindelig Agtelse og Yndest.

Skiøndt vi endnu ikke have Fred, og det maaskee endnu har lange Udsigter, inden den endelige Fred kommer istand, saa vil dog Krigs-Tilstanden nu ophøre, og man vil kunne begynde paa at bringe Forholdene i Slesvig nærmere til en definitiv Ordning. Hvorledes den interimistiske Tilstand bliver i Holsteen, veed endnu Ingen, og man har maattet give Criminil en uindskrænket Fuldmagt.

Kiøbenhavn d. 15. Decbr. 1852.

Min kiere Ven!

Det var mig en sand Glæde at modtage Dit Brev. Vi havde længe ikke hørt Noget fra Dig — thi Du veed

---

*) Fætter til M.'s Hustru, som især i sine Candidat-Aar kom meget i hans Huus.

nok selv, at Du ikke er nogen flittig Correspondent — og desto kierere var det os Alle af Dit Brev at see, at Du dog har Grund til at være saa temmelig tilfreds i Din Stilling. Mangelen paa kirkelig Interesse i Din Menighed er vistnok et stort Savn; desværre er dette et Kors, som i disse Tider hviler paa saa Mange af vore Embedsbrødre rundt omkring i Landet, og maaskee er Ligegyldigheden i Hertugdømmerne i Almindelighed endnu større end i Danmark. I det mindste forsømmes Communionen her neppe saa meget, som der. Her have vi Baptister og Mormoner at trækkes med, men de bidrage ogsaa Noget til at vende Tanken til det Kirkelige. Ellers ligger jo Politik, Jernbaner og Deslige den nærværende Slægt mere paa Hierte, end de Ting, der høre til Guds Rige.

— Jeg sender Dig hermed en heel Pakke Bøger. Da der vel i Flensborg ikke er stor Overflødighed af danske Bøger, saa kunne de dog bidrage til en Afvexling i Lecturen. Af Prædikenerne, som for det Meste tage Hensyn paa den nærværende Tiid, vil Du ogsaa kunne see, hvilke kirkelige Udskeielser vi her have at kæmpe imod.

Hos Balthasar og Ida skulle vi spise til Middag. Han klager vel stedse over legemlige Onder, men han prædiker dog med en Kraft, som Ingen af os Andre har. — Thora*) lever som sædvanligt noisom og stille, og er os Alle saa kier, som hun fortiener at være.

Med disse Linier maa Du tage tiltakke, og kan i alt Fald holde Dig til de mange trykte Linier, som medfølge.

De kierligste Hilsener og de bedste Ønsker om en glædelig Juul og Nytaar for Dig og Dine maae nu slutte Brevet.

Stedse Din oprigtig hengivne

Mynster.

*) Hans ugifte Søster.

Til Pastor V. Bang.

Kiøbenhavn d. 18. April 1852.

Min kiere Broder!

Jeg er kommen i urolige Tanker, fordi jeg troer, jeg har forglemt at sende Dig Programmet til den sidste Bispevielse. Dersom saa er, giør jeg nu min Feil god („den Profit, som kom for seent o. s. v."), og vedlægger tillige en Sørgetale og en liden theologisk Afhandling.

Med disse Linier følge tillige de venligste Hilsener fra nogle og tyve Mennesker. Vi komme nemlig just fra Middagsbordet, hvor vi have drukket Olivia's*) og Dr. Hassing's Skaal, item Provst Münter's yngste Datters, som i Dag er bleven confirmeret. Til denne Confirmation havde Oluf leveret et meget smukt Carmen, og min Kone et ret velsmagende Middagsmaaltid. Nu ere Nogle tagne i Visiter, Andre ryge Cigarer, Damerne passiare, og jeg skriver disse Linier. Men til at fortælle Mere er der ikke Tiid; thi Du kan vel vide, at Oluf skal have en Lhombre.

Kiøbenhavn d. 8. August 1852.

Modtag med denne Fortsættelse af mine blandede Skrivter den bedste Tak til Dig og Din kiere Rikke for det sidste behagelige Ophold hos Eder. Det har ret glædet mig at see, hvor smukt I have det i Steenløse.

Vi have siden faret over Sø og salten Bølge. Min Kone er ganske indtaget af Bornholm, hvor hun har klattret om, som en Kat, paa Fieldene, og befundet sig fortræffeligt. Jeg holdt mig meest til Kirker og Skoler, men har ogsaa fundet flere meget vakkre Familier, og har lykkelig udholdt alle Strabadser.

*) O. Bang's Datter.

— Udfaldet af Valgene er da, som man kunde vente. Jeg tænker dog, at Alle efterhaanden maae blive overbeviste om, hvor nødvendigt det er, at vi faae en anden Valglov.

Gud med Dig og Dine! Stedse af Hiertet

Din hengivne

Mynster.

Til (Proprietair) **Balthasar Bang.**

Kiøbenhavn d. 9. Juni 1853.

Kiere Ven og Fætter!

Naar man bestemmer sin Bryllupsdag, skulde man egentlig tænke paa, om den Dag ogsaa vil være beqvem til et Guldbryllup. Dersom Du havde giort dette, havde Du neppe valgt den 11te Junii, som jo er en Dag, hvor Folk have saa mange andre Ting at tænke paa — og det høist vigtige! — saa de ikke kunne drage ud i Landet.

Jeg vil imidlertid tilstaae, at jeg neppe var kommen alligevel, dersom jeg ikke havde kunnet indrette det saaledes, at jeg var i Nærheden, og dette vilde Terminen ikke tilsade; thi jeg maa flakke saa meget omkring, som min Alder tillader, og kan da ikke vel forøge mine Reisers Antal.

Men mine Tanker kan ingen Termin forhindre fra at drage til Nøddebo, og bringe Dig og Din kiere Birgitte en saa hiertelig Hilsen og Lykønskning, som nogen Anden kan bringe den. Den gamle Ven kommer de fordums Dage ihu, da vi levede sammen, og tænker med rørt Sind paa, hvorledes det er blevet Dig og Din Hustru forundt at leve de mange Aar sammen i det fredelige Paulun, I opsloge i Eders Ungdom. Det har været et Liv af et sieldent Slags, og nu ville Gud endnu lade en mild Aftensol skinne over Eders venlige Bolig i dens yndige Omegn; og til de

mange Erindringer, som der omsvæve Eder, vil nu ogsaa komme Mindet af en Dag, da Eders Venner havde Leilighed til at tolke Eder, hvad de altid føle, men ikke altid kunne komme til at udtale.

De Ord, som vor Ven Provst Lautrup vil sige i Kirken, ville Du modtage som sagte ogsaa i mit Navn, og til hver Lykønskning, der bringes, ville Du ogsaa høre den fierne Vens Ja og Amen.

Omfavn paa mine Vegne Din Hustru og Dine Børn. Guds bedste Velsignelse over Eder Alle!

Stedse Din hengivne

Mynster. *)

Til Pastor V. Bang.

Kiøbenhavn d. 21. Novbr. 1853.

Min kiere Broder!

For de Giæs, der ere spiste, og for de Ærter, der efterhaanden spises, bringes herved Familiens paaskiønnende Tak, og for Dit kierlige Brev takker jeg selv Dig oprigtigen. I vort private Liv er Gudskeelov Alt godt. At jeg bliver gammel, fornemmer jeg især paa mine Ø̄ines Svaghed, hvilket generer mig endeel ved det Meget, der er at læse. Men Alderdommen har sine Fordringer, som man jo ikke tør kalde uretmæssige.

Hvad det Offentlige angaaer, da har jeg neppe Lyst til at tale derom. Jeg tænker, at de Fleste, der saa heftigen raabte paa „Folkets Emancipation", have faaet deres Lyst styret. Iblandt det Meget, der smerter mig ved de

*) Smlgn. Balth. Bang's Selvbiographi, udgiven af C. Otto. — Han var Fætter til M.'s Halvbrødre: O. og V. Bang.

kirkelige Forhandlinger, er ogsaa dette, at mine kiere Brødre sætte deres Tiid til mig, som om jeg formaaede Noget. Vel ere Ørsted og jeg i det Væsentlige enige i vore Anskuelser; — men, skiøndt der for Øieblikket ikke er Tale om Forandring af Ministeriet, saa skifte jo dog i disse Tider Ministrene ligesom Veiret, og dersom vi igien faae en — eller en Ligesindet til Minister, da spørger man mig høit om Pensioner for gamle Skolelærere o. desl., men behøver slet ikke mit Raad i de vigtige Sager.

For nærværende Tiid har jeg en heftig Kamp mod Krigsministeren, som med al Magt vil nedlægge Castelskirken, for at bruge dens Grund til Exerceerplads og Præstens og Cantorens Boliger til Magasiner. Jeg giør, hvad jeg kan, men tør ikke indestaae for Resultatet.

— Baade inden- og udenlands seer det ud til de sværeste Forviklinger, og vi maae kun trøste os ved, at der er Een over os Alle, og at Orden og Ret dog tilsidst maa seire.

Mynster's Jubilæumsdag.

Af et i Valløby Embedsbog indført Referat.

(Af Pastor C. P. G. Mynster*)).

Den 17de Juli 1851 fandt en sjelden Høitidelighed Sted i Valløby Kirke, idet Stiftets Biskop paa sin 50 Aars Jubilæumsdag visiterede i denne Kirke. Da det var blevet mig bekjendt, at Biskoppen agtede at visitere i Bjeverskov Herred i de Uger, hvori hans Jubilæumsdag faldt, bade min Hustru og jeg ham om at ansætte Visitatsen i Valløby til den 17de Juli, paa hvilken vi da haabede at see ham

*) Christian Mynster, see Side 270, 275 o. fl. St. De smaa Stykker: „til en Præst af hans Familie" i „Breve fra M." ere skrevne til ham.

omgiven af sin nærmeste Familie. Han var saa venlig at love os det, men paa den Betingelse, at han da maatte tilbringe Dagen efter endt Visitats ene med sine Nærmeste.

Om Morgenen indfandt sig en stor Deel af Omegnens Præster for at overvære Kirkevisitatsen og derefter bringe Jubelbiskoppen deres Hilsen i Præstegaarden, hvorefter de, medens Biskoppen atter gik hen i Kirken for at overhøre Skolebørnene, toge bort, med Undtagelse af D. H. Districtsprovsten Hr. Neergaard og Hr. Consistorialraad Dr. theol. Engelbreth i Lyderslov, der havde været Biskoppens Nabopræst i den Aarrække, hvori han var Sognepræst i Spjellerup, og som Provst havde indsat ham i dette Kald. Af Biskoppens Familie samledes om ham den Dag: Bispinden,*) — — — —. Desuden havde Sognepræst ved Brahetrolleborg Hr. Otto Laub glædet os ved at ankomme hertil fra Fyen, for at bringe Biskoppen en Hilsen fra den Laub'ske Familie paa Grund af det nøie Venskab, som havde forbundet Biskoppen og hans Fader, Sognepræst i Frørup Hieronymus Laub, næsten fra Børneaarene indtil den Sidstes Død 1848.

I Kirken foregik Visitatshandlingen i sædvanlig Orden. Efter Indgangspsalmen Nr. 375 blev afsunget Nr. 12, hvorpaa jeg prædikede over Psalme 84, 2—9 med Thema: „Mit Liv og min Sjel glæder sig i den levende Gud", — henvendte i Slutningen Menighedens Opmærksomhed paa Dagens Betydning for vor ærværdige Biskop, takkende Herren for hvad han har skjenket os ved denne sin høitbegavede Tjener og bedende om Glæde og Styrke for ham i den Række af Aar, hvori vi haabe, at Herren endnu vil lade ham røgte den Gjerning, som han har anbetroet ham i sin

*) Her følge Navnene paa Børnene og de andre Slægtninge, som vare tilstede.

Kirke. „Ja Herre, vor Gud" — lød Slutningsbønnen — „bevar ham og os Alle i Din Glæde, at vi indtil vor sidste Stund af Hjertet maatte istemme den Lovsang, som fra ældgamle Tider har lydt op til Dig fra de mange, mange Slægter: „Hvor elskelige ere Dine Boliger, Herre Zebaoth! Min Sjel længes og begjerer inderlig at komme i Dine Forgaarde. Mit Liv og min Sjel glæder sig i den levende Gud! Amen!"" — Efter Afsyngelsen af Psalmen Nr. 11, 1.—2. Vers, begyndte Biskoppen sin Tale før Ungdommens Overhørelse omtrent med de Ord: „Ja, skulde Din gamle Tiener ikke gjøre de Ord til sine: „Hvor elskelige ere Dine Boliger!" — jeg, som i Dine forskiellige Boliger, hvorhen mit Embede førte mig, ikke alene i de store og pragtfulde, men ogsaa i de smaa Templer, mangfoldige Gange erfarede, at Dine Boliger ere elskelige. Efter det Meget, som jeg oplevede, ogsaa naar jeg vandrede igiennem „Taaredalen", erfarede jeg kun, hvad der maatte fremkalde den Bekiendelse: „Mit Liv og min Siel glæder sig i den levende Gud"."

Efter endt Catechisation med den confirmede Ungdom holdt Jubilaren en Tale med al sin eiendommelige Kraft og Eenfoldighed, Dybde og Klarhed, ud af sit inderste Hjerte, ud af sit hele Liv, — som derfor maatte gaae Enhver ind i Hjertet, forstaaes og bevares af enhver Tilstedeværende, som i ringeste Maade havde gjort eller ønskede at gjøre den samme Erfaring i Livet. Desværre kan jeg ikke her indføre Talen Ord til andet; men Gangen i den og enkelte Sætninger, der staae aldeles klart for mig, kan jeg ikke nægte mig den Glæde at optegne.

„Min Gierning er nu endt; men jeg maa endnu tillade mig at henvende Tanken nogle Dieblikke paa mig selv. Min Ven og Frænde har allerede meddeelt denne Forsamling, at det i Dag er halvhundrede Aar, siden jeg blev

beskikket til det Embede, hvori jeg fra den Dag og indtil nu har tient Herren; og hvad han der har sagt, har uden- tvivl dybt bevæget Mange ligesom mig. Men der er dog et Ord, som nu især maa rinde mig ihu —: Ps. 37, 25: „Jeg var ung, og jeg er bleven gammel". — Den Gamle, som tænker tilbage paa sin Ungdom, paa sit lange Livs Vinding, har Meget at takke for; men nu vil jeg især dvæle ved Eet. Jeg har været ung, og Ungdoms Daarlighed og Overmod har ogsaa opfyldt mit Bryst. Da gik det mig efter det gamle Vers*):

„Indtil jeg fandt det Kildespring,
Gik jeg paa torre Veie;
Jeg søgte Trøst i mange Ting,
Som kunde ei fornøie
Den Siels-Attraa,
Som i mig laae,
Og tænkte endda ikke paa
At søge til det Høie".

Jeg er mig dog bevidst, at der ikke har været nogen Deel af mit Liv, hvori jeg jo har søgt til det Høie, søgt efter Gud. Men i Ungdoms Daarlighed og Hovmod meente jeg at ville bygge mig selv en Himmelstige, ved mine Tankers og Slutningers Kiæde at naae til den levende Gud. Dette kunde jeg ikke. Jeg gik til de Vise; men ikke heller de for- maaede det. Da blev det mørkt i min Siel, og jeg blev saa ene; maaskee min Læbe smilede, men i mit Hierte var Sorg — indtil jeg fandt Ham, eller Han fandt mig, — indtil jeg lærte, at det ene var ad den barnlige Vei, i Ydmyghed, at Maalet skulde naaes; indtil jeg der hørte

---

*) Af Psalmen: „I Jesu søger jeg min Fred" (Brandt: „Den danske Psalmedigtning" 2., S. 122. — Pontoppidan — Guldberg.)

Hans Røst, hvem jeg kunde svare: „Herre! til hvem skulde jeg gaae? Du har det evige Livs Ord". Fra den Tiid har jeg sagt: „Jeg vil tiene Dig alene!" — Fred og Glæde boede i den før saa trætte og mørke Siel.

Jeg var ung og er bleven gammel, — oplevede Tider, hvori Alt syntes at skulle omvæltes, hvori et Menneske vilde lægge nye Grundvolde, danne Alt i nye Former, sætte sit Præg paa Verden. Men Menneskets Throne omstyrtedes, hans Planer kuldkastedes, selv bortfiernedes han; — den eenfoldige Tro paa den levende Gud hævdede sit Herredømme. — Jeg var ung og er bleven gammel, og Intet har siden indtil min Alderdoms Dage bragt mig til at vakle i Troen til den levende Gud. — Og nu takker jeg ham for Alt: fordi jeg har været ung, og er bleven gammel, for den svære Striid, for den bittre Kalk, hvortil Ingen var Vidne. — Og nu, Herre, bliv hos mig; thi det er imod Aften, og Dagen helder. Dersom jeg endnu i nogen Tiid skal tiene her, da bliv hos mig; og naar det bliver Aften, da forlad mig ikke! Og naar jeg igien vaagner op, da mød mig og før mig frem for min Gud!"

Selv dybt bevæget, bevægede han Alle, Unge og Gamle ved denne sin Livs-Bekiendelses-Tale. — Efterat Psalmen Nr. 357 var afsungen af Menigheden, samledes Biskoppen med sine Nærmeste i Præstegaarden, hvor den øvrige Deel af Formiddagen meest tilbragtes i Haven i det yndigste, varme, stille, friske Sommerveir, der virkede saa meget mere til at forskjønne Stemningen, da Dagene forud, som ogsaa efter, vare kolde og urolige. — Ved Middagsbordet udtalte jeg med faa Ord Familiens Glæde og Tak og Bøn i Anledning af Jubilæumsdagen, ligesom Biskoppens Søn og Svigersønner, Broder*) og Svoger**), hans afdøde Ven

*) Conf. O. Bang. **) Dr. B. Münter.

Laubs Søn og Dr. Engelbreth bragte Jubeloldingen deres hjertelige Hilsener. Under Taarer og jublende Glæde hengled Middagstimen som en af de skjønneste, der var oplevet af de Tilstedeværende.

Om Eftermiddagen visiterede Biskoppen i Valløby Skole, hvorefter han uagtet Dagens anstrengende Gjerning spadserende mødtes med Familien paa Vallø og atter tilfods vendte tilbage her til Præstegaarden, hvor han om Aftenen adskiltes fra sine Venner for endnu samme Aften at fortsætte sin Visitatsreise til Vallø, uden at nogen Udmattelse kunde spores hos den kraftfulde Olding.

Efter hans Hjemkomst til Kjøbenhavn modtog jeg et Brev fra ham af 15. August, hvoraf jeg ikke kan nægte mig den Glæde at anføre Følgende: „Det er underligt nok, at da jeg slet ingen Jubeldage vilde have, har jeg faaet to*), men da ogsaa langt skiønnere, end om jeg skulde have siddet herhiemme paa Stads og været beredt paa pyntelige Taler. Nu var jeg i de Kredse, hvor jeg helst vilde være; Alt kom fra Hiertet og gik til Hiertet, og ingen Mand kan have et skiønnere, glædeligere Jubilæum end det, der ved Guds og Menneskers Godhed er blevet mig til Deel. Det vil altid gienklinge i mit Inderste og trøste over mange Sorger."

---

*) Under Landemodet d. 2. Juli 1851 fandt i Roeskilde Domkirkes Sakristi en Høitidelighed Sted, som findes beskreven i Berlingske Tidende af 7. Juli Nr. 154, ligesom Biskoppens Hilsen i den Anledning findes indrykket i samme Tidendes Nr. 207, 6. Sept. 1851.

Foruden fra Mynster findes i det Foregaaende Breve (eller Andet) fra Følgende:

Fra Mynster findes:

Breve

Tilføiede Anmærkninger.

Hvad der i de første Ark findes om Steffens og Baggesen, vil finde yderligere Opklaring ved at sammenholdes med St.'s „Hvad jeg oplevede", især 5te Bind, og B.'s Biographi (af hans Søn), især 3die Bind. — At „Riimbrevene" af B., hvem M. i sin Recension fra 1831 endnu kaldte „den store Sprogkonstner", baade paa ham og Fru Rahbek gjorde Indtryk af „Flauhed" (Side 35—38), kan have været eensidigt, men er dog et betydningsfuldt Træk af den daværende Tids Trang til mere alvorsfuld Poesi.

S. 33. „Dannequinderne". Et versificeret Skuespil, som blev opført i hine Aar. Dets Forfatter omtales af Overskou med langt større Agtelse, end af Fru R. paa dette Sted.

S. 47—48. De fleste af de paaankede Forandringer i „Aladdin" har Oehlenschläger igjen forandret i den senere tydske Udgave (i „Sämmtl. Werke"), vistnok især paavirket af Jean Paul's lignende Indvendinger. Smlgn. hans „Erindringer", 3die Bd., S. 70 fg.

S. 58. Helfried (Hellfried). Vistnok Forfatteren af et Skrift: „Politisk Overskuelse af Englands Overfald paa Danmark i 1807", tidligere Stiftamtmand i Ribe.

S. 145. (Til Brevet fra Fru Rahbek). Uden Tvivl havde han foræret hende et Expl. med Guldsnit af de omtalte Prædikener, men tillige lovet hende et simplere, til daglig Brug.

S. 157. „Directionen". Her, ligesom S. 428, den for de lærde Skoler o. s. v., hvori M. var indtraadt i Begyndelsen af 1817.

S. 199. Trykt før Digterens Død. „Gutfelt" rettes til Gutfeld.

S. 202. Thurah havde angrebet Thisted, bl. A. fordi Denne havde oversat den rationalistisk-farvede Bog: „Stunden der Andacht".

S. 285. Sammenligning med Bogen: „Aus Schleierm.'s Leben" viser her (i Anm.) en Ucorrecthed. Den anførte tydske Sang var sungen ved Bordet; den, som blev „rakt ham" af Studenterne, og hvortil hans Svar havde Hensyn, var en dansk.

S. 361. Den i 5te Linie og Anm. omtalte Præst døde det følgende Aar, saa det er sandsynligt, at hans Sygelighed har været „virkelig".

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 10 10 04 014 9